UČITEĽSKÉ NOVINY

43 – 44/2014, 16. apríl 2014 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Byť učiteľom je stále úžasné...

Moja mama bola učiteľka. Keď som bola malá, brávala ma na svoje vyučovanie do triedy. Vždy mi hovorila, že by som mala robiť vo svojom živote to, čo je dôležité a čo ma bude naozaj zaujímať. Mňa škola zaujímala. A zdala sa mi veľmi dôležitá. Po rokoch štúdia som sa aj ja stala učiteľkou. Mama bola veľmi rada. Hovorila, že život učiteľa je veľmi ťažký, ale toľko dobra pre človeka ako učiteľ neurobí nik iný. Začala som učiť prvý rok a vedela som, že učiteľkou zostanem po celý život. Oči mojich žiakov viseli na mojich ústach pri každom slove. Bolo to úžasné. Všetci čakali, čo ich naučím. Boli to prváčence, ktoré úprimne túžili po poznaní písmen, abecedy, chceli písať, čítať, počítať, chceli vedieť čím skôr všetko, čo vedia aj dospelí. Bolo to božské a neskutočné, mala som pocit, že ma tie deti naozaj potrebujú...

Moja mama mi povedala, že každý rok v škole bude úplne iný, nikdy sa nezopakujú úplne presne veci, ktoré v škole prežijem, napriek tomu, že veci sa budú opakovať v rovnakých časových úsekoch, že vyučovacie hodiny budú rovnako dlhé, dokonca aj počet žiakov bude rovnaký. Na záver svojho prvého školského roka som bola dojatá. Videla som šťastie v tvárach svojich žiakov. Bolo to niečo nevídané, nepoznané, pocítila som, že ma niekto má naozaj a úprimne rád. Úspechy detí boli aj mojimi úspechmi.

Keď po čase prišli na našu školu dve nové absolventky učiteľskej fakulty, pýtali sa ma, akú by som im dala radu. Povedala som im, aby sa nikdy nebáli požiadať o pomoc či radu skúsenejších kolegov, keď si nebudú isté, či idú správnym smerom. Všetci totiž robíme chyby a učiteľ sa celý život učí niečomu novému a každý deň mu prináša niečo nové. A ešte som im povedala, aby sa nebrali príliš vážne a aby verili svojim inštinktom. Keď si totiž vybrali toto povolanie, vybrali si ho preto, lebo majú radi deti a chcú ich sprevádzať v počiatkoch ich cesty k múdrosti a vzdelanosti a napokon i celkovému úspechu v živote.

Najväčší kompliment, ktorý som v živote dostala, bol e-mail od môjho žiaka, teraz už študenta na strednej škole. Mal napísať esej o niekom, kto ho v živote inšpiroval. On napísal o mne. Písal o tom, ako som sa mu venovala v čase, keď mal problémy. V tom istom čase moja mama ochorela na rakovinu a zomrela. Oceňoval, že na mojej práci s ním sa nič nezmenilo ani v takej ťažkej chvíli. Bolo pre mňa požehnaním dozvedieť sa, že som bola pre niekoho dôležitým človekom aj v najťažšej chvíli svojho života.

Rozmýšľam, ktorý deň počas školského roka mám najradšej. Asi ten, keď celá škola, všetci žiaci i učitelia prichádzajú do tried preoblečení za rôzne potvory. Je to náš deň smiechu. Sama sa obliekam za mačku, na hlavu si dám veľký čierny klobúk, namaľujem si čiernou ceruzkou obočie a nakreslím si veľké fúzy. Mnohé moje deti prichádzajú do školy oblečené za malé mačičky. Na hlavách majú malé čierne klobúčiky, tváre majú nalíčené na mačičky a tvoríme takú veľkú, prítulnú mačaciu rodinku. V ten deň mávame na obed vajíčka a šunku so šalátom. Veľa sa hráme a rozprávame. Každý hovorí o tom, ako sa má, čo má rád, čo ho trápi, čo by chcel v ži-

(pokračovanie na strane 2)

K oceňovaniu a slávnostným chvíľam Dňa učiteľov patrí neodmysliteľne aj fotografia s ministrom školstva. **Foto Ľubomír PAJTINKA**

Deň učiteľov 2014

Desiatky pedagógov a osobností z oblasti školstva si v piatok 28. marca z rúk ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovača prevzali Veľké a Malé medaily sv. Gorazda a Ďakovné listy. Slávnostné podujatie, ktoré sa konalo pri príležitosti Dňa učiteľov, sa uskutočnilo v priestoroch hotela Bôrik v Bratislave. Pracovníci z oblasti školstva boli odmenení za dlhoročnú pedagogickú prácu, mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese, úspešnú prácu so zdravotne hendikepovanými žiakmi či žiakmi pochádzajúcimi zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Keď sa pred 422 rokmi Anne Chmelovej a Martinovi Segešovi narodil na slovensko-moravskom pohraničí (v Komni či Nivnici) syn Jan, málokto tušil, že celá kultúrna Európa si bude pripomínať tento dátum ešte aj storočia neskôr. Komenský sa symbolicky narodil 100 rokov po objavení Ameriky, aby sám urobil svetové objavy princípov vo výchove a vzdelávaní človeka. Dal ľudstvu najlepší liek na neúspech, hlúposť, zaostalosť i nezamestnanosť. Dnes si z neho dávkujeme našim žiakom práve zásluhou učiteľov každodenne desať mesiacov v roku. Takmer 190 pracovných dní sa žiaci zásluhou svojich učiteľov posúvajú v poznávaní sveta, jeho princípov a zásad tak, aby sa mohli stať súčasťou jeho dejín a tvorcami svojho budúceho osobného šťastia.

Učitelia majú aj po vyše 400 rokoch od narodenia Jana Amosa Komenského stále nezastupiteľné miesto v každej dobrej a múdrej spoločnosti. Tá naša v posledných rokoch od tohto princípu dosť odvykla a snaha samotného ministerstva či samospráv je stále dosť málo na to, aby mal učiteľ v našej spoločnosti skutočne dôstojné miesto, ktoré prináleží jeho poslaniu a významu jeho práce. Úspech každej spoločnosti je totiž priamo úmerný tomu, aký význam sa v nej prikladá vzdelaniu, múdrosti, dobrým mravom a vysokým hodnotám ľudskosti, ktorých šíriteľom je rodina a škola.

Komenský ako prvý určil školský rok a vyučovacie hodiny. Rozdelil čas v škole na prácu a odpočinok, zaviedol do života žiaka poriadok. Napísal pre školu prvú učebnicu – *Orbis pictus* (*Svet v obrazoch*, 1658). Navrhol postup, ktorý robil z učenia zábavu, nie drinu – učenie hrou. Svoj vzdelávací systém nazval pampaedia – vševýchova. Hovoril, že deti treba učiť systémom krokov s pribúdajúcou náročnosťou, pričom základné myšlienky majú viesť k zložitejším. Presadzoval myšlienku, aby sa v prvých rokoch školskej dochádzky používal materinský jazyk, nie latinčina. Škola by sa nemala sústreďovať len na vyučovanie mysle, ale na vyučovanie celého človeka. Učiteľ má „zostúpiť“ k žiakovi a pomáhať mu pochopiť látku. Učiteľ nemôže učiť toľko, koľko by sám mohol, ale len toľko, koľko môže žiak pochopiť. Vzdelávanie nemajú sprevádzať údery, hnev, mrzutosť. Škola má byť miestom ľúbezným, vábiacim oči vnútri i zvonku. Človek je najzložitejší a najtajomnejší, ale aj najtvárnejší zo všetkých tvorov, tvrdil Komenský.

Oslavy Dňa učiteľov sa uskutočnili na mnohých miestach Slovenska a boli pri nich ocenené a vyznamenané stovky pedagógov. Niektorým sa v tomto čísle UN venujeme v samostatných príspevkoch, na strane 32 prinášame zoznam učiteľov a pedagogických zamestnancov ocenených ministrom školstva.

Ľubomír PAJTINKA

Výučba chémie prostredníctvom demonštračných a žiackych pokusov

(I. časť)

V rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* bolo zostavené multimediálne vzdelávacie DVD chémie určené učiteľom základných škôl. Inovačné procesy vo vzdelávaní sa týkajú aj tohto vyučovacieho predmetu, aj preto vzniklo toto DVD ako doplnkový vzdelávací materiál. Vyučovaciu hodinu natočenú na DVD viedla RNDr. Helena Vicenová. Porozprávali sme sa s ňou, aký prínos bude mať pre vzdelávanie v základných školách.

Ukážková hodina na DVD má názov *Demonštračné a žiacke pokusy k tematickému celku Významné chemické prvky a zlúčeniny*. Určená je pre 8. ročník základných škôl. Pozrime sa najskôr na to, ako môže v súlade s obsahovou prestavbou výchovy a vzdelávania prispieť aj k ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov základných škôl.

Ak zoberieme do úvahy, že cieľom ďalšieho vzdelávania učiteľov je prehĺbenie systému celoživotného vzdelávania, môžeme povedať, že aj nové moderné didaktické pomôcky sú významným prínosom pre pedagógov, v našom prípade chemikov. Vyplýva to z neustálych zmien v oblasti vedy a techniky, prostredníctvom ktorých sa vzdelávací proces modernizuje. Tento trend sa premieta do vzdelávania vo viacerých vyučovacích predmetoch, a to implementáciou nielen moderných vyučovacích metód, organizačných foriem, využitím didaktickej techniky, ale aj vďaka moderným multimediálnym vzdelávacím pomôckam. Na mysli máme však stále jeden cieľ. Pripraviť žiaka na život, v našom prípade naučiť ho nielen všetky chemické vzorce, ale aj zvedavosti a bádaniu vôbec. Iba tak možno už žiakov v základnej škole pripraviť na zvládnutie nových poznatkov, na rozvíjanie tvorivého myslenia a racionálnej činnosti. A ak hovoríme o pedagógoch, platí to aj pre nich, naša ukážková hodina je námetom na ďalšie vyučovacie hodiny a vzorovým podkladom pre iné témy.

Chémia ako predmet obsahuje účelne vybrané témy, nadväzuje na poznatky skôr osvojené, má logicky usporiadaný obsah,

(pokračovanie na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Potreba doceniť mozog

O realite skúšania a hodnotenia v školách

Strana 4

Pedagóg z Patrónky

Rozhovor s riaditeľom Odborného učilišťa na Dúbravskej ceste v Bratislave PhDr. Miroslavom Kuricom

Strany 9 a 10

Princípy a skúsenosti s prípravou učiteľov v oblasti čítania s porozumením

Strany 11 – 13

PISA 2012: výsledky Slovenska v kocke

Hodnotiaca štúdia Inštitútu vzdelávacej politiky

Strany 25 – 31

KOMENIUM PRIX

Ocenené europrojekty Spišiakov

Inovatívny prístup vo vzdelávacom systéme, zvýšenie odbornosti pedagógov či uľahčenie prestupu žiakov na vyšší stupeň vzdelávania priniesli ocenenie dvom školám za projekty, na ktoré získali nenávratný finančný príspevok (NFP) v rámci operačného programu Vzdelávanie. Ceny zástupcom škôl odovzdal na podujatí Komenium Forum Marián Kostolányi, generálny riaditeľ Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ, ktorý bol zároveň predsedom hodnotiacej komisie. *„Som rád, že na podujatiach, kde sa oceňujú manažérske úspechy riaditeľov škôl, je priestor aj pre kategóriu europrojektov, ktoré významne prispievajú k skvalitneniu vzdelávania. Úsmevný bol nielen termín podujatia, 1. apríl, na ktorom tento rok náhodou bodovali len Spišiaci, ale aj ich úprimná radosť z ocenenia. Takéto osobné stretnutia spojené s výmenou skúseností z praxe sú vždy vítané,“* uviedol M. Kostolányi.

Cenu Komenium Prix za úspešnú realizáciu europrojektov za rok 2013 v kategórii základných škôl prevzal Stanislav Pitoňák, riaditeľ Základnej školy na Štefánikovej ul. v Spišskej Belej. Projekt, na ktorý škola dostala NFP vo výške takmer 200-tisíc eur, zamerala na úspešný prechod žiakov z marginalizovaných rómskych komunít do nižšieho sekundárneho vzdelania. Aktivity projektu, medzi ktoré patrí napríklad moderné interaktívne vyučovanie, tanec a umenie, korešpondovali so sociálnymi a s kultúrnymi špecifikami žiakov.

V kategórii stredných škôl cenu prevzal Vasiľ Kolesár, riaditeľ Strednej odbornej školy na Markušovskej ceste v Spišskej Novej Vsi. Tá získala na projekt *Implementácia operačného programu vzdelávania žiakov v prostredí strednej odbornej školy* finančný príspevok vo výške 151-tisíc eur. Zapojili sa doň všetci žiaci a pedagógovia školy. Cieľom projektu bolo zvýšiť odbornosť pedagogických zamestnancov prostredníctvom zvyšovania kompetencií v oblasti cudzích jazykov a práce s modernými informačnými a komunikačnými technológiami a modernizovať vyučovacie prostriedky a metódy vyučovania.

V rámci projektu bolo vytvorených 58 vzdelávacích programov vo všetkých 22 vyučovaných odboroch a 279 nových alebo inovovaných učebných pomôcok. Vytvorené programy boli pilotne overené v školskom roku 2010/2011 za pomoci 94 nových didaktických pomôcok. Výstupy projektu dnes slúžia takmer 800 žiakom školy v dennom aj externom štúdiu.

Odbor informovania a publicity ASFEU
Foto Košický samosprávny kraj

Byť učiteľom je...

(dokončenie zo strany 1)

vote robiť, čo dosiahnuť. Deti otvoria svoje srdiečka a neraz hovoria aj veci, ktoré ešte nepovedali vo svojom živote nikomu. Otvárajú svoju trinástu detskú izbu. Je to veľký deň pedagogickej dôvery a úprimnosti, ktorá je v našom živote taká dôležitá a potrebná.

Milujem svoju prácu, lebo to nie je práca, ale dar, ktorý nemôže dostať každý, a ak ju aj ľudia robia, nie každý má šťastie porozumieť jej kráse. Mňa táto profesia veľmi obohacuje.

Zuzana BALÁŽOVÁ

Proces tvorby digitálnych vzdelávacích objektov

DIGITÁLNE VZDELÁVANIE

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Národný projekt *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* je spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie. Spolu s portálom Planéta vedomostí a ďalšími projektmi je súčasťou programu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Digipedia 2020, ktorý bol spustený s cieľom modernizácie rezortu školstva v oblasti informatizácie a digitalizácie.

Technické scenáre ako jedinečný vklad učiteľov do digitálneho vzdelávania

Proces tvorby DVO v skratke

Základným stavebným prvkom digitálneho obsahu vzdelávania sú digitálne vzdelávacie objekty (DVO). Ich tvorba sa začína nápadom (námetom) učiteľa sformulovaným neskôr do návrhu scenára (protoscenára), pokračuje tvorbou technického scenára (storyboardu) a vo finálnom štádiu vstupujú do jeho výroby grafici a programátori, zodpovední za vizualizáciu, ozvučenie, kompletizáciu a sfunkčnenie výsledného DVO.

Čo je technický scenár?

Keďže prvé kroky – námet a napísanie protoscenára – už väčšina učiteľov absolvovala, po zazmluvnení prichádzajú do fázy tvorby technického scenára, za ktorú sú odmeňovaní sumou 10 EUR na hodinu.

Technický scenár je konkrétna a presná vizualizácia scenára do jednotlivých obrazoviek, od úvodnej po poslednú tak, že zobrazuje, ako má výsledný DVO vyzerať. Ide o chronologicky usporiadaný súbor snímok vyplnených obsahom (napríklad textovým, obrazovým alebo zvukovým) so sprievodným komentárom ku každému objektu na každej snímke. Počet obrazoviek výsledného DVO závisí od kreativity učiteľa a od špecifického cieľa, ktorý má byť prostredníctvom jeho obsahu dosiahnutý.

Personálne zabezpečenie výroby digitálneho vzdelávacieho obsahu

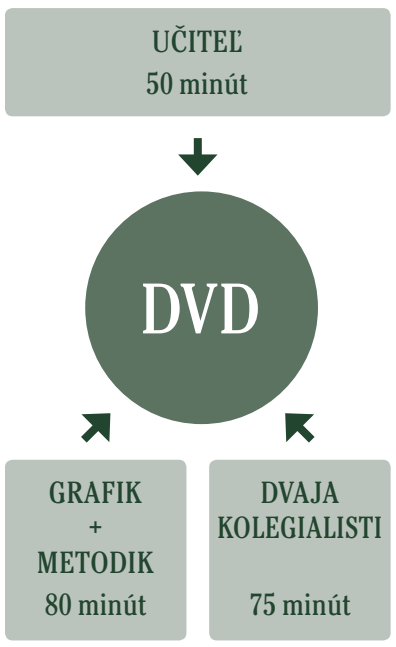

Jedinečný vklad učiteľov

Učitelia prostredníctvom tvorby scenárov pre DVO zhodnocujú svoje doterajšie praktické skúsenosti a vedomosti. Tie sú takýmto spôsobom uchovávané pre ďalšie generácie.

Len autor scenára (učiteľ) dokáže správne navrhnúť vizualizáciu jednotlivých krokov tak, aby podrobné a jednoznačné rozpracovanie protoscenára do technického scenára bolo pre grafikov dostatočným návodom na výsledný DVO. Vďaka vizualizácii scenára prostredníctvom technického scenára má učiteľ okamžitú spätnú väzbu, či je možné formulovaný špecifický cieľ DVO dosiahnuť/naplniť pomocou navrhovaného obsahu a aktivít.

Každý učiteľ zapojený do tvorby DVO získava túto možnosť jednoduchšie a lepšie stvárňovať svoje predstavy o navrhovanom DVO, a to bez ohľadu na to, či sa pracovný pomer skončil, alebo trvá.

Dôvodom dôsledne a kvalitne spracovaného technického scenára je aj skutočnosť, že náš tím grafikov má na výrobu jedného DVO iba 80 minút. Výsledkom spoločného úsilia má byť symbióza grafickej a didaktickej hodnoty.

Interaktivita

Pridanou hodnotou takýchto DVO je interaktivita, ktorá vo vzťahu k DVO predstavuje vzájomnú komunikáciu umožňujúcu priamy vstup do programu alebo činnosti a (inter)aktívne konštruovanie vedomostí žiakov za podpory audiovizuálnej techniky.

Autorské práva a kontrola DVO

Autorské práva

Výsledné DVO sú kolektívnym dielom. Držiteľom autorských práv na grafické spracovanie DVO je Centrum vedecko-technických informácií (CVTI) SR a držiteľom autorských práv na scenáre k DVO sú samotní učitelia, ktorí sú autormi jednotlivých scenárov.

Zodpovednosť učiteľa a kontrola

Za kvalitu jednotlivých DVO sú z hľadiska obsahovej, jazykovej a vecnej správnosti zodpovední autori scenárov (učitelia). Zároveň sú zodpovední za didaktickú hodnotu a naplnenie vzdelávacieho cieľa. Autor scenára (meno a priezvisko učiteľa) je uvedený v metadátach DVO.

Každý DVO je pred zaradením do vyučovacieho procesu podrobený niekoľkostupňovému hodnoteniu. Jeho kvalitu posudzuje kolégium odborníkov, ktorí majú odborné a pedagogické predpoklady a prislúchajúce vzdelanie.

Úloha kolégia

Proces tvorby DVO sa uskutočňuje pod odborným dohľadom jednotlivých členov kolégia v dvoch stupňoch kontroly. Kolégium zabezpečuje dohľad nad kvalitou DVO počas jeho tvorby až po finalizáciu a usmerňuje učiteľov pri dodržiavaní metodických, didaktických a kvalitatívnych požiadaviek na DVO. Kolégium posudzuje odbornú a vecnú správnosť DVO, jeho súlad so štátnym vzdelávacím programom a to, či DVO spĺňa náležitosti vzdelávacieho objektu.

Katarína STOLÁRIKOVÁ,
manažérka publicity

Deti maľujú vojakov

SÚŤAŽ

Minister obrany Martin Glváč, náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl SR generálporučík Peter Vojtek a mesačník Ministerstva obrany SR Obrana vyhlasujú pre žiakov základných škôl 13. ročník výtvarnej súťaže Deti maľujú vojakov. Účastníci súťaže zašlú svoje práce spolu so spiatočnou adresou, adresou školy, telefónnym kontaktom a dátumom narodenia najneskôr do 19. mája 2014 na adresu: Redakcia Obrana, Kutuzovova 8, 832 47 Bratislava. Autori najlepších prác v kategórii mladších a starších žiakov získajú hodnotné ceny. Ich práce budú uverejnené na rezortnom webovom sídle.

(pv)

Ilustračné foto stock.xchng

Mladý tvorca a Job Expo 2014

POZVÁNKA

Pozývame vás na 22. ročník celoštátnej prezentačnej výstavy stredných odborných škôl Mladý tvorca 2014 a veľtrh práce Job Expo 2014, ktorý sa bude konať v dňoch 29. – 30. apríla na výstavisku Agrokomplex - Výstavníctvo Nitra.

Hlavným cieľom výstav je ukázať širokej verejnosti a zástupcom podnikateľských subjektov výsledky nadobudnutých odborných vedomostí a získaných praktických zručností žiakov stredných odborných škôl a zároveň inšpirovať žiakov základných škôl a ich rodičov pri výbere budúceho povolania.

Ďalšie informácie o výstavách a sprievodných podujatiach nájdete na stránke Ministerstva hospodárstva SR alebo veľtrhu Job Expo. **(mh)**

OSLAVY JUBILEA

E-testujte sa s EÚsmevom

Na podujatiach k 10. výročiu vstupu Slovenska do Európskej únie, ktoré organizuje Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, bude Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) ponúkať žiakom šancu otestovať svoje zručnosti elektronickou formou v rámci aktivity nazvanej *E-testujte sa*.

Malý elektronický test s úlohami zameranými na rôzne druhy gramotností si môžu vyskúšať žiaci druhého stupňa základných škôl a stredoškoláci v 10 mestách na Slovensku.

Cieľom je interaktívnou formou priblížiť verejnosti moderný spôsob overovania vedomostí a zručností a zároveň tiež, aby sa žiaci hravou formou „skamarátili“ s elektronickým testovaním a overili si vedomosti nadobudnuté v škole. Testové úlohy pripravil tvorivý tím národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania (E-test)*.

Žiaci, učitelia, ako aj široká verejnosť môžu v stánku NÚCEM absolvovať nielen **minitest gramotností** na notebookoch, ale získať aj ďalšie informácie o národnom projekte *E-test*, ktorý je zameraný na tvorbu elektronických úloh a testov a na elektronické testovanie na základných a stredných školách.

Kedy a kde?

Prídeme za vami do desiatich miest na Slovensku:

- veľké multižánrové podujatia pod holým nebom (od 10.00 do 22.00 hod.) – Bratislava (30. 4.), Banská Bystrica (7. 5.), Košice (9. 5.), Žilina (16. 5.),
- EÚ roadshow (od 11.00 do 15.00 hod.) – Prešov (13. 5.), Spišská Nová Ves (14. 5.), Poprad (15. 5.), Nitra (17. 5.), Trenčín (19. 5.), Komárno (20. 5.).

Tešíme sa na stretnutie s vami!

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ,
manažérka publicity národného projektu

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania ako dvojčíslo pod poradovými číslami 6 – 7/2014.

Adresa vydavateľa:
Bellova 54/a, 833 63 Bratislava,
IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk

Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Design:
Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení.

Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Forma zverejnenia:
internetová stránka vzdelávacieho portálu ŠIOV: http://distancne.vzdelavanie.siov.sk/mod/folder/view.php?id=25.

Ocenenie víťazov súťaže Vitaj v našom regióne!

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU), ktorá pre základné školy vyhlásila súťaž Vitaj v našom regióne!, ocenila najlepšie práce. Kreativita kolektívov ôsmakov pri vytvorení multimediálneho sprievodcu v cudzom jazyku priniesla úspech trom víťazným školám, ktoré si koncom marca prevzali ceny od ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovača. *„Každá súťaž motivuje a inovuje myslenie mladých ľudí. Ministerstvo podporuje aktivity, pri ktorých sa žiaci nielen zabavia, ale aj zviditeľnia svoj kraj a niečo nové sa naučia,“* povedal v príhovore k žiakom minister školstva.

Úlohou súťažiacich bolo pútavou a náučnou formou prezentovať vybraný región alebo mesto v cudzom jazyku, čím žiaci zároveň vytvorili učebnú pomôcku aj pre iné školy.

Na prvom mieste sa umiestnili žiaci zo Základnej školy na Ul. pri Podlužianke z Levíc. Vo svojej práci v anglickom jazyku poodhaľujú turistické miesta regiónu. Vytvorili multimediálneho sprievodcu mestom Levicami, nezabudli na jeho históriu a priblížili tiež zaujímavosti zo Santovky, Štiavnických vrchov či z festivalu v Tekove. Prácu obohatili animáciou a načítaním vlastných komentárov. *„Naozaj sme nečakali, že postúpime, a už vôbec nie, že vyhráme,“* zhodli sa unisono víťazi z 8. A triedy levickej školy.

Potulky abovským regiónom, náučnými chodníkmi a cyklotrasou v anglickom a nemeckom jazyku vyniesli druhé miesto žiakom Základnej školy na Postupimskej ul. v Košiciach. *„Veľmi sa tešíme z umiestnenia, lebo nemčinu sme sa začali poriadne učiť iba tento rok, a hneď takýto úspech,“* priznali košickí ôsmaci.

Víťazní ôsmaci zo Základnej školy na Ul. pri Podlužianke v Leviciach.

Trojicu najlepších prác uzatvára francúzsky sprievodca po východoslovenskej metropole od žiakov Základnej školy na Staničnej ul. v Košiciach.

„Do súťaže sa prihlásilo až 123 kolektívov ôsmakov. Som rád, že súťaž mala veľký ohlas, čo svedčí aj o tom, že žiakov baví ‚hrať sa‘ s vedomosťami,“ uviedol Marián Kostolányi, generálny riaditeľ ASFEU.

Víťazi si prevzali poukážky na nákup študijných pomôcok pre celý kolektív triedy a agentúra ich na revanš privítala vo svojom regióne – ôsmakom okrem cien pripravila aj prehliadku bratislavského Starého mesta. Víťazné práce sú zverejnené na webovom sídle ASFEU. Súťaž bola spolufinancovaná z Európskeho sociálneho fondu v rámci operačného programu Vzdelávanie.

Odbor informovania a publicity ASFEU

Žiaci pracujúci s počítačom dosahujú lepšie výsledky

PISA 2012

V rámci medzinárodnej štúdie PISA 2012 sa krajiny Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) mohli zapojiť aj do voliteľnej oblasti testovania, ktorou bola schopnosť žiakov riešiť problémy. Úlohy boli zamerané na všeobecné logické myslenie 15-ročných žiakov pri riešení problémových situácií, ako aj na schopnosť a snahu usmerňovať postupy riešenia. Výsledky zverejnil na svojom webovom sídle Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM).

Slovenskí žiaci dosiahli v testovaní schopností riešiť problémy priemerný výkon, ktorý je signifikantne nižší ako priemerný výkon žiakov krajín OECD. Tesne za nimi sa ocitli žiaci z Poľska, zo Španielska, Slovinska, Srbska, z Chorvátska či Maďarska. Najlepšími v riešení problémov sú žiaci zo Singapuru, z Kórey a Japonska.

„Slovenskí žiaci sú podľa dosiahnutej úrovne schopní pochopiť zadanú problémovú situáciu, ako aj jednoduché vzťahy medzi konkrétnymi zložkami problémovej situácie. Dokážu ovládať jednoduché digitálne zariadenie, ale s komplexnejšími už majú problém. Sú schopní zvládnuť jednu podmienku, napríklad pri generovaní niekoľkých riešení a kontrole, či bola podmienka splnená. Vedia si dopredu naplánovať jednotlivé kroky a sledovať pokrok pri riešení úlohy, a ak je potrebné, dokážu zvoliť iné riešenie,“ konštatuje generálna riaditeľka NÚCEM Romana Kanovská.

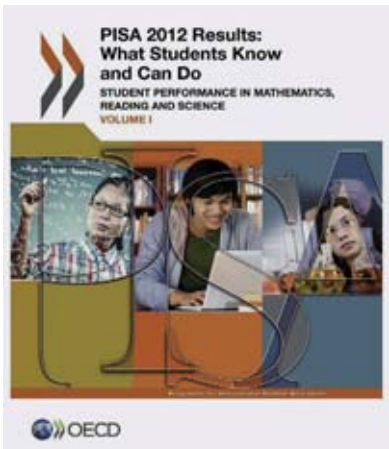

Našim žiakom sa lepšie darí v statických úlohách, pri ktorých má žiak v zadaní uvedené všetky potrebné informácie a nemusí ich v procese riešenia odhaliť, ako je to v prípade interaktívnych úloh.

Podľa zverejnených výsledkov bol vo viac ako polovici zúčastnených krajín výkon chlapcov v priemere vyšší ako u dievčat. Slovenská republika spolu s Kolumbiou, Brazíliou a regiónom Šanghaj patrí medzi krajiny, kde testovanie preukázalo najväčší rozdiel v prospech chlapcov. Nepomer dosiahnutých výsledkov bol zaznamenaný aj medzi žiakmi rôznych typov škôl. Najlepšie výsledky v riešení problémov dosahovali žiaci 8-ročných a 4-ročných gymnázií.

Vo zverejnených výsledkoch sa uvádza, že 80 % našich žiakov má možnosť používať počítač alebo tablet v škole. Doma využíva počítač až 94,3 % žiakov. Žiaci, ktorí pracujú s počítačom doma, dosahujú lepšie výsledky ako žiaci, ktorí s počítačom doma nepracujú. A rovnako žiaci, ktorí využívajú počítač vo vyučovacom procese, dosahujú signifikantne lepšie výsledky v riešení problémov oproti tým, ktorí počítač v škole nevyužívajú. V nadväznosti na to považujeme trend modernizácie vyučovania prostredníctvom zriaďovania digitálnych učební a rozširovania informačno-komunikačných technológií v školách za prínosný i nevyhnutný pre ďalší rozvoj žiakov aj študentov.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

Výučba chémie...

(dokončenie zo strany 1)

pričom aj vaša ukážková hodina sprístupňuje žiakom iba základné informácie o chemických látkach a dejoch. Bolo vaším cieľom, aby sa žiaci cez ukážkovú hodinu na DVD naučili pozorovať chemické deje vyplývajúce nielen z obsahu chémie, ale aj z ich bežného života?

Presne tak. Multimediálne vzdelávacie DVD, o ktorom teraz hovoríme ako doplnkovom vzdelávacom materiáli pre učiteľov chémie v základných školách, je dôkazom toho, že predmet chémia sa dá učiť aj inak. Multimediálne vzdelávacie DVD predstavuje učebnú pomôcku, ktorá môže podporiť vzdelávanie v základných školách, najmä v tých, ktoré nemajú dostatočné materiálno-technické zabezpečenie, s akcentom na laboratórne práce. Pri príprave ukážkovej hodiny a spracovaní témy mi pomohlo aj to, že som už v minulosti napísala učebnice a cvičebnice na predmet chémia určené pre žiakov ôsmeho ročníka.

Je zaujímavé, že aj v rámci učebného predmetu chémia a multimediálneho vzdelávacieho DVD možno vyjadriť informácie tak, aby účinne pôsobili na zmysly učiaceho sa. Bol to zámer vytvoriť isté zážitky v laboratórnom prostredí, lebo zážitkové vyučovanie je nielen atraktívne, ale aj efektívne?

Presne tak, môžeme povedať, že v jednom okamihu pôsobíme súbežne na viaceré zmyslové receptory, čím sa môžu dosiahnuť lepšie výsledky výučby. Naše multimediálne vzdelávacie DVD plní tieto atribúty, veríme teda, že učitelia chémie v základných školách ho budú na svojich hodinách využívať. Akceptujeme pravidlo primeranosti, individuality, aj keď modernizujeme vzdelávací proces a rešpektujeme vývojové tendencie v chémii. Máme stále na pamäti, že učiteľ chémie by mal byť pripravený na vzdelávanie žiakov z pedagogickej a odbornej stránky. Chemický pokus je zdrojom nových poznatkov a informácií. Učiteľ ním umožňuje žiakom poznávať nové skutočnosti, a ako ste povedali, možno to prirovnať k zážitkovému učeniu. Celý proces experimentu žiak vníma viacerými zmyslami, čím sa poznatky stávajú trvalejšie. Žiaci sa experimentovaním a pozorovaním učia poznávať nové skutočnosti.

Vaša vyučovacia hodina laboratórneho typu vytvorená na multimediálnom DVD sa zamerala na prípravu kyslíka a oxidu uhličitého za určitých podmienok a dôkaz ich chemických vlastností. Pomohol vám fakt, že ste so svojimi žiakmi nakrúcali DVD v profesionálne vybavenom chemickom laboratóriu?

Presne tak, experimenty so žiakmi Základnej školy v Šintave sa uskutočňovali v chemickom laboratóriu, ktoré nám poskytla Stredná odborná škola chemická v Bratislave. Chemické laboratórium spĺňalo všetky požiadavky kladené na bezpečnosť práce s chemickými látkami. Žiakov som neustále upozorňovala, ako majú experimenty uskutočniť a z akých dôvodov treba dodržiavať bezpečnosť práce. Obliekli sme si biele plášte a pri pokusoch používali gumené rukavice, dodržiavali dostatočnú vzdialenosť od chemických látok a od plameňa. Nebezpečný pokus, prípravu oxidu uhličitého, som uskutočnila sama ako demonštračný pokus.

Realizačná časť vyučovacej hodiny je veľmi zaujímavá. Čo by sme mohli povedať v krátkosti k tejto téme?

Tu sme sa pridržiavali faktu a známeho výroku, že opakovanie je matkou múdrosti, preto dôkaz kyslíka žiaci viackrát opakovali, čím si mohli osvojiť chemický dej a tiež chemické vlastnosti kyslíka. Prípravu kyslíka sme uskutočnili aj rozkladom hypermangánu. Naším cieľom bolo, aby žiaci pochopili pojmy, čo je chemický prvok (kyslík) a čo je chemická zlúčenina (oxid uhličitý). Vysvetlili sme si, z akých chemických prvkov je zložený oxid uhličitý, a dokazovali ho plameňom horiacej špajdle a zapálených sviečok. Žiaci dokázali, že oxid uhličitý nepodporuje horenie, preto špajdľa aj horiace sviečky zhasli. Všetky pokusy sme so žiakmi zaznamenávali do pracovných listov a pri každom pokuse sme uviedli, aké chemické látky a pomôcky potrebujeme, a nezabudli sme ani na závery, ktoré vyplynuli z nášho pozorovania.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity národného projektu

(O tom, ako možno využiť ukážkovú hodinu z multimediálneho DVD aj mimo laboratórneho prostredia, si povieme s RNDr. Helenou Vicenovou v ďalšej časti rozhovoru.)

ACES

Rozdielni? Úžasné!

***Rozdielni? Úžasné!* Tak znie názov projektu Gymnázia Lipany, ktorý bol ocenený medzinárodnou porotou a získal cenu Akadémie stredoeurópskych škôl (ACES) v kategórii *Participácia študentov*. Cenu si zástupcovia gymnázia prevzali počas Akadémie ACES v Senci. Zúčastnilo sa jej takmer 300 žiakov a učiteľov z 15 krajín vrátane 9 škôl zo Slovenska. Školy na nej predstavili svoje spoločné projekty na tému *Ja a tí druhí: objavujem a spoznávam inakosť tých druhých a moju vlastnú*.**

Do tohtoročnej súťaže ACES na tému inakosti sa prihlásilo takmer 500 škôl. Porota vybrala 44 projektov, ktoré získali grant na realizáciu a na podujatí v Senci predstavili výsledky svojej práce. Medzinárodná odborná porota vybrala najlepšie projekty v piatich kategóriách: *Participácia študentov*, *Medzinárodná spolupráca*, *Občianska odvaha*, *Inovatívne vzdelávanie* a tohtoročná téma *Ja a tí druhí*. Zo Slovenska sa do súťaže zapojilo deväť škôl, Gymnázium Lipany realizovalo svoj projekt v spolupráci s partnerskými školami z Ľubľany a Prištiny. Ocenený bol za množstvo a rozmanitosť spôsobov, ktorými sa študenti doň zapojili. Porota vyzdvihla, že študenti si na zvýšenie povedomia o jednotlivých témach súvisiacich s akceptáciou rozmanitosti, rasizmom, extrémizmom, šikanou či inými prejavmi diskriminácie v miestnych komunitách zvolili netradičné, ale veľmi efektívne formy komunikácie. Projekt nesúci sa v duchu „nie sme rovnakí, ale všetci sme si rovní“ viedol študentov k tomu, aby oceňovali rozdiely a oslavovali rozmanitosť.

Akadémia ACES sa tento rok konala pod záštitou generálneho tajomníka Rady Európy Thorbjørna Jaglanda. Popri prezentácii a zhodnotení výsledkov svojich partnerských školských projektov si účastníci našli čas aj na to, aby sa podelili o svoje skúsenosti a nové poznatky. Pripravené boli aj rôzne workshopy, na ktorých sa oboznámili s alternatívnymi spôsobmi vzdelávania a učenia sa, ako aj s užitočnými nástrojmi na podporu študentskej participácie a občianskej odvahy. Vyskúšali si tiež rôzne spôsoby, ako pristupovať k rozmanitosti v škole aj mimo nej.

Vzdelávací program ACES vznikol roku 2006 z iniciatívy Nadácie ERSTE a mimovládnej organizácie Interkulturelles Zentrum. V súčasnosti na ňom participuje 15 partnerských krajín zo strednej a z juhovýchodnej Európy. Jeho koordinátormi sú rakúska organizácia Interkulturelles Zentrum a slovenská organizácia Včelí dom. Slovensko je súčasťou tejto medzinárodnej siete škôl od roku 2007. Doteraz sa do súťaže úspešne zapojilo takmer 40 škôl zo Slovenska. Program ACES podporuje cezhraničnú spoluprácu škôl aj organizovaním súťaže partnerských školských projektov. Ďalšia výzva na predkladanie projektov bude zverejnená roku 2015.

A čo dala tohtoročná téma do života oceneným gymnazistom? „Myslíme si, že momentálne v našej škole neexistuje študent, ktorý by nevedel o ACES a o ústrednej téme tohto ročníka, diverzite. Snažili sme sa všetkých o všetkom podrobne informovať a neustále opakovane vysvetľovať, aké dôsledky môže mať neznášanlivosť na našu budúcnosť a aké je skvelé prijímať do komunít ‚tých odlišných‘. Nečakáme veľa, no chceme, aby sa každý študent predtým, ako sa chystá vykonať niečo proti odlišnému človeku, zamyslel. Výsledky nie sú v súčasnosti merateľné, no dúfame, že sa so šikanou a s diskrimináciou v našom okolí budeme stretávať už len menej a menej,“ mienia v Lipanoch.

(tm)

Potreba doceniť mozog

REALITA SKÚŠANIA A HODNOTENIA

Nedávno zverejnené výsledky PISA vniesli do školstva nielen znepokojenie, ale aj zamýšľanie sa nad príčinami, kreovanie komisií, hľadanie opatrení, ktoré by mali zabezpečiť lepšie edukačné výsledky. Samozrejme, takýto postup a prístup považujem za prirodzený. Chcem však zdôrazniť, že pri hľadaní príčin jestvujúceho stavu by sme nemali ostať len pri posudzovaní rôznych tzv. vonkajších činiteľov, napr. financií vynakladaných na školstvo, chýbajúcich učebníc, častých zmien v obsahovej stránke vzdelávania, atď. To sú najčastejšie artikulované aspekty našich školských neduhov. Pravda, bolo by neobjektívne, ak by som napísal, že nemajú vplyv na priebeh a celkové výsledky edukácie, a bude im treba venovať patričnú pozornosť.

Som však toho názoru, že pozornosť všetkých nás by sme popri uvedených oblastiach mali upriamovať aj na procesuálnu stránku edukácie. Myslím si, že aj v nej máme isté rezervy, ktoré sa (viac alebo menej) podpisujú pod výsledky učebnej činnosti našich žiakov. Uvedomujem si, že akékoľvek pripomienky na adresu učiteľov a škôl vyvolávajú rozruch, pretože sú rôzne školy, rôzni učitelia a pohľad napísaný autorom príspevku nemožno zovšeobecniť. Píšem to preto, že ďalej uvedené pohľady a myšlienky nemajú a v žiadnom prípade nechcú byť kritikou učiteľov a škôl. Ide mi predovšetkým o akési „hlasné zamyslenie sa“ nad istou oblasťou, ktorá si zasluhuje pozornosť.

Skostnatená prax hodnotenia

V príspevku akcentujem potrebu zvýšenej pozornosti na skúšanie a hodnotenie žiakov na konci školských polrokov, teda pred klasifikáciou žiakov. K opísaniu polročných skúšaní som dospel na základe skúmania edukácie (v rámci výskumnej úlohy KEGA *Edukácia akcentujúca docenenie mozgu*), na základe rozhovorov so žiakmi základných a stredných škôl, ale aj so študentmi prvých ročníkov vysokých škôl, ktorí nedávno skončili stredoškolské štúdium, a v neposlednom rade využívam aj pohľady rodičov žiakov.

Už viac rokov pozorujem, že v našich školách sa veľmi zaužívalo tzv. „polročné hodnotenie“, „polročné písomné práce“, „opravovanie a uzatváranie známok“ pred klasifikačnými poradami, „opravné odpovede“, ba aj, ako o tom rozprávali žiaci, „zaokrúhľovanie známok“ a podobne. Nezdráham sa vyjadriť, že takéto prístupy v našich školách nepatria nielen do súčasnej pedagogiky, ale už vôbec nie do humanistických prístupov k žiakom (pritom nemám na mysli často zjednodušené ponímanie humanizácie ako „dobrého vzťahu k žiakom“). Zaužívané prístupy neprispievajú k tomu, aby sa žiaci učili systematicky, aby s učivom pracovali počas školského polroka, a teda aby „získavali gramotnosť“, ktorú dnes vnímame v rôznych súvislostiach a v podstate vo všetkých predmetoch. Uvedomujem si vážnosť slov, ale takisto sa nezdráham vyjadriť, že takéto prístupy sú priam nepedagogické. Nečudujem sa rodičom, ak sa v období školských polrokov vyjadrujú napr.: *„Čo robili učitelia a žiaci doteraz? Deti druhý týždeň nič iné nerobia, len píšu písomky.“* Alebo: *„Pripadá mi to tak, akoby sa v škole pracovalo len pár dní pred klasifikáciou – skúšanie, písomky...“* a tak ďalej.

Treba si uvedomiť a azda aj zdôrazniť, že celý školský polrok slúži na to, aby učiteľ systematicky učil, ale aj systematicky skúšal žiakov, aby polročná alebo výsledná známka – hodnotenie – nebola len výsledkom jednej „opravnej odpovede“ alebo „opravnej písomky“. K tomu, ako žiak ovláda učivo, akú známku si skutočne zaslúži, musí učiteľ dospieť počas celého polroka, a nie na základe jednej-dvoch odpovedí alebo písomiek. Ešte horšie je, keď si žiaci „opravujú známky“ z viacerých predmetov. To je pre nich skutočne stresujúce a v mnohých (vo väčšine) prípadoch aj neobjektívne. Žiak v úsilí dosiahnuť dobrý výsledok často zlyháva. Neraz sme v škole počuli a počúvame: *„Škoda, písomka ti nevyšla, ostaneme pri trojke...“* a podobne. Je nezodpovedné spájať polročné opakovanie, systematizovanie, prípadne aj dotváranie vedomostí žiakov s ich hodnotením. Žiaľ, takáto prax je v našich školách značne zaužívaná. To vyvoláva nevôľu rodičov, ktorí neraz (a oprávnene) kritizujú objektívnosť hodnotenia. Z pedagogického hľadiska si treba uvedomovať aj to, že žiaci nie sú vedení k systematickému učeniu sa, kalkulujú s tým, že „na konci polroka si to opravím“ a podobne.

Dôležitosť spätnej väzby

Uvedenými prístupmi sa v učebnom procese neuplatňuje a nedodržiava ani základný zákon učenia – zákon spätnej väzby. Ten má nesmierny význam pre ďalšiu edukačnú činnosť učiteľa a učebnú činnosť žiaka. Namiesto jeho opisu a analýzy uvediem len jednu otázku: Aká je spätná väzba pre žiaka pri rôznych opravných skúšaniach?

Keď som už spomenul spätnú väzbu, nedá mi, aby som nespomenul, že v rámci skúmaní som zaznamenal jej nedocenenie, a to nielen v období polrokov, ale aj v priebehu školského roka. Vyučovanie sa, samozrejme, nezaobíde bez písania rôznych testov, písomiek, tvorby plagátov a podobne. Základná didaktická požiadavka je, aby sa žiak čo najskôr po naučení sa učiva alebo napísaní práce dozvedel, ako ju spracoval, aký je výsledok, či a v čom sa dopustil chýb a podobne. Aká je realita? Zistil som, že žiaci dostávajú „spätnú väzbu“ aj po dvoch-troch týždňoch (pojem nie je v úvodzovkách náhodne, pretože tu už nemožno hovoriť o spätnej väzbe). Rýchlo rozvíjajúca sa neuropedagogika a neurodidaktika pripisuje spätnej väzbe mimoriadne veľký význam. Obe zdôrazňujú, že učenie nemá zmysel, ak nie je zabezpečená spätná väzba, ktorá potvrdzuje správnosť učenia sa žiaka. Ak mozog dostane čo najskôr spätnú informáciu, môže prijaté informácie skôr a ľahšie „opravovať“ ako vtedy, keď je informácia už fixovaná. „Oprava“ je vždy ťažšia ako nové učenie.

Ak som vyššie napísal, že mnohé prístupy sú priam nepedagogické, patrí sa, aby som vysvetlil prečo. Namiesto podrobného opisovania uvediem otázky. Ak si čitateľ na ne úprimne odpovie, určite dospeje k záveru, prečo som použil pojem nepedagogické prístupy:

- Ak sa žiak pripravuje na „polročnú písomku“ alebo „opravu známky“ na príslušný deň z viacerých predmetov (čo v reálnej praxi vôbec nie je výnimočné), dokáže sa rovnako zodpovedne pripraviť na všetky predmety príslušného dňa?
- Uvedomujeme si zo psychologického, ale aj z medicínskeho hľadiska, aké stresové situácie pri týchto „opravných možnostiach“ žiak prežíva a čo môže stres u žiaka spôsobiť?
- Uvedomujeme si, že práve stres spôsobuje, že žiak úplne zlyháva? A často aj vtedy, ak to neočakávame?
- Uvedomujeme si, že na vznik stresu stačí aj očakávanie negatívnej možnosti a predstava možného zlyhania? Teda že žiak má „strach pred strachom“, že niečo nebude vedieť, že odpoveď alebo písomku nespracuje tak, aby si opravil známku?
- Akú spätnoväzbovú hodnotu má takéto hodnotenie pre samotného učiteľa, pre jeho ďalšiu činnosť a akú hodnotu má pre ďalšiu učebnú činnosť žiaka?
- Vedú takéto nesystémové a náročné (náročné preto, lebo žiak neraz „opravuje“ aj niekoľko známok z jednotlivých predmetov) prístupy k preverovaniu vedomostí žiakov k systematickému učeniu sa žiaka?

K neformálnemu preverovaniu výsledkov

V skúmaní sme zaznamenali, a nie ojedinele, že učitelia stresujú žiakov aj tým, že „opravné skúšania“ či „opravné písomky“ odkladajú aj niekoľko dní. Zdôvodňujú to napr. slovami: *„Dnes som nemal čas, vyskúšam ťa zajtra (pozajtra, ku koncu týždňa)...“* Vžime sa do situácie žiaka a zamyslime sa, čo sa deje v jeho psychike, aké je jeho sústredenie sa na ostané predmety a podobne.

Časté sú aj vyjadrenia typu: *„Zajtra v priebehu doobedia ťa vypýtam od učiteľa a ešte ťa vyskúšam.“* Aké je sústredenie sa žiaka na vyučovaných predmetoch, keď očakáva, že učiteľ si ho *„v priebehu doobedia vypýta z niektorej vyučovacej hodiny“*? Žiak je tak pod dlhodobejším tlakom strachu, ktorý môže viesť k neželanému stresu a k znižovaniu jeho výkonu. Nehovoriac o tom, ako sa sústreďuje/nesústreďuje na obsah predmetov, počas ktorých očakáva *„vypýtanie“* na preskúšanie. Na jednej strane teda chceme žiakovi pomôcť opraviť si známku, na druhej strane mu však škodíme.

Samozrejme, každá dobrá učebnica pedagogiky a didaktiky odporúča po istom časovom období (po prebratí tematického celku, po polroku) opakovanie, upevňovanie a systematizovanie učiva. Lenže, a to som už napísal vyššie, u nás sa, žiaľ, zaužívalo aj s istým, často rozhodujúcim hodnotením žiakov na polroku alebo na konci školského roka. To nie je správne. Ba nezdráham sa povedať, že v mnohých prípadoch výsledky takéhoto hodnotenia nie sú ani objektívne. Práve polročné alebo koncoročné opakovanie, upevňovanie a systematizovanie učiva by malo byť organizované tak, aby si žiaci preverili, čo sa naučili, čomu treba ešte venovať pozornosť, čo sa treba doučiť a podobne. Namiesto strachu, nervozity, neistoty z hodnotenia by opakovanie malo mať významný motivačný charakter. Malo by byť skutočným a neformálnym preverením výsledkov práce nielen žiakov, ale aj učiteľa. Takýto prístup k záverečnému opakovaniu vôbec nevylučuje možnosť, aby učiteľ korigoval a objektivizoval hodnotenie niektorých žiakov.

Ak som v úvode príspevku spomenul výsledky medzinárodných meraní PISA v súvislosti so skúšaním, dodám, že vyššie opísané skúšanie neprispieva k dobrým výsledkom edukácie žiakov. Žiaci sa neučia systematicky, nemajú záujem a snahu o hlbšie prenikanie do podstaty učiva, kalkulujú s možnosťou opravovania si známok a podobne.

Všeobecne konštatujeme, že dnešní žiaci sú zlí, neporiadni, nemajú záujem o učenie, sú voči sebe aj učiteľom drzí, atď. Opis tejto oblasti síce priamo nezapadá do tohto príspevku, avšak chcem uviesť, že v školách by sme mali viacej pozornosti venovať aj emocionalizácii vyučovania, viac sa venovať tomu, ako žiaci prežívajú dianie v škole, aká je kvalita ich života v škole, ako vnímajú činnosti a postoje učiteľov a podobne. Prízvukujem, že práve oblasť skúšania a hodnotenia je oblasťou, ktorá mimoriadne zasahuje emocionalitu žiaka. Nesprávne naučené učivo, zle napísaná písomka sa dá opraviť, dá sa vysvetliť žiakovi, akých chýb sa dopustil, ako ich môže odstrániť. Avšak krivda spôsobená neobjektívnym hodnotením (a to sa často deje vinou toho, čo som opísal vyššie) mimoriadne a dlhodobo zasahuje práve emocionalitu žiaka.

Záverom

Na záver príspevku poznamenám, že opísanej oblasti musíme v našich školách venovať skutočne zvýšenú pozornosť. Do ukončenia školského roka ostáva dostatok času, aby školy, učitelia a pedagogické rady prehodnotili svoje prístupy a aby koncoročné hodnotenie nebolo stresové ani pre učiteľov, ani pre žiakov. Postrehy a myšlienky opísané v príspevku nie sú výsledkom úvah autora, vychádzajú z vedecko-výskumnej úlohy KEGA *Edukácia akcentujúca docenenie mozgu* (003UKF-4/2012).

Prof. PhDr. Erich PETLÁK, CSc.,
Dubnický technologický inštitút
Dubnica nad Váhom
Ilustračné foto stock.xchng

Využitie miestnych literárnych podnetov v edukácii

SVETOVOSŤ REGIONÁLNEHO

Využitie miestnych literárnych podnetov predovšetkým na hodinách literárnej výchovy na druhom stupni základnej školy vychádza z dialektického vzťahu všeobecného a zvláštneho (jedinečného), preto výber vhodných literárnych textov od autorov spätých s konkrétnym regiónom, resp. textov, v ktorých sú zobrazené reálie daného kraja, smeruje od predpísaného všeobecného učiva k miestnemu slovesnému materiálu, t. j. k jednotlivosti a od jednotlivosti cestou jej analýzy späť k všeobecnému, ale už na podklade obohatenia konkrétnym, teda krajovým kultúrnym prejavom. Takýto postup – využívanie deduktívnej a induktívnej metódy myslenia, analýzy a syntézy v ich dialektickej jednote – napomáha rozvoj abstraktného myslenia, umožňuje na miestnom literárnom prejave ukázať priebeh všeobecných procesov, javov, súvislostí a zákonitostí s cieľom učivo aktualizovať, konkretizovať a približovať žiakom v jednote s každodenným životom.

Na človeka vždy viacej zapôsobí, čo mu je blízke, známe, s čím je citovo spojený, prostredie, ktoré ho bezprostredne a každodenne obklopuje a s ktorým je v neustálej interakcii, teda domov v užšom i širšom ponímaní. Filozofia definuje domov ako miesto nám dôverne známe a samozrejmé. Je to miesto bezpečia, miesto, kam sa môžeme kedykoľvek vrátiť. Neprítomnosť či nedostatok pocitu domova vyvoláva u človeka stavy depresie. Ak preňho neexistuje miesto bezpečia, miesto istoty a návratov, je psychicky nevyrovnaný, nestály, nepokojný. V širších súvislostiach to ozrejmil Dalimír Hajko: „Predpokladom domova je miesto, zaradenosť jednotlivca v určitom priestore, národe, vlasti... Domov je sústava medziľudských vzťahov, sieť závislostí a náklonností, sympatií a vzájomnej pomoci. Domov sú ľudia, ktorí sa zúčastňujú na týchto vzťahoch, a domov sú aj veci, pokiaľ majú v týchto vzťahoch nejakú funkciu...“

Existencia citového vzťahu k domovu a rodisku vytvára možnosť precítenia miestnych kultúrnych jedinečností, histórie predchodcov, čím rozvíja nielen citový vzťah k rodisku a jeho minulosti, ale i k vlastnému národu. Dnešný žiak potrebuje okrem iného aj obohatenie svojho citového života vstúpením do „trinástej komnaty“ plnej duchovného bohatstva kultúrneho odkazu slovenskej dedovizne. Práca so slovesnými prejavmi nesúcimi pečať konkrétneho regiónu má preto nielen charakter prezentácie poznatkov o danom kraji, ale dominantným faktorom sa stáva emocionálne zaujatie témou.

Zveľaďovať vzťah k najbližšiemu okoliu

Poznávanie kultúrnych hodnôt regiónu a v rámci nich i miestnych literárnych tradícií vo výchovno-vzdelávacom procese na základnej škole získava zvlášť v súčasnosti na aktuálnosti, lebo žiaci v dôsledku nivelizujúcich vplyvov médií, ale aj nedostatočnej rodinnej výchovy majú zväčša nevšímavý postoj k bezprostrednému okoliu. Skôr ich bez záujmu obchádzajú a neraz lepšie poznajú cudzie ako rodné. Preto sa cieľavedomé využívanie hodnotných miestnych literárnych podnetov v poznávaní a vo výchove stáva cez kultúru materinského jazyka a jeho literárnej podoby jedným zo základných prostriedkov kultivovania človeka už od mladšieho školského veku. Takto sa už v detstve vytvárajú pevné citové základy hodnotovej profilácie v dospievaní. Konkrétnejšie sila miestnych kultúrnych hodnôt v recepcii mladého príjemcu je silou kultúrno-životnej existencie ľudskej osobnosti. Z tohto podhubia vychádzalo i pedagogické myslenie Jana Amosa Komenského, ktoré zdôrazňovalo pravdivé poznatky o javoch najbližšieho okolia so silnými citovými väzbami na domov, región, vlasť, národ a vôbec ľudí.

Spoznávať hodnotné literárne diela späté s konkrétnym krajom, či už cez osobu autora, alebo obsahové zameranie textu na daný kraj, znamená cibrenie vkusu, formovanie estetického cítenia u žiakov, a vhodný výber textov pôsobí zároveň ako silný motivačný činiteľ pri výchove kultivovaného čitateľa. Poznávanie literárnych diel miestneho rázu, ktoré nepatria do základného učiva, predstavuje len prvý stupeň na ceste poznávania ďalších literárnych diel a prenikania do tajomstiev literárneho diela. Potrebné je uvedomiť si, že kultúrna identita človeka sa formuje aj prostredníctvom regiónu ako významného kultúrotvorného činiteľa, majúceho svoje uplatnenie už v základnej škole. Venovať pozornosť primeranému kultúrnym hodnotám sa ukazuje ako opodstatnené, preto možno len uvítať, že podľa novej koncepcie sa vytvorili predpoklady na zoznamovanie sa s regionálnou kultúrou. Uvedený priestor môže učiteľ na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry využiť na vhodný výber miestnych literárnych prvkov. Napokon aj v legislatívnych dokumentoch, napr. v Deklarácii Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 Z. z. zo dňa 28. februára 2001, sa pripomína *„povinnosť chrániť a zveľaďovať kultúrne dedičstvo svojej obce, mesta, regiónu a štátu“*.

ňovať miestne kultúrne hodnoty do školskej praxe. Pri využívaní miestnych literárnych podnetov vo vyučovaní je potrebné zamerať sa na vhodný výber literárnych diel, ktorý zodpovedá záujmom žiakov a zvláštnostiam ich psychického rozvoja. Učitelia v tomto smere môžu rozširovať žiakove literárne vedomosti prostredníctvom doplnkovej (mimočítankovej) literatúry, ktorej výber sa neuskutočňuje živelne a bez kritického nazerania. Pri realizácii výchovných a poznávacích cieľov zohráva významnú úlohu celková pripravenosť učiteľa, jeho poznanie literárnych tradícií daného kraja.

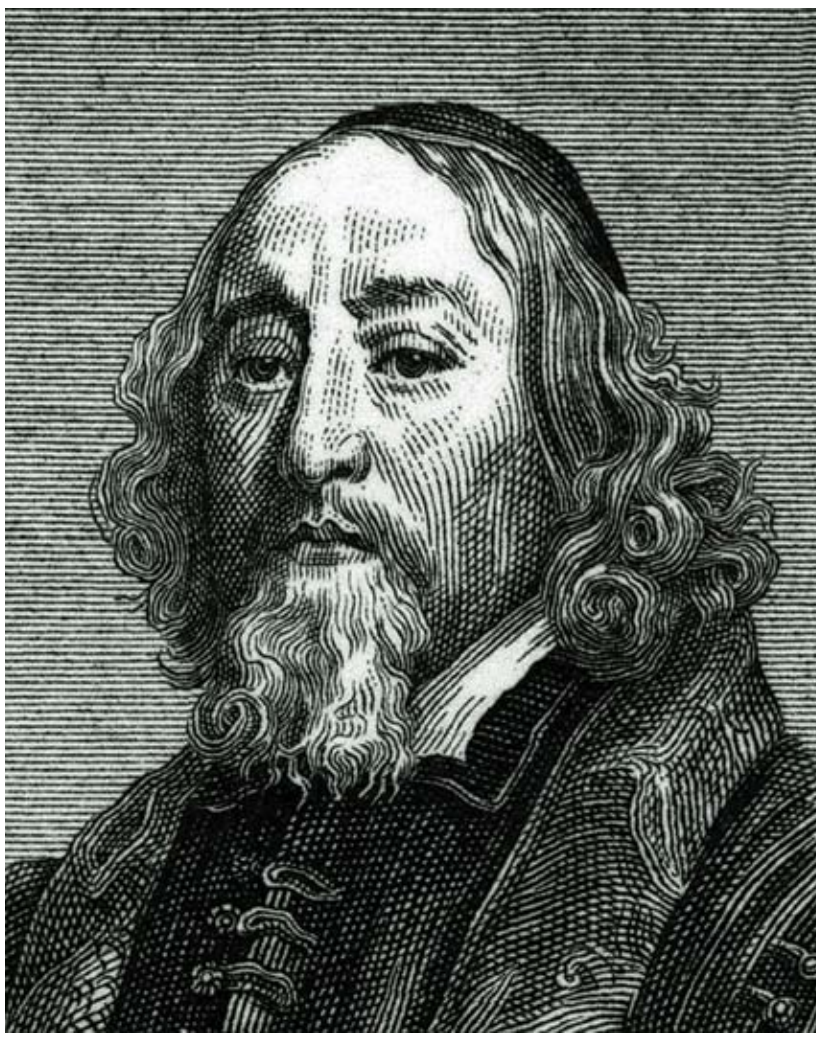

Už Jan Amos Komenský zdôrazňoval dôležitosť poznatkov o javoch najbližšieho okolia pre človeka.

Práca s regionálnymi zdrojmi

Naplnenie uvedeného dokumentu napomáhajú školské vzdelávacie programy, ktoré umožňujú systematickejšie začleňovať miestne kultúrne hodnoty do školskej praxe. Pri využívaní miestnych literárnych podnetov vo vyučovaní je potrebné zamerať sa na vhodný výber literárnych diel, ktorý zodpovedá záujmom žiakov a zvláštnostiam ich psychického rozvoja. Učitelia v tomto smere môžu rozširovať žiakove literárne vedomosti prostredníctvom doplnkovej (mimočítankovej) literatúry, ktorej výber sa neuskutočňuje živelne a bez kritického nazerania. Pri realizácii výchovných a poznávacích cieľov zohráva významnú úlohu celková pripravenosť učiteľa, jeho poznanie literárnych tradícií daného kraja.

Práca s regionálnymi zdrojmi sa podľa Viliama Oberta najviac dotýka troch tematických a žánrových okruhov: 1. ústnej ľudovej slovesnosti (rozprávky, povesti, spomienkové rozprávanie, rozprávanie zo života, báje, ľudové piesne a i.), 2. regionálnej literatúry (lyrika a epika, ktorá vyrástla z klímy kultúrneho regiónu), 3. diel ostatných (mimoregionálnych) autorov, motivicky nadväzujúcich na región (miesto, dej, opisy prírody, životného prostredia, atď.).

Literárne formy a funkcie „byť dokumentom regiónu“ sa pohybujú od úrovne empirických zápisov ľudovej slovesnosti až po historicko-faktografické žánre literatúry faktu vrátane ich literárnej a výtvarnej popularizácie v publicistike. Prameňmi poznávania regionálnej kultúry a literatúry sú dokumenty o ľudovej kultúre, poloľudovej literatúre (tzv. ľudoví spisovatelia, regionálni autori), periodická tlač, epištolárna literatúra, archívne materiály, memoáre, žijúci pamätníci, regionálne kultúrne inštitúcie (múzeá, knižnice, pamätné domy, historické pamätníky a pod.). Okrem písomných materiálov možno používať aj mapy, fotografie, diapozitívy, gramofónové platne, magnetofónové nahrávky, teda aj obrazové, zvukové a audiovizuálne dokumenty. Všetky typy nesú regionálne informácie na rôznom stupni pôvodnosti a umeleckého spracovania.

Texty tzv. regionálnej literatúry sprostredkúvajú žiakom umelecké, etické i estetické hodnoty minulých i súčasných generácií. Kritériom ich výberu je, aby svojou štruktúrou i spôsobom tematizácie sveta zodpovedali dosiahnutému stupňu psychického vývinu žiakov. Citlivý výber textov je potrebný i preto, lebo dané vývinové obdobie žiaka je rozhodujúce pre formovanie základov čitateľskej kultúry. Pri definitívnej selekcii regionálne zameranej literatúry sa pozornosť upriamuje rovnakým dielom na umelecké, poznávacie aj výchovné hodnoty regionálnej tvorby. Zároveň sa zohľadňuje synchronický, ako aj diachronický aspekt, aby sa žiakom predstavili diela, ktoré vošli do regionálneho povedomia, ale aj diela žijúcich autorov.

K poznaniu vedú mnohé cesty

V súvislosti s termínom *regionálna literatúra* vyvstáva otázka, či uvedený pojem je opodstatnený, či možno vymedziť hranice takejto literatúry a z toho vyplývajúcu náplň. Regionálna literatúra netvorí osobitný predmet literárnej vedy, lebo ani v oficiálnych dejinách slovenskej literatúry niet kapitoly s takýmto názvom. Literárna veda pojem regionálnosti chápe len v zmysle zemepisnom so zameraním na oblasť, v ktorej sa autori narodili alebo pôsobili, resp. si všíma tvorbu, ktorá má špecifický vzťah k niektorému kraju. Inventár regionálnych slovesných materiálov tvoria regionálne diela autorov viažucich sa prirodzeným spôsobom na určitý kraj (miestom narodenia, prežitím detstva, resp. celého života, atď.), ale aj slovesné produkty, v ktorých sa hovorí o regióne, hoci ich napísali autori len prechodne spojení s regiónom (napr. obdobie štúdia alebo krátkodobý pracovný pobyt a pod.).

Problematická sa javí aj otázka, kto je *regionálny autor*. Pod uvedeným pojmom sa rozumie osoba, ktorá sa narodila, pôsobila (pôsobí) alebo zomrela v danom regióne a spravidla ním motivovala svoje dielo. Medzi regionálnych autorov, resp. autorov regiónu, pochopiteľne, patria okrem spisovateľov aj autori vedeckých prác, fotografi, režiséri, herci a ďalší tvoriví ľudia z rôznych umeleckých oblastí. Najčastejšie sa pre týchto tvorcov používa termín *regionálny autor*. Toto pomenovanie nesie v sebe zároveň aj istý hodnotiaci prvok – vyjadrujúci akoby nižšiu kvalitu. Iné je to však s regionálnou literatúrou. Regionálne knižnice na Slovensku sa už od 70. rokov 20. storočia intenzívne zaoberajú budovaním osobitných fondov regionálnej literatúry. A tak termín *regionálna literatúra* je už vžitý a všeobecne jednoznačný, najmä v súvislosti s činnosťou knižníc, aj keď nie je úplne správny, lebo presnejšie pomenovanie by malo byť *regionálny dokument*. Okrem periodík, odborných publikácií a špeciálnych tlačív sa knižnice pri akvizícii regionálnej literatúry vždy zameriavali aj na umeleckú literatúru.

V takto zameranej literárnovýchovnej činnosti sa žiakom určite sprostredkujú aj autorské literárne texty relatívne nižšej umeleckej úrovne, ale žiak základnej školy by sa mal zoznamovať s literárnymi tradíciami daného kraja. Už Štefan Krčméry vychádzal z poznania, že literárny život ako komplexný útvar je príliš zložitý fenomén, v ktorom sa jednotlivé zložky navzájom ovplyvňujú a determinujú. To znamená, že literárne dejiny tvoria aj menej podstatné či druhoradé autorské zjavy. Ich tvorba pre hodnoty národnej literatúry je síce akoby nezaujímavá, no pre istý kraj mimoriadne závažná (majúca najmä výchovný význam aj v školskej praxi). Preto je vhodné zaradiť do vyučovania i literárne texty tzv. druhoradých či treťoradých autorov z hľadiska komunikatívnosti so žiakovou dušou. Pozornosť sa pritom nezameriava na abstraktné uctievanie literárnych pamiatok, ale na konkrétne zoživotnenie textu v súvislosti so schopnosťou žiakov recipovať text ako estetické prisvojovanie si skutočnosti. Pritom treba rozvíjať nielen čitateľské návyky žiakov či zručnosti, teda reprodukovať obsah diela, ale viesť žiakov k prežívaniu textu s cieľom naučiť sa ho cítiť a chápať pre život.

Regionálne literárne tradície na pomoc výchove

Literárny text sa vníma najmä ako estetický fenomén s etickým akcentom. Umožňuje žiakom pestovať si zmysel pre dobro, krásu, vkus, estetickú vnímavosť, čiže rozvíjať vlastný vnútorný rozmer. Prostredníctvom regionálne príznakových textov je žiak vedený ku kultivácii svojich pocitov, vzťahu k regiónu, k autorovi, k jeho tvorbe, k snahe charakterizovať vzťah autora k prostrediu, porovnať ho s prežívaním vlastnej spätosti s týmto prostredím. Rozmanité podoby literatúry v regióne, resp. literárne tradície v dôverne známom prostredí žiakovi poskytujú nové dôvody a impulzy, aby prijal podstatu literatúry a jej zmysel ako prostriedok poznávania sveta s cieľom stimulovať a rozvíjať intelektuálne a kultúrne potreby tak, aby sa zoznamoval s najvyššími ľudskými hodnotami, obhajoval ich a vytváral. Pri vhodnom výbere má využitie miestnych literárnych podnetov pozitívny vplyv na vedomie žiakov, pretože vzbudzujú u nich úctu k výsledkom práce predchádzajúcich i súčasných generácií. V súvislosti s tým sa i rodný kraj v očiach vnímavých žiakov dostane do nového svetla a získané poznatky ich vedú k mimovoľnému porovnávaniu „svojho“ okolia s inými oblasťami.

Nadväznosť na regionálne zamerané obsahy literárnych diel, resp. diel od autorov regiónu v cieľavedomom procese výchovno-vzdelávacieho pôsobenia nachádza svoje opodstatnenie v neformálnej a zdravo pôsobiacej vlasteneckej výchove, ktorej podstata pôsobí v poznávaní a poznávaním v dialektickom pretváraní poznatkov z blízkeho okolia do celoslovenskej a celosvetovej mozaiky osvojovania si poznatkov nevyhnutných pre konkrétny človečenský život každodennej reality. Vyplýva z potreby formovania vzťahu k národu, vlasti, a to prostredníctvom vecí najbližších človeku, pre človeka a pre jeho úžitok, vecí zasadených či zakotvených v jeho bezprostrednom a najbližšom životnom prostredí. Vo vzájomnej dialektickej jednote sa toto úsilie premieta do poznávania kultúrnych hodnôt regiónu, predstavujúcich zväzok so životom celého národa, do rozvíjania a prehlbovania vzťahu k rodnej obci, mestu, kraju, jeho jazyku (nárečiu) a kultúre, ale i poznávania súčasného obrazu regiónu a jeho premien. Na druhej strane poznávanie domova v širšom ponímaní (obec, chotár, kraj) nemôže prerásť do vytvárania nezdravého kultu „svojho“ domova, regiónu. Budovanie pozitívneho vzťahu žiaka k určitému kraju nemá byť prejavom prehnaného lokálpatriotizmu, ale základným kameňom, na ktorý je potrebné navrstvovať stále ďalšie a ďalšie poznatky. Vo vzťahu k vlastnému kraju predstavuje využitie kultúrnych (a v rámci nich literárnych) hodnôt regiónu len prvý stupeň na ceste ďalšieho prenikania do tajov sveta: iných regiónov – vlasti, iných krajín – Európy, sveta.

Doc. PaedDr. Július LOMENČÍK, PhD.,
Filozofická fakulta UMB Banská Bystrica
Ilustračný obrázok internet (vyukovematerialy.cz)

Pomáhame rozvíjať zdravé sebavedomie žiakov

FORMOVANIE ZÁKLADOV DIEŤAŤA

Každý z nás je v niečom skvelý, každý z nás disponuje určitými silnými stránkami, ktoré by sme si mali uvedomovať a neustále rozvíjať. Základným predpokladom na dosahovanie vynikajúcich výsledkov, ako aj spokojnosti v živote je sebavedomie. Potrebuje ho každý, tak študent strednej školy, ako aj špičkový manažér. Zdravé sebavedomie nám pomáha, aby sme za každých okolností boli sami sebou. Súvisí so zdravou sebaláskou, sebaúctou a poznaním svojej hodnoty. Pramení z našej istoty, ktorej veríme bez ohľadu na názory okolia.

Sebavedomie nie je vrodená vlastnosť ani žiadna mimoriadna schopnosť, je to kombinácia výsledku myslenia a tréningu. Zdravo sebavedomý človek dokáže prirodzene prezentovať svoje schopnosti, svoje pracovné a osobné úspechy. Nemá problém priznať, ak niečomu nerozumie. Sebavedomie sa buduje celý život. Formuje sa od útleho detstva cez všetky zážitky v dospievaní až po dospelosť. Veľký vplyv na sebavedomie človeka majú jeho rodičia, učitelia, priatelia, najbližšie okolie. Správnou výchovou, vytváraním zdravej klímy je možné sebavedomie rozvíjať, naopak, chyby vo výchove a nezdravá klíma môžu sebavedomie podkopať, zapríčiniť jeho zníženie. Je dobré vedieť, že človek sa stáva tým, čo si o sebe myslí, ako sa vníma a prežíva. Jeho správanie zodpovedá sebahodnoteniu, čiže mienke, ktorú o sebe má.

K častým chybám dospelých patrí tzv. programovanie strachu. Deti sú veľmi zvedavé, spontánne, prejavujú sa voľne a otvorene. Chcú objavovať, skúšať, poznávať veci všetkými zmyslami. Majú záujem nielen si ich poobzerať, ale túžia sa ich aj dotýkať, ochutnať, ovoňať... V tejto ich prieskumnej činnosti ich však brzdia príkazy dospelých: – Choďte od toho preč! – Nechytajte to! – Nerobte to! – Položte to! – Toto nesmiete! – Na to ste príliš malí. – Nie ste dosť silní... V dôsledku týchto formulácií sa v podvedomí detí začína vytvárať presvedčenie, že sú príliš malé, príliš slabé, príliš nedokonalé, aby mohli skúsiť urobiť čokoľvek nové, odlišné, nezvyčajné. Začínajú si vytvárať nesprávnu predstavu, že nie sú dosť dobré, na základe ktorej sa u nich čoskoro objavujú prvé príznaky strachu zo zlyhania, ktorý je vyjadrený slovami: – Toto nezvládnem. – Toto nie je v mojich silách. – Na to nemám nadanie, atď.

V neskoršom veku dochádza k upevňovaniu tohto negatívneho procesu. Častými reakciami na nové podnety a výzvy sú slovné vyjadrenia: – Toto nedokážem. – Nie som dosť šikovný. – Nie som tvorivý. – Nie som dostatočne vzdelaný. – Nie som dosť dobrý. – Neviem. – Nemôžem. – Nemám na to vlohy... Akým spôsobom môže človek prekonať strach, ktorý ho brzdí v rozvoji? Tým, že sa prestane ponižovať – zabudne na obmedzujúce myšlienky, ktoré pustí z hlavy. Začne sa rešpektovať, chváliť, veriť v seba, bude ignorovať negatívne reakcie iných, naučí sa plávať proti prúdu, nie s davom, odhodí za hlavu minulosť. Sebavedomý človek si úspech plánuje. V predstavách sa vidí, ako úspešne zvláda rôzne situácie. Odmietnutie nevníma ako prehru, ale ako spätnú väzbu. Keď mu niečo nefunguje, nevešia hlavu, ale berie to tak, že nabudúce to urobí inak. Úspech vníma ako výhru a teší sa z neho.

Námety na prácu so žiakmi

Ponúkame niekoľko námetov, ktoré pomáhajú budovať u žiakov zdravé sebavedomie.

1. Vymenujte päť najdôležitejších vecí, ktoré vás naučili vaši rodičia, váš najobľúbenejší učiteľ, váš najlepší kamarát.

Svojim žiakom môžete poskytnúť názornú ukážku. Uvediete, čo najdôležitejšie naučili vaši rodičia, váš najobľúbenejší učiteľ a váš kamarát vás. Napríklad mňa moji rodičia naučili týchto päť najdôležitejších vecí:

- byť čestnou, zodpovednou, spravodlivou,
- pomáhať iným,
- tešiť sa z maličkostí, byť šťastnou,
- zdolávať prekážky, nikdy sa nevzdávať,
- podávať najlepší osobný výkon.

Päť najdôležitejších vecí, ktoré som sa naučila u pána profesora Zelinu:

- používať metódu DITOR – definuj problém, informuj sa, tvor riešenia, ohodnoť ich a realizuj,
- zvyšovať svoju kreativitu – hrať sa s myšlienkami a predstavami,
- robiť to, čo viem, že je dobré, hoci život je niekedy pes – hafká, skáče, hryzie, ale stále vyjde slnko a nik nezabráni tomu, aby boli pekné rána,
- veriť v seba a nebáť sa robiť chyby, pretože posilňujú a podnecujú,
- cvičiť svoju autoreguláciu, sebaovládanie, sebariadenie a vytyčovať si múdre, ľudské, náročné ciele.

Päť najdôležitejších vecí, ktoré som sa naučila od dobrého kamaráta:

- pozerať sa dopredu, nie dozadu, sústreďovať sa na pekné, dobré a prospešné veci, tzn. myslieť na budúcnosť – nezáleží na tom, odkiaľ prichádzame, podstatné je, kam ideme,
- zdanlivá porážka je niekedy víťazstvom, zdanlivá pohroma je skrytým požehnaním – momentálna situácia je presne taká, akú potrebujeme pre svoj osobný rast a rozvoj; každý problém, ktorému čelíme, v sebe skrýva možnosti, ktoré sa môžu stať výhodami pri budovaní toho, čo chceme dosiahnuť,
- byť vždy pozitívne naladený, osviežovať si život príjemnými vecami, neustále kŕmiť myseľ pozitívnymi myšlienkami,
- každá akcia vyvoláva rovnako silnú reakciu, pôsobiacu v opačnom smere,
- cvičiť tvorivé písanie – príspevky štylisticky vybrusovať, používať osobité výrazové prostriedky, hrať sa so slovíčkami, používať alegórie, metafory, prirovnania, personifikácie, paradoxy...

2. Zistite čo najviac informácií o troch ľuďoch, ktorí museli prekonať ťažké údery života – rôzne prekážky alebo postihnutie, a ktorí napriek nepriazni osudu nerezignovali, ale prospeli spoločnosti. Určte ich osobnostné črty – čestnosť, hrdosť, iniciatíva, láskavosť, odvaha, organizácia, priateľstvo, pružnosť, riešenie problému, snaha, spolupráca, starostlivosť o iných, štedrosť, tolerancia, trpezlivosť, vynaliezavosť, vytrvalosť, zdravý rozum, zmysel pre humor, zodpovednosť, zvedavosť, atď. – a porovnajte ich, hľadajte podobnosti a odlišnosti. Keď sa niekedy ocitnete v neistej situácii, pomyslite si, ako by sa zachovali v danej situácii títo ľudia.
3. Vyberte si niektorého člena rodiny, priateľa alebo známeho, ktorý v niečom vyniká, dosahuje v určitej oblasti vynikajúce výsledky. Napíšte mu list, v ktorom mu poviete, čo ste sa od neho naučili a ako to zamýšľate použiť, aby ste sa v danej oblasti zdokonalili, aby ste lepšie vykonávali ľubovoľné úlohy. Vytvorte tiež zvukový záznam listu.
4. Pracujte vo dvojiciach – vytvorte pre svojho spolužiaka pohľadnicu, ktorou oceníte nejakú jeho charakteristickú vlastnosť, niektorú jeho silnú stránku, ktorá sa vám na ňom páči, ktorú obdivujete.
5. Prečítajte si životopisy troch osôb a potom si z nich jednu vyberte. Zhotovte množinový diagram, v ktorom porovnáte kľúčové kompetencie, ktorými je vybavená dotyčná osoba, s vašimi kľúčovými kompetenciami. Diskutujte o svojom diagrame s ostatnými členmi tímu.
6. Zosumarizujte čo najobjektívnejšie svoje pozitíva a negatíva, aby ste zhodnotili, čo chcete na sebe zmeniť alebo zdôrazniť. Môžu to byť aj maličkosti, napr. vnímavosť, rozhľad, cit pre detail...
7. Zvoľte si jednu zo životných zručností (iniciatíva, odvaha, trpezlivosť), o ktorej si myslíte, že by ste ju potrebovali zlepšiť. Vymyslite aspoň tri praktické kroky na dosiahnutie cieľa. Vytýčte si k tomu aj časový harmonogram.
8. Vypracujte esej v rozsahu 2 – 4 strany, v ktorej rozoberiete:
   - v ktorej oblasti (školskej, športovej, umeleckej, atď.) ste najlepší, čo vás k tomu motivovalo,
   - prečo si myslíte, že ste v danej oblasti najlepší, ktoré schopnosti vám k tomu dopomohli,
   - čo ovplyvnilo, že sa cítite najlepší práve v tejto oblasti, akí ľudia a aké okolnosti vás v danej oblasti podporovali.

Záverom

Zdrojom spokojnosti a zdravého sebavedomia sú aj dobré vzťahy v spoločenstve ľudí, s ktorými sa stýkavame. Patria k nim dobré vzťahy v rodine, v škole, v práci, v záujmových združeniach. Pre súčasnosť je príznačné naháňanie sa za úspechom a peniazmi, prejavy vďačnosti a pokory sú akosi v ústraní. Pokiaľ máme záujem o zdravú klímu v rodine, škole, práci, atď., mali by sme podľa svojich možností a schopností prispievať k poľudšťovaniu svojho okolia, robiť maximum pre výchovu zdravo sebavedomých, zodpovedných, zdvorilých ľudí, pozorných k iným, ktorí budú poctivo pracovať a pre ktorých vyslovenie otázky: „Mohol by som niečo pre vás urobiť?“ nie je nič neobvyklé.

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.
Ilustračné foto stock.xchng

UKÁŽKA LISTU RIADITEĽA RODIČOM

Vážení rodičia.

Orison Sweet Marden povedal: „Najúžasnejšia vec, akú môže človek na tomto svete urobiť, je vyťažiť čo najviac z toho, čo mu bolo dané. To je najväčší úspech; žiaden iný neexistuje.“

Cieľom našej školy je vytvárať ideálne podmienky na to, aby každý žiak vyťažil čo najviac z toho, čo mu bolo dané, teda aby sa stále usiloval byť v zóne maximálneho osobného výkonu. Zóna je mentálny stav, keď sa človek cíti výborne a podáva svoj najlepší výkon. Aj preto v našej škole učíme žiakov poznávať ich BPP, čiže *best personal performance* – najlepší osobný výkon, tzn. najlepšie vykonať danú činnosť v danom čase, za daných okolností, s použitím nástrojov, vedomostí, zručností a prostriedkov, ktoré sú práve k dispozícii. Podávať najlepší osobný výkon učíme žiakov tak, že:

- vytvárajú svoje portfóliá, do ktorých si každý žiak vyberá sám svoje práce vykonané v súlade s najlepším osobným výkonom,
- čítajú motivačnú literatúru, píšu, čím ich zaujala, inšpirovala, obohatila, ktoré skvelé myšlienky v nej uverejnené aplikovali vo svojom živote,
- navštevujú dobre fungujúce spoločnosti a získavajú informácie o faktoroch jej úspechu,
- zisťujú, ako si určujú svoje osobné ciele špičkové osobnosti,
- porovnávajú svoje činnosti, ktoré sú v súlade s ich najlepším osobným výkonom, s činnosťami slávnych osobností,
- uskutočňujú sebahodnotenia a určujú si ciele, aby sa zlepšili ich osobné výkony.

Uvedomujeme si, že na podávanie najlepšieho osobného výkonu vášho dieťaťa je potrebná aj vaša podpora jeho úsilia. Môžete to urobiť nasledujúcim spôsobom:

- sledovaním vykonávania rôznych úloh v súvislosti so životnými kompetenciami – so zmyslom pre poriadok, spoluprácu, trpezlivosť a hrdosť,
- zdôrazňovaním situácií, v ktorých vidíte a cítite, že pracovalo podľa najlepšieho osobného výkonu,
- povzbudzovaním do realizácie projektov, do získavania kompetencií v súlade s najlepším osobným výkonom,
- vyjadrovaním pochvaly za vykonávanie činností, ktoré sú v súlade s podávaním najlepšieho osobného výkonu,
- rozprávaním príbehov o najlepšom osobnom výkone z reálneho života: o športovcoch, vedcoch, umelcoch, prezidentoch, manažéroch, zdravotníkoch, rodičoch a podobne.

Vy, ja a všetci zamestnanci školy budeme spoločne vynakladať to najlepšie, čo je v nás, aby sme vychovali múdre, dobré, šťastné, aktívne dieťa, ktoré bude pracovať pre blaho našej krajiny a ľudí, ktorí v nej žijú.

Teším sa na spoluprácu s vami a ďakujem vám za vašu aktívnu, kreatívnu spoluúčasť na procese tvorivo-humánnej výchovy a vzdelávania vášho dieťaťa.

O vzdelávaní nadaných detí možno inak

ZAMYSLENIE

Náš súčasný systém vzdelávania nadaných detí je „od mantinelu k mantinelu“. V niektorých školách možno nájsť špeciálne triedy, inde sa nadané deti nesnažia ani identifikovať. Je neužitočné utešovať sa tým, že tak to vyzerá nielen na Slovensku.

Aký cieľ si zvoliť

Štáty sa rôznia už tým, čo je pri práci s nadanými deťmi ich cieľom. Jasné definovanie cieľa je určite dobrým prvým krokom. Ale aký cieľ si zvoliť? Národný program vzdelávania nadaných detí napríklad v Spojenom kráľovstve či Dánsku zdôrazňuje nevyhnutnosť včasnej identifikácie a zabezpečenie podnetného vzdelávania. Oba programy hovoria o uspokojení individuálnych potrieb nadaných detí, dôraz na ich budúcu užitočnosť pre spoločnosť sa nekladie. V Singapure si kladú za cieľ starostlivosť o naplnenie potenciálu nadaných detí a tým aj zdokonalenie celej spoločnosti.

Oba prístupy majú čosi spoločné – predovšetkým nevyhnutnosť špeciálneho zaobchádzania s nadanými deťmi. Jeden však zdôrazňuje ich potenciál, druhý apeluje na nutnosť zaistiť im vhodné podmienky, rovnako ako deťom hendikepovaným. Prístup zdôrazňujúci potenciál a budúce uplatnenie detí sa vidí byť premyslenejší. Upozorňuje na pozitívne stránky nadaných detí a pomáha vytvoriť celospoločenský systém očakávaní, ktorý nadané deti smeruje k praktickému využitiu ich potenciálu. V Saudskej Arábii považujú za zásadné, aby bol potenciál nadaných detí smerovaný k budúcemu praktickému využitiu v medicíne, prírodných alebo technických vedách. A majú jasnú odpoveď na otázku bežného občana, aký bude mať osoh z investícií do nadaných detí. Liečba rakoviny, priekopnícke informačno-komunikačné technológie, nové pracovné miesta, to všetko sa spája s investíciami do nadaných detí. Takýto prístup obsahuje v sebe dôraz na špeciálne potreby nadaných detí, ale zároveň ponúka víziu, ktorá je atraktívna pre spoločnosť. S troškou zveličenia možno povedať, že je to aj výborný marketing na získanie finančných investícií.

Čím sa možno inšpirovať

Jestvujú oblasti, v ktorých sa vyhľadávanie a rozvoj nadaných detí efektívne uplatňuje už desaťročia – napr. výchova umeleckých a športových talentov. V čom je tajomstvo úspechu?

Napríklad s hudobne nadanými deťmi sa už od ich útleho veku zaobchádza obdobne ako so študentmi pri vedeckej príprave na vysokých školách. Každé má svojho mentora, ktorý ho vedie celým štúdiom. Mentor, aby mohol zachovať dostatočne individuálny prístup, má iba zopár zverencov. Nesmieme prehliadnuť, že títo žiaci sú okrem svojho odboru (napríklad hry na husliach, flaute, klavíri) trénovaní aj v schopnosti podať výkon pod tlakom, prekonávať frustráciu či nadobúdať sebavedomie po opakovanom neúspechu.

Podobne to funguje aj pri výchove športových talentov. Charakteristická pre výchovu detí nadaných na niektorý druh umenia alebo športu je skorá špecializácia. Tieto deti si nemôžu dovoliť váhať a nezáväzne prechádzať od nástroja k nástroju alebo medzi rôznymi druhmi športu. Už v ranom veku musia (ich rodičia) urobiť rozhodnutia, ktorými si do značnej miery určujú životnú dráhu. Možno práve špecializácia by mohla byť cestou k zlepšeniu vzdelávania aj intelektovo nadaných detí.

Poučením, ako hľadať nadané deti, by mohli byť športoví skauti. Špičkové športové kluby majú už dávno tímy odborníkov, ktorých jedinou úlohou je skauting – hľadanie talentov. Obchádzajú školy, ihriská, malé regionálne turnaje a súťaže často celkom naslepo. Ak zbadajú dieťa, ktoré má na základe ich skúseností predpoklady stať sa športovou hviezdou, sú ochotní urobiť takmer čokoľvek, aby ho získali pod svoje „ochranné krídla“.

Kto a kde (inštitucionálne) môže cieľavedomú špeciálnu starostlivosť poskytovať, keď sú nadaní žiaci roztrúsení v stovkách škôl po celom Slovensku? Je veľmi nepravdepodobné, že sa pre každého nájde učiteľ, ktorý bude schopný aj ochotný plniť úlohu mentora. Prečo teda nevyhľadávať a nezhromažďovať do zvláštnych tried najlepších mladých chemikov, matematikov či všeobecne intelektovo nadané deti a nedožičiť im špeciálne zaobchádzanie? Odpoveď by najskôr znela, že by to bolo príliš drahé, náročné pre dieťa i jeho rodičov, elitárske. Aj napriek tomu, že takýto systém napríklad v spomínanej umeleckej a športovej oblasti dlhodobo efektívne funguje. Tým najnadanejším sa jednoducho dostáva špeciálneho zaobchádzania a nezdá sa, že by to vyvolávalo spoločenskú nevôľu.

Naša súčasná školská sústava sa špecializácii vyhýba, väčšina nadaných žiakov je odkázaná na samoštúdium, záujmové krúžky, činnosť centier voľného času, v lepšom prípade na voliteľné predmety a rodičov. Prirodzene, kým nebudeme mať pre nadané deti špeciálne triedy či školy, nie je možné umožniť im špecializáciu.

Na Slovensku funguje čosi ako antikoncepcia vyhľadávania a starostlivosti o nadaných. Iba pedagogickí amatéri sa snažia zjednotiť tempo či pracovné a myšlienkové postupy celých tried. Ale nadaní na priemerné tempo v podstate nikdy nemôžu pristúpiť. Iba pedagogickí amatéri ignorujú dávno známy poznatok pedagogických psychológov, že najvyššiu mieru rozvoja a výkonnosti dosahujú nadaní medzi seberovnými rovesníkmi. A medzi nimi nielen rozvíjajú svoje nadanie, ale aj sociálne schopnosti.

Možno by sa štát mohol inšpirovať systémom skautov a mať vytvorený tím odborníkov, ktorý by obchádzal škôlky a školy, navštevoval voliteľné predmety a krúžky (matematické, prírodovedné, technické). Iste by sa tým zvýšila šanca, že sa nestratia talenty, ktoré unikli pozornosti učiteľov a ich rodičia neprejavili o zužitkovanie ich nadania väčší záujem.

Kto to zaplatí?

Jestvuje teda celý rad poznatkov, ktorými by sme mohli zlepšiť identifikáciu, vzdelávanie a formovanie osobnostných vlastností nadaných detí. Stačí sa kriticky pozrieť na staršie domáce skúsenosti a z niečoho sa poučiť v zahraničí. To však nerieši asi problém najzásadnejší – kto by to všetko platil. Systém vyhľadávania a výchovy nadaných v športe funguje výborne v prvom rade preto, že doň vkladajú obrovské finančné prostriedky samotné športové kluby. Ponuka je tak priamo napojená na dopyt.

V školstve je situácia zložitejšia. Vyhľadávanie nadaných je spravidla na rodičoch a učiteľoch. Školy všetkých stupňov majú svoje vlastné predstavy o tom, k čomu budú svojich žiakov/študentov viesť. Tie sa môžu veľmi líšiť od predstáv organizácií, v ktorých potom absolventi hľadajú kariérne uplatnenie. Pre tieto organizácie by bolo určite výhodnejšie, keby mohli samy kontrolovať vzdelávanie svojich potenciálnych zamestnancov.

Nezlepšilo by rozvíjanie intelektového nadania pevnejšie prepojenie ponuky a dopytu? Príkladom by mohla byť korporácia zaoberajúca sa inováciami v nanotechnológiách. Ak by sa jej umožnilo zriadiť si vlastnú strednú a vysokú školu, iste by sa snažila získať pre seba tie najnadanejšie a najkreatívnejšie deti. Na ich vzdelávanie by vďaka svojej ekonomickej sile mohla najímať najlepších učiteľov a odborníkov. A možno by stačilo jediné dieťa v celej generácii, ktoré dokáže realizovať svoj potenciál v praxi a príde s inováciou, ktorá jemu a celej korporácii prinesie taký finančný zisk, že to úplne pokryje náklady spojené s týmto programom. Možno takýto model pôsobí nereálne, ale bol by len pendantom úspešných športových akadémií (futbalových je na Slovensku niekoľko desiatok). Je očividné, že takáto investícia možno prinesie zisk až o mnoho rokov. Niečo také by len ťažko obhájil štátny sektor, pre obchodné spoločnosti je však podobný investičný systém bežnou praxou. Napríklad vo svete sa podporou špičkových a inovatívnych študentov doslova preslávila firma Panasonic.

Ropu nemáme, nadané deti však áno

Naša školská sústava je ústretová voči tým, ktorí hádam až do dospelého veku nevedia, čomu by sa chceli venovať. Pričasto ešte ani ako vysokoškoláci nemajú jasnú predstavu o svojom kariérnom smerovaní, ale v ničom ich to neznevýhodňuje. Možno bolo naše uvažovanie príliš pochmúrne, ale... Ale nezabúdame, že medzi učiteľmi, školami, zákonodarcami a firmami jestvujú „svetlé výnimky“.

Neraz sa dá počuť gýčovité tvrdenie, že „deti sú naša budúcnosť“. Ak tomu veríme, malo by tomu zodpovedať aj naše konanie. Kým nám aspoň v Trenčianskych Miticiach a Bardejove nezačne namiesto minerálky tiecť ropa, investície do vyhľadávania a starostlivého pestovania nadaných detí a vzdelávania špičkových odborníkov môžu byť našou najlepšou šancou na hospodársky, sociálny a kultúrny rozvoj.

Niekoho možno uvažovanie o deťoch v ekonomických kategóriách dráždi. Súdime, že systémových zmien sa iba pomocou humanitných argumentov nikdy nedočkáme. Mali by sme mať pragmatickejší postoj, ktorý dokáže nájsť kompromis medzi naplňovaním záujmov a predpokladov nadaných detí, väčším tlakom na ne, aby boli prospešné spoločnosti, a medzi verejnými a súkromnými financiami.

Jana VADOVIČOVÁ
Ilustračné foto stock.xchng

DIGIPEDIA

Súťaž pre učiteľov pozná ďalšieho výhercu

Sme veľmi radi, že môžeme uverejniť meno **štvrtej výherkyne** Veľkej súťaže pre učiteľov.

Letecký zájazd do Ríma pre 2 osoby na 3 dni získala RNDr. Ľubomíra Macháčová zo Základnej školy na Kežmarskej ul. v Košiciach. Blahoželáme!

A pre učiteľov, ktorí chcú objavovať svet s portálom Planéta vedomostí, ponúkame ďalšiu atraktívnu cenu.

Miláno – mesto módy

Miláno – ekonomický motor Talianska, mekka svetovej módy, druhé najväčšie mesto Talianska. Nachádza sa na severe krajiny v oblasti Lombardie.

Pamiatky

Milánsky dóm (Duomo) – nachádza sa na Piazza del Duomo. Je druhou najväčšou katedrálou v Taliansku. Začali ju stavať roku 1386, dokončená však bola až o päťsto rokov neskôr. Pýši sa najväčšími slnečnými hodinami na svete a najväčším počtom mramorových sôch.

Sforzovský hrad (Castello Sforzesco) – veľká hradná pevnosť postavená v rokoch 1360 – 1370 na obranu mesta. Okolo hradu sa nachádzajú priekopy s padacími mostmi. V súčasnosti sa tu nachádza galéria a múzeum. K najvýznamnejším exponátom patrí mramorová socha *Pieta Rondanini* Michelangela Buonarottiho či rukopis Leonarda da Vinci *Codex Trivulzianus*.

Kostol Panny Márie milostí (Chiesa di Santa Maria delle Grazie) – kostol a kláštor rádu dominikánov je súčasťou Svetového dedičstva UNESCO. V severnej časti refektára sa nachádza nástenná maľba Leonarda da Vinci *Posledná večera*.

La Scala – operná scéna, ktorá bola otvorená roku 1778 ako kráľovské divadlo. Má kapacitu až 3 000 miest. V La Scale sa odohralo množstvo premiér opier Giuseppe Verdiho, čo len podčiarkuje jej svetové renomé. Výstižné sú aj Stendhalove slová z roku 1916: „Nič väčšie, nádhernejšie, dojemnejšie a modernejšie som si ani nedokázal predstaviť. Jedinou nevýhodou je, že sa mi už v žiadnej inej opere nebude páčiť.“

Parky

Miláno je taktiež bohaté na parky. Priamo v centre mesta sa nachádza park v štýle anglickej záhrady Parco Sempione obklopujúci Sforzovský hrad. Na odpočinok od mestského zhonu je ako stvorený. Ďalším z obľúbených parkov je Giardini Pubblici Indro Montanelli, nachádza sa pri prírodovednom múzeu.

Galérie

Výtvarné umenie očarí návštevníkov v galérii Pinacoteca di Brera. Nachádzajú sa tu zbierky slávnych umelcov, ako Tizian, Raffael alebo Rubens. Ďalšou známou galériou v meste je Pinacoteca Ambrosiana, ktorá sídli spoločne s knižnicou Biblioteca Ambrosiana v Pallazo dell´ Ambrosia.

Svetová móda

Spoznajte mesto, ktoré je považované za taliansku mekku módy a v ktorom začali svoju kariéru zakladatelia značiek Armani, Prada, Dolce & Gabbana, Ferré či Versace. Pravidelne sa tu konajú módne prehliadky pod názvom Milan Fashion Week.

Šport

V Miláne pôsobia dva futbalové kluby – AC Milano a FC Internazionale Milano, ktoré si fanúšikovia môžu vychutnať na domácom štadióne San Siro.

Nechajte sa pozvať do Milána – svetovej metropoly módy, hudby, umenia a športu. Stačí splniť tieto podmienky:

- získajte **prístup** na portál planetavedomosti.iedu.sk.
- zúčastnite sa **odborného metodického školenia** k digitálnemu obsahu Planéta vedomostí alebo didaktickej dielne ako nadstavbe týchto školení,
- **buďte aktívni** a vytvárajte s týmto obsahom úlohy pre žiakov alebo TUUL-y pre ostatných učiteľov.

Každý aktívny pedagóg môže získať víkendový letecký zájazd do jednej z **12 metropol Európy** (každý mesiac navštívime inú metropolu), letnú dovolenku v **Chorvátsku** alebo 5-dňový pobyt v **New Yorku**.

Všetky informácie o súťaži nájdete na portáli Planéta vedomostí alebo na Facebooku.

Na zriadenie prístupu na portál Planéta vedomostí kontaktujte Centrum podpory používateľov Dátového centra rezortu školstva na telefónnom čísle 0800 138 033, prípadne e-mailom na digipedia@iedu.sk.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR

Problematike vyučovania cudzích jazykov sa systematicky venovala aj britská verejnoprávna televízia a rozhlas BBC. Na snímke jej sídlo v škótskom Glasgowe.

Aký cudzí jazyk sa učiť?

OTÁZKA NIELEN PRE SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO

Koncom minulého roku sa v Spojenom kráľovstve hovorilo o používaní i vyučovaní cudzích jazykov viac ako inokedy. Podnetom bola predovšetkým štúdia British Council *Jazyky pre budúcnosť*, ale aj eurobarometer 386 *Európania a ich jazyk* Európskej komisie. Veľa pozornosti tejto problematike venovala aj verejnoprávna BBC.

Jazyky pre budúcnosť

Podľa štúdie British Council sú preč časy, keď bolo v záujme dobrého uplatnenia sa na trhu práce vhodné naučiť sa po francúzsky či po nemecky. Tieto jazyky začína zatieňovať arabčina a čínština. Briti teraz uvažujú, ako vyučovanie týchto jazykov dostať na čo najviac škôl. Štúdia ponúka rebríček desiatich pre Britov perspektívnych jazykov (vzhľadom na britský pôvod štúdie neobsahuje angličtinu): 1. španielčina, 2. arabčina, 3. francúzština, 4. čínština, 5. nemčina, 6. portugalčina, 7. taliančina, 8. ruština, 9. turečtina, 10. japončina.

Doteraz preferované jazyky sa síce v rebríčku stále držia, ale najvyššie miesta pomaly obsadzujú „neeurópske“ jazyky. Vidíme, že na druhé miesto sa dostala arabčina, na štvrté čínština. Na prvý pohľad prekvapivé výsledky ekonómovia vysvetľujú jednoducho – arabský a čínsky trh je stále častejším odbytiskom pre britský tovar a služby.

Pri zostavovaní poradia jazykov, ktoré by mali byť pre Britov najbližších dvadsať rokov najužitočnejšie, bral British Council do úvahy objem exportu do jednotlivých štátov, obchodné priority Spojeného kráľovstva, štátne, diplomatické a bezpečnostné priority a miesta, v ktorých Briti dovolenkujú. Mnohí experti tvrdia, že takýto sofistikovaný postup možno primerane použiť aj pre iné štáty.

Autori štúdie nevidia problém v tom, že by sa v britských školách učili nesprávne jazyky, veď väčšina najčastejšie vyučovaných jazykov (francúzština, španielčina, nemčina) je zastúpená aj v ich rebríčku. Ale Spojené kráľovstvo potrebuje oveľa viac ľudí, ktorí dokážu tieto jazyky skutočne využívať. Rovnako je to s arabčinou, čínštinou a japončinou. Štúdia varuje, že ak sa bude na potenciálne výhodné jazyky zabúdať, môže Spojené kráľovstvo ekonomicky i kultúrne utrpieť. Pripomína sa, že výber konkrétneho jazyka, ktorý sa v školách učí, je aj vecou sebauspokojenia a britskej kultúry.

Autori štúdie skúmali aj to, ako Briti ovládajú jednotlivé jazyky z rebríčka. Výsledok prieskumu hodnotia ako katastrofálny – tri štvrtiny opýtaných neboli schopné plynne hovoriť žiadnym. Jediným jazykom, ktorého plynulé ovládanie malo u Britov dvojciferné percentuálne zastúpenie, bola francúzština s 15 %. Jednoducho: Spojené kráľovstvo nemá dostatok ľudí, ktorí majú dispozície komunikovať v kľúčových cudzích jazykoch. Je to na ich vlastnú škodu i na škodu kráľovstva.

V časti, kde správa hovorí o Škótsku, sa dozvieme, že roku 2001 sa takmer všetci škótski žiaci učili cudzí jazyk, až kým neopustili strednú školu. Ale roku 2010 ich bolo už iba 67 %. Kritizujú sa tí zamestnávatelia a „prognostici“, ktorí nepriaznivo vplývajú na vyučovanie jazykov vyhlasovaním, že „angličtina stačí“. Na príklade Škótska sa im ukazuje, ako toto tvrdenie o jazykových kvalifikačných potrebách nasmerovalo škótsky export do anglofónnych krajín alebo tam, kde bolo možno ľahko nájsť anglických tlmočníkov.

Ministerstvo školstva po podnetoch v štúdii British Council i po ďalších odporúčaniach oznámilo, že k jeho najbližším zmenám vo vzdelávaní bude patriť zavedenie povinného vyučovania jazykov pre žiakov od 7 do 14 rokov a zaradenie cudzieho jazyka medzi povinné predmety pre baccalaureate (na Slovensku mu približne zodpovedá maturita).

V závere štúdie je konštatovanie, že „cudzojazyčné problémy“ Spojeného kráľovstva možno zdolať len spoločnými silami tvorcov zákonov, obchodníkov a rodičov.

Cudzie jazyky na webe BBC

Verejnoprávna britská televízia a rozhlas BBC má na svojom webe špecializovanú stránku *Education & Family*. Koncom novembra 2013 umiestnili na ňu stať *Alarmujúci nedostatok cudzojazyčných zručností v Spojenom kráľovstve*. Pripomínajú sa v nej aj numerické údaje obsiahnuté v štúdii British Council a podporuje výzva, aby sa každý Brit čím skôr naučil aspoň tisíc slov nového jazyka. (Podľa J. Mistrík: *Frekvencia slov v slovenčine*, prvých 500 slov vo frekvenčnom slovníku jazyka vyčerpáva 60 až 75 % slov v akomkoľvek texte.)

Odporúča sa venovať väčšiu pozornosť rozvoju jazykových zručností menšinových komunít. Do učenia sa cudzím jazykom by mali investovať podstatne viac zamestnávatelia.

Analytici BBC pripomínajú, že angličtina je už celé storočie dominantným globálnym jazykom, a pýtajú sa, či tento stav bude trvať naďalej, alebo treba považovať za konkurenčný jazyk čínštinu. Mienia, že úvahy o nástupe čínštiny na vlne čínskeho „hospodárskeho zázraku“ môžu byť od základu chybné. Ak by čínština raz chcela dobyť svet, musela by sa predtým stať lídrom vo svojom regióne, teda v juhovýchodnej Ázii. A tam to nebude mať ľahké. Ani na prestíži japončiny sa neprejavilo, že Japonsko má druhú najsilnejšiu ekonomiku sveta.

Tab. 1: Zastúpenie cudzích jazykov vo výučbe slovenských žiakov (v %)

Jazyk	anglický	francúzsky	nemecký	ruský	španielsky
Základné školy	89,5	1,1	29,8	11,8	0,3
Gymnáziá	98,5	12,7	60,0	15,5	9,6
Stredné odborné školy	85,3	3,1	48,1	12,1	1,2

(Roku 2011 sa zaviedlo povinné vyučovanie angličtiny od 3. ročníka základnej školy. V prebiehajúcom školskom roku ju učí približne 9 000 učiteľov, z nich približne 6 300 nekvalifikovane. Viete si predstaviť, že by medzi lekármi ordinovalo 70 % bez medicínskeho diplomu alebo v automobilke malo kvalifikáciu len 30 % zamestnancov?)

Európania a ich jazyky

To je názov rozsiahlej správy vypracovanej pre Európsku komisiu ako špeciálny eurobarometer (Brusel 2012). V úplnom znení ju nájdeme na webovom sídle Európskej komisie.

Správa sa snaží dať obraz o cudzojazyčnej vybavenosti občanov jednotlivých štátov a používaných jazykoch. Dozvieme sa napríklad, že tri štvrtiny európskej populácie v produktívnom veku (25 až 64 rokov) tvrdili, že *ovládajú* najmenej jeden cudzí jazyk; 67 % opýtaných bolo presvedčených, že jedným z dvoch jazykov, ktoré sú pre nich najužitočnejšie, je angličtina. To isté povedalo 17 % opýtaných o nemčine, 16 % o francúzštine, 14 % o španielčine a 6 % o čínštine.

Dočítame sa tiež, že v populácii, ktorá je v produktívnom veku, je najpoužívanejším cudzím jazykom angličtina a 20 % sa ňou (vraj) dohovorí *bez ťažkostí*, 35 % *dobre* a 45 % *dostatočne*. Najnižší podiel dospelých, ktorí uviedli, že sú v angličtine „zdatní“, je v Taliansku (10 %), vo Francúzsku (13 %) a v Nemecku (16 %).

Súdime, že veľké množstvo kvantitatívnych údajov a z nich odvodených tvrdení v tejto správe nie je kóšer, pretože sú vypočítané zo subjektívnych samohodnotení respondentov. Nech čitateľ posúdi, akú hodnotu majú napríklad údaje získané samohodnotením podľa stupnice *bez ťažkostí – dobre – dostatočne* či tvrdenie, že angličtinou sa dohovorím *na vysokej úrovni*. Alebo čo robiť s tým, že Slovensko je v rebríčku cudzojazyčne zdatných štátov na desiatom mieste (85 %) určite aj preto, že eurobarometristi Slovákom kázali uvádzať ako cudzí jazyk aj češtinu. Česko je v tomto rebríčku na 15. mieste (69 %), Česi však slovenčinu ako cudzí jazyk uvádzať nemali.

Nazretie do slovenských štatistík

Pre toho, kto chce porovnávať číselné údaje, ktoré sme uvádzali, so slovenskou realitou, sme vybrali niekoľko informácií, ktoré sa dajú nájsť na webových sídlach slovenských inštitúcií.

Medzi žiakmi, ktorí sa učili roku 2013 cudzí jazyk, boli zastúpené jednotlivé jazyky tak, ako je uvedené v tab. 1. Údaje sú v percentách, ich súčet presahuje 100 %, pretože niektorí žiaci sa učili viac ako jeden jazyk. Jazyky, ktoré v tabuľke nie sú, sa učilo menej žiakov ako španielčinu.

Všimnime si, do ktorých štátov smeroval roku 2012 vývoz zo Slovenska: Nemecko a Rakúsko (28,0 %), Francúzsko (5,4 %), Spojené kráľovstvo, USA a Írsko (5,9 %), Rusko, Bielorusko a Ukrajina (5,1 %). V poradí štátov, z ktorých sme dovážali, boli na prvých dvoch miestach Nemecko (16,6 %) a Rusko (9,9 %), za nimi Česko, Kórea, Čína. Podiel dovozu zo Spojeného kráľovstva, Spojených štátov a z Írska bol spolu 1,3 %, zo samotného Francúzska 2,9 %.

Roku 2012 boli podľa obratu medzi najvýznamnejšími obchodnými partnermi Slovenska: Nemecko a Rakúsko (23,5 %), Rusko, Bielorusko a Ukrajina (8,0 %), Francúzsko (4,2 %), Spojené kráľovstvo, Spojené štáty a Írsko (4,1 %), Čína (4,1 %).

Pochybuje niekto, že s Nemcami a Rakúšanmi sa dá pri obchodovaní najlepšie dohovoriť po nemecky a s Rusmi po rusky? (V čase písania toho článku boli pripravené na podpísanie vládne dohody o mimoriadne rozsiahlej obchodnej a investičnej spolupráci Číny a Slovenska.)

Najčastejšími destináciami, do ktorých v uplynulých rokoch smerovali slovenskí pracovní migranti, boli (v uvedenom poradí): Česko, Spojené kráľovstvo a Írsko, Nemecko a Rakúsko, Maďarsko, Taliansko.

Mgr. Peter SMIDA, Londýn
Ilustračné foto wiki.org

PISA 2012 ako zrkadlo štátneho školstva

USA

V Spojených štátoch amerických majú celonárodnú kampaň, ktorá horlí za kvalitné štátom financované vzdelávanie. Podiel na nej majú učitelia, rodičia i zástupcovia miestnych komunít. Kritici štátneho školstva tvrdia, že ho treba privatizovať, dávať mu povzbudenia, testovať, obmedziť vplyv odborov, znižovať počet škôl a prepúšťať učiteľov. Štátne školstvo podporujúca Americká federácia učiteľov na výčitky odpovedá v súvislosti s prezentáciou výsledkov Spojených štátov v meraní PISA 2012, vyvracia päť hlavných mýtov o americkom školstve a navrhuje riešenia, ktoré sa opierajú o skúsenosti štátov s najlepšími výsledkami. Učiteľská federácia argumentuje vecne a prezentuje aj svoj návrh ciest k zlepšeniu.

Pre pedagogickú obec na Slovensku by mohol byť inšpiratívny a príťažlivý spôsob komunikácie odborníkov s verejnosťou prostredníctvom vírusového marketingu. Niektoré oznámenia sú na hranici prílišného zjednodušenia, ale ak by slovenskí učitelia prezentovali svoje názory takto vecne a zrozumiteľne, majú šancu vtiahnuť do debaty aj širšiu verejnosť.

PISA 2012 a mýty o americkom štátnom školstve

Mýtus 1: Výsledky amerických žiakov sa zhoršujú

V skutočnosti sa výsledky stabilne pohybujú okolo priemeru Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). Na zlepšenie treba kompenzovať socioekonomickú nerovnosť žiakov, pretože finančná nedostatočnosť (chudoba) negatívne vplýva na školské výsledky.

Mýtus 2: Do školstva už ide príliš mnoho peňazí

Výdaje zo štátneho rozpočtu na školstvo sú v USA pomerne vysoké, veľká časť však pripadá na elitné univerzity. Prioritou by malo byť zaistenie kvalitných učebných materiálov aj pre deti z chudobných rodín a ponuka kvalitných predškolských ustanovizní.

Mýtus 3: Učitelia majú vysoké platy a krátky pracovný čas

Učitelia v amerických základných školách trávia vyučovaním najviac času spomedzi učiteľov zo všetkých štátov zúčastnených na prieskume PISA 2012. Ich platy sú však hlboko pod priemerom. V štátoch s najlepšími výsledkami využívajú učitelia pracovný čas aj na spoluprácu, hodnotenie práce a komunikáciu s rodičmi.

Mýtus 4: V iných štátoch sú kvalitnejší učitelia

Dôvodom vraj je, že do pedagogických profesií nastupuje najlepších tridsať percent absolventov stredných škôl. Toto tvrdenie OECD je nepodložené. Štáty s najlepšími výsledkami zaisťujú učiteľom kvalitnú odbornú prípravu a podporu v priebehu celej ich profesijnej dráhy.

Mýtus 5: Učiteľské odbory stoja v ceste snahám o zlepšenie

V štátoch OECD s najlepšími výsledkami sú zároveň najsilnejšie učiteľské odbory. OECD odporúča s odbormi spolupracovať a zbytočne z nich nerobiť „zloducha“.

Federácia učiteľov navrhuje

Sústrediť sa na kvalitu vzdelávania všetkých detí vo veku tri až desať rokov.

Usilovať sa o rovnomernejšie financovanie.

- V pracovnom čase učiteľov počítať aj s prípravou na vyučovanie a so spoluprácou učiteľov.
- Zaviesť dôkladne prepracovaný štátny vzdelávací program.
- Využívať testy, ktoré slúžia potrebám žiakov.
- Podporovať partnerskú spoluprácu škôl, učiteľských odborov a miestnych komunít.

Jozef SMIDA

Pedagóg z Patrónky

PhDr. Miroslav Kuric je vyštudovaný filozof a dejepisár. Napriek tomu sa stalo jeho srdcovou záležitosťou špeciálne školstvo a pomoc deťom, ktorým je na svete o čosi ťažšie ako tým zdravým. Keď sme voľakedy v druhej polovici sedemdesiatych rokov spolu navštevovali bývalú vládnu budovu Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, k našim najobľúbenejším učiteľom patril prof. Jaroslav Martinka, odborník na antickú filozofiu. Tam niekde sa zrodil aj náš vzťah k podstate bytia človeka a jeho šťastia na svete. Možno aj tam sa zrodilo naše videnie sveta, výchovy, vzdelávania všetkých detí... Začiatkom tohto roka bol PhDr. Miroslav Kuric, riaditeľ Odborného učilišťa na Dúbravskej ceste v Bratislave, vyznamenaný Ivanom Gašparovičom Medailou prezidenta Slovenskej republiky za celoživotné významné zásluhy o rozvoj školstva.

MIROSLAV KURIC
Rozhovor s osobnosťou

Narodili ste sa na Kysuciach, pomerne dlho žili vo Vištuku a od roku 1978 v Bratislave. Kde ste doma? Ku ktorému miestu máte bližší vzťah?

Mojím rodiskom je Stará Bystrica, krásna, rázovitá kysucká dedina pri rieke Bystrici, len pár kilometrov vzdialená od Veľkej Rače, obec s prvým slovenským dreveným orlojom. Rád som sa tam vracal ako školák každé prázdniny a vraciam sa tam dodnes, skoro každoročne, k blízkej rodine, nádhernej prírode, dubákom a kuriatkam. Srdcom som zostal Kysučan.

Od troch rokov som žil vo Vištuku, tichej dolniackej dedine pod Malými Karpatmi. Vištuk ma formoval z každej stránky, počas celého detstva a mládenectva. Mnohí ľudia sa mi tam stali vzorom aj dobrými priateľmi.

Detstvo som mal dosť tvrdé, moja mama – mimoriadne náročná, pracovitá, poriadkumilovná až perfekcionistická žena – ma odmalička riadne „cepovala“. Za vysvedčenie s jednou dvojkou na polroku nebola žiadna odmena ani pochvala, naopak. Škola bola prvoradá, ale nesmel som zanedbávať ani domáce práce a fyzickú prácu vo vinohrade a na poli. Jediný, kto ma odmenil, aj to až v deviatej triede, bol môj brat. Dostal som nezabudnuteľný zelený favorit – bicykel, nie auto.

V Bratislave mám prácu a tu v paneláku už tridsaťpäť rokov aj žijem. Teraz, keď moji dvaja synovia odišli z domu, už len s manželkou. Karlova Ves je na bývanie prijateľné miesto, po blízkom Líščom údolí sa prechádzam denne. Každý víkend ma to však ťahá z mesta do rodičovského domu vo Vištuku.

Škola je základom života pre každého človeka. Ako to bolo vo vašom prípade?

Chodiť do školy a učiť sa bolo pre mňa skutočnou radosťou. Priznám sa, že povolanie učiteľa sa mi páčilo už od prvej triedy. A nakoniec sa mi stalo osudným na celý život.

Na základnú deväťročnú školu mám len tie najlepšie spomienky. Celú som ju absolvoval vo Vištuku, v úplne novej škole, ktorú roku 1960, keď som stál medzi prvákmi, slávnostne otváral pán Alexander Dubček. Vo vyšších ročníkoch som dostal zaujímavé „privilégium“. Pri vyššej absencii učiteľov som občas chodil do tried na prvom stupni suplovať ako „pedagogický dozor“. Vo Vištuku sa v šesťdesiatych rokoch minulého storočia stretla plejáda vynikajúcich mladých pedagógov, za všetkých spomeniem uznávaného jazykovedca Mateja Považaja s manželkou, pani učiteľku Ftáčnikovú a vynikajúceho slovenčinára pána Jozefa Hollého. Najmä oni, ich progres a spôsob vyučovania a prístupu k nám dedinským žiakom, ma utvrdzovali v mojej túžbe stať sa učiteľom.

Gymnázium s humanitným zameraním som absolvoval v blízkej Modre. Šťastie na dobrých pedagógov ma neopustilo ani tam. Naším dejepisárom bol básnik Miroslav Pius, ktorý bol zároveň pre mňa vzorom. Práve toto obdobie ma sformovalo nielen vedomostne, ale aj osobnostne, hodnotovo a morálne.

Počas štúdia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského som vážne ochorel. Štúdium s aprobáciou dejepis – občianska náuka som roku 1978 úspešne ukončil aj vďaka pomoci a podpore pána profesora Miloša Gosiorovského, za čo som mu dodnes nesmierne vďačný. Žiaľ, svoj obľúbený dejepis som z objektívnych príčin dlho neučil.

Aké boli vaše pedagogické začiatky?

Na svoje učiteľské pôsobenie som sa neuveriteľne tešil. Mojou prvou pedagogickou zastávkou sa stalo Stredné odborné učilište železničné v Rači. Učil som od rána do večera, dokonca v troch triedach len Vietnamcov.

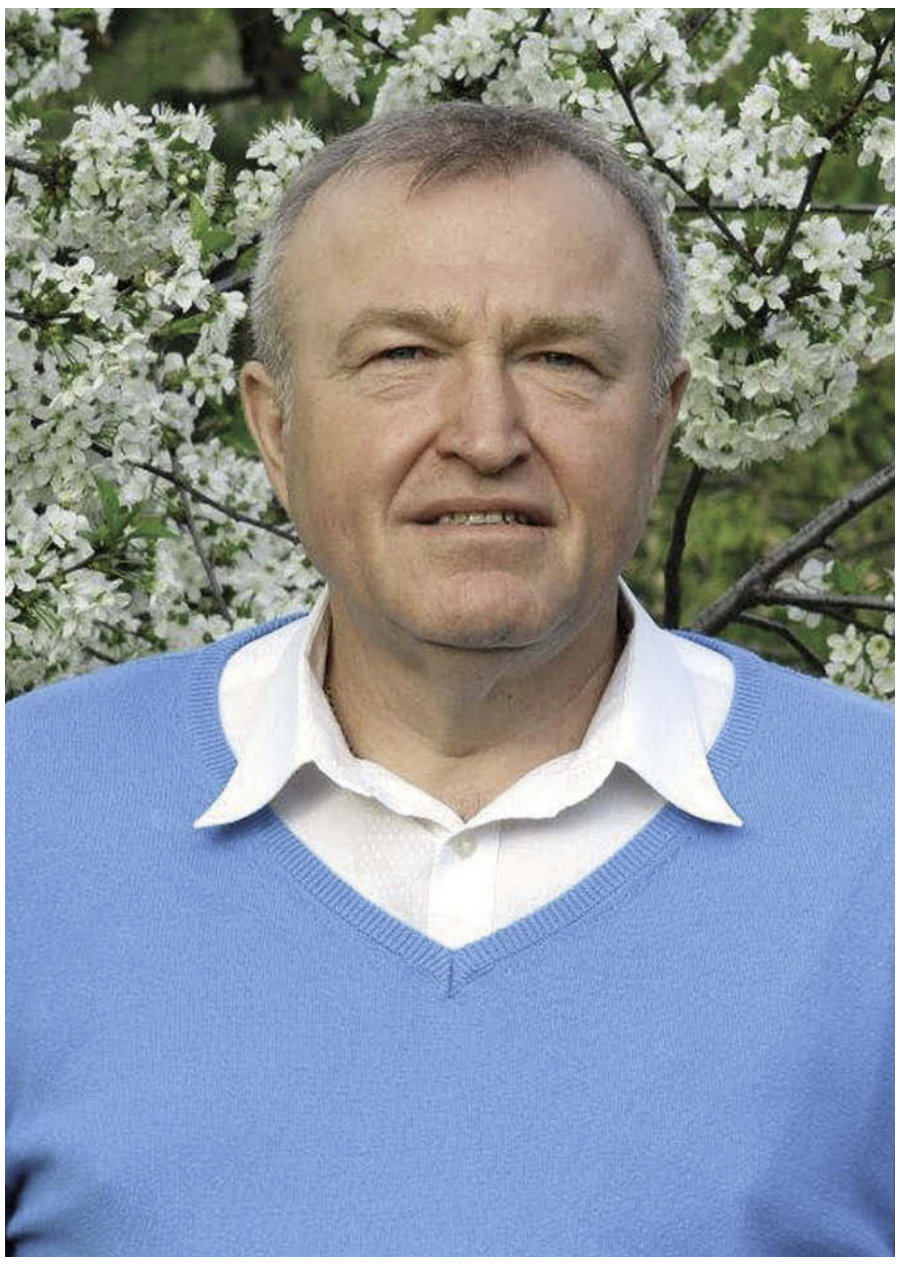

Z rodinných dôvodov som musel zmeniť pôsobisko. Nasledovali dva roky na Gymnáziu v Modre. Tam som prvý raz zažil ten nádherný, povznášajúci pocit úspešného pedagóga, ktorému z ôsmich maturujúcich z dejepisu všetci skončili s jednotkou.

> **„Volal som na úseky, aby som si preveril, či sú ľudia na svojich miestach. Jedným takýmto miestom bola aj vrátnica. Zavolal som, zvonilo, potom niekto zdvihol slúchadlo a zahlásil s maďarským prízvukom: ‚Tu vrátnica.‘ Trošku nesmelo som sa predstavil: ‚Tu Kuric.‘ Z druhej strany sa ozvalo: ‚Ná čo otravuješ? Keď si v kotolni, tak kúr.‘ A zavesil.“**

Po skončení základnej vojenskej služby som sa rozhodol pre Bratislavu.

Viem, že jeden rok ste pôsobili mimo školstva. Prečo sa tak stalo a v akej oblasti to bolo?

Po vojenčine som dostal ponuku od skupiny veľmi šikovných ľudí z Valašského Meziříčí, či by som v Bratislave nezaložil pobočku ich Domu služieb Zväzarmu. Po konzultácii som túto ponuku prijal a s vybranými ľuďmi z Bratislavy sme v Petržalke úspešne založili pobočku aj s predajňou. Zamerali sme sa na dovoz zo zahraničia pre všetky športové odvetvia Zväzarmu, na Slovensku sa začali vyrábať pomôcky pre kynológov. Obchod s objednávkovým predajom, čo bol predchodca dnešného internetového predaja, sa neuveriteľne rozbehol. Veď skoro každá dedina mala svoju organizáciu Zväzarmu a štát ich slušne dotoval. Po ročnom „podnikaní“ nás zavolali do Prahy s tým, že časom budem patriť pod armádu. A tam sa mi veru nechcelo! Sklamaný som znovu hľadal cestu späť – do školstva.

Čo nasledovalo?

Postupne som preskákal všetky pedagogické schodíky. Dnes už viem, že to bolo rozhodujúce obdobie môjho profesijného života. Z národného výboru mi poslali umiestenku do Osobitného odborného učilišťa na Dúbravskej ceste v Bratislave. Podľa názvu som, priznám sa, ani nevedel, o aký typ školy ide. Keď som to na mieste zistil, bol som šokovaný. Dostal som sa medzi vozičkárov, deti, ktoré mali kombinované – mentálne a telesné – postihnutie a pridružené zmyslové problémy. Po dvoch mesiacoch som chcel odísť. Od tohto úmyslu ma začali odhovárať najprv moji žiaci, najmä chlapci, a potom aj niektorí kolegovia. Tak som si povedal, že rok to vydržím a uvidím. Stalo sa však niečo, čo som vôbec nečakal. Taký malý zázrak. Stávka s chlapcom Stanom, ktorý mal len jednu zdravú ruku, jednu nohu kratšiu, že ak ma porazí v pingpongu, zostanem. „Natrel mi to“, a poriadne. Ako správny chlap som výsledok stávky prijal. A trvá dodnes. Po dvoch rokoch som sa stal zástupcom riaditeľa pre teoretické vyučovanie, neskôr riaditeľom. Teda klasický pracovný kariérny postup. Považujem to za mimoriadnu výhodu, pretože som prešiel všetkými oblasťami, za ktoré som ako riaditeľ zodpovedný.

Učili ste na učilišti, gymnáziu, a zrazu ste vhupli rovnými nohami, bez príslušnej kvalifikácie, do špeciálnej školy pre žiakov s kombinovaným postihnutím. Nerobilo vám to problémy?

Samozrejme, že som, najmä v prvom roku, robil neuveriteľné chyby. Vôbec som nepočúvol prvú a zásadnú radu svojich skúsených kolegov: Toto sú deti s rôznym stupňom mentálneho postihnutia! To bola v začiatkoch moja strašná chyba. Na jednu vyučovaciu hodinu som sa pripravoval aj dve hodiny (na gymnáziu to bolo normálne), vypracoval som si až päť strán poznámok. Po výklade som zistil, že skoro všetci žiaci na mňa nechápavo pozerajú s otvorenými ústami a ničomu nerozumejú. Niektorí nevedeli zo zápisu na tabuli poriadne prečítať ani nadpis, a to po treťom opakovaní. Vtedajší riaditeľ mi priateľsky poradil: Najprv napíš na tabuľu nadpis, potom ho daj všetkým prečítať a takisto minimalizuj obsah učiva na danú hodinu tak, aby ho na jej konci ovládali všetci žiaci. Pre mňa bolo dôležité všetko. Tak som začal učivo redukovať, ale diferencovane, podľa individuálnych možností a schopností žiaka. Bolo to zaujímavé učenie, keď máte v triede žiaka so zvyškami zraku, druhého so zvyškami sluchu, ďalšieho s barličkami, epileptickými záchvatmi, ktoré sa zopakujú aj párkrát za deň. Mnoho žiakov malo aj ťažšie mentálne postihnutie, z čoho pramenili aj dosť humorné situácie, keď žiak napríklad pred inšpektorom zahlásil, že Komunistickú stranu Československa založil súdruh Stalin.

Všetci žiaci pravidelne užívali lieky, preto som musel pravidelne konzultovať s lekármi, so psychológom, sociálnymi sestrami, s rehabilitačnými pracovníkmi, s vychovávateľmi, majstrami.

Určitou výhodou paradoxne bolo, že som do špeciálneho školstva vstúpil ako nepopísaná tabuľa, čo sa v prvých mesiacoch, ale aj po rokoch prejavilo pozitívne v tom, že som svojich žiakov zaťažoval viac ako mnohí moji kolegovia, požadoval od nich oveľa viac vedomostí, nebol som „brzdený“ špeciálnopedagogickými metódami ani všeobecným postojom spoločnosti k týmto deťom. Začal zo mňa vyrastať špeciálnopedagogický samorast. Hľadal som spôsoby, ako na tieto deti. Môj individuálny prístup, netradičné postupy a problémové vyučovanie mali u niektorých žiakov slušné úspechy. U tých najšikovnejších som išiel až na dno ich možností. Z obdobia mojich začiatkov sú dvaja absolventi nášho učilišťa, na ktorých som dodnes právom hrdý, sú ženatí, majú rodinu a vlastnú úspešnú firmu.

Časom som sa naučil rozlišovať, pre koho je takéto vyučovanie vhodné a kto je už takým vyleštenym zrkadlom, že viac ho už jednoducho vyleštiť nejde. Túto pomocnú vetu špeciálneho pedagóga som pochopil dosť skoro. Veľkou výhodou bola možnosť doplniť si vzdelanie štúdiom popri zamestnaní o špeciálnu liečebnú pedagogiku. Túto možnosť som okamžite využil. Na prospech seba aj svojich žiakov.

Keďže som si musel dopĺňať úväzok dejepisom, ktorý sa na našom odbornom učilišti neučil a neučí, zároveň som pôsobil aj na viacerých školách v Bratislave. Spomeniem učňovku na Palisádach, odborné učilište na Mokrohájskej ceste, Základnú školu Matky Alexie.

Priznám sa, nikdy som nemal čas zastaviť sa a zakrpatieť s nohami vyloženými na stole. Keď som sa stal zástupcom riaditeľa, učilište na Patrónke fungovalo samostatne len druhý rok. Budovy boli staré, stopäťdesiatročné, dielne odborného výcviku v provizórnych drevotrieskových budovách. V tých časoch sme nemali ani poriadny písací stroj, chýbali učebnice, učebné pomôcky, problémom bola aj funkčná kalkulačka. Okrem bežných úloh zástupcu som na svojom úseku riešil personál-

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Pedagóg z...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

ne záležitosti, mzdové a finančné účtovníctvo, spracovávanie miezd a ich výplatu. Pre peniaze na výplaty som chodil do banky s obyčajnou taškou, sám som peniaze narátal do výplatných vreciek aj rozdal a konzultoval s odborom školstva bratislavského národného výboru. Do tohto kolotoča pribudlo štúdium, vzdelávanie, rigorózna práca. Doma som mal manželku a dvoch malých synov.

Nechce sa mi až tak veriť, že by ste zostali pri týchto deťoch len pre prehratú stávku. Nebolo v tom aj niečo iné? Nemali ste v rodine niekoho, kto mal zdravotné problémy?

Priznám sa, že vo svojom okolí som sa nestretol s podobnými deťmi ani dospelými. Len úplne okrajovo s dvoma-troma ťažšie mysliacimi, chápajúcimi, hovoriacimi a konajúcimi dospelými ľuďmi, ktorí pracovali na dedine v družstve ako pomocní robotníci. O postihnutiach, priznám sa, som nevedel nič. Ako malé dieťa som mal zdravotné problémy, ktorých liečba u mňa vyvolala určité poruchy telesného charakteru a najmä nadmernú obezitu. Mal som až tridsať kilogramov nadváhy. S týmito problémami som doslova bojoval až do šestnástich rokov, čo bolo psychicky – posmech spolužiakov, okolia, dievčat – aj fyzicky náročné a deptalo ma to. Takže svojím spôsobom som bol postihnutý aj ja.

Ako ste to zvládli?

Moju mamu som už spomínal. Zariadila mi všetky potrebné vyšetrenia u odborných lekárov, tí mi nasadili prísnu diétu a najmä prízvukovali veľa pohybu a športu. Vďaka maminmu tvrdšiemu prístupu, môjmu sebazapreniu a dievčatám som úspešne zabojoval – vyrástol som a schudol.

Vo funkcii riaditeľa školy ste dvadsaťštyri rokov. Aké sú vaše spomienky, ako hodnotíte toto obdobie svojho pracovného života?

Nastúpil som v auguste 1990. Hneď prvé ráno sa začalo humorne. Skôr pre mňa. Volal som na úseky, aby som si preveril, či sú ľudia na svojich miestach. Jedným takýmto miestom bola aj vrátnica. Zavolal som, zvonilo, potom niekto zdvihol slúchadlo a zahlásil s maďarským prízvukom: „Tu vrátnica." Trošku nesmelo som sa predstavil: „ Tu Kuric." Z druhej strany sa ozvalo: „Ná čo otravuješ? Keď si v kotolni, tak kúr." A zavesil.

To bola tá veselšia stránka práce riaditeľa. Aká však bola a je skutočná tvár tejto funkcie?

Náročnosť funkcie riaditeľa učilišťa na Patrónke spočívala a stále spočíva v prepojení školskej problematiky so sociálnou a zdravotníckou oblasťou. Naši žiaci boli a mnohí dodnes sú zároveň aj klientmi bratislavského Ústavu sociálnej starostlivosti pre telesne postihnutú mládež v kombinácii s mentálnym postihnutím a pridruženými zmyslovými postihnutiami, dnes Domova sociálnych služieb pre deti a rehabilitačného strediska ROSA. Prevádzka bola celoročná, pôsobnosť celoslovenská.

Každý riaditeľ by mal byť dobrým manažérom s kvalitným marketingovým zázemím. Po rokoch ste určite dospeli k určitým záverom, ako sa dopracovať takých výsledkov, ktoré by uspokojili nielen vás, ale aj kolegov, nadriadených, žiakov, ich rodičov či zákonných zástupcov, zamestnávateľov, sponzorov, široké okolie. Aký na to máte recept?

Popri každodennej práci riaditeľa som nezanedbával ďalšie sebavzdelávanie. Vďaka svojmu bývalému výbornému nadriadenému prednostovi Okresného úradu v Bratislave Bystríkovi Hollému som veľmi skoro absolvoval kurz efektívneho manažmentu na City University v Bratislave. Posielal nás na množstvo kvalitných školení a kurzov, ktorých úroveň vysoko presahovala bežnú prax. Zároveň nám otvoril cestu za poznaním do vyspelých európskych krajín – do Talianska, Švajčiarska, Belgicka, Rakúska. A mne osobne sa podarilo skoro pol roka stráviť v USA.

To najlepšie, čo som sa naučil či už doma, alebo v zahraničí, som konzultoval s kolegami a spoločne sme to prenášali do praxe v našej škole. Základným mottom našej práce so žiakom sa stalo: Každý môže rásť.

Pedagogický proces som nikdy nepovažoval za uzatvorený, práve naopak, za stále otvorený systém, ktorý experimentuje, hľadá najlepšie riešenia, vyhodnocuje a tak dookola.

Akým spôsobom si vyberáte spolupracovníkov, aké hodnoty u nich preferujete?

Základom úspešnosti každého riaditeľa nie je len on sám. Vždy som tvrdil, že bez schopných učiteľov, majstrov, vychovávateľov, ekonóma, školníka, údržbára, upratovačky toho riaditeľ veľa nedokáže. Môže sa rozkrájať aj na kúsky, nedokáže byť v jednej chvíli všade. Dôvera je základom každého úspechu. A ani bez morálky ďaleko nezájdeš, najmä v školstve. To je môj ďalší oporný múr.

Jedna z príjemnejších chvíľ riaditeľa školy PhDr. Miroslava Kurica (vľavo) pri preberaní sponzorského daru pre svoju školu.

> „Kapitolou samou o sebe je žiak. Pre neho robíme oveľa viac, ako máme napísané v pracovnej náplni a v pracovnej zmluve. V deväťdesiatych rokoch, keď sa prestal klásť dôraz na prácu s rodičmi, my sme ju ešte viac zintenzívnili. V súčasnosti sa hovorí o kríze rodiny. Našou reakciou je téza, že my sme žiakovi druhými rodičmi, že ho pre potreby bežného života chceme naučiť aj to, čo ho niekedy nenaučí ani rodina."

Tretím základným kameňom je duch školy, jej kultúra, spôsob komunikácie nielen vnútri, ale aj smerom navonok. Vysoká odbornosť je úplnou samozrejmosťou, ruka v ruke so vzdelávaním a s inováciou. Na zreteli máme neustále aj naše špecifiká.

V posledným štrnástich rokoch venujeme mimoriadnu pozornosť aktívnemu sledovaniu potrieb trhu práce a podľa toho aj zriaďujeme nové učebné odbory. Najvyšším cieľom je zamestnať nášho absolventa. Dôležité pre nás sú aj firmy a organizácie, v ktorých naši žiaci vykonávajú odborný výcvik. Máme s nimi zabehnutý systém spolupráce, ktorý je veľmi úspešný. Naši absolventi sa v mnohých z nich aj zamestnali.

Bez žiakov by nebolo ani školy. Na aké učebné odbory sa orientujete? Je o ne záujem?

Kapitolou samou o sebe je žiak. Pre neho robíme oveľa viac, ako máme napísané v pracovnej náplni a v pracovnej zmluve. V deväťdesiatych rokoch, keď sa prestal klásť dôraz na prácu s rodičmi, my sme ju ešte viac zintenzívnili. V súčasnosti sa hovorí o kríze rodiny. Našou reakciou je téza, že my sme žiakovi druhými rodičmi, že ho pre potreby bežného života chceme naučiť aj to, čo ho niekedy nenaučí ani rodina. Základné princípy práce s ním spočívajú v jeho akceptácii, vedieme ho k morálnosti pracovnej aj spoločenskej, dôraz kladieme na kvalitu komunikačných schopností, odborných vedomostí a zručností. V poslednom období sa orientujeme na učebné odbory zamerané na služby – kuchár, cukrár, opatrovateľ, záhradník, knihár, chyžná, ľudovoumelecká tvorba, predavač, manikúra pedikúra, maliar. Osem z nich sme otvorili podľa požiadaviek trhu práce po roku 2002. S počtom prihlásených prvákov za posledných štrnásť rokov sme spokojní, zaznamenali sme nárast žiakov z približne sedemdesiat na dvesto.

Čo vy osobne považujete za hlavné medzníky vývoja vašej školy v období po roku 1990, keď ste sa stali jej riaditeľom?

Od 1. januára 1992 sa zmenil nielen názov (z Osobitného odborného učilišťa pre telesne postihnutú mládež na Odborné učilište pre telesne postihnutú mládež). V tomto období došlo k výrazným zmenám v riadení, plánovaní a obsahu teoretického vyučovania aj odborného výcviku. Po roku 1990 sa postupne budovali základy moderného učilišťa, k čomu prispeli viaceré okolnosti. Napríklad mimoriadne vydarená spolupráca so švajčiarskym sociálnym a vzdelávacím centrom La Castalie v rokoch 1991 – 1994, ktorá nás nasmerovala na moderné prvky v starostlivosti o kombinovane postihnutých ľudí v oblasti sociálnej, zdravotnej, rehabilitačnej a tiež inklúzie. Ukázala nám okrem iného, ako moderne a v intenciách potrieb trhu práce a spoločenských potrieb vzdelávať a vychovávať žiakov učilišťa a venovať sa aj problematike ich zamestnávania po absolvovaní školy.

Ďalej to bol medzinárodný projekt realizovaný PhDr. Jánom Škotom v spolupráci s belgickým ministerstvom práce v rokoch 1996 až 1998, ktorý bol zameraný na vytváranie pracovísk odborného výcviku pre žiakov so špeciálnymi potrebami a vytváranie chránených dielní a chráneného, resp. podporovaného bývania.

Nové učebné odbory sme zakladali tak, aby spôsob prípravy žiakov a skladba učebných odborov vychádzali z požiadaviek moderného trhu práce, miest a obcí a zo záujmu samotných žiakov špeciálnych a základných škôl a ich rodičov. Pre nezáujem a slabšie uplatnenie postupne zanikli tradičné učebné odbory obuvník a krajčírka, zostali záhradník a knihár, ich obsah sme však modernizovali. Hľadali sme aj cestu komplexného riešenia našich problémov pomocou finančných zdrojov Európskeho sociálneho fondu. Výsledkom bol medzinárodný projekt nášho učilišťa s Centrom vzdelávania a sociálnej starostlivosti v belgickom Lokerene v rokoch 2001 až 2003. Roku 2002 sme navštívili toto sociálne zariadenie so školami na prípravu mládeže s kombinovaným postihnutím. Navštívili sme aj pracoviská odborného výcviku v Brugách, Lovendegeme a Bruseli.

Dosť intenzívne sme spoznávali aj rakúsky systém prípravy na povolanie v učňovskom školstve.

Časom sme vyvinuli ďalšiu iniciatívu, aby už samotný názov učilišťa nebol diskriminačný voči našim absolventom. Odborné učilište pre telesne postihnutú mládež bolo 17. februára 2003 premenované na Odborné učilište. V tomto období sa zmenil nielen názov zariadenia, ale zvyšoval sa aj počet učebných odborov, počet žiakov i zamestnancov. Postupne sa zriaďovali už spomínané nové učebné odbory. Odborný výcvik žiakov vyšších ročníkov sa realizoval priamo vo firmách, v organizáciách, reálnych prevádzkach, čo výrazne zvýšilo šance našich absolventov zamestnať sa. Zároveň si zvykali na bežný pracovný čas a tempo, reálnu prácu so strojmi a zariadeniami, s technológiami a materiálmi, ktoré sme v škole zväčša nemali. Môžeme sa napríklad pochváliť tým, že naši žiaci praxovali a praxujú aj vo svetoznámom hoteli Kempinski, v Kauflande, Tescu, Carniherbe či v hoteli Gate One.

Ďalší vydarený projekt nesie názov *Inovácia vzdelávania v odbornom učilišti v súlade s požiadavkami moderného trhu práce*. Realizovali sme ho v rokoch 2005 až 2008 a bol zameraný na pracovnú a sociálnu inklúziu mládeže s mentálnym a kombinovaným postihnutím.

Učitelia a majstri sa vzdelávali a vzdelávajú v oblasti informačno-komunikačných technológií, podieľajú sa na prieskume trhu, vzdelávajú sa v prevádzkach zamestnávateľov našich žiakov, inovujú učebné a tematické plány, tvoria učebné texty, výučbové počítačové programy, uskutočňujú a vyhodnocujú prieskumy trhu práce, dotazníky s rodičmi a so žiakmi. Podieľajú sa na tréningoch žiakov a systéme administratívnej výbavy KUFOR pre absolventov Odborného učilišťa, potrebnej na ich orientáciu u budúceho zamestnávateľa a zvládanie záťažových situácií v zamestnaní i v bežnom živote.

Všetky naše učebné odbory sú trojročné, končia sa záverečnou skúškou alebo osvedčením o zaučení či zaškolení. Našou prioritou sa stalo postupné odstraňovanie príčin nízkej zamestnanosti našich absolventov, predsudkov spoločnosti a potenciálnych zamestnávateľov, respektíve ich predstaviteľov voči ľuďom (zamestnancom) s mentálnym a kombinovaným postihnutím.

Ako vidíte budúcnosť tohto typu učňovského školstva?

Bolo obdobie, keď každý náš žiak mal už pred nástupom do učilišťa podpísanú pracovnú zmluvu s konkrétnym podnikom. Táto prax na konci osemdesiatych rokov zanikla. Určité pozitívum by mohol priniesť systém duálneho vzdelávania a prípravy na povolanie a väčší záujem firiem, aby si v spolupráci so školou samy vyučili odborníkov, akých potrebujú. Naše učilište má perspektívu najmä v oblasti služieb. Tu máme široké pole pôsobnosti a možností.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

Správa z kancelárie prezidenta SR

Bratislava, január 2014 – Pri príležitosti 21. výročia vzniku Slovenskej republiky udelil prezident SR Ivan Gašparovič najvyššie štátne vyznamenania. V Rytierskej sieni Bratislavského hradu za účasti najvyšších predstaviteľov štátu v slávnostnom príhovore konštatoval, že už desiatykrát mal česť pri príležitosti výročia vzniku republiky oceniť prácu tých, ktorí sa o jej existenciu a šírenie dobrého mena významne zaslúžili.

„Dnes som odovzdal štátne vyznamenania osobnostiam, ktoré považujem za pokračovateľov najlepších tradícií našej pracovitosti, tvorivosti, ľudskosti i slovenskej identity a štátnosti. Ocenili sme výnimočných vedcov, pedagógov, sociálnych pracovníkov, lekárov, technikov, bankárov, umelcov, bojovníkov proti fašizmu i aktivistov krajanského života za hranicami našej vlasti. Vyznamenali sme tých, ktorí tvrdo, zodpovedne a tvorivo pracovali a žili, prekonávali nepohodlie a svojou prácou i tvorbou prinášali a prinášajú prospech Slovensku. U každého z dnes ocenených laureátov nájdeme jeho vlastný životný i pracovný príbeh, vlastnú cestu na vrchol kariéry. Viacero vlastností majú však spoločných. Tvoria okruh ľudí, ktorí sú schopní riešiť najťažšie úlohy. Zmysluplná práca predstavuje v ich živote významnú hodnotu. Sú príkladom profesionálnej a občianskej vyspelosti a oddanosti svojmu celoživotnému poslaniu. Ako predstavitelia rôznych odborov spoločenskej činnosti demonštrujú vysokú mieru sociálnej zodpovednosti. Ich výsledky, ich talent, pracovitosť a energia prinášajú úžitok krajine i jej obyvateľom," zdôraznil prezident SR.

Slovenský prezident tiež uviedol, že *„nastal čas, aby sme sami začali uvažovať aj nad zmenami, ktoré by mali vychádzať z našich vnútorných potrieb. Sami by sme mali byť ich tvorcami. Hlavnou oblasťou by mala byť náprava pomerov v spoločnosti. Náprava vzťahov. Aby sa z centra záujmu fungovania spoločnosti nevytratil človek – občan. Pre zdravý a udržateľný rozvoj krajiny je iste nevyhnutné naďalej pracovať na zlepšovaní podnikateľského prostredia, ale aj na zastavení narastania príkrych sociálnych rozdielov. Je treba viac urobiť pre zdravie obyvateľstva, investovať do vzdelania a skvalitniť celú jeho sústavu. Zmeny sú potrebné v starostlivosti o mladé rodiny s deťmi. Na nových základoch treba budovať starostlivosť o starších ľudí, ale i zdravý rozvoj mladej generácie. Som názoru, že hospodársky pokrok neznamená, že sa musíme vzdať pokroku sociálneho. Nepotrebujeme menej, ale viac sociálne Slovensko. Môžeme to nazvať aj humanizáciou fungovania našej spoločnosti,"* podčiarkol.

Ivan Gašparovič vyzdvihol laureátov štátnych vyznamenaní slovami: *„Slovensko je na vás hrdé. V mene svojom, v mene všetkých najvyšších ústavných činiteľov i občanov Slovenskej republiky vám blahoželám k udeleniu najvyšších štátnych vyznamenaní."*

Princípy a skúsenosti s prípravou učiteľov v oblasti čítania s porozumením

RP MPC BRATISLAVA

V nasledujúcom článku nechceme hodnotiť výsledky medzinárodného merania PISA a úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov. Po zverejnení výsledkov sme sa zamerali na to, do akej miery sú vzdelávania poskytované naším Regionálnym pracoviskom (RP) Metodicko-pedagogického centra (MPC) Bratislava efektívne, či pomáhame učiteľom správne viesť vyučovací proces k rozvíjaniu funkčnej gramotnosti. Uvedieme niekoľko princípov, ktorými sa riadime pri vzdelávaní učiteľov, ako vnímame čitateľskú gramotnosť, čo považujeme za dôležité a aké sú výsledky našich aktivít. V článku chceme predstaviť najmä práce učiteľov, pretože ich výkony sú pre nás spätnou väzbou, do akej miery dokážu využiť skúsenosti z našich vzdelávaní v praxi.

1. princíp:

Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov

Aby ste zistili, čo je naším cieľom, skúste ako čitatelia odpovedať na otázku: Ako budete čítať tento článok? Predpokladáme, že s istým cieľom, veď chcete o problematike vedieť niečo viac. Chcete si svoje názory potvrdiť alebo vyvrátiť, možno hneď uvažujete nad tým, ako ho skritizovať... Možno zistíte, že niečo bude pre vás nové, obohatí vás to, o niektorých častiach článku si poviete, že to nie je podstatné, niektoré časti budete konfrontovať s inými údajmi z iných zdrojov. Niektoré názory si podčiarknete, k niektorým dáte otáznik, že sa o tom chcete dozvedieť viac, k niektorým dáte výkričník, ktorý znamená, že s uvedenou informáciou alebo konštatovaním nesúhlasíte. O mnohých faktoch si poviete, toto už poznám, toto je nové, o tomto sa chcem dozvedieť viac...

Ak uskutočňujete vyššie opísané činnosti, využívate čitateľské stratégie. Ak by ste vykonali všetky činnosti, ako boli opísané vyššie, použili ste jednu z čitateľských stratégií. Je to stratégia KWL (*know, want, learn*), čiže: čo o téme už viem, čo sa chcem dozvedieť a čo som sa naučil. Aj pri čítaní tohto článku teda využívate stratégie, ktoré rozvíjajú čitateľskú gramotnosť, ktorá podľa PISA *„je porozumenie a používanie písaných textov, uvažovanie o nich a zaangažovanosť do čítania s cieľom dosahovať osobný úžitok, rozvíjať vlastné vedomosti a schopnosti a podieľať sa na živote spoločnosti“*.

2. princíp:

Čitateľská gramotnosť ako základ funkčnej gramotnosti, ktorá vychádza z každodenného života

Rozvíjanie gramotnosti žiakov nie je len abstraktný pojem. Je prítomné každý deň v škole, len je potrebné využívať podnety, ktoré ponúka život v triede alebo v škole. V poznaní bežného života triedy a školy sa nachádzajú inšpirácie, ktoré môžu učiteľovi pomôcť prekonať stereotyp v jeho práci. Dôležité je všímať si žiakov, všímať si ich prejavy, komunikáciu, činnosti. (K tejto problematike si pozrite ukážku č. 2.)

V RP MPC realizujeme viacero vzdelávaní v akreditovaných vzdelávacích programoch. Ich absolventi majú zručnosti tvoriť texty, úlohy, testy na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a dokážu podporovať žiakov v tom, aby čítali text s porozumením.

3. princíp:

Kontinuálnosť rozvíjania čitateľskej gramotnosti od pregramotnosti (vynárajúcej sa gramotnosti) k bázovej a následne funkčnej gramotnosti

V ponuke vzdelávania máme programy, ktoré na seba nadväzujú od primárneho po vyššie sekundárne vzdelávanie.

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti v kombinácii s inými druhmi funkčnej gramotnosti je charakteristické prelínaním obsahov učiva z rôznych oblastí. Dôraz na osvojenie čitateľských zručností na I. stupni základnej školy (ZŠ) sa kladie v predmete slovenský jazyk a v jeho zložkách, ktoré tvorí čítanie a literatúra spolu so slohovou výchovou. Zvládnutie úloh tohto predmetu, techniky čítania a porozumenie čítanému textu sa považuje za základ vzdelávania na tomto stupni ZŠ. Je predpokladom splnenia cieľov vo všetkých vyučovacích predmetoch i v ďalšom vzdelávaní.

Podľa M. Lapitku (2005) na I. stupni ZŠ získa dieťa základné kompetencie čitateľskej gramotnosti v troch etapách. Prvou etapou je získavanie čitateľských zručností. Druhou etapou je prechod k plynulému čítaniu. Treťou etapou je uvedomenie si obsahu prečítaného. Aj keď v 1. ročníku je čítanie zamerané predovšetkým na nácvik techniky čítania, prváci môžu súčasne riešiť aj úlohy, ktoré súvisia s prípravou na čítanie s porozumením. Napríklad: riešiť úlohy na tvorbu slov s rôznymi významovými odtieňmi, zamerané na stupňovanie vlastností, na tvorbu slov s opačným a s rovnakým významom, na triedenie slov podľa všeobecnosti a konkrétnosti, využívať prvky tvorivej dramatiky, dramatizovať prečítaný text, hrať etudy na rôzne témy, viesť so spolužiakmi dialóg o vlastných skúsenostiach a zážitkoch. Žiakom prvých ročníkov sa tak uľahčuje porozumenie prečítanému textu, ktoré postupuje od chápania zmyslu jednotlivých slov, viet, ich vzájomných vzťahov až k pochopeniu myšlienkovej štruktúry textu. Podľa Petra Gavoru medzi postupy, ktoré vedú žiakov k lepšiemu porozumeniu textu a následne k jeho zapamätaniu, patria tri fázy práce s textom: pred čítaním, počas čítania, po prečítaní textu.

V 2. – 4. ročníku ZŠ sú to činnosti, ktoré bezprostredne predchádzajú čítanie konkrétneho textu, tzv. predčítacie aktivity. Patrí k nim vysvetlenie cieľa čítania, predvídanie obsahu textu a aktivovanie doterajších vedomostí a životných skúseností žiakov. Ďalej to môžu byť otázky na predvídanie obsahu, napr.: O čom bude tento text? Aká bude téma? Čo sa dozvieme? Ako ste to zistili?

V druhej fáze počas čítania a práce s textom sú to úlohy zamerané napr. na spájanie obrázkov s textom. K pochopeniu zmyslu prečítaného možno priviesť dieťa systematickou prácou s textom, zadávaním úloh na vyhľadávanie slov a otázok k jednotlivým krokom deja. Osvedčenou motiváciou na zlepšenie úrovne čítania s porozumením sú hlavolamy, rébusy, anagramy, ktoré sú i napriek svojej obťažnosti medzi žiakmi veľmi obľúbené. Pri práci s textom nemožno zabúdať na prácu s neznámymi slovami. Učiteľ môže žiadať vysvetlenie neznámych slov od žiakov alebo neznáme slová dá žiakom vyhľadať (práca s encyklopédiou, internetom alebo so slovníkom). Žiakom poskytne skúsenosť s iným druhom textu, než je učebnica. Po prečítaní textu schopnosť čítať s porozumením pomerne dobre odhalí:

- zadanie prerozprávať/reprodukovať prečítaný text alebo vypracovať dané úlohy, ktoré z textu vyplývajú, zostaviť osnovu prečítaného textu,
- zaradenie dramatizácie s využitím prvkov tvorivej dramatiky (zaraďovať zatiaľ menej využívanú dramatizáciu podľa scenára – skupina žiakov dostane scenár, ktorý musí prečítať a interpretovať určenú časť deja),
- určenie hlavnej myšlienky prečítaného textu, vymenovanie postáv, ktoré v texte vystupovali, vyjadrenie svojich pocitov a zážitkov z prečítaného textu, ilustrovanie daného textu.

Najvyšším cieľom, ku ktorému vedieme učiteľov, je spôsob, ako viesť žiakov k metakognícii, to znamená dať možnosť aj priestor žiakom, aby sledovali a komentovali svoje vlastné učenie a myslenie. Naučiť žiakov rôzne stratégie učenia a nechať ich používať tieto stratégie. Učiť žiakov, aby kládli otázky k učivu, k spôsobom a postupom učenia, aby si všímali, ako sa najlepšie učia. Ak sa používanie stratégií stane každodennou súčasťou ich postupov učenia sa, výsledky riešenia úloh, podobných tým z merania PISA, sa musia zlepšiť.

Znova sa vráťme k prvému princípu. Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov. Ako si predstavujeme rozvoj čitateľskej gramotnosti? Aby sa učebne a školy stali miestami plnými zaujímavých textov, textov súčasnej generácie, nielen literárnych textov, ale aj textov, ktoré rozvíjajú žiakovu túžbu po bádaní, objavovaní aj jeho zručnosť niečo tvoriť a modelovať.

Jedným z akreditovaných programov, ktoré realizujeme pre učiteľov I. stupňa ZŠ, je *Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní*. Vzdelávanie je zamerané v zmysle cieľov vzdelávacieho programu na aktualizáciu kompetencií učiteľov primárneho vzdelávania potrebných na rozvoj schopností žiakov porozumieť rôznym typom textov, vyberať a hodnotiť z textu získané informácie a využívať ich vo svojom učení. Garantka vzdelávacieho programu Nadežda Kašiarová zaradila do obsahu vzdelávania metodické postupy, prostredníctvom ktorých lektorky Eva Líšková a Darina Bačová realizujú s učiteľmi vzdelávacie aktivity zamerané na usmerňovanie edukačného procesu s cieľom rozvíjať spôsobilosti čitateľskej gramotnosti svojich žiakov. Účastníci vzdelávaní si osvojujú poznatky potrebné na vytvorenie úloh pre žiakov na rozvoj spôsobilostí v práci s informačným a literárnym textom. Uplatňujú a analyzujú metódy práce s textom v príprave na vyučovanie slovenského jazyka, prírodovedy a vlastivedy. Oboznamujú sa s postupmi hodnotenia úspešnosti žiaka v čitateľskej gramotnosti v súlade s obsahom a cieľmi tematických celkov vyučovacích predmetov. V rámci záverečnej prezentácie vzdelávacieho programu je úlohou frekventantov spracovať návrh jednej vyučovacej hodiny alebo bloku s využitím informačného textu a jednej vyučovacej hodiny alebo bloku s využitím literárneho textu. V danom návrhu absolvent vzdelávacieho programu má preukázať získané kompetencie potrebné na riadenie edukačného procesu s cieľom porozumieť rôznym typom textov, vybrať a hodnotiť z textu získané informácie a tieto následne využívať v učení. Ako príklad uvádzame záverečnú prezentáciu pani učiteľky Kútnej (ukážky č. 1 a 2), ktorú upravili lektorky vzdelávacieho programu.

(pokračovanie na strane 12)

Princípy a skúsenosti s prípravou...

(dokončenie zo strany 11)

Ukážka č. 1

Neodolateľná polievka (práca s literárnym textom)

Meno a priezvisko autorky pracovného listu: Mgr. Desana Kútna
Adresa školy: ZŠ, Ul. P. Dobšinského 746/5, 971 01 Prievidza
Predmet: živé čítanie (predmet vytvorený v rámci školského vzdelávacieho programu s dotáciou 1 hodina týždenne v 2. – 4. ročníku)
Ročník: štvrtý
Téma: Čítanie s porozumením
Názov textu: Neodolateľná polievka
Učebné pomôcky: text, pracovný list
Cieľ: vyhľadať určité informácie v texte *Neodolateľná polievka*, vyvodzovať z textu závery, interpretovať, integrovať myšlienky a informácie, hodnotiť v ňom obsah, jazyk a textové prvky
Pracovný list – úlohy na rozvoj čítania s porozumením: z hľadiska procesov rozvíjajúcich čitateľskú gramotnosť sú úlohy zamerané na vyhľadávanie určitých informácií, vyvodzovanie záverov, interpretovanie, integrovanie myšlienok a informácií, hodnotenie obsahu, jazyka a textových prvkov
Typy úloh v pracovnom liste: zatvorené, polootvorené a 1 otvorená úloha

Žiaci dostanú text s názvom *Neodolateľná polievka*.
Úloha pre žiakov: Prečítaj si text a na jeho základe vypracuj úlohy uvedené za ním.
Ukážka z textu:
Bol sychravý jesenný deň a navyše sobotné dopoludnie. Z oblohy viseli ťažké čierne mraky, vietor sa preháňal ulicami a na okná domov klopotali dažďové kvapky.
Janko sa unudene motal po kuchyni, podchvíľou vyzeral z okna. „To bude zase zábava! Prečo práve dnes musí pršať? Všetci sú zalezení...“ rozmýšľal Janko nahlas. „Čo by som tak mohol robiť?“
„Janko, nechcel by si mi pomôcť?“ spýtala sa Janka mamička. „Vieš, teta Alenka chcela odo mňa recept na moju NEODOLATEĽNÚ POLIEVKU a ja som si myslela, že by si jej ho mohol napísať na počítači. Strýko Oliver si na nej neobyčajne pochutil. Aj tak sa dnes nedá ísť von.“
No nie je to práve najlepší nápad sedieť pred počítačom a písať nejaký nudný recept, ale čo sa dá robiť v tomto sychravom počasí?! Tak prečo teda nie? Janko si sadol k počítaču a začal písať: NEODOLATEĽNÁ POLIEVKA.
Na polievku si pripravíme: parfiol, pór, paleráb, pibuľku, planinku, paslo, pazuľku a paradajky. Pripravenú pibuľku pokrájeme, pomaličky posmažíme na pasle a pridáme planinku. Potom pridáme parfiol, pomaly povaríme a pridáme pokrájaný paleráb. Posolíme, podlejeme vodou a povaríme. (...)
Keď teta Alenka dostala dlho očakávaný recept, začudovane krútila hlavou: „Pravdepodobne to bude napísané v nejakom šifrovanom jazyku! Ja tomu vôbec nerozumiem!“ A čo vy, milí kamaráti? Vy rozumiete?

Po prečítaní textu učiteľov naučíme, ako vytvoriť úlohy pre žiakov, ktoré vychádzajú z textu. Pri formulovaní úloh vychádzame z revidovanej Bloomovej taxonómie a z úrovní čitateľskej gramotnosti, ktoré stanovila PISA.

1. Vymenuj štyri postavy príbehu.
2. Kto je hlavným hrdinom príbehu?
3. Dokonči vetu: *Z oblohy viseli ťažké* .....
4. Kto si pýtal od mamičky recept na neodolateľnú polievku?
5. Komu chcela navariť polievku teta Alenka?
6. Vypíš z textu jednu celú vetu, ktorá dokazuje, že strýko Oliver už jedol neodolateľnú polievku.
7. Vysvetli, prečo teta Alenka receptu nerozumela?
8. Vysvetli slovo „prepasírovať“.
9. Označ číslami podľa časovej následnosti postup prípravy neodolateľnej polievky.
10. Vypíš z textu dva druhy zeleniny, ktoré autor pomenoval správne.
11. Chutila by ti neodolateľná polievka? Vyjadri svoj názor a odôvodni, prečo si to myslíš.

Ukážka č. 2

Čo čítajú tretiaci, štvrtáci? (práca s informačným textom)

Meno a priezvisko autora pracovného listu: Mgr. Desana Kútna
Adresa školy: ZŠ, Ul. P. Dobšinského 746/5, 971 01 Prievidza
Predmet: živé čítanie (predmet vytvorený v rámci školského vzdelávacieho programu s dotáciou 1 hodina týždenne v 2. – 4. ročníku)
Ročník: štvrtý
Téma: Čítanie s porozumením
Organizačná forma: vyučovacia hodina, práca vo dvojiciach, práca v skupinách
Názov textu: Čo čítajú tretiaci, štvrtáci?
Učebné pomôcky: text, pracovný list
Cieľ: vyhľadať informácie v texte *Čo čítajú tretiaci a štvrtáci?*, vyvodzovať z neho závery, interpretovať, integrovať myšlienky a informácie, hodnotiť v ňom obsah, jazyk a textové prvky
Pracovný list – úlohy na rozvoj čítania s porozumením v kombinácii s matematickou gramotnosťou: z hľadiska procesov rozvíjajúcich čitateľskú gramotnosť sú úlohy zamerané na vyhľadávanie určitých informácií, vyvodzovanie záverov, na interpretovanie, integrovanie myšlienok a informácií, hodnotenie obsahu, jazyka a textových prvkov
Typy úloh v pracovnom liste: zatvorené, polootvorené a 2 otvorené úlohy
Ukážka z textu:
V triede sa uskutočnila anketa s cieľom zistiť, čo čítajú žiaci tretieho a štvrtého ročníka základnej školy. Na otázky z ankety odpovedalo 46 detí. Pani učiteľka vyhodnotila anketu a jej výsledky spracovala do grafu 1. Graf vyjadruje záujem chlapcov a dievčat o určitý druh literatúry.

Graf 1: Záujem detí o literárne druhy

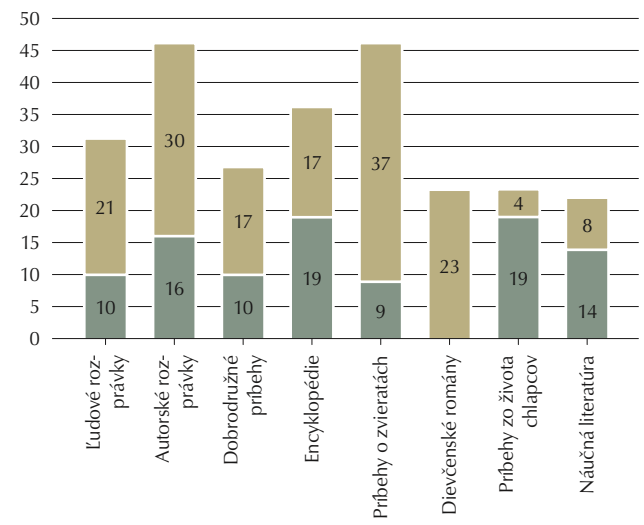

Legenda: dievčatá, chlapci.

Po prečítaní textu učíme učiteľov, ako formulovať otázky ku grafu.
Úlohy k informačnému textu:

1. Komu bola určená anketa?
2. Čo označuje v grafe zelená a čo hnedá farba?
3. Vypíš z grafu, koľko chlapcov prejavilo záujem o dobrodružné príbehy.
4. Doplň číslo vo vete: *O autorské rozprávky prejavilo záujem o ..... dievčat viac ako chlapcov.*
5. Ktorý druh kníh podľa výsledkov ankety deti najviac zaujíma? Uveď dva druhy.
6. Vytvor otázku, na ktorú nájdeš odpoveď po prečítaní grafu.
7. Kto urobil anketu o knihách, ktoré čítajú žiaci tretieho a štvrtého ročníka základnej školy?
8. Koľko žiakov prejavilo záujem o čítanie dobrodružných príbehov?
9. Vyslov svoj názor na význam ankety pre žiakov tretieho a štvrtého ročníka. Svoj názor odôvodni.

Ďalším akreditovaným programom je aktualizačné vzdelávanie autorky Evy Sihelskej pod názvom *Ako vytvoriť texty a úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov I. stupňa ZŠ*. Cieľom je rozšíriť odborné a pedagogické vedomosti a zručnosti v oblasti čitateľskej gramotnosti, posilňovať profesijné kompetencie na implementáciu čitateľskej gramotnosti do edukačného procesu. Účastníci vzdelávacieho programu v rámci hodín určených na vypracovanie dištančných úloh vyberajú východiskový text na tvorbu úloh, ktoré zahŕňajú štyri procesy porozumenia textu. Daný text má spĺňať požadované kritériá, dôležitá je primeranosť veku a záujmu žiakov, pre ktorých je text určený. Ideálna je prepojenosť textov s praktickým životom. Výber textov pre žiakov primárneho vzdelávania má svoje špecifiká, preto sme sa pri príprave frekventantov zamerali aj na získavanie zručností a spôsobilostí v oblasti úpravy textu tak, aby spĺňal požadované kritériá v súvislosti s cieľom vyučovacej hodiny alebo vyučovacieho bloku a obsahom učiva vyplývajúcim zo školského, resp. štátneho vzdelávacieho programu.
Po teoretickej príprave na tvorbu úloh zameranej na procesy porozumenia textu, typy úloh a ich následnú prezentáciu a analýzu v spolupráci s lektorkami Evou Líškovou a Darinou Bačovou nasleduje vytvorenie úloh účastníkmi vzdelávacieho programu. Učitelia zvyčajne začínajú úlohami na prvý proces porozumenia textu. Postupne sa dostávajú k tvorbe úloh vyžadujúcich od žiakov pri riešení použitie vyšších myšlienkových operácií. Ako príklad uvádzame niekoľko úloh k textu *Jedálny lístok*, ktoré vytvorila pani učiteľka Slobodová a použila ich v pracovnom liste pri práci so žiakmi 1. ročníka ZŠ (ukážka č. 3).

Ukážka č. 3

Jedálny lístok (práca s informačným textom)

Meno a priezvisko autorky úloh: Mgr. Viera Slobodová
Adresa školy: Spojená škola sv. F. Assiského, Kláštorné nám. 1, 901 01 Malacky
Predmet: prírodoveda
Ročník: prvý
Téma: Denný poriadok žiaka
Organizačná forma: vyučovacia hodina, skupinová práca
Názov textu: Jedálny lístok
Cieľ: vyhľadať určité informácie v texte *Jedálny lístok*, vyvodzovať z neho závery
Učebné pomôcky: pracovný list, text *Jedálny lístok*
Text:

Jedálny lístok

Pondelok 27. 5.	Polievka írska Zemiaky na kyslo Párok varený Chlieb Malinovka
Utorok 28. 5.	Polievka cibuľová Kuracie na šampiňónoch Dusená ryža Malinovka
Streda 29. 5.	Polievka rajčiaková Mletý rezeň Zemiaková kaša Šalát kapustový Čaj
Štvrtok 30. 5.	Polievka zeleninová Hovädzie po bratislavsky Tarhoňa dusená Malinovka
Piatok 31. 5.	Polievka cícerová + zelenina Dukátové buchtičky s vanilkovým krémom Mlieko Ovocie

Úlohy k informačnému textu:

1. Ktorý deň v týždni sa budú podávať dukátové buchtičky?
2. Uveď názov polievky, ktorú budú podávať na obed vo štvrtok.
3. Spočítaj, koľkokrát za týždeň sa bude podávať k jedlu na pitie malinovka.
4. Ktorý deň v týždni sa bude podávať múčne jedlo?
5. Uveď názov dňa, keď jedálny lístok ponúka cestovinu.

Následne frekventanti zostavia test z vyučovacieho predmetu podľa vlastného výberu obsahujúci šesť až desať úloh. Test pilotujú so svojimi žiakmi, vyhodnotia ho a interpretujú výsledky spracované v tabuľke. Na základe zistení realizujú korektúru a v rámci záverečnej prezentácie daného vzdelávacieho programu spracujú metodický postup na zlepšenie úrovne čitateľskej gramotnosti v testovanej triede. Uvádzame ukážku zo záverečnej prezentácie p. učiteľky Krajčovičovej zo ZŠ v Limbachu.

Návrh metodiky na zlepšenie čitateľskej gramotnosti v druhom ročníku

„Na zlepšenie čitateľskej gramotnosti žiakov mojej triedy uplatním metódy práce s textom podľa princípov metakognície – členenia práce s textom na tri etapy (pred čítaním textu, v priebehu čítania textu, po prečítaní textu). Na rozvoj metakognície dám žiakom možnosť, aby monitorovali a komentovali svoje vlastné učenie a myslenie, naučím ich rôzne stratégie učenia a nechám ich používať tieto stratégie. Budem žiadať od žiakov, aby predpovedali možný obsah nového učiva a svoje predikcie po preštudovaní textu konfrontovali, dám im možnosť, aby určovali, ktoré aktuálne vedomosti a zručnosti súvisia s novým učivom. Budem viesť žiakov, aby kládli otázky k učivu, k spôsobom a postupom učenia. Budem im pomáhať identifikovať situácie pri učení, keď majú požiadať o pomoc v učení. Metódy, ktoré používam s mojimi žiakmi:

- KWL,
- postup 3 – 2 – 1,
- prezeraj – pýtaj sa – prečítaj – odpovedz – zopakuj,
- riadené (štruktúrované) čítanie,
- text s pomiešanými vetami.“

Metakognitívne schopnosti v práci s textom umožňujú žiakovi poznávať a sledovať nielen obsah textu, ale aj svoje porozumenie danému textu. Systematickým postupom, ktorý je vhodným rámcom na plánovanie vyučovacej hodiny, a súčasne aplikáciou princípov metakognície je členenie práce s textom na tri etapy. Na rozvoj metakognície v čítaní s porozumením je vhodná aj stratégia učenia EUR. Podstatou konkrétnych metód je porovnávanie poznania pred čítaním textu a po jeho prečítaní.

4. princíp:

Komplexný prístup k žiakom a k cieľom vzdelávania, keď nerozlišujeme vo vzdelávaní hranice medzi rozvíjaním jednotlivých kompetencií v rôznych predmetoch

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti sa nachádza v rôznych akreditovaných programoch. Stratégie vzdelávania učiteľov v našich programoch sme zamerali na aktívne učenie a prežívanie, takže učitelia sa učia stratégie, ktorými rozvíjame schopnosti získavať informácie, napríklad pochopiť hlavnú tému, autorov zámer v texte o známom námete alebo odhaliť hlavnú myšlienku textu, porozumieť vzťahom a vytvoriť alebo aplikovať jednoduché kategórie. Rozvíjajú sa tiež schopnosti vysvetliť význam určitej časti textu v prípade, keď informácia nie je nápadná a vyžadujú sa jednoduchšie závery, integrovať niekoľko častí na odhalenie hlavnej myšlienky, porozumieť vzťahom, vysvetliť význam slova, frázy, porovnať a dať do protikladu alebo triediť a brať pritom do úvahy viaceré kritériá, sústrediť sa na protichodné informácie, interpretovať informácie, uvažovať o nich a hodnotiť ich, urobiť jednoduché spojenia medzi informáciami v texte a bežnými,

každodennými vedomosťami, urobiť porovnanie alebo prepojenie medzi textom a širšími vedomosťami, vysvetliť časť textu s využitím osobnej skúsenosti alebo postojov, kriticky zhodnotiť alebo vysloviť hypotézu, sústrediť sa na pojmy, ktoré sú v protiklade s očakávaniami, dokonale porozumieť dlhému a/alebo zložitému textu.

A všetky tieto kompetencie môžeme prehlbovať vo všetkých učebných predmetoch. Preto rozvíjanie čitateľskej gramotnosti sa deje vo vzdelávacích predmetoch zameraných aj na matematiku, informatiku, geografiu, dejepis, chémiu. Čítanie textu s porozumením nie je potrebné len v predmete slovenský jazyk a literatúra. Nevníma sa len ako porozumenie literárnemu textu, ale zahŕňa širšiu, nadpredmetovú kompetenciu žiaka porozumieť rôznym druhom textov v procesoch čítania. Dôsledné porozumenie textu má vplyv na skvalitnenie vlastného učenia sa žiaka a dosahovanie lepších študijných výsledkov.

Ako inšpiráciu uvádzame pracovný list obsahujúci úlohy vyplývajúce z textu *Titanic*, ktorý bol vytvorený v rámci kontinuálneho vzdelávania pani učiteľkou Plhákovou z Nových Zámkov v spolupráci s lektorkou (ukážka č. 4). Učiteľ ho môže využiť napríklad ako motivačný text na hodine etickej výchovy.

Ukážka č. 4

Titanic

Na základe textu vyrieš úlohy v pracovnom liste.

Ukážka z textu:

V apríli 1912 sa britský **luxusný** parník Titanic vydal na svoju panenskú cestu na výlet cez Atlantický oceán. Bola to najväčšia loď na svete. Mala oceľový trup a jej stavitelia ju pokladali za nepotopiteľnú. Avšak 14. apríla 1912 krátko pred polnocou obrovská loď narazila do ľadovca. Cez diery v trupe sa voda vovalila do lode a za niekoľko hodín sa Titanic potopil. Zahynulo viac ako 1 500 ľudí z celkového počtu 2 227 cestujúcich a členov posádky. Spôsobil to nedostatok záchranných člnov. Keď Titanic klesol do hĺbky 4 kilometre na dno oceána, prelomil sa na dve časti...

Príklady úloh v pracovnom liste:

1. Označ správnu odpoveď. Slovné spojenie *panenskú cestu* má v texte význam: a) nevinnú cestu, b) prvú cestu, c) cestu hľadania, d) poslednú cestu.
2. V ktorom roku bol preskúmaný vrak lode? a) 1985, b) 1986, c) 1987, d) 1978.
3. Z textu vyplýva, že v akvalungu možno bezpečne skúmať oceán do hĺbky: a) viac ako 95 m, menej ako 100 m, b) menej ako 90 m, viac ako 80 m, c) menej ako 100 m, viac ako 95 m, d) viac ako 90 m, menej ako 95 m.
4. Z textu **nevyplýva**, že: a) zostup vedcov na dno oceána trval 2 h 50 min., b) na palube lode Titanic sa nachádzalo 2 227 osôb, c) utopilo sa viac ako 1 500 ľudí z celkového počtu, d) parník Titanic sa vydal na cestu v apríli 1912.
5. Doplňte do vety číselný údaj: Titanic klesol na dno oceána do hĺbky ..... metrov.
6. Vysvetli príčinu veľkého počtu utopených ľudí pri havárii Titanicu.
7. Doplň do tabuľky chýbajúce údaje:

Požadovaný údaj	Doplnený údaj
A. Mesiac a rok prvej plavby Titanicu	
B. Názov oceána, cez ktorý sa plavil Titanic	
C. Počet zachránených ľudí	
D. Počet všetkých cestujúcich	
E. Mesto, kde sa nachádza Eiffelova veža	
F. Výška Eiffelovej veže	
G. Počet palúb na Titanicu	
H. Meno vedúceho amerického tímu, ktorý preskúmal vrak Titanicu	

8. Ktorý slohový postup prevláda v ukážke?
9. Doplň do vety číselný údaj. Námorné ponorky boli schopné ponoriť sa do hĺbky ..... metrov.
10. Nájdi synonymum k zvýraznenému slovu v prvej vete textu.

Uvádzame tiež príklad postupu pri rozvíjaní čítania s porozumením na hodinách dejepisu. Pracovný list vypracovala v rámci vzdelávania pani učiteľka Onušková (ukážka č. 5).

Ukážka č. 5

Legendárna Viedenská električka

Meno a priezvisko autora pracovného listu: PaedDr. Mária Onušková

Adresa školy: Gymnázium, Grösslingová 18, 811 09 Bratislava

Predmet: dejepis (regionálne dejiny)

Ročník: tretí strednej školy

Téma: Bratislava na začiatku 20. storočia

Organizačná forma: vyučovacia hodina, práca vo dvojiciach, práca v skupinách

Názov textu: Legendárna Viedenská električka

Učebné pomôcky: text, pracovný list

Ukážka z textu:

Pre Bratislavčanov to bola Viedenská električka, pre Viedenčanov Pressburgerbahn (Bratislavská dráha). Dnes už u nás stopy po tomto spojení skoro vymizli. V pamäti starších „Prešporákov“, ale aj nadšencov koľajovej histórie má však stále svoje nezmazateľné miesto. Starí rodičia s nostalgiou spomínajú, ako chodievali do Viedne električkou na rande, na kávu, na nákupy, na prechádzku, do divadla alebo na futbal.

Roku 1898 viedenský inžinier Josef Tauber predložil návrh na prepojenie sietí električiek Viedne a Prešporka elektrickou železnicou...

Na riešenie použijeme metódu KWL. Žiaci pracujú s textom samostatne.

K (vyplní žiak pred čítaním textu)	W (vyplní žiak pred čítaním textu)	L (vyplní žiak po prečítaní textu)
Viedenská električka jazdila z Bratislavy do Viedne. Jazdila cez Petržalku. Bratislavčania chodili do Viedne na kávu.	Kedy začala električka jazdiť? Odkiaľ začala jazdiť prvýkrát? Aká dlhá bola jej trasa? Koľko ľudí ročne prepravila? Koľko stál lístok na električku? Koľko rokov električka premávala?	Návrh električkovej trate predložil inžinier Josef Tauber. Výstavba sa začala v rokoch 1911/1912. Trať bola dlhá 71 km. Električka mala 3 úseky. Slávnostne otvorená bola 1. februára 1914 a električka vyšla z viedenskej Veľkotržnice.

Po prečítaní celého textu sú sformulované úlohy v pracovnom liste.

Ukážky úloh:

1. Vysvetlite pojem Prešporák. (forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou – doplňovacia)
2. Zakrúžkujte správnu odpoveď na základe textu. Most Františka Jozefa sa v súčasnosti nazýva: a) Most Lafranconi, b) Most SNP, c) Starý most, d) Prístavný most. (forma úlohy: zatvorená s výberom odpovede)
3. Vypíšte z textu jeden názov pomenovania Petržalky. (forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou – doplňovacia)

4. Napíšte číslovkou, koľko rokov uplynie roku 2014 od uvedenia Viedenskej električky do prevádzky. (forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou – doplňovacia)
5. Doplňte vetu: Armáda podporila stavbu Viedenskej električky kvôli: a) dobrej preprave medu a zemiakov, b) rýchlej preprave vojakov a materiálu, c) dobrej preprave cisára a vojakov, d) rýchlej preprave Bratislavčanov. (forma úlohy: zatvorená s výberom odpovede)
6. Napíšte, kto cestoval električkou inkognito. (forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou – doplňovacia)

Vzdelávanie v oblasti gramotnosti posúvame ďalej v zmysle prepojenia témy s inými aktuálnymi témami. Na základe záujmu pedagógov o prácu s písomnými prameňmi bol vytvorený vzdelávací program (garantky Mária Onušková, Darina Bačová), v ktorom bude hlavným cieľom rozšíriť a aktualizovať profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov v oblasti rozvoja čitateľskej gramotnosti využívaním písomných prameňov. Obsahom je výber písomného prameňa a práca s ním zameraná na rozvoj čítania s porozumením s využitím čitateľských stratégií. Analýza úloh je doplnená praktickou činnosťou. Frekventanti vzdelávacieho programu v rámci 3. modulu navrhujú aktivity zamerané na prácu s písomným prameňom a rozvíjajúce zároveň čítanie s porozumením. Absolvent vzdelávacieho programu získa kompetencie rozvíjať čitateľskú gramotnosť vhodným výberom a využitím písomného prameňa, vie tvoriť metodické materiály obsahujúce tvorivé úlohy a aktivity rozvíjajúce osobnosť a kreativitu žiaka, vie aplikovať poznatky o písomných prameňoch a práci s nimi do edukačného procesu v rámci svojho aprobačného predmetu.

Na základe odporúčaní na tvorbu vzdelávacích programov bol vytvorený vzdelávací program *Prehlbovanie kompetencií učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti výberom textov zameraných na osobnostný rozvoj a etické aspekty* (autorky Mária Onušková, Darina Bačová). Zameriava sa na literárny text ako východisko čitateľského zážitku s komplexnou implementáciou prvkov etickej výchovy do edukačného procesu. Literárny text je východiskom tvorby úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Hlavným cieľom vzdelávacieho programu je teda rozšíriť a udržať profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov v oblasti čitateľskej gramotnosti výberom a prácou s textami zameranými na osobnostný rozvoj a etické aspekty. Frekventanti vzdelávacieho programu sa sústredia na prezentáciu a realizáciu ukážkových, lektorom vybraných aktivít zameraných na prácu s textom v procese učenia sa žiaka s dôrazom na etický aspekt a rozvíjajúcich čítanie s porozumením, následne analyzujú realizované aktivity, navrhnú korekcie postupov.

Uviedli sme ukážky akreditovaných programov, v ktorých názve sa explicitne uvádza pojem čitateľská gramotnosť. V názve viacerých vzdelávacích programov sa daná problematika explicitne nevyskytuje, no napriek tomu sú čitateľské stratégie prostriedkom uľahčujúcim jednotlivé aktivity. V rámci realizácie vzdelávacieho programu *Premena školy: Cesta od tradičného vyučovania k aktívnemu učeniu sa žiakov*, konkrétne v inovačnom vzdelávacom programe *Interaktívne metódy efektívneho učenia sa* garantky a zároveň lektorky Dariny Gogolovej, sa frekventanti v tematickom celku *Vybrané aktivizujúce vyučovacie metódy* venujú aj čitateľským stratégiám. Téma čitateľských stratégií je súčasťou druhého modulu *Prípravné atestačné vzdelávanie na vykonanie druhej atestácie pedagogických a odborných zamestnancov*. Frekventanti môžu spôsobilosti získané z danej oblasti využiť pri tvorbe druhej dištančnej úlohy a navrhnúť vyučovaciu hodinu alebo vyučovací blok zameraný na realizáciu vybranej čitateľskej stratégie. V rámci vzdelávacieho programu *Prípravné atestačné vzdelávanie pred prvou atestáciou pre pedagogických zamestnancov* sa venujeme problematike čitateľských stratégií v prvom bloku nazvanom *Súčasné trendy vývoja vzdelávania – plánovanie a projektovanie pedagogickej činnosti* a v druhom bloku vzdelávacieho programu, ktorý je zameraný na metódy vyučovacieho procesu.

Záver

V článku sme uviedli ukážky prác učiteľov. Nechceli sme sa zamýšľať nad tým, prečo sú výsledky žiakov také, aké sú. Chceli sme ukázať, ako pristupujeme k tejto tematike v RP MPC Bratislava, a preto sme si vybrali ukážky prác učiteľov ako výstupy zo vzdelávania. To je pre nás výzva – naučiť učiteľov tvoriť úlohy, hľadať inšpirácie, ako vytvoriť úlohy, ktoré sú pre žiakov príťažlivé, vyberať texty, ktoré sú im blízke, situácie, s ktorými sa stretávajú. Dôležité je, aby sme si každý urobili vyhodnotenie toho, čo sme v tejto oblasti urobili, a snažili sa nájsť ďalšie možnosti na zlepšenie.

Našou najdôležitejšou úlohou do budúcnosti je ešte výrazne systematickejšie využívať stratégie čitateľskej gramotnosti a implementovať ich do jednotlivých predmetov, a zabezpečiť tak synergiu vo vzdelávaní učiteľov, ako aj viac informovať pedagogickú verejnosť o možnostiach rozvíjania a skvalitňovania svojho vzdelávania v RP MPC Bratislava.

PaedDr. Darina BAČOVÁ, Mgr. Eva LÍŠKOVÁ,
RNDr. Mária NOGOVÁ, PhD., Regionálne pracovisko MPC Bratislava
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Dnes mi pohár pretiekol... alebo Pohľad na pedagogickú asistenciu trochu inak

OČAMI UČITEĽA

Bolo mi oznámené, bez ohľadu na môj názor, moje skúsenosti, potreby, že pedagogický asistent s **humanitným** vzdelaním bude chodiť na moje hodiny matematiky k jednému zo žiakov 6. ročníka. Dovolila som si povedať svoj názor a vyjadriť nárok, že ak asistent pedagóga, tak v zmysle vyhlášky o pedagogických asistentoch – „pedagogický asistent je **odborne** a pedagogicky spôsobilý“, a preto nevidím dôvod, aby kolegyňa bez odborného vzdelania bola pridelená na moju hodinu. Moja argumentácia pokračovala ďalej. Pedagogická asistentka mala prísť k dieťaťu, ktoré veľmi dobre poznám, poznám jeho sociálne zázemie, viem, ako s ním pracovať, celkovo máme k sebe pozitívny vzťah. Chlapec je na svoj vek nezrelý, má poruchu reči – dysláliu, intelekt v hraničnom pásme a tiež problémy v socializácii. A neposledný argument proti bol, že nemôžem akceptovať, aby na matematike mne zvereného žiaka viedol neodborník. Paradoxom bolo, že pani, ktorá mala za úlohu rozdeľovať úväzky pedagogickým asistentom, sa rozhodla, že to tak bude bez ďalšej konzultácie a komunikácie so mnou. Posledný jej argument bol, citujem: **„Matematiku šiesteho ročníka vieme všetci.“** Tak potom, prosím, „vy všetci“ príďte k nám do škôl, otvorme školy dokorán, a to bude riešenie nezamestnanosti na Slovensku.

A aby to nebolo len o mojej zlej skúsenosti, dovolím si prezentovať názor a možno načrtnúť projekt začlenenia detí so špeciálnopedagogickými potrebami.

Pracujem ako pedagogička na základnej škole 22 rokov. Podotýkam, nie na jednej, čo bolo pre mňa výhodou. Bola som na vidieckej škole, ale aj na mestskej. Vystriedala som rôzne pozície. Od práce pedagóga cez okresného koordinátora primárnej prevencie drogových závislostí, metodika, určitý čas som pôsobila na pozícii riaditeľky školy. Na chvíľu som školstvo opustila a opäť sa vrátila učiť a moja optika na problematiku školstva sa zmenila.

Teraz robím výchovnú poradkyňu. Popri práci v škole sa zaoberám edukáciou detí so zdravotným znevýhodnením.

K modelu začlenenia detí so zdravotným znevýhodnením do vyučovacieho procesu som prišla po niekoľkoročných skúsenostiach. Predovšetkým, pozerám sa na túto problematiku z rôznych uhlov. Každé dieťa so zdravotným postihnutím potrebuje program šitý na mieru. Nestretla som sa vo svojej praxi s dieťaťom s rovnakým druhom postihnutia, s rovnakými potrebami pomoci pri výchovno-vzdelávacom procese a rovnakou osobnosťou. Každý z nás je originál.

Čítala som však aj veľa rovnakých plánov začlenenia a veľmi mi pripomínali „minulý“ spôsob písania seminárnych prác. „Diskári“, „ADHD-éčkari“ majú tiež napísané všetko rovnako podľa kategórií. Potvrdzuje mi to obľúbenosť spojenia klávesníc na počítači „Ctrl C, Ctrl V“.

Čo hovorí moja skúsenosť

Prvé kroky treba urobiť pri diagnostike. Často sa obchádzajú osobnostné rysy dieťaťa, ktoré výraznou mierou ovplyvňujú následné postupy vo vzdelávaní. Diagnostika je často povrchná/rýchla, závery tiež potvrdzujú už spomínané „Ctrl C, Ctrl V“. Odporúčania potvrdzujú pravidlo. Niekedy je dieťa účelovo diagnostikované napr. pri prechode na druhý stupeň, pri prechode na strednú školu, dokonca pred maturitou. Stretla som sa s diagnostikou počas pár mesiacov a troch „odborných“ hodinových vyšetrení. Diagnostika typu „rýchle šípy“.

Prosím o prepáčenie, vážený čitateľ, podotýkam, že vyberám extrémy, a preto verím, že v diagnostike existujú aj dôslední a pre deti oddaní ľudia.

Nasleduje škola. Po vyšetrení špeciálny pedagóg, resp. psychológ alebo výchovný poradca na základe odborných vyšetrení vyzve rodiča o predloženie žiadosti na začlenenie. Pri tvorbe tematických plánov v jednotlivých predmetoch je treba brať zreteľ na úroveň intelektových schopností žiaka, individuálny výchovno-vzdelávací plán sa však píše už spomínaným systémom „Ctrl C, Ctrl V“. Pre žiaka sa vyrobí rozvrh, ak má šťastie, je zaradený na individuálnu intervenciu k psychológovi či špeciálnemu pedagógovi, niekedy asistentovi pedagóga. Na dve, možno dokonca tri hodiny do týždňa. Čitateľ-pedagóg školy si teraz hovorí: No a?

Viem, že sú základné školy, v ktorých to zďaleka nefunguje ani takto. Ale verte, niekedy mám dojem, že menej môže byť za istých okolností viac.

Moja jednoznačná filozofia je: vytvorme deťom „trénerov“. Dajme dôveru kolegom-učiteľom, záujemcom, ktorí sa na základe vlastného výberu budú o deti starať počas celého roka. Tréner si vyberie na začiatku školského roka dve-tri deti, ktorým bude poskytovať cez svoje voľné hodiny okrem odborného servisu obslužný servis (pomoc pri chorobe, pri domácich úlohách, pri zabudnutých pomôckach), robiť im manažéra času, vybavovať konzultácie u kolegu-odborníka, ktorý je odborník v predmete, na ktorý tréner nemá vzdelanie, vybavovať hodiny u špeciálneho pedagóga či psychológa, riešiť všetky ich problémy s edukáciou. Bude konzultovať o potrebách detí s triednym učiteľom a s učiteľmi jednotlivých odborných predmetov. Samozrejme, že do takého projektu môžu byť zaradení len kolegovia, ktorí majú o podobnú prácu záujem. Všetky vykonávané činnosti môžu byť hradené cez dohody o pracovnej činnosti, kde je stanovený limit 10 hodín týždenne. Ak sa pri 50 začlenených žiakoch dá 25 kolegov na „trénerstvo“, je o dieťa dokonale postarané.

Lebo dnes je to tak: všeobecné individuálne plány, špeciálny pedagóg, psychológ nemajúci možnosť robiť odbornú intervenciu u každého dieťaťa, a keď, tak len občas, a pedagogickí asistenti-neodborníci a tiež s veľmi obmedzeným vplyvom na vyučovaní. O odbornosti nehovoriac. Otvárame dvere do škôl „hocikomu“. Prečo neveríme učiteľovi? Za „odborných“ pedagogických asistentov sú prijatí: rýchlokvasí sociálni pracovníci, špeciálni pedagógovia bez predošlej praxe, rôzni inde nadbytoční pedagógovia, inžinieri s pedagogickým vzdelaním... Moja skúsenosť hovorí, že ani špeciálny pedagóg, psychológ nie je pre tieto deti záchranou. Kto pozná potreby týchto detí lepšie ako ich učiteľ?

A aké výsledky od projektu očakávam? Spokojný rodič dieťaťa, spokojné dieťa, v neposlednom rade učiteľ. Dbajme o to, aby sme si zachovali status odbornosti, samostatnosti v rozhodovaní. Nech nám do našich hodín nehovorí pomaly ktokoľvek. A starajme sa o naše deti. Veď kto ich lepšie pozná?

Bol to len náčrt. Sama viem, že v školách by to nebolo jednoduché zaviesť. Pretože jednoduchšie je nájsť dôvody, prečo by to nešlo, ako hľadať spôsoby, ako by to šlo...

Mgr. Jana UČNÍKOVÁ, Martin

Žiaci si nanečisto vyskúšali e-Maturitu a e-Testovanie 9

NÁRODNÝ PROJEKT

Vedomosti zo slovenského jazyka a z matematiky si skúšobne v elektronickom prostredí otestovalo takmer tisíc maturantov 17 stredných odborných škôl a gymnázií a v rámci Testovania 9 vyše 500 žiakov 16 základných škôl. Testovanie v rôznych regiónoch Slovenska sa uskutočňovalo od konca februára do polovice marca, ešte pred riadnym termínom maturitných skúšok a testovania deviatakov. Hlavným cieľom bolo, aby si žiaci vyskúšali elektronické testovanie a zistili, či zvládnu odpovedať na úlohy v stanovenom limite.

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v rámci realizácie národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania* si touto formou overoval organizačné a technické zabezpečenie e-testovania.

Testy obsahovali úlohy, ktoré svojou štruktúrou a obsahom korešpondovali s riadnym testovaním. Žiaci pracovali pod dohľadom školského administrátora a pri riešení úloh z matematiky sa v počítači dostali len ku kalkulačke. Hoci hlavným cieľom nebolo meranie vedomostí, analýzy NÚCEM naznačujú, že priemerná úspešnosť žiakov v skúšobných e-testovaniach v oboch predmetoch je porovnateľná s výsledkami národných meraní a výraznejšie odchýlky sa nevyskytli.

V skúšobných e-testoch boli popri uzavretých úlohách, pri ktorých sa žiak dozvie svoju úspešnosť hneď po ukončení testu, aj otvorené úlohy. Tieto neskôr vyhodnocovali hodnotitelia na základe kľúča správnych odpovedí a následne v priebehu niekoľkých dní NÚCEM zaslal škole list s výsledkami jednotlivých žiakov (zahŕňal vyhodnotenie otvorených a uzavretých úloh).

Národný ústav získal skúšobným on-line testovaním ďalšie cenné informácie, ktoré môže využiť pri „ostrej“ elektronickej maturite a Testovaní 9 v budúcnosti.

NÚCEM
NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA
ZVYŠOVANIE KVALITY VZDELÁVANIA NA ZÁKLADNÝCH A STREDNÝCH ŠKOLÁCH S VYUŽITÍM ELEKTRONICKÉHO TESTOVANIA
Operačný program VZDELÁVANIE
Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ, manažérka publicity národného projektu

Pomoc školám v sledovaní a hodnotení ich kvality

DOZVUKY

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) realizoval v rokoch 2010 – 2013 projekt *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania*. Vyvrcholením projektu bola konferencia, ktorá sa konala v septembri 2013. Príspevky z konferencie boli uverejnené aj v Učiteľských novinách.

Rada by som pár slovami informovala verejnosť o aktivitách a výsledkoch projektu pohľadom riaditeľky školy, ktorá bola zaradená do vybranej vzorky stredných škôl s cieľom realizácie niektorých aktivít projektu.

Hodnotenie kvality školy je v živote školy mimoriadne zložitá oblasť. Autoevalvácia s cieľom zlepšovania kvality by mala byť prirodzenou súčasťou každej školy. Aby školy mohli uskutočňovať autoevalvačný proces, potrebujú pomoc v podobe dobre popísaných indikátorov kvality spolu s nástrojmi a metódami na ich overovanie. Špecifickým cieľom projektu bolo aj definovanie indikátorov kvality vzdelávania a monitorovanie možností ich implementácie do systému hodnotenia kvality vzdelávania na školách v SR.

Merania, ktoré boli v našej škole uskutočnené exaktnými výskumnými nástrojmi a následne spracované a vyhodnotené erudovanými odborníkmi z NÚCEM, sú cenným materiálom pre vedenie školy, pre učiteľov, žiakov i rodičovskú verejnosť. Zmerané a vyhodnotené boli ukazovatele z oblasti riadenia školy, vyučovania a učenia sa (vyučovací proces, vzdelávacie predpoklady žiakov, výkon žiakov), medziľudské vzťahy (klíma školy, klíma tried, klíma zborovne). Výsledky meraní sme priebežne dostávali prehľadne spracované v súhrnných správach. V nich sme si mohli porovnať našu školu s ostatnými školami vzorky. Zároveň sme pri každom vyhodnotení meraní dostali aj konkrétnejšie odporúčania na zlepšenie kvality s ohľadom na „namerané“. Aj zúčastnení jednotlivci (žiaci, učitelia) dostávali výsledky meraní – samozrejme, v diskrétnej podobe, zaručujúcej anonymitu.

Dá sa povedať, že aktivita NÚCEM naštartovala v našej škole autoevalvačný proces. Škola však nemá odborníkov, ktorí by dokázali získať a vyhodnotiť indikátory kvality v takej širokej a vysokokvalifikovanej miere, ako sme ich získali v spolupráci s NÚCEM. Veľmi by sme preto uvítali dlhodobé pokračovanie v aktivite definovania a overovania indikátorov kvality. Celý proces overovania indikátorov kvality je podľa môjho názoru na začiatku svojej cesty. Je to cesta, ktorá by mohla viesť školy k zvyšovaniu takej potrebnej kvality. Bude však možnosť kráčať po tejto ceste ďalej?

RNDr. Elena KACVINSKÁ, riaditeľka Gymnázia Janka Jesenského Bánovce nad Bebravou

Primátor Senice RNDr. Ľubomír Parízek (vľavo) oceňuje Ing. Viktora Kmeťa.

Srdcom Seničan – srdcom učiteľ

SLÁVNOSŤ

Dvadsiateho siedmeho marca 2014, v predvečer 422. výročia narodenia učiteľa národov Jana Amosa Komenského, v koncertnej sále Základnej umeleckej školy v Senici ocenili tri desiatky osobností z oblasti pedagogiky a kultúry. Ocenení patria medzi dlhoročné opory v príprave žiakov, novátorstve vo výchove a vzdelávaní. Podieľajú sa na rozvoji výchovno-vzdelávacieho procesu, mimoškolských aktivít. Svojím osobným i učiteľským príkladom zanechali výraznú stopu v dejinách Senice. Chýr o ich majstrovstve, inšpiratívnosti, odhodlaní a zodpovednosti zaletel za hranice mesta i Slovenska. Primátor Senice RNDr. Ľubomír Parízek im zaslúžene udelil ako výraz vďaky čestné tituly nazvané Srdcom Seničan.

Ocenení pedagógovia

Komu sa tohto ocenenia dostalo spomedzi pedagógov?

Andrei Bôrikovej, ktorá pedagogicky pôsobí už 22 rokov. Je vedúcou metodického združenia, pracuje v Materskej škole na Robotníckej ulici, kreativitu rozvíja u detí aj spoluprácou so Záhorskou knižnicou v Senici organizovaním recitačnej súťaže pre najmenších Senické zvončeky.

Jane Gálovej, učiteľke dychového odboru Základnej umeleckej školy (ZUŠ) v Senici, kde vyučuje hru na zobcovej a priečnej flaute, za systematickú a kvalitnú prácu s talentami, ovenčenými na celoslovenských i medzinárodných súťažiach.

Alene Hodúlovej, vychovávateľke v školskom klube Základnej školy na Mudrochovej ulici. I vďaka jej škole hrou podľa Komenského. Denne ju napĺňa a rozvíja so žiakmi spevom, tancom, výtvarným umením i prenášaním svojej lásky k prírode na deti.

Srdcom Seničania – zľava Mgr. Elena Sochorová, Otto Repa, PhDr. Štefan Mocko, Mgr. Anna Maximová a Mgr. Helena Hébortová.

Do Pamätnej knihy Senice sa zapisuje PhDr. Eva Otépková.

Mgr. Oľge Chovancovej, zástupkyni riaditeľky Materskej školy U veselého šaša na Hollého ulici. Kultivuje detskú osobnosť, kladie dôraz na pozitívne emócie a efekt z výchovno-vzdelávacieho pôsobenia umocňuje spoluprácou s rodičmi detí.

Niekdajšiemu riaditeľovi Gymnázia Ladislava Novomeského Ing. Viktorovi Kmeťovi, ktorý aj v treťom veku motivuje iných k prostému ľudskému šťastiu ako insitný výtvarník.

Ocenili i Mgr. Petra Kovačiča, učiteľa matematiky a informatiky v Dojči, Senici, dnes zástupcu riaditeľa Súkromnej strednej odbornej školy podnikania v Senici. Tiež PhDr. Alžbetu Londákovú z Obchodnej akadémie v Senici, vedúcu predmetovej komisie administratívy a korešpondencie, členku celoslovenskej komisie Súťaže žiakov stredných škôl v spracovaní informácií na počítači.

Mgr. Jarmila Matelová zo Základnej školy na Sadovej ulici v Senici poctu získala nielen vďaka aprobácii slovenský jazyk a hudobná výchova. Dosiahla ju úspechmi pri výchove umením. Spolupracuje s deťmi pri tvorbe školského časopisu a s kolegami-učiteľmi v projekte bilingválnych programov vzdelávania v daltonskej škole – skvalitňovaním vyučovacieho procesu.

Zápis do pamätnej knihy i čestný titul

Aj za menami ďalších pedagógov sú inšpirácie osobným zanietením, oddanosť profesii či aktivity mimopracovného času, učiteľská úspešnosť a učiteľské srdce. Mgr. Helena Minxová zo Základnej školy na Ulici Viliama Paulinyho-Tótha, Mgr. Zuzana Návratová zo Základnej školy na Komenského ulici a ďalší vedia žiaka zaujať, udržať jeho pozornosť, rozvinúť jeho talent. PhDr. Eva Otépková, učiteľka slovenského jazyka a literatúry a nemeckého jazyka, s talentami pracuje i na olympiádach, vo výchovnom poradenstve, pri prevencii rôznych závislostí ako koordinátorka. Mgr. Anna Praskačová vyučuje hudobnú náuku a sólový spev v senickej ZUŠ. Realizuje hudobno-dramatické programy, výchovné koncerty, pestuje u detí lásku k ľudovému i ku klasickému spevu.

Dvadsaťsedem rokov ako majster odborného výcviku vychováva odborníkov v stavebných učebných odboroch murár a stavebná výroba Ján Sládek. Vedie žiaka k radosti z dobre vykonanej práce.

Pocta Srdcom Seničan.

Podobne ako učiteľ informatiky v senickom Gymnáziu Ladislava Novomeského Ing. Ivan Spiššák či Mgr. Viola Šedivá, angličtinárka a ruštinárka v Strednej odbornej škole Senica, ktorá zasvätila výchove a vzdelávaniu celý svoj život.

Pedagógom spolu s inými kultúrnymi pracovníkmi mesta Senice sa tento rok dostalo okrem ocenenia aj novej originálnej pocty zápisom do Pamätnej knihy mesta Senice a udelením čestného titulu Srdcom Seničan. Mgr. Elena Hébortová zo Základnej školy na Komenského ulici si ho vyslúžila učiteľským poslaním spojeným s prírodopisom a chémiou i polstoročím spojenia žiakov s Chemickou olympiádou. Zodpovedný prístup k práci, uznanie a prirodzená autorita sú i bonusmi, ktoré patria k bývalej slovenčinárke, ruštinárke i kronikárke mesta Mgr. Anne Maximovej. Srdcom Seničan PhDr. Štefan Mocko pôsobil viac ako 40 rokov na Gymnáziu Ladislava Novomeského. Odovzdávanie vedomostí zo slovenčiny a dejepisu spojil s výchovou k zdravému lokálpatriotizmu. Odovzdáva posolstvá z obľúbenej regionálnej histórie i odkazy významných osobností.

A čím si všetci spomínaní zaslúžili tieto riadky? I tým, že za príkladnú výchovu a vzdelanie iných im mesto čosi vracia. Symbolickú poklonu za obetavosť, ktorou sa rozdávali. Srdcom Seničania i učitelia.

Milan SOUKUP
Foto autor

OCENENIE

Cena Mateja Bela putuje do Lučenca

V utorok 1. apríla v Divadle J. G. Tajovského vo Zvolene sa pri príležitosti Dňa učiteľov konalo slávnostné oceňovanie pedagógov zo škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK). V divadle sa zišli pedagógovia, vedúci predstavitelia a zamestnanci Úradu BBSK a pozvaní hostia. Ceny udeľoval predseda BBSK Marian Kotleba v troch kategóriách.

My sme právom hrdí na našu kolegyňu Ing. Janu Macháčkovú, ktorá získala 1. miesto a Cenu Mateja Bela v kategórii Autorstvo a implementácia medzinárodných projektov škôl, ktoré reprezentujú Banskobystrický samosprávny kraj a Slovenskú republiku v zahraničí. *Jana Macháčková od začiatku pôsobenia na Obchodnej akadémii v Lučenci viedla svojich žiakov pri rôznych odborných súťažiach a aktivitách. Pod jej vedením škola viackrát vyhrala účasť v medzinárodnej súťaži Euroscola (v rokoch 2010, 2012, 2013), vďaka ktorej mali žiaci možnosť zúčastniť sa rokovaní Európskeho parlamentu v Štrasburgu. V škole organizuje rôzne odborné súťaže, z ktorých spomenieme aspoň niektoré: 10 rokov Slovenska v Európskej únii, Finančný kompas, Hra milión, Deň finančnej gramotnosti, Ako pomohli eurofondy môjmu regiónu, Recyklohry či Ekonomicko-manažérska olympiáda pod záštitou Univerzity T. Baťu v Zlíne. Všetky spomenuté aktivity boli organizované v rokoch 2013 a 2014.*

Je aj projektovou koordinátorkou v našej škole. Pod jej vedením sme sa zapojili do projektov Rekonštrukcia budovy školy, *ktorý bol úspešne zrealizovaný, spolupracovala pri tvorbe a implementácii projektu* Seniori v našom meste *a pri tvorbe projektu* Elektronizácia vzdelávacieho systému regionálneho školstva. *Je aktívna v zapájaní žiakov do Stredoškolskej odbornej činnosti, dostala sa s nimi až do celoštátneho kola. Odborne viedla žiakov pri organizovaní rôznych vedomostných súťaží, kvízov, besied, napr. pri zabezpečení prednášok a spolupráci s Detským fondom Spojených národov (UNICEF), prednášok s Marcelom Novákom, prodekanom pre vedu a doktorandské štúdium Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave, a Evou Balážovou, prezidentkou Asociácie komunálnych ekonómov SR. Každoročne zapája a organizuje žiakov do rôznych dobrovoľníckych aktivít, ako Hodina deťom, Týždeň modrého gombíka, Školy pre Afriku, Sloboda zvierat, Biela pastelka či Dni nezábudiek. Je nápomocná pri orientovaní sa žiakov na trhu práce formou odborných exkurzií u potenciálnych zamestnávateľov nielen na Slovensku, ale i v zahraničí, čoho príkladom je úzka spolupráca s firmou LKW Walter Viedeň.*

Čo ešte dodať? Hádam už len veľké poďakovanie za skvele odvedenú prácu a veľa ďalších úspešných rokov plných optimizmu, nadšenia a v neposlednej rade usilovných a aktívnych žiakov.

Mgr. Edita GÁLOVÁ, foto vucbb.sk

Spolu cez prekážky za poznaním

JUBILEUM

Dňa 28. marca sa konala v Kultúrnom dome v Gbelciach slávnostná akadémia žiakov základnej školy pri príležitosti krásneho jubilea. Niesla sa v duchu hesla školy „Spolu cez prekážky za poznaním" – už dlhých 85 rokov. Krásny a dlhý vek. Stará elegantná dáma si toho veľa pamätá...

Základná škola v Gbelciach bola založená 7. marca 1929 s počtom detí 23, presne v deň, keď slávil narodeniny aj T. G. Masaryk. Škola bola provizórne umiestnená v dome jednej vdovy. Do roku 1928 bolo v obci veľmi málo detí slovenskej národnosti, avšak po usadení reemigrantov z Ruska ich počet vzrástol a z roka na rok stúpal. A tak sa postupne otvorila druhá trieda, potom ďalšia... A v období „hlbokého socializmu" si škola pamätá 150 až 200 žiakov. V súčasnosti si statočne udržiava hranicu toho nižšieho čísla.

Mladý duch starej dámy

„Stará dáma" sa zopár ráz objavila v novom šate. Posledná rekonštrukcia školy sa uskutočnila roku 2009, vymenilo sa elektrické vedenie, vykurovanie, v každej triede boli položené nové podlahy, zateplila sa budova a 2. septembra 2009 sa začalo vyučovanie v obnovenej budove.

Škola vlastní moderné učebné pomôcky, ktoré zefektívňujú vyučovanie, napríklad počítačovú, jazykovú učebňu či interaktívne tabule, ktoré umožňujú živo pracovať s počítačom a pomáhajú pri uplatňovaní zásad názornosti. V každej triede je na katedre učiteľa počítač s prístupom na internet. Nechýbajú dataprojektory, cez ktoré sa dá premietať na tabuľu, spustiť prezentácie alebo filmy. Zelenú tabuľu a kriedu nenájdete ani len v sklade u školníka. Osemdesiatpäťročná dáma sa rozhodla kráčať s dobou. Veľká vďaka patrí jej „vizážistke" pani riaditeľke Silvii Bízikovej a celému pedagogickému zboru.

Prierez históriou

Slávnostná akadémia sa začínala spomienkami na minulosť. Úvodným vystúpením žiakov si všetci v sále obnovili svoje pionierske sľuby. Zazneli staré pesničky, básničky a vďaka rodičom so zberateľskou vášňou sme mali možnosť vidieť autentické staré pionierske košele, nohavice, červené šatky a dokonca i odznaky. Neskutočné... Mnohým z nás sa vynorili spomienky na detstvo. Potom sa éterom šírila pesnička Michala Davida *Poupata* a nezabudnuteľná spartakiáda v podaní mladších žiakov dojala divákov v sále k slzám radosti. Veď týmto všetkým stará dáma žila a jej deti s ňou. Starší žiaci nás previedli cez prezentáciu starých i nových fotiek po histórii a súčasnosti školy. Blok minulosti sme uzavreli vystúpením štyroch fešákov, ktorí v 60. rokoch spustili nevídaný hudobný ošiaľ – beatlemániu.

Brušným tancom sme sa pretancovali do súčasnosti a do nového bloku, ktorý bol venovaný učiteľom. V tento deň predsa každý rok oslavujú svoj sviatok. Deň učiteľov. Presne pred štyristo dvadsiatimi dvoma rokmi sa narodil jeden z najväčších učiteľov, učiteľ národov Jan Amos Komenský. Prešlo už toľko rokov, a jeho výroky, ako napr. „opakovanie je matkou múdrosti" či „dobrý učiteľ je prívetivý a láskavý", sú stále aktuálne. Aj keď o prívetivosti a láskavosti by sa dalo veľa diskutovať. Ale na druhej strane, po všetkých zmenách v školstve, výmysloch vrchnosti a temperamente niektorých žiakov je niekedy veľmi ťažké vyčariť na tvári úsmev... A predsa sme si zaspomínali s láskou a úsmevom na tých, ktorí tu boli, zanechali v škole svoje srdce, dušu a kusisko práce. Hudobno-poetickým pásmom sme vzdali úctu všetkým učiteľom.

Posledný blok bol moderný a tanečný. Moderným tancom vyjadrili žiaci svoje pocity a radosť, ktorými nakazili divákov a zaviedli ich do čias mladosti, radosti a lásky. Veríme, že sme rodičom, hosťom a všetkým prítomným priblížili históriu a súčasnosť našej školy. A zároveň sme im pomohli zabudnúť aspoň na malú chvíľku na každodenné starosti a nabrať počas predstavenia energiu a chuť do ďalších povinností. Pri príležitosti 85. výročia založenia školy sme zhotovili sedem druhov záložiek do kníh, na ktorých boli staré i novšie, farebné i čiernobiele zábery školy, jej vonkajší a vnútorný areál. Fotky, ktoré sme krvopotne zozbierali a archivovali pre ďalšie generácie. Snažili sme sa na nich zachytiť život našej starej dámy. Pri odchode každý návštevník dostal záložku ako spomienku na tento deň.

Veď práve spomienky sú úlomky krásnych chvíľ, ten donekonečna premietaný film z voňavého detstva, z pochabej mladosti, zo študentských čias... Žiaden vietor nám ich neodfúkne, sú pevne ukotvené na dne našich duší.

Súčasťou slávnostnej akadémie boli i spomienky na časy minulé, ktoré si 85-ročná gbelčianska škola živo pamätá...

Martina ULAHELOVÁ
Foto archív školy

Návšteva múzea mlynárstva počas mobility v Španielsku.

Školské partnerstvá vždy priťahujú

COMENIUS

V histórii nášho Gymnázia na Poštovej ul. v Košiciach sa žiaci a učitelia zapojili do nespočetných súťaží a projektov. Projekty nás vždy lákali a lákajú, pretože v nich môžeme využiť získané skúsenosti, ale stále sa naučiť aj veľa nového. Každý, kto aspoň raz pracoval v medzinárodnom projekte, vie, koľko úsilia, hodín vynaložil na samotnú prípravu projektu – od hľadania partnerov cez vypracovanie žiadosti až po spracovanie zvolenej témy do cieľov, aktivít, metodických postupov – bez istoty, že projekt bude podporený. Preto sme boli nadšení, keď Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu schválila náš projekt na roky 2013 – 2015, hoci vediac, koľko práce a aká zodpovednosť nás čaká ako hlavného koordinátora celého projektu.

Téma projektu *Rozmýšľajme o chlebe, nejedzme ho len* sa môže zdať na prvý pohľad nezaujímavá. Kto sa v každodennom živote zamýšľa nad chlebom, keď ho má dostatok? Asi málokto. To nás viedlo k tomu, aby sme ukázali, že rozmýšľať o chlebe z rôznych aspektov nie je vôbec nudné či zbytočné. Snažili sme sa to vysvetliť žiakom, ktorí prejavili záujem o prácu v projekte. To, že to pochopili, dokazujú nielen aktivity a produkty, ktoré sme naplánovali, ale najmä ich vlastné kreatívne výtvory a nápady. Okrem vlastnej webovej stránky, blogu, facebookovskej skupiny, projektového loga či exkurzie v pekárni, kde sa aktívne zapojili do procesu výroby chleba, nás čaká stretnutie s etnografom, aby nám porozprával o význame chleba v minulosti, o tradíciách a rituáloch, ale aj zber starého chleba, hľadanie odpovede na otázku, čo so starým chlebom ako súčasťou bioodpadu, a veľa ďalších aktivít. Žiaci 1. a 2. ročníka budú počas dvoch rokov navštevovať rôzne inštitúcie, cestovať do partnerských škôl v zahraničí, pripravovať aktuálne prezentácie, videá...

Neoddeliteľnou súčasťou projektu sú partneri a mobility. Naše partnerské školy sú z Poľska, zo Španielska, z Talianska a Turecka. Za nami sú už prvé mobility. V októbri 2013 sme privítali všetkých partnerov v našej škole na pracovnom stretnutí a v novembri 2013 sme navštívili nášho španielskeho partnera – IES Blas de Prado v meste Camarene. V medzinárodnej skupine sa žiaci mali možnosť presvedčiť, že vzájomné porozumenie je nielen o ovládaní cudzieho jazyka, ale aj o komunikácii, tolerancii a rešpektovaní inej kultúry, národnosti a národa.

Projekt je pre žiakov inšpiráciou, motiváciou a veľmi cennou skúsenosťou. Aj my učitelia vidíme, že práca na projekte im dáva priestor na tvorivosť a realizáciu vlastných nápadov. Zároveň ich vedie k aktivite, súťaživosti, ale predovšetkým k práci v tíme, za čo sa nám vždy odmenia vzornou reprezentáciou školy i Slovenska.

Alena KLIMOVÁ, Darina KLEMOVÁ, Daniela ŠTRONCEROVÁ
Foto archív školy

Prvoaprílové športové zápolenie zdravotníkov

SZŠ DOLNÝ KUBÍN

Zložením tohto sľubu sa začalo športovo-zábavné súperenie učiteľov a žiakov Strednej zdravotníckej školy v Dolnom Kubíne, ktoré zorganizovala žiacka školská rada v spolupráci so školskou knižnicou. Tohtoročný už tretí ročník sa niesol aj v duchu Týždňa slovenských knižníc, ktorý má motto: Knižnice pre všetkých. Pod vedením PhDr. I. Košarišťanovej a Mgr. K. Ružičkovej sa súťažilo vo florbale, volejbale, futbale, v preťahovaní lanom, šachu, scrable, pexese, stolnom tenise, v aktivitách, kolkoch a hode šípkami. Mimoriadnym bodom programu bola zumba. Hodnotení boli jednotlivci – víťazi každej disciplíny, na základe čoho sa absolútnym víťazom podujatia stala trieda 2. A, ktorá získala okrem diplomu a sladkostí aj 30 eur do triedneho fondu. Diplomy a ceny odovzdával riaditeľ školy Peter Takáč.

Zábava bola výborná, prispeli k nej nielen žiaci, ale aj všetci učitelia, a tak sa niet čo diviť, že prvoaprílové podujatie sa o rok zopakuje znovu.

Renáta BOČKAYOVÁ
Foto archív školy

„Byť fér a čestní, byť v hodoch presní. Mať úsmev na tvári, nech sa nám dnes všetkým darí! S radosťou vyhrávať, prekážky zdolávať. Dobre sa zabávať, tak si to budeme užívať!"

Exkurzia nás deviatakov

ZŠ KRAČÚNOVCE

Dvadsiaty marec bol pre nás deviatakov skvelým dňom spoznávania histórie. Vyučujúce nám dopriali zažiť vyučovaciu hodinu biológie a fyziky trochu inak než klasickým prijímaním informácií z lavíc.

Naše cesty najprv viedli do Východoslovenského múzea, ktoré sídli v Košiciach. Toto múzeum je nositeľom dôkazov o vývoji prírody a jej mnohotvárnosti, farebnosti a kráse. Prehliadka nám priblížila typické prvky prírody na Slovensku. V zbierkach sa nachádzali rozmanité preparáty živočíchov, minerály, horniny, skameneliny. Mali sme možnosť vidieť kolekcie rôznych výtrusných rastlín a plodov. Sú tam veľmi prehľadne a živo vytvorené názorné ukážky, napr. hniezdenia vtákov.

Po menšej prestávke a načerpaní fyzických síl sme vykročili smerom k Slovenskému technickému múzeu. V ňom sú zhromaždené hmotné dôkazy o vývoji vedy a techniky na území Slovenska. Prezreli sme si vývoj písacích strojov, telefónov, gramofónov. V zbierkach boli exponátmi zastúpené odvetvia, ako napr. baníctvo, hutníctvo, kováčstvo a mnohé ďalšie s bohatou tradíciou. Život s niektorými prístrojmi si už vôbec nevieme predstaviť. Tie nám pripadali smiešne až neuveriteľné. Dalo sa s nimi niekedy vôbec pracovať? Fantastické bolo, že sme si mohli vyskúšať rôzne predmety, a tak prakticky overiť princíp už naučených fyzikálnych zákonitostí a javov. Veľmi sa nám to rátalo. Myslím si, že takúto možnosť nebudeme mať kedykoľvek.

Unavení, ale plní nových poznatkov, zážitkov a dojmov sme sa šťastne vrátili späť. Takto strávený deň sa nám veľmi páčil, pretože sme mali možnosť vidieť na vlastné oči mnoho nových predmetov a získať o nich znalosť. Zo školských lavíc by to naozaj nebolo sprístupnené tak názorne!

ZŠ Kračúnovce

ŠKOLSTVO ODBORNE

43 – 44/2014, 16. apríl 2014 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Byť zodpovedný...

Prednedávnom som čítala veľmi zaujímavú knihu od Petra F. Druckera. Jej názov bol Riadenie neziskových organizácií. *Čím ma táto kniha najviac oslovila a zaujala? Prezentovanými myšlienkami o úlohe učiteľa v marketingovo orientovanej škole. Tá sa na rozdiel od tradične chápanej úlohy, v ktorej učiteľ vystupuje ako iniciátor povelov, zodpovedný za nadobudnutie nových poznatkov u svojich žiakov, posúva do celkom inej roviny. V marketingovo orientovanej škole učiteľ vystupuje v úlohe koordinátora, ktorý pomáha žiakom pri hľadaní vhodného spôsobu vzdelávania sa. Žiak sám sa stáva zodpovedným za svoje nadobudnuté vzdelanie! Výkonnosť výučby sa pritom meria troma ukazovateľmi:*

- *znalosťami,*
- *schopnosťami jedinca stať sa aktívnym a ekonomicky výkonným členom spoločnosti,*
- *osobným rastom jednotlivca a jeho zapojením sa do kultúrneho života spoločnosti.*

Pre mňa ako učiteľa je najväčším šťastím, ak vidím, že žiak, ktorému vytvorím všetky podmienky na to, aby si mohol osvojovať nové poznatky, nadobúdať nové kompetencie, aby mohol rásť, stať sa aktívnym a výkonným členom spoločnosti, sa tejto skutočnosti chopí a využíva ju v maximálne možnej miere. Viem, že takýto žiak sa stane plnohodnotným jedincom našej spoločnosti. Je nemálo takých, ktorí pracujú na sebe, zdokonaľujú sa, robia radosť sebe, svojim rodičom, príbuzným, priateľom i nám učiteľom. Ich úspechy pomáhajú zviditeľňovať školu, zvyšovať jej kredit a v neposlednom rade i prisúvať finančné prostriedky určené na nákup nových učebných pomôcok. Títo žiaci nečakajú, že budú vedení „za ručičku“, nikto ich nemusí nasilu tlačiť, presviedčať, prehovárať, aby sa zapojili do tej či onej aktivity. Iniciatíva vychádza od nich samých a my učitelia ich iba správne usmerňujeme, pomáhame im pri prekonávaní rôznych prekážok, ktorých na ceste za úspechom nie je málo. No čo je obdivuhodné – žiaci sa týmito prekážkami nenechajú nijako odradiť, ale vždy sa rozhodnú zápasiť s nimi. Úspechy sa nedosahujú ľahko. Vyžadujú trpezlivosť, dôslednosť, vytrvalosť. O to viac však hreje pocit víťazstva nad sebou samým, nad svojou pohodlnosťou a lenivosťou.

Mňa vždy pohladia na duši vyznania našich absolventov, ktorí mi po rokoch okrem iného píšu: „Vám nešlo o to naučiť nás len matematiku, ale pripraviť nás čo najlepšie do života.“ Alebo: „Ako garant študentskej rady ste dokázali motivovať a podporiť vznik mnohých aktivít, ktoré mali pozitívny ohlas v celom meste a dokázali priniesť finančný zisk aj samotnej škole. Dnes už viem, že základom nášho úspechu bola aj Vaša schopnosť vybrať a osloviť mladý potenciál, z ktorého sa následne v priebehu štúdia aj s Vaším prispením vyformovali osobnosti schopné presadiť sa v rôznych sferách.“

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.

Mnohé práce stredoškolákov, s ktorými sa predstavili na celoslovenskom kole súťaže Enersol SK zameranej na využívanie alternatívnych zdrojov energie, zaujali aj odborníkov. ***Foto Milan SOUKUP***

Racionálne využívať ekosystémové služby

Z finále 4. ročníka celoštátnej súťaže stredoškolákov Enersol SK 2014 vo využívaní alternatívnych zdrojov energie, ktoré sa uskutočnilo 2. a 3. apríla v Strednej odbornej škole v Senici, najlepší v tvorivej a hlavnej kategórii postúpili do medzinárodnej súťaže Enersol CZ v Otrokoviciach v Českej republike. Reprezentanti Slovenska sa tam stretnú s konkurentmi-rovesníkmi z Česka, Nemecka, Rakúska, Poľska a zo Slovinska.

Tvorivosť, zanietenie, zodpovednosť

Na pôde Strednej odbornej školy (SOŠ) v Senici súťažiacich, porotcov, riaditeľov škôl, pedagógov, zástupcov štátnej správy, Trnavského samosprávneho kraja, úradov práce z regiónu Záhoria, mesta Senice privítal predseda Enersol SK a zároveň riaditeľ senickej školy Mgr. Pavol Paradeiser. Slávnostného otvorenia súťaže sa zúčastnili tiež zástupkyne garanta súťaže Štátneho inštitútu odborného vzdelávania z Bratislavy. Nechýbala ani doktorka Eva Huttová, spoluzakladateľka Enersolu na Slovensku. P. Paradeiser ocenil, že na tohtoročnom celoslovenskom finále boli okrem Bratislavského zastúpené všetky kraje.

Zástupca Trnavského samosprávneho kraja Ing. Karol Kunovský účastníkom Enersolu poprial, aby problematiku obnoviteľných zdrojov a všetkého, čo nám ešte prinesie príroda, veda a technika, vedeli pedagógovia, hodnotiace komisie i súťažiaci študenti úspešne aplikovať do života.

„S mladosťou sa spája múdrosť, hudba a tanec, nuž študenti našej školy si pripravili tanečný a hudobný program, aby vás

(pokračovanie na strane 20)

Dobrý pedagóg ovplyvní žiaka aj do budúcnosti

Spolu 39 riaditelia a pedagogickí zamestnanci stredných škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja (KSK) si v stredu 26. marca prevzali ocenenia pri príležitosti osláv Dňa učiteľov v Michalovciach.

Predseda KSK Zdenko Trebuľa udelil dve Plakety predsedu KSK. Prvú Jozefovi Adamovičovi in memoriam, ktorý sa stal vedúcou osobnosťou košického Konzervatória na Exnárovej ulici. Vybudoval veľmi silný odbor hudobno-dramatických umení. Svojimi skúsenosťami, odbornosťou, vynikajúcimi pedagogickými aj ľudskými kvalitami si získal srdcia kolegov aj študentov. Učil herecku tvorbu aj ostatné herecké predmety, viedol filmový krúžok, vychoval desiatky vynikajúcich hercov. Svojím životom a prácou bol príkladom pre mladšie generácie, a preto škola chce, aby sa jeho odkaz zachoval aj v čestnom názve.

Druhú Plaketu predsedu KSK si prevzal riaditeľ Strednej odbornej školy v Košiciach-Šaci Jozef Šablatúra, pod ktorého vedením si škola s 50-ročnou tradíciou aj v nových podmienkach zachovala tradičné smerovanie a profesijné zameranie. Škola napreduje v technicko-materiálnom a odbornom vybavení, čoho výsledkom bolo aj získanie štatútu Centra odborného vzdelávania pre hutníctvo a strojársku výrobu pre KSK.

Ďakovné listy za zodpovednú pedagogickú aj riadiacu a manažérsku prácu získali šiesti riaditelia škôl a ocenených bolo aj ďalších 31 pedagógov. Morálne ocenenie dopĺňa aj finančná odmena.

„Pedagóg je dôležitý už pri vstupe žiaka do procesu stredoškolského vzdelávania. Pri prijímacom konaní marketingová a neraz aj náborová aktivita pedagógov určuje záujem žiaka o školu. Pri ukončení štúdia je zas nesmierne dôležité motivovať žiakov, aby sa čo najlepšie pripravili na maturitné, resp. záverečné skúšky. Žiaľ, v ostatnom porovnaní výsledkov škôl patríme medzi slovenskými krajmi k priemeru. V niektorých ukazovateľoch sme nadpriemerní, v iných naopak. Výsledným priemerom sa chváliť nemôžeme a nechceme. Je pred nami obrovský kus práce, aby sme sa v týchto ukazovateľoch zlepšili,“ konštatoval vo svojom vystúpení Zdenko Trebuľa.

„Veľkú úlohu zohráva stredoškolský pedagóg aj v tom, kam vedie cesta absolventa po skončení školy. Možnosti sú tri: zamestnanie, univerzita, evidencia úradu práce. Môžeme si položiť otázku, čo z toho je najlepšie. Prvé dve možnosti sú pre reálne zmýšľajúceho človeka ideálne. Stretávame sa však aj s pasivitou mladých ľudí, ktorí niekedy aj dobrovoľne volia tretiu možnosť. A tu je opäť nezameniteľná úloha pedagóga, ktorý by mal mladého človeka smerovať už počas štúdia,“ povedal predseda KSK. „Vieme, že možnosti uplatnenia stredoškolákov v praxi sú dnes v našom kraji pomerne obmedzené. Voľných pracovných miest nie je veľa. Ale sú aj také, na ktoré zamestnávatelia požadujú kvalifikovaných ľudí a majú problém ich získať. Je na nás ako zriaďovateľovi, aby sme prostredníctvom analýz a hodnotiacich správ za jednotlivé roky dobre poznali skutkový stav v našich školách a vychádzali z neho pri tvorbe ďalšej stratégie. Tá aktuálna je zaradená na rokovanie aprílového Zastupiteľstva KSK. Určuje smerovanie a konkrétne úlohy pri rozvoji stredných odborných škôl, ale aj gymnázií.“

(vucke)

Spolupráca s Talianskom nie je ohraničená iba stenami tried

Strana 18

Debnárstvo

Seriál o starých remeslách

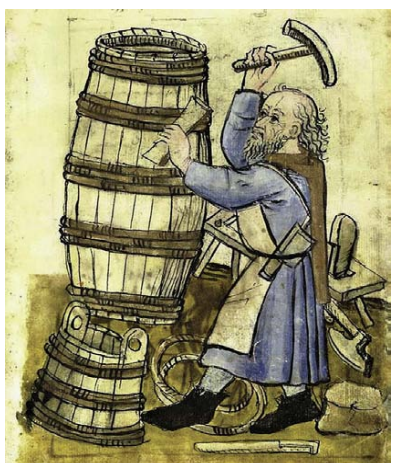

Strana 19

Medzinárodnú súťaž Stopár ovládli Handlovčania

Strana 19

Cestovanie ako vzdelávanie

Strana 22

Úspešná obhajoba prvenstva

Druhý ročník súťaže Skills Slovakia Mladý mechatronik

Strana 23

Spolupráca s Talianskom nie je ohraničená iba stenami tried

SOŠPaSnV TRNAVA

Každá škola si svojím študijným zameraním predstavuje Taliansko inak. Umelecké školy v ňom vidia maliara Leonarda da Vinci, hudobníci Giuseppe Verdiho, milovníci básní Danteho Alighieriho. Strojári a automobilisti obdivujú Fiat, Lanciu, Alfa Romeo či Ferrari. Študenti, ktorých si podmanila história, by nemuseli pri obdivovaní kultúrnych a historických pamiatok absolvovať dlhé kilometre, pretože na Apeninskom polostrove ich máte naskladané takmer vedľa seba. Potravinári by mohli hovoriť o cestovinách, olivovom oleji a cukrári o tiramisù. Tí, ktorí sa vzdelávajú na hotelových akadémiách, si jazykovú zdatnosť a praktické zručnosti radi overia v turistických destináciách buď vo vnútrozemí, v horách, alebo na pobreží mora. A takto by sme mohli ísť ďalej a pre každú školu by sme určite našli vhodné prirovnanie.

Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku v Trnave sa začala na túto krajinu orientovať ešte roku 1992. Vzhľadom na dvadsaťdvaročné trvanie už môžeme hovoriť o generačnej orientácii. Keď bilancujeme takéto dlhé obdobie v živote človeka, zisťujeme mnoho zmien v jeho vývoji, kontaktoch s ľuďmi, nadobúdanie skúseností vyplývajúcich zo vzdelávania nevynímajúc.

Ak chce človek v živote niečo dosiahnuť, musí sa vzdelávať. Preto prvé naše kroky boli orientované na vzdelávacie inštitúcie pre oblasť poľnohospodárstva, ale tak, aby vzdelávanie našich žiakov či učiteľov nebolo ohraničené iba stenami tried. Pobyt v triede nám pomáhal iba v zdokonaľovaní sa v talianskom jazyku, ale ak sa chcete naučiť viac, musíte veci vidieť a najmä robiť. Hľadali sme preto možnosti, ako všetko spojiť v prospech žiaka.

Dlhoročná priateľská spolupráca prináša ovocie

Ciest k hľadaniu sa otváralo viac, ale pre nás sa ako optimálna javila tá, na ktorej bolo možné byť v úzkom styku s poľnohospodárskou praxou. Na prechode tisícročí sme na to využívali program Leonardo da Vinci, prostredníctvom ktorého sme s partnerskou školou I.T.A.S. Duca degli Abruzzi v Padove našli pre žiakov vhodné pracoviská na farmách orientovaných na živočíšnu výrobu, vinohradnícko-vinárske technológie a agroturistiku, pretože tá v našej škole po roku 2000 zaznamenávala rozkvet. Neustále udržiavame nielen pracovné, ale najmä priateľské styky s agroturistickými farmami Bacco e Arianna a Fattoria dell' Eremo, ako aj s Azienda Vitivinicola Parco del Venda, ktoré sú v oblasti Colli Euganei.

Keďže sme si ctili dlhoročnú tradíciu vedeckovýskumnej práce na stredoškolskej úrovni, pri pobytoch v Taliansku sme vyhľadávali partnerov, ktorí pestovali uznané odrody kultúrnych rastlín, resp. vyrábali produkty slúžiace pre potreby poľnohospodárstva. Na naše prekvapenie takýchto partnerov nebol problém nájsť, naopak, prejavili vysoký stupeň záujmu o spoluprácu pri overovaní pestovania cibuľovín, hnojív či využití preparátov proti škodlivým hlodavcom. Do dnešného dňa nám na stredoškolskú odbornú činnosť a na vypracovávanie komplexných odborných prác k praktickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky poskytujú materiály Azienda Sperimentale Vittorio Tadini, Vebi Istituto Biochimico a Oleificio di Silvestri Rosina. A poskytnuté materiály sa využili nielen pri výučbe predmetu prax alebo v mimoškolskej činnosti, ale dosiahnuté výsledky a najmä skúsenosti zo spolupráce s Talianskom sa finalizovali i pri napísaní učebnice nazvanej *Ako písať komplexnú odbornú prácu v stredných odborných školách poľnohospodárskeho zamerania*.

V súčasnosti, keď sa rozbehol národný projekt *Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií*, ktorý zahŕňa požiadavky na vedomosti, zručnosti a kompetencie žiaka, sme sa rozhodli, že doterajšiu spoluprácu s Talianskom do neho zahrnieme jej rozšírením o spoluprácu s ministerstvom školstva a ministerstvom poľnohospodárstva Talianskej republiky. Požiadali sme ich o poskytnutie aktuálnych vzdelávacích programov pre oblasť poľnohospodárskeho vzdelávania na stredoškolskej úrovni. Obe inštitúcie nám programy ochotne poskytli. Po ich preštudovaní sme zistili, že je z nich možné čerpať skúsenosti pre tie oblasti, ktoré sú v Taliansku dlhoročne rozvinuté, ako je napr. vinohradníctvo, alebo tie, ktoré sú preferované a podporované – ekologické poľnohospodárstvo. To sa orientuje nielen na výrobu biopotravín, ale i na ochranu životného prostredia. Do vzdelávacích programov zapracujeme aj naše, domáce postupy z pestovania rastlín a chovu zvierat, ktoré majú na Slovensku dlhodobú tradíciu. Interakčné vzťahy nechceme klásť iba na papier, ale realizovať ich výmenou skúseností pre výrobnú a didaktickú oblasť, o čo prejavili záujem i naši noví partneri.

Koncom februára tohto roka sme mali česť referovať o doterajších aktivitách a plánoch do budúcnosti na Veľvyslanectve Talianskej republiky na Slovensku. Prijal nás veľvyslanec Talianskej republiky jeho excelencia Roberto Martini. Stretnutie sa nieslo vo veľmi príjemnej atmosfére, umocnené bolo i tým, že sa ho zúčastnila i riaditeľka Talianskeho kultúrneho inštitútu v Bratislave pani Antonia Grande, s ktorou sa v budúcnosti chceme podieľať na motivovaní žiakov študovať taliančinu, ktorá je na Slovensku zastúpená malým počtom maturantov.

Tieto prvky navodili situáciu hľadania ďalších možností na spoluprácu v poľnohospodárskom vzdelávaní. Zhodli sme sa, že poľnohospodárske vzdelávanie u nás sa bude rozvíjať cestou spolupráce so školami, subjektmi výroby, s vedeckou základňou a inštitúciami, ktoré riadia vzdelávanie v Taliansku.

Ján PIEŠŤANSKÝ
Foto archív školy

Veľvyslanec Talianskej republiky na Slovensku jeho excelencia Roberto Martini (v strede) a riaditeľka Talianskeho kultúrneho inštitútu v Bratislave Antonia Grande (druhá sprava) s ochotou prijali riaditeľa a zástupcu riaditeľa trnavskej školy.

Autor príspevku venoval učebnicu, do ktorej sa pretavili aj talianske skúsenosti, jeho excelencii Robertovi Martinimu.

Magna via a rozvoj vidieka

SOŠ KRUPINA

Magna via – Veľká cesta – písala svoju históriu od 16. storočia. Slúžila na prepravu dôležitých správ a listov. Hlavná trasa Veľkej cesty prechádzala piatimi dnešnými štátmi – Rakúskom, Slovenskom, Ukrajinou, Maďarskom a Rumunskom – a merala viac ako tisíc kilometrov. Dnes Magna via ako jediná historická cesta križuje viacero historických ciest, je zameraná najmä na kultúrny a poznávací cestovný ruch, ochranu nášho kultúrneho dedičstva, propagáciu miest a obcí na svojej trase a zviditeľnenie turistických regiónov.

Dňa 6. marca v skorých ranných hodinách zavítal medzi našich študentov a zástupcov základných škôl z okresu Krupina predseda združenia Magna Via doc. Ing. Jozef Húska, CSc. Prišiel, aby priblížil možnosti agroturistiky na našom vidieku, ako využiť aj Veľkú cestu na prilákanie turistov do nášho regiónu. Všetci vieme, že turistický ruch prináša regiónu prácu a financie, ako aj celkový rozvoj.

Stredná odborná škola v Krupine ponúka žiakom posledného ročníka základných škôl možnosť študovať agroturistiku a podnikanie na vidieku. Rozvoj vidieka patrí medzi priority Európskej únie a vlá-

Návšteva sponzora

SOŠIT BANSKÁ BYSTRICA

V septembri 2012 sme v našej škole privítali Branimira Marića, výkonného riaditeľa, a Juraja Hajkovského z oddelenia ľudských zdrojov spoločnosti Slovak Telekom, a. s., Banská Bystrica. Dôvodom ich návštevy bolo odovzdanie učebne telekomunikačnej techniky našej škole ako výsledok partnerskej spolupráce našej Strednej odbornej školy (SOŠ) informačných technológií v Banskej Bystrici a tejto firmy. Učebňa, ktorú sme dostali do užívania, vo veľkej miere prispela k vytvoreniu lepších podmienok a skvalitneniu vzdelávania žiakov predovšetkým študijného odboru technik informačných a telekomunikačných technológií. Na moderných zariadeniach učebne, ktoré majú žiaci k dispozícii, sa už takmer dva roky majú možnosť učiť špecifické činnosti a najmä získať praktické zručnosti.

Dvadsiateho šiesteho marca tohto roku sme v škole opäť privítali zástupcov tej istej spoločnosti: Juraja Hajkovského, Romana Petényiho a Mariána Jarábka. Tentoraz ich zaujímalo, ako zariadenia učebne využívame vo vyučovacom procese a ako ich žiaci vedia používať pri vykonávaní praktických činností. To bol dôvod, prečo si majstri odbornej výchovy Martin Pagáč a Radoslav Sanitra spolu so žiakmi pripravili prezentáciu využitia dielne prenosových systémov GSM. Hostí privítal riaditeľ školy Štefan Balogh a za prítomnosti ostatných členov vedenia žiaci II. C triedy Adam Homola a Marek Lupták popísali a predstavili zariadenia a technológie, s ktorými pracu-

Žiacka prezentácia prístrojov odbornej učebne telekomunikačnej techniky.

Odovzdali byty učiteľom

BSK

Bratislavský samosprávny kraj (BSK) spustil testovací projekt učiteľských bytov. Zo štyroch izieb v internáte Strednej odbornej školy automobilovej v bratislavskej Dúbravke dal vybudovať Úrad BSK dva dvojizbové učiteľské byty, ktoré na Deň učiteľov odovzdal novým nájomníkom.

Projekt má za cieľ pomôcť učiteľom v ich zložitej finančnej situácii a motivovať tých, čo vytrvali za katedrou, aby ostali svojmu povolaniu verní aj naďalej. V internáte na Saratovskej ulici je pre mladé učiteľské rodiny vyčlenené celé jedno poschodie, kde postupne budú pribúdať plnohodnotné byty. Náklady na vybudovanie jedného bytu sú cca 15 000 eur. Byty majú na 49 metroch štvorcových dve izby, kúpeľňu

dy SR a v novom programovom období 2014 – 2020 budú financie smerovať práve do tejto oblasti. V našej škole sme pripravení vychovať generáciu ľudí, ktorí zostanú žiť a pracovať na vidieku, aj preto sme chceli výchovným poradcom a riaditeľom základných škôl takouto formou priblížiť nový študijný odbor našej školy – podnikateľ pre rozvoj vidieka.

Práve na rozvoj nášho regiónu myslíme, keď ponúkame žiakom deviatych ročníkov vzdelávanie sa v odboroch, ktoré im umožnia zamestnať sa doma a neodchádzať za prácou stovky kilometrov mimo nášho okresu. Vzdelávanie v našej škole im zabezpečí pracovné miesta dostupné z domu, čím sa do našich dedín a miest znovu vráti život. „Práve prostredníctvom študentov, štúdiom agroturistiky a podnikania na vidieku sa aj Magna via dostáva aj do podnikateľských zámerov na úseku turizmu," zdôraznil pred prítomnými doc. Húska.

Toto plodné stretnutie sa nieslo v príjemnej atmosfére a čas rýchlo plynul aj vďaka záujmu prítomných. Nevyčerpateľné príbehy doc. Húsku prítomných zaujali, dozvedeli sa, čo musí človek urobiť, aby bol v živote úspešný a spokojný. Poďakovanie patrí všetkým účastníkom, zvlášť doc. Húskovi a zástupcom základných škôl, ktorí si našli čas a prejavili záujem o stretnutie. Aj takéto vzájomné získavanie poznatkov o nových študijných odboroch prispeje k lepšiemu rozhodovaniu žiakov základných škôl pri voľbe povolania.

Mgr. Anna BORBULIAKOVÁ
Ilustračné foto archív OZ Magna Via

---

jú. Predviedli aj svoje praktické zručnosti pri ich využívaní. V prezentácii IP/MPLS siete vybudovanej pre našu školu pokračovali žiaci tretieho ročníka Dominik Lukáč, Lukáš Matula a Andrej Malček. A že sa v tejto oblasti naozaj vyznajú, dokázali aj okamžitými reakciami a ukážkami praktických činností, na ktoré ich vyzvali naši hostia. Hlavný majster Vladimír Píš na záver poďakoval, že spoločnosť Slovak Telekom spolupracuje práve s našou školou, ktorá je pripravená túto techniku využiť.

Nás všetkých zaujímalo, či boli hostia s našou prácou a s výkonmi žiakov spokojní. Otázku sme položili Jurajovi Hajkovskému a tu je jeho odpoveď: „Áno, naša spoločnosť investovala do vašej školy a pomohla vybudovať spomínanú učebňu. Snažíme sa pomôcť vašej škole vytvoriť kvalitné učebné prostredie, ktoré bude odrážať potreby praxe a umožní prípravu žiakov školy na prax v reálnom živote. Veríme, že naša firma tým môže v budúcnosti získať kvalifikovanú pracovnú silu. Moderná technológia je však len základ, oveľa dôležitejší je prístup pedagógov, osobné zanietenie žiakov a najmä ich úprimná snaha niečo sa naučiť. Dnes nám viacerí žiaci ukázali, že to myslia s prípravou na prax v oblasti telekomunikácií naozaj vážne. Za seba môžem povedať, že stretnutie prekročilo moje očakávania. Zároveň verím, že žiaci budú ďalej pokračovať v tomto trende. Našou snahou bude podporovať mladé talenty." Odpoveď nás, samozrejme, potešila a určite bude veľkou motiváciou do ďalšej činnosti nielen pedagogických zamestnancov, ale aj žiakov.

Bc. Vlasta VILHANOVÁ
Foto archív školy

---

a vybavenú kuchyňu. Výška nájmu vrátane energií je 219,60 eura.

Na BSK bolo podaných 8 žiadostí od mladých učiteľov aj nepedagogických pracovníkov. Výber nájomníkov je transparentný a na základe vopred určených kritérií. Učitelia však stále môžu na svoje bývanie využívať aj už existujúce zariadenia. V minulom školskom roku bolo v krajských internátoch ubytovaných 90 pedagogických a 38 nepedagogických zamestnancov zo škôl spadajúcich pod zriaďovateľskú pôsobnosť kraja. **(bsk)**

Debnárstvo

REMESLÁ

Debnárstvo patrilo už v stredoveku medzi rozšírené remeslá. Debnári (ľudovo a nárečovo nazývaní aj bednári) vyrábali z drevených dýh – najmä dubových – sudy, putne, kade, vane a vaničky, šafle a šaflíky, šechtáre a ďalšie artefakty. Ich výrobky mali široké využitie, no najvyhľadávanejšie boli sudy, lebo slúžili nielen na uskladňovanie tekutín, predovšetkým piva a vína, ale aj iných potravín a produktov, ako napríklad kapusty, mäsa, múky, soli či textílií. Pri diaľkovom transporte sudy slúžili ako obal na prepravu mnohých druhov tovaru, keďže ho účinne chránili pred dažďom a vlhkom. Najmä v malokarpatskej a tokajskej oblasti, kde bolo rozvinutým odvetvím vinohradníctvo, bol po debnárskych výrobkoch trvalo mimoriadny dopyt.

O rozšírenosti debnárstva svedčí aj počet debnárskych cechov. V 18. storočí bolo na Slovensku 39 debnárskych cechov. Medzi najstaršie patril cech v Prešove, ktorému artikuly vydali už roku 1475, nasledoval bardejovský cech so štatútom z roku 1480. Zo 16. storočia sú známe a zachované štatúty debnárskych cechov v Sabinove (1526), Bratislave (1548), Žiline (1559), Trnave (1562), Jasove (1570) a Kremnici (1582).

Hlavným symbolom debnárskeho remesla bol sud, ktorý sa zvyčajne zobrazoval s debnárskym náradím, najčastejšie to bol cirkeľ, čiže kružidlo, pílka, topor, nôž a hoblík. Patrónom debnárov bol sv. Rochus.

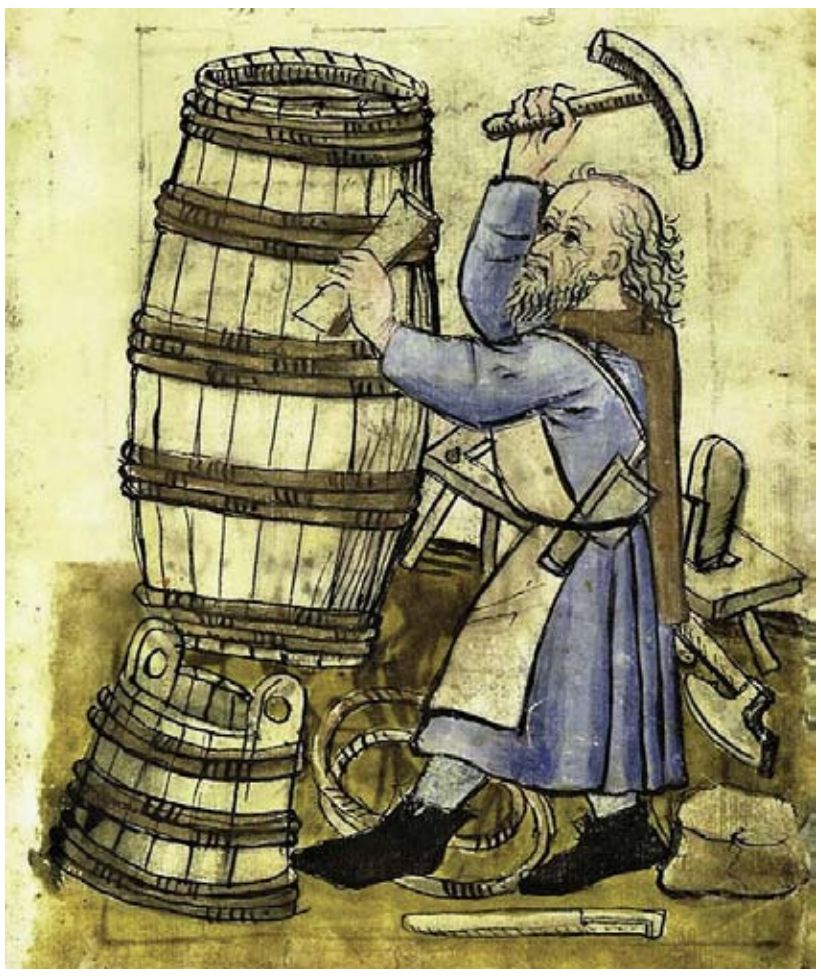

Stredoveký debnár zobrazený v Norimberskom ilustrovanom kódexe roku 1476.

Bratislavské artikuly

Štatút cechu bratislavských debnárov je napísaný po nemecky, má 18 článkov a je datovaný rokom 1548. V úvode sa však vyslovene hovorí, že je to *„poriadok a predpis počestného remesla debnárov, ktorý sa v tomto kráľovskom meste Prešporku dosiaľ chvályhodne zachovával od starodávna"* a teraz sa iba zosumarizovali a richtárom, mešťanostom a mestskou radou potvrdili práva a výsady tohto remesla, aby dostali náležitú právnu záväznosť. Dávnejšie korene debnárstva v Bratislave vyplývali aj zo skutočnosti, že bez sudov by sa tunajšie profilujúce vinohradníctvo nezaobišlo.

Debnárska dielňa na rytine Josta Ammana z roku 1568.

Štatút ustanovoval, že kým novoprijatý majster neusporiada pohostenie pre ostatných členov cechu, nemôže zamestnať učňa a viac než dvoch tovarišov. Majster mohol mať najviac päť tovarišov, pri práci s drevom v lese až šesť. Výška miezd tovarišov sa dohodla na deň sv. Margaréty (13. júla) a vstúpila do platnosti od sv. Jakuba (25. júla). Úpravárovi bolo možné dať 8 grajciarov na deň. Cudzí debnári, ktorí na štyri jarmoky konané v meste priviezli svoj tovar po rieke (čiže po Dunaji), ho mohli predávať len na brehu a tí, čo ho doviezli na vozoch (smerom od Malých Karpát), ho mohli predávať medzi bratislavskými majstrami.

Z hľadiska metrológie je mimoriadne zaujímavé ustanovenie štatútu o objeme poldrajlingového suda, ktorý sa mal rovnať objemu 14 vedier (*Eimer*), a polfudrového suda, do ktorého sa malo zmestiť 17 alebo 18 vedier. V doplnku štatútu z roku 1565 sa určovalo, že majstrovským výrobkom je zhotovenie 16 sudov z dubového dreva. Kvalitu vlastných i privezených debnárskych výrobkov trvalo kontrolovali štyria cechoví majstri, ktorí mali právo dať nekvalitný výrobok rozrúbať.

Pečatidlo bratislavských debnárov z roku 1746.

Dominancia vidieka

V 18. storočí bolo v bratislavskom debnárskom cechu združených stabilne asi desať majstrov, okolo roku 1820 vykazovali v Bratislave deväť a v Podhradí štyroch debnárov, roku 1828 bolo v meste 12 debnárskych majstrov, ktorí zamestnávali 16 tovarišov. Bratislava, kde vtedy ešte sídlil uhorský snem, nehrala však prím v počte debnárov. Omnoho viac ich v tom istom čase bolo v Brezne, kde pôsobilo až 50 majstrov tohto remesla. V Slovenskej Ľupči bolo vtedy 36, v Bytči 35, v Ľubietovej 23, v Krupine 20, v Banskej Bystrici 19, v Pukanci a Novom Meste nad Váhom po 16 debnárskych majstrov. Na prelome 19. a 20. storočia debnárov vo väčších mestách ubudlo, lebo ťažisko debnárskej výroby sa presunulo na vidiek, resp. do menších mestečiek.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.
Foto archív autora a Ľudmila MIŠUROVÁ

Medzinárodnú súťaž Stopár ovládli Handlovčania

SOŠ HANDLOVÁ

V moravských Hraniciach v okrese Přerov sa 18. marca uskutočnil 6. ročník medzinárodnej súťaže robotov Stopár. Organizátorom podujatia je Stredná priemyselná škola Hranice a súťažný tím Jet Rabbits.

Na súťaži sa predstavili žiaci z Čiech, Poľska a zo Slovenska, ktorého jedinými zástupcami boli traja študenti 2. A triedy Strednej odbornej školy Handlová. Celkovo v piatich kategóriách bojovalo 83 robotov. Pre našich študentov sa súťaž skončila obrovským úspechom, v kategórii *Stredné školy – roboty s mikroprocesorom*, v ktorej súťažilo 25 žiakov, obsadili prvé tri miesta. A ich mobilný robot bol najrýchlejší aj v absolútnom hodnotení. Na prvom mieste skončil robot Marti Andreja Mikulu, na druhom Cruiser Martina Stotku a na treťom robot Jumpo Mariána Štefánika.

V súťaži Stopár musí mobilný robot prejsť dráhu vyznačenú čiernou páskou na bielom podklade za čo najkratší čas. Hardvér robota si postavili študenti sami na krúžku mikroprocesorovej techniky. Riadiacou jednotkou sa stal mikroprocesorový systém Arduino, ktorý vlastní škola. Programovanie systému Arduino je zaradené aj do výučby v odboroch technické lýceum, elektrotechnika a mechatronika. Programuje sa v programovacom jazyku C.

Účasť na súťaži bola pre všetkých zúčastnených veľmi poučná, inšpirujúca a povzbudzujúca z dôvodu výmeny a získavania nových poznatkov, informácií o konštrukcii robotov medzi jednotlivými súťažiacimi.

Ing. Katarína ĎURČOVÁ
Foto archív školy

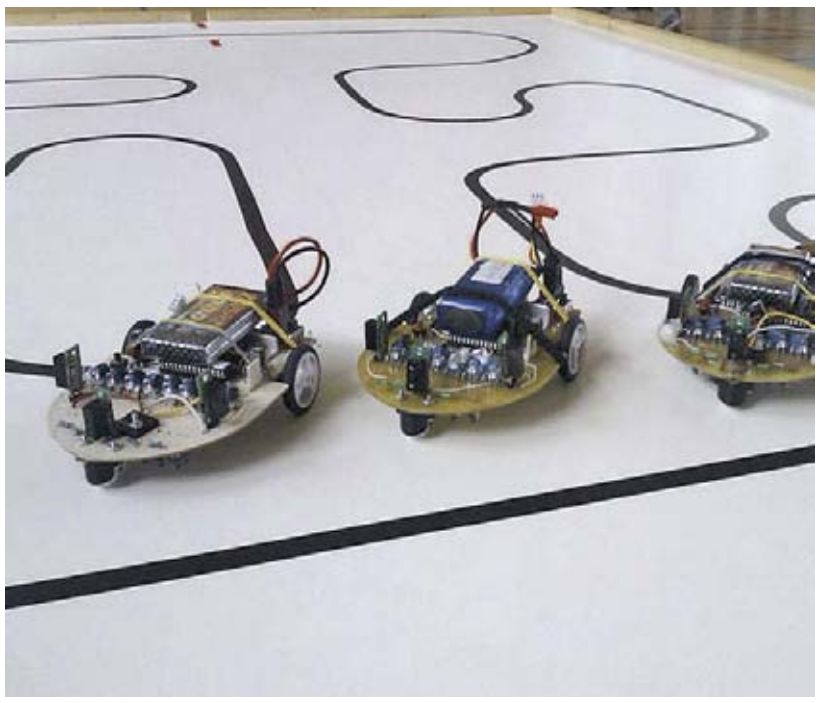

Víťazné roboty Marti, Cruiser a Jumpo handlovských žiakov.

Obhajoba súťažnej práce.

Racionálne využívať ekosystémové...

ENERSOL SK 2014

(dokončenie zo strany 17)

naladili, aby ste mali zajtra náležité myslenie, aby ste dosiahli v Enersole to, čo ste si predsavzali,“ popriala súťažiacim aj zástupkyňa riaditeľa SOŠ Senica Ing. Júlia Gabčová, otvoriac kultúrny program. Navodil slávnostnú atmosféru i spoločenský rámec na zápolenie intelektu, schopností, zručností a ambícií, kde tvorivosť, zanietenie a zodpovedný prístup sú základným predpokladom úspechu.

Ing. Ľudovít Šimun blahoželá humenským víťazom v tvorivej kategórii.

Enersol – energia slnka

„Enersol znamená energiu slnka,“ pripomenul v príhovore Ing. Jozef Klinda z Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky. Rezort bol pri kolíske československého Enersolu, keď s ním Seničania začínali po skúsenostiach svojich partnerov v Českej republike.

J. Klinda načrel i do „energetických“ odkazov minulosti spred 3 300 rokov – do chválospevu egyptského faraóna Achnatóna na jediného boha, ktorého uznával – Atóna, čiže kotúč Slnka. Zdôraznil i dnešné poslanie Enersolu: *„Žijeme éru envirodrogy, alebo energodrogy – ropy, ktorá sa postupne končí... Dopyt po rope rastie, a spotreba nerieši produkciu. Avšak ekosystémové služby Zeme sú obmedzené a vyčerpateľné. Aká energia ju nahradí? Preto sme tu, aby sme preverili slnko, vodu, vietor, zem, biomasu a dokázali tieto a ďalšie ekosystémové služby racionálne využívať na energetické účely. A, samozrejme, trošku s energiou aj šetriť...“* Význam súťaže a želanie úspechov súťažiacim sformuloval poeticky: *„Zaželajme si, nech jasné slnko svieti, čistá voda tečie, vietor rozháňa mraky nad našou budúcnosťou, úrodná zem plodí a prírodná matka Zem odkrýva svoje tajomstvá naďalej na náš prospech...“*

Nápady, ekonomika, rozvoj, schopnosť obstáť lepšie

Vedieť „predať“ vedomosti i obhájiť ich v konkurencii. Taký je v princípe cieľ súťažiacich i súťaže. Načerpané vedomosti, zručnosti a ambície premeniť na efekt – diplom, cenu, postup, resp. využiť ich v ďalšom živote. Veru, aby presvedčili, súťažiaci sa museli „obracať“ a pritom sa nedať vykoľajiť dodatočnými otázkami či už zo strany hodnotiacej komisie, alebo z radov divákov...

„Náš projekt je pohodlný pre užívateľa a priateľský pre životné prostredie... Tiež je to možné napájať solárnym panelom... Tento spôsob merania je nami navrhnutý... Chceli by sme vám predstaviť model domu, ktorý využíva alternatívne zdroje energií...“ V priebehu súťaže sa dali vymieňať skúsenosti, navštíviť objekty, kde alternatívne zdroje už nie sú len heslom, alebo vyskúšať si jazdu na dopravných prostriedkoch s ekologickým pohonom, napr. elektromobile.

Najúspešnejšia škola je z Humenného

Ing. Jozef Krídla mohol byť najspokojnejším pedagógom na Enersole SK 2014. Veď jeho SOŠ technická z Humenného si odniesla zo Senice jednak tretie miesto v hlavnej kategórii (študenti Ladislav Hudák a Martin Babjak), ako aj prvé miesto v tvorivej kategórii (Martin Hasin a Juraj Kocka), teda zároveň dvojnásobný postup na medzinárodnú súťaž do Otrokovíc v Českej republike. *„So svojimi žiakmi sme sem prišli predstaviť projekt šetrenia elektrickou energiou metódou vypínania režimu stand-by. Chlapci síce pri prezentácii boli trochu nervózni, ale ukázali, že z takýchto súťaží už majú skúsenosti. Celkovo to zvládli, myslím si, na deväťdesiat percent...“* zdôveril sa pedagóg po ich súťažnom vystúpení, netušiac vtedy ešte, že do Humenného prídu títo víťazi krajskej súťaže Prešovského samosprávneho kraja s diplomami, pohármi, vecnými cenami i nomináciou do medzinárodnej súťaže Enersol CZ. Aké to bolo po odovzdaní cien? *„Výborné, som dojatý, je to veľmi príjemný pocit,“* potešil sa úspechu humenský pedagóg Ing. J. Krídla.

Očami víťazov

Ako uspokojila odozva zo strany odbornej komisie i divákov víťazov tvorivej kategórie Humenčanov Juraja Kocku a Martina Hasina? *„Celkovo sme boli radi, že nám položili aj zaujímavé otázky. Čiže môžeme ďalej rozvíjať túto tému, čo nám pomôže v ďalšom vývoji aplikácií.“* Pri prezentácii ste naznačili, že s vami nadviazali spoluprácu východoslovenskí distributéri elektrickej energie... *„Poskytli nám peniaze na vývoj tohto zariadenia a vyvíjali aj komunikáciu.“* Ste v maturitnom ročníku pred vysokou školou. Ako vidíte svoju budúcnosť? *„Máme niekoľko nápadov v energetike alebo v iných odboroch, ktoré by sme radi rozvíjali počas vysokej školy alebo po nej založením firmy...“* netajili smelé plány Juraj a Martin z Humenného. Do Otrokovíc však pôjde reprezentovať podľa štatútu súťaže len jeden z nich. Jeden za všetkých... A ako boli spokojní s tým, čo na Enersole SK 2014 predvádzali ich konkurenti? *„Všetky práce sú na úrovni a konkurencia je veľká.“*

Model ako výkladná skriňa tvorivosti

„Uvažovali ste o využití tohto projektu aj pri osvetlení interiéru? Vedel by som si predstaviť, keby to urobili študenti na každej škole... Čo vám to dalo do ďalšieho života?“ Aj také otázky adresovali členovia odbornej hodnotiacej komisie Ing. Ľudovít Šimun, Ing. Alena Haštová alebo Ing. Beáta Gedeonová v tvorivej kategórii napríklad študentom Spojnej školy z Banskej Bystrice-Kremničky. Zaujali totiž precíznym modelom školy. V jej areáli idú tvorivo, efektívne a výrazne šetriť energiou (Vladimír Šiklóši a Jakub Vaník – 4. miesto a postup na Enersol CZ). Čo na ich výkon v súťaži povedal riaditeľ ich školy PaedDr. Milan Ponický? *„Chalani sa dobre uviedli, ja si myslím, že presvedčili. Mali pripravené dobré prezentácie, dobré makety, dobre narábajú s informačno-komunikačnými technológiami. Prirodzene, komunikáciu treba ‚pilovať‘, ale na to je súťaž, aby sa žiaci učili aj tomuto – verejne vystupovať a prezentovať svoje názory.“* Aj o tom je Enersol SK – byť dnes lepší ako včera a menej ako zajtra...

Oči poroty otvorené

Ing. Ľubomír Tuchscher zo Strednej priemyselnej školy (SPŠ) elektrotechnickej v Piešťanoch bol predsedom odbornej hodnotiacej komisie v hlavnej kategórii (spolu s PaedDr. Dušanom Husárom z SOŠ technickej v Zlatých Moravciach a RNDr. Jozefom Klindom). Ako sa mu javila úroveň súťaže? *„Myslím si, že je veľmi dobrá. Súťažilo trinásť prác a rozhodovanie o víťazovi bolo naozaj veľmi ťažké... Je predpísané, že jadro prác má byť na päť až osem strán, v prílohe môžu byť obrázky a tabuľky. Ale máme tu aj prácu, ktorá bola postavená pre Stredoškolskú odbornú činnosť, takže má vyše dvadsať strán. Často by to pokojne mohli byť bakalárske práce...“*

Ing. Ľudovít Šimun z SPŠ v Trnave predsedal odbornej komisii v tvorivej kategórii. *„Prichádzajú nám sem stále kvalitnejšie práce. Je tu ohromne veľa funkčných modelov...“* komentoval to, čo bolo na súťaži pozitívne. V ktorej oblasti cítite, že by sa mohlo robiť ešte inak a lepšie? *„Sú tu funkčné modely objektov, v ktorých sa zameriavame na šetrenie elektrickou alebo tepelnou energiou, sú tu pasívne domy, ktoré študenti navrhujú a obhajujú ich význam, je to vlastne ich budúcnosť... Ale možno mi tu chýba viac príkladov použitia tepelných čerpadiel či spaľovania rôznych biomás... Slovensko ako také totiž má aj veľa biomasových odpadov, ktoré stále ešte nespracúvame, a pri dedinách sa nám hromadia haldy odpadkov... Aj v rámci obcí a miest by sme tak mohli ešte viac znížiť energetické náklady.“* Čo vás medzi súťažnými prácami zaujalo? *„Mňa napríklad práca, kde študenti šetria vypínaním režimu stand-by. Lebo všetci doma máme spotrebiče v pohotovostnom režime, aj keď ich nepoužívame celý deň, lebo sme*

Zľava PaedDr. Dušan Husár, RNDr. Jozef Klinda a predseda Enersolu SK Mgr. Pavol Paradeiser.

Banskobystričania z Kremničky nad svojím oceneným modelom.

v práci či na nákupoch. Viem, že pre jedného človeka, pre jednu domácnosť je to zanedbateľná spotreba energie. Ale už pre Slovensko či nebodaj Európu to nezanedbateľné číslo nie je...“ Čo by mohli pri prezentácii súťažiaci zlepšiť, kým sa predstavia v zahraničí? *„Práce sú kreatívne, s nápadmi. No pri prezentácii treba ešte trocha popracovať aj na jej dynamike, aby sme v medzinárodnej konfrontácii obstáli čo najlepšie...“*

Spokojní Nitrania

Súťažiaci z SPŠ strojníckej a elektrotechnickej z Nitry prišli do Senice spolu s pedagógom Ing. Michalom Madom. Prišli, videli, prezentovali a zvíťazili v hlavnej kategórii (Marek Magáth a Adrián Goga – *Inteligentná križovatka*). Ako vnímal víťazstvo Nitranov ich pedagóg? *„Je to veľmi pekný pocit, pretože sme obhájili vlaňajšie víťazstvo. Bol by som však rád, keby sa nápady našich študentov pretavili aj do reality. Sú mnohokrát veľmi dobré.“* Ako chcú obstáť v Čechách? *„Je tam veľmi veľká medzinárodná konkurencia. Ak to dobre odprezentujeme, budem rád, ak sa umiestnime do desiateho miesta...“*

Enersol SK 2014 vo výsledkoch

Trpezlivosť a vedomosti rozhodli, kto s akými vavrínmi prišiel zo Senice domov. Vo **vedľajšej kategórii** sa podľa propozícií mohli stretnúť napríklad plagáty, propagačné predmety či literárne práce. Odbornú hodnotiacu komisiu vytvorili Ing. Jana Tomlainová a Ing. Júlia Gabčová (obe z SOŠ Senica) spolu s RNDr. Ivanom Kimákom z Centra voľného času - Regionálneho centra mládeže z Košíc. Na treťom mieste sa umiestnili Martin Sršeň s Romanom Abramovičom z SOŠ technickej v Zlatých Moravciach za prácu s názvom *Zachráňme leva*, na druhom mieste Daniela Dubovská s Evou Lištiakovou z Gymnázia v Liptovskom Hrádku (za projekt pre deti *Zem znamená matka*). Víťazom v tejto kategórii (všetci bez postupu na medzinárodný Enersol CZ) sa stal Patrik Reguli z SOŠ elektrotechnickej v Trnave za prácu *Použitie tepelného čerpadla v poľnohospodárstve*.

Tvorivá kategória využíva schopnosti žiakov, ich spoluprácu s partnerskými firmami a vysokými školami. Súťažiaci prezentovali výrobky a predložili náročné projekty. Zvíťazili v nej už spomínaní Martin Hasin s Jurajom Kockom z SOŠ technickej v Humennom s prácou *Riešenie stand-by*. Do medzinárodného finále postúpila z druhého miesta aj práca súťažiacich z SOŠ elektrotechnickej v Trnave Erika Schwarza, Veroniky Spálovej a Erika Bednára *Využitie obnoviteľných zdrojov energie pri rekonštrukcii vodného mlyna*, z tretieho Ladislav Sadovský z SOŠ technickej Zlaté Moravce a jeho *Solárny bača*, zo štvrtého miesta Vladimír Šikloši s Jakubom Vaníkom zo Spojenej školy Banská Bystrica-Kremnička so zaujímavým modelom *Osvetlenie areálu školy* a z piateho miesta postúpil vyššie Boris Kováč z SPŠ z Komárna, ktorý sa prezentoval *Veterným neodymovým generátorom*.

V **hlavnej kategórii** víťazi vzišli z tých najschopnejších, ktorí najlepšie načerpané vedomosti a zručnosti dokážu prezentovať na verejnosti alebo v praxi. Pritom témy boli z oblasti úspor energie, obnoviteľných zdrojov energií či znižovania emisií v doprave... Autori troch najlepších prác budú mať svojho reprezentanta na medzinárodnej súťaži.

Tretie miesto obsadili Ladislav Hudák a Martin Babjak z SOŠ technickej v Humennom, druhé Veronika Gacková, Denisa Masárová, Filip Tomáška a Simona Tremková z Gymnázia J. B. Magina vo Vrbovom (*Využitie darov prírody pri každodennom šetrení*). A víťazmi sa stali Marek Magáth s Adriánom Gogom z SPŠ strojníckej a elektrotechnickej z Nitry so svojou *Inteligentnou križovatkou*. Jeden za každé družstvo „predá“ súťažnú prácu i tému pred zrakmi medzinárodnej poroty v Otrokoviciach...

Ocenení v hlavnej kategórii s odbornou hodnotiacou komisiou.

Poháre, diplomy a nové ambície

Za každou náročnou prácou sú desiatky, ba stovky hodín tvrdej práce – ankety, sondy, prieskumy, merania a výpočty, komunikácia s partnerskými firmami. Medzi riešiteľmi vznikali väzby na perspektívneho zamestnávateľa. Súťaž sa stala odrazovým mostíkom možno aj pre budúce povolanie. Účastníci v slovenskom finále Enersolu zároveň získali certifikát, ktorý im pomôže i pri prijímacích pohovoroch na vysoké školy.

Účastníci Enersolu SK 2014 pred budovou Strednej odbornej školy v Senici.

Rukolapné prínosy

Ak by sme rozmenili na drobné niektorý z ocenených projektov, môžu nám vyjsť celkom pekné úspory. Posúďte z príkladu riešiteľov z Vrbového, ako ich pre Učiteľské noviny priblížila učiteľka Andrea Michálková z Gymnázia J. B. Magina. Súťažiaci z Vrbového *„zbierali dažďovú vodu do zbernej nádoby a po prefiltrovaní ju využívali pri splachovaní v školských WC“*. To všetko realizovali na pohon slnečnými kolektormi. Vďaka využitiu slnečnej energie predpokladajú návratnosť všetkých nákladov do pol roka. Navyše umiestnením ďalšej zbernej nádoby vedľa školy chcú *„vyrábať elektrickú energiu, ktorej predajom škola môže zarábať ďalších tisíc až dvetisíc eur mesačne. Je to vynikajúci pocit, som na žiakov veľmi pyšná,“* zdôverila sa so svojou učiteľskou spokojnosťou vrbovská učiteľka, keď pohár a diplomy už mali „v suchu“.

Aj ich projekt patril medzi tie, ktoré sa dajú realizovať aj inde, nielen v školách...

Víťazní Nitrania Marek Magáth a Andrián Goga s pedagógom Michalom Madom.

Čo bolo v príprave najťažšie? A. Michálková sa vracia v pamäti kamsi na začiatok ich spoločného úsilia: *„Možnože dať im inšpiráciu. Aby začali projekt vôbec vypracovávať... Keď sa už rozbehli, len s údivom som pozerala, na čo všetko poprichádzali. Ani technické zabezpečenie projektu nebolo najľahšie, ale sú to veľmi šikovné deti. Takže nakoniec v ceste nestáli žiadne obzvlášť ťažké prekážky...“* Vrbovčania začali využívať prírodné zdroje v bežnom živote aj preto, lebo ich škola je veľmi malá a pri veľkom počte žiakov mala vysoké náklady. Nuž prišiel nápad, nechýbala vôľa a trpezlivosť a efekt a úspech sa dostavili...

Námety odborných garantov

Štvrtý ročník Enersolu SK 2014 potvrdil stále rastúcu kvalitatívnu úroveň podujatia. Odborným a organizačným garantom súťaže je Štátny inštitút odborného vzdelávania. Oslovili sme Ing. Vlastu Púchovskú z jeho odboru tvorivosti mládeže. Ako bola spokojná po celoslovenskom finále? *„Súťažiaci všetky odborné práce obhajovali veľmi profesionálne. Vidieť, že majú veľa odborných skúseností z problematiky. A obzvlášť ma teší, že ich zaujíma budúcnosť planéty, budúcnosť Zeme a vôbec zelená energia ako taká.“* Budú mať naši reprezentanti šance aj na medzinárodnej súťaži? *„Myslím, že šance majú výborné, lebo doteraz sa vždy umiestňovali na popredných miestach. Za medzinárodnou konkurenciou nezaostávame ani vo vedomostiach, ani v zručnostiach.“*

Čo by ste adresovali ako odkaz školám, ktorým sa v Enersole alebo s využívaním alternatívnych zdrojov energie zatiaľ nedarí? *„Myslím si, že stojí za to, aby sa o tom dozvedeli viac. Z prác žiakov gymnázií bolo napríklad vidieť, že oslovujú žiakov nižších ročníkov. A rozprávajú sa s nimi o tejto problematike... V hlavnej kategórii študenti riešia už veľmi špecifické technické problémy. V tvorivej kategórii sa mi páči kreativita žiakov. Riešili rôzne dotazníky, oslovili nielen základné, ale aj materské školy, mali s nimi besedy, robili kvízy. Teda Enersolom sa dá zaoberať nielen na technických školách, ale i na gymnáziách. A mali sme tu i súťažiacich zo Strednej zdravotníckej školy v Skalici.“*

Čo by sa podľa vás malo v budúcnosti Enersolu zmeniť, doplniť, rozvinúť? Čo robiť inak ako doteraz? *„Myslím si, že problematika alternatívnych zdrojov energie by mohla byť zaujímavá aj pre žiakov základných škôl. Keďže ide o verejné podujatie, mohli by byť jeho súčasťou aj podujatia pre verejnosť. Aby sa váha a vážnosť podujatia a tém, ktoré sa tu riešia, dostali čo najviac medzi mladých ľudí. Lebo tí tvoria našu budúcnosť a na nich bude ochrana životného prostredia a využitie energie. To sú oblasti, ktoré ich musia zaujímať...“* zamyslela sa na záver Ing. Vlasta Púchovská.

Držíme palce v Otrokoviciach

Ambície slovenskej reprezentácie na medzinárodnej súťaži Enersol CZ obstáť čo najlepšie netajil ani predseda Enersolu SK Mgr. Pavol Paradeiser: *„Som rád, že v každom kraji sa uskutočnilo krajské kolo Enersolu. Táto súťaž, ktorú organizuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky prostredníctvom Štátneho inštitútu odborného vzdelávania, sa zaužívala a prirodzene, bez veľkej koordinácie sa jej už ujali miestni ľudia. Tešia sa nielen na celoslovenské, ale aj medzinárodné finále súťaže vo využívaní alternatívnych zdrojov energie.“*

Súťažiacim, ktorí v tvorivej a hlavnej kategórii postúpili vyššie, želáme, aby v Otrokoviciach 10. a 11. apríla (v čase uzávierky tohto čísla UN) v konkurencii súťažiacich z Nemecka, Rakúska, Českej republiky, Poľska a zo Slovinska obstáli so cťou na tých najvyšších priečkach. Poprajme im, aby v znamení slov Enersol – **E**ntuziazmom **N**arábali, **E**fekty **R**ozvíjali **S** **O**dhodlaním, **L**áskou...

Milan SOUKUP, foto autor

Pútavý plagát pozývajúci na divadelné predstavenie Súdny proces s Ann Flation.

Naučiť sa a pritom si zarobiť

SSOŠP SENICA

Keďže naša Súkromná stredná odborná škola podnikania Senica je školou podnikania, snažíme sa rôznymi metódami o prepojenie s realitou. Pozývame odborníkov z praxe, aby sa so študentmi podelili o svoje skúsenosti s podnikaním. Naposledy to bol pán V. Klimek, ktorý je konzultantom študentskej spoločnosti. Na besede so žiakmi spoločne horlivo diskutovali o podnikaní a podmienkach podnikania na Slovensku.

V rámci programu aplikovaná ekonómia, ktorý zastrešuje nezisková organizácia Junior Achievement Slovensko, založili 25 študenti tretieho ročníka študentskú spoločnosť. V tomto školskom roku ju nazvali New Wave. Simuluje akciovú spoločnosť. V predmete podnikania študenti realizujú množstvo zaujímavých aktivít. Jednou z posledných, ktorá sa im skutočne vydarila, bolo divadelné predstavenie s ekonomickou tematikou *Súdny proces so slečnou Ann Flation* – teda infláciou. Predstavenie odohrali pred učiteľmi a študentmi celej školy. Bolo zábavné, poučné a študenti zároveň presne zistili, koľko námahy stojí firmu dosiahnuť zisk. A ostatným hravou formou priblížilo infláciu a jej dopad na obyvateľstvo.

Aj takéto je naše vyučovanie pre život.

Ing. Katarína KROMERINSKÁ
Foto archív školy

Cestovanie ako vzdelávanie

SŠ SLANICKÁ OSADA

Záver mesiaca marec je pre pedagógov pri ich sviatku príležitosťou pripomenúť si nadčasové zásady učiteľa národov J. A. Komenského. Aj dnes učiteľom pomôžu napĺňať ich poslanie pri výchove a vzdelávaní mladej generácie tak, aby zo školských lavíc vychádzali ľudia čo najlepšie pripravení uplatniť sa na trhu práce, ochotní celoživotne sa vzdelávať, tolerantní, rozhľadení a otvorení novým podnetom.

V duchu Komenského zásad sa snažia učitelia Spojenej školy Slanická osada v Námestove odovzdávať vedomosti, pestovať zručnosti a rozvíjať kompetencie žiakov atraktívnou, zážitkovou formou, aby bola škola hrou. Medzi inovatívne formy vzdelávania patria napr. odborné exkurzie, stretnutia a besedy s odborníkmi z praxe, vďaka ktorým žiaci vidia reálne využitie a význam preberanej problematiky. Rozhovormi s odborníkmi sa utvrdia, že teoretické učivo, pravidlá a poučky naučené v škole nie sú zbytočné, ale vo svojom profesionálnom živote ich budú skutočne potrebovať.

Plná podnetov, postrehov, zážitkov, nových vedomostí, stretnutí so zaujímavými ľuďmi bola aj exkurzia *Po stopách UNESCO v Českej republike*. Realizovaná bola v rámci projektu *Úspešný absolvent, vzdelaný pedagóg, inovované vzdelávanie = moderná škola budúcnosti*, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho sociálneho fondu. Jej hlavným cieľom bolo posilniť odbornú zložku vzdelávania žiakov formou spoznávania a hodnotenia úrovne a predpokladov cestovného ruchu. Cieľom prehliadky boli preto mestá s pamiatkami zapísanými do zoznamu Svetového dedičstva UNESCO, ale aj návšteva podnikov cestovného ruchu a ďalších podnikov pôsobiacich v navštívených mestách. U účastníkov exkurzie bude určite dlho rezonovať zážitok z návštevy Múzea Tomáša Baťu v Zlíne. V autentických priestoroch kancelárie manažmentu s pôvodným vybavením sme lepšie pochopili princípy riadenia tejto veľkej osobnosti i jeho známych hesiel. Z nich by si naši žiaci – budúci pracovníci služieb – mali osvojiť napr. tieto: „Náš zákazník – náš pán!" alebo „Len to najlepšie je pre nás dosť dobré!" Expozícia topánok z rôznych období a rôznych kútov sveta bola príjemným bonusom.

Do problematiky podnikového manažmentu sme nahliadli v závode Škoda Auto Mladá Boleslav. Vynikajúco prepracovaný systém odborných exkurzií umožnil oboznámiť sa nielen s procesom výroby, ale vďaka odbornému výkladu sprievodcov aj s marketingom firmy, personálnou či sociálnou politikou. S históriou založenia a budovania podniku nás oboznámil výklad v Škoda múzeu. Pohľady na vzácne veterány, ale aj najnovšie modely automobilov potešili nielen chlapcov.

Hodiny geografie, cestovného ruchu, hotelového a gastronomického manažmentu, odborného výcviku, ale i dejepisu budú určite ľahšie zvládnuteľné pre vyučujúcich, ale i pre žiakov. Obsahom učiva sú totiž skutočnosti, ktoré sme na vlastné oči videli, zdokumentovali alebo nám ich potvrdili hoteloví manažéri pražských či brnianskych hotelov a zahraniční stážisti pôsobiaci v Prahe. Mimochodom, presvedčili sme sa, že práca v cestovnom ruchu sa nezaobíde bez znalosti cudzích jazykov.

Neoceniteľným prínosom exkurzie je aj skutočnosť, že bola zdrojom informácií, ktoré pedagógovia využijú pri tvorbe inovovaných učebných materiálov a praktických didaktických pomôcok, čím zabezpečia využiteľnosť exkurzie pre ďalšie generácie žiakov školy.

Ing. Anna CHORVÁTOVÁ
Foto archív školy

Prvý kurz programovania CNC strojov

SOŠ DUBNICA NAD VÁHOM

Stredná odborná škola na Štúrovej ul. v Dubnici nad Váhom úspešne ukončila prvý kurz programovania CNC strojov v rámci akreditovaného vzdelávania dospelých. Konal sa na CAD/CAM pracovisku dubnickej odbornej školy. Škola plánuje otvoriť ďalší kurz v máji 2014. Prípadní záujemcovia sa môžu kontaktovať na tel. č. 042/445 62 21.

(sošd), foto archív školy

Prví úspešní absolventi kurzu.

Po prvýkrát v našom meste

SOŠ HLOHOVEC

Dňa 4. apríla sa v Strednej odbornej škole (SOŠ) v Hlohovci konalo jedno z najprestížnejších školských podujatí. Naša škola bola garantom a hostiteľom 36. ročníka krajskej prehliadky Stredoškolskej odbornej činnosti (SOČ). Táto súťaž je dobrovoľnou záujmovou činnosťou talentovaných a perspektívnych študentov, ktorá ich vedie k samostatnosti a ponúka im možnosť tvorivého prístupu k riešeniu odborných problémov.

Hostí sme privítali na slávnostnom otvorení v priestoroch Empírového divadla v Hlohovci, ktoré je najstaršou divadelnou budovou na Slovensku zachovanou do súčasnosti. Naše Empírové divadlo je považované za pamiatku nadnárodného významu, je to unikát v rámci celej strednej Európy. Práve preto sme si dovolili pozvať našich hostí do týchto priestorov, chceli sme vytvoriť paralelu a podčiarknuť výnimočnosť tohto okamihu, pretože práce, ktoré v rámci SOČ v tomto školskom roku vytvorili naši študenti, sú rovnako mimoriadne, veľkolepé a úžasné, lebo sú výsledkom talentu, snahy a šikovnosti našich mladých ľudí dneška.

Na slávnostnom otvorení privítal riaditeľ školy JUDr. E. Kuruc vzácnych hostí, členov hodnotiacich komisií a súťažiacich. Prítomným predstavil členov krajskej komisie SOČ RNDr. E. Huttovú, Ing. J. Sedláčka a Mgr. M. Rehovú. Prítomných privítal v meste ruží aj primátor mesta Hlohovca P. Dvoran.

V školskom roku 2013/2014 sa do krajskej prehliadky SOČ zapojilo 139 súťažných prác, ktoré boli výsledkom snaženia 155 autorov a spoluautorov. Súťažilo sa v 17 súťažných odboroch, práce posudzovali členovia 13 hodnotiacich komisií. Študenti, ktorí sa v danej komisii umiestnili na prvých dvoch miestach, postupujú do celoslovenského kola.

Študentské práce mnohokrát prinesú zaujímavé poznatky.

Do súťaže sa zapojili aj 9 študenti našej SOŠ a ukázali, že ich práce boli výsledkom tvorivého myslenia, odborných vedomostí, praktických zručností, skúseností a talentu. Získali sme aj postup do celoslovenského kola v odbore č. 01 Voľný čas – na druhom mieste sa umiestnil študent tretieho ročníka odboru propagačná grafika Lukáš Tužinčin s prácou nazvanou *Sqaush – raketový šport*.

Vynikajúca pracovná atmosféra, ktorú vytvoril a bravúrne zvládol tím pedagogických i nepedagogických pracovníkov našej školy, napomohla bezproblémový priebeh tohto prestížneho podujatia. Tento ročník opäť nesporne dokázal, že SOČ stimuluje tvorivé a kritické myslenie žiakov, učí ich pracovať a vzájomne sa rešpektovať spoločne v tíme.

PaedDr. Alžbeta LEKÁROVÁ
Foto archív školy

Členovia víťazného tímu.

Úspešní humenskí elektrotechnici

SOŠT HUMENNÉ

Stredná odborná škola (SOŠ) technická na Družstevnej ulici v Humennom znovu potvrdila vysokú úroveň prípravy mladých elektrotechnikov pre život a prax v elektrotechnickej súťaži Východoslovenskej energetiky (VSE) Košice.

Študenti tretieho a štvrtého ročníka študijných odborov elektrotechnika a mechanik-elektrotechnik sa 28. februára zúčastnili už 7. ročníka tímovej súťaže v tvorbe, konštrukcii a prezentácii funkčných modelov elektrotechnických zariadení.

Tento rok mali súťažné tímy navrhnúť, popísať a zostrojiť model inteligentného riadiaceho a meracieho systému v oblasti spotreby elektrickej energie v objekte (byt, dom, časť domu) s cieľom optimalizovať energetickú náročnosť objektu s využitím inteligentných meracích systémov. Porota, ktorú tvorili šiesti odborníci z VSE Košice a Technickej univerzity Košice, hodnotila náročnosť technického riešenia, funkčnosť modelu, jeho dizajn a úpravu, úroveň a obsah projektovej dokumentácie, ako aj tímovú prezentáciu modelu na súťaži.

V silnej konkurencii 12 tímov z piatich škôl z Prešovského a Košického samosprávneho kraja (okrem našej školy aj SOŠ automobilová Košice, SOŠ technická Michalovce, SOŠ elektrotechnická Poprad-Matejovce a Stredná priemyselná škola elektrotechnická Prešov) reprezentovali SOŠ technickú Humenné dva tímy – a veľmi úspešne.

Na prvom mieste sa umiestnil SMART-TEAM v zložení Juraj Biľanský, Adrián Puškár a Patrícia Valichnáčová. Zvíťazili s prácou *Inteligentný elektromer SMART-METER*. Konzultantom tímu bol Ing. Miloš Krupa. Na druhom mieste sa umiestnil tím InvenSense v zložení Juraj Kocka, Martin Hasin a Radovan Rogala. Reprezentovali školu prácou *Model inteligentného merača*. Konzultantom strieborného tímu bol Ing. Jozef Krídla.

Žiakov našej školy okrem pocitu uznania ich odborných vedomostí a zručností určite potešili aj hodnotné vecné ceny. Členovia víťazného tímu dostali od organizátora súťaže okrem diplomov kvalitné tablety, strieborní zasa moderné iPody.

Mgr. Ján MATOŠ
Foto archív školy

Lukáš Urban na klubovej fotografii Tatrana Prešov.

Najlepší športovec stredných škôl

SPŠE PREŠOV

Stredná priemyselná škola elektrotechnická v Prešove ako jedna z najdominantnejších škôl vo východoslovenskom regióne vychovala od svojho založenia bezmála 8 000 absolventov, ktorí sa úspešne uplatňujú vo všetkých sférach hospodárstva. V decembri minulého roka jej bola udelená Cena predsedu Prešovského samosprávneho kraja za vynikajúce výsledky vo výchovno-vzdelávacom procese a príkladnú prezentáciu školy a kraja.

Jej brány momentálne navštevuje viac ako 600 študentov, ktorí prahnú nielen po vzdelaní, ale aj po tom, aby čo najlepšie reprezentovali svoju školu. Zapájajú sa do rôznych odborných súťaží alebo jazykových olympiád, čím šíria dobré meno svojej alma mater. Viacerí z nich tak dosiahli nielen domáce, ale aj medzinárodné úspechy. A ide o úspechy nielen v odbornej, ale aj športovej oblasti.

Aj keď je šport neoddeliteľnou súčasťou života v našej škole, nie každý sa mu venuje naplno tak, aby dosiahol vo svojom mladom veku to, čo sa podarilo študentovi Lukášovi Urbanovi, žiakovi 4. F. Je nielen vzorným študentom, ale aj úspešným hádzanárom Tatrana Prešov. Svojimi výkonmi nielen pomohol Tatranu k zisku majstrovského titulu, ale v závere roka si aj vybojoval miesto v seniorskej reprezentácii trénera Zoltána Heistera na zápasy kvalifikácie o postup na Majstrovstvá sveta v hádzanej mužov v Katare. Aj vďaka tomu bol Lukáš ocenený ako najúspešnejší športovec stredných škôl v pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja za rok 2013.

Pri tejto príležitosti mu chceme poďakovať za vzornú reprezentáciu našej školy na domácich, európskych i svetových športových podujatiach. V mene celého kolektívu školy mu blahoželáme a zo srdca želáme ďalšie športové úspechy.

Mgr. Jana PAVLIŠAKOVÁ
Foto tatranpresov.sk

Úspešná obhajoba prvenstva

SPŠ LEVICE

V dňoch 13. a 14. marca sa v Strednej priemyselnej škole (SPŠ) strojníckej na Fajnorovom nábreží v Bratislave uskutočnil 2. ročník národnej súťaže Skills Slovakia Mladý mechatronik, ktorá je určená žiakom stredných odborných škôl odboru mechatronika. Žiaci si cez súťaž môžu zvýšiť svoju odbornú úroveň a praktické zručnosti v mechatronike a tiež získať certifikát Štátneho inštitútu odborného vzdelávania a firmy Festo.

Organizačne a metodicky súťaž zabezpečoval Štátny inštitút odborného vzdelávania. Spoluorganizátorom a odborným gestorom je firma Festo Bratislava. Súťažilo 13 dvojčlenných družstiev zo stredných odborných škôl z Košíc, Kysuckého Nového Mesta, zo Spišskej Novej Vsi, z Popradu, Levíc, Podbrezovej, Myjavy, Nitry, Martina, zo Žiaru Nad Hronom, Žiliny a z Bratislavy. Našu SPŠ Levice reprezentovali Jakub Staňa zo IV. M a Ondrej Kováč zo IV. E. Riešenie úlohy, ako aj obhajobu práce a programu pre automatizovanú linku si vybrali v anglickom jazyku. V silnej konkurencii zvíťazili s náskokom 36 bodov, čím obhájili minuloročné prvé miesto našej školy a získali tiež nomináciu na súťaž Euroskills 2014, ktorá sa bude konať v októbri vo francúzskom meste Lille. Srdečne im blahoželáme a prajeme veľa šťastia.

Ocenení mladí levickí mechatronici s vyučujúcou Ing. Alenou Kvapilovou.

V tom istom čase sa konal aj 1. ročník súťaže Mladý mechatronik v kategórii základných škôl. Súťaž sa uskutočnila vďaka národnému projektu *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravy prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami* a bola zameraná na odborné vedomosti a zručnosti žiakov základných škôl v oblasti mechatroniky. Odbornou garantkou tejto aktivity bola Ing. Alena Kvapilová, učiteľka odborných predmetov z našej SPŠ v Leviciach. Súťažilo 10 zmiešaných dvojčlenných družstiev (žiak základnej školy spoločne so žiakom strednej školy). Našu školu reprezentovali traja žiaci, ktorí vytvorili dva tímy so žiakmi zo Základnej školy, Pri Podlužianke 6, v Leviciach a jeden so žiakom zo základnej školy z Martina. Ivan Novosád zo IV. M tvoril bratskú dvojicu so siedmakom Jurajom – a umiestnili sa na 1. mieste. Marcel Frajt z III. M s ôsmakom Jakubom Marcinkom obsadili 2. miesto. Víťazná dvojica bratov Novosádovcov navštívi za odmenu v spoločnosti sprevádzajúceho učiteľa švajčiarsky CERN.

Ing. Roman KARAFFA, PhD.
Foto archív školy

Výsledky 2. ročníka súťaže Skills Slovakia Mladý mechatronik v kategórii stredných škôl:

	Súťažiaci	Škola	Vyučujúci	Celkový počet bodov
1.	Jakub Staňa, Ondrej Kováč	SPŠ Levice	Ing. Alena Kvapilová	84,00
2.	Patricia Olajcová, Daniel Sedlák	SPŠ strojnícka Bratislava	Ing. Peter Blažej	47,70
3.	Patrik Červený, Dominik Híreš	SOŠ Púchov	Ing. Ferdinand Kučík	45,00

Kežmarskí študenti boli jednoznačne najlepší

MLADÝ EKOFARMÁR

Mlieko pozná azda každý z nás. Je to tekutina, ktorá dáva život, a to doslova. Mlieko je prvou potravou, s ktorou sa stretáva každý z nás po svojom narodení, a sprevádza nás po celý život. Je jednou zo základných potravín pre všetky vekové skupiny populácie vzhľadom na svoj nezastupiteľný prínos pre zdravie človeka.

S nenahraditeľnými kvalitami mlieka sa stretávame denne. Jeho cesta k nám je niekedy zložitá, avšak proces jeho výroby a spracovania je ešte zložitejší a náročnejší. Potešujúca je preto skutočnosť, že táto životodarná tekutina má aj medzi stredoškolákmi svojich priaznivcov, ktorí o mlieku, o jeho zložení, získavaní a spracovaní vedia viac ako bežní konzumenti. Skoro dve desaťročia to platí o študentoch Strednej odbornej školy (SOŠ) na Kušnierskej bráne v Kežmarku, ktorá už tradične organizuje krajské kolá súťaže o mlieku pod názvom Mladý ekofarmár. Táto súťaž preveruje teoretické vedomosti i praktické zručnosti študentov SOŠ s poľnohospodárskym, potravinárskym a veterinárnym zameraním.

Aj koncom februára tohto roku si víťazi školských kôl zmerali sily v štyroch súťažných disciplínach. V prvej časti absolvovali test o mlieku, ktorý preveril ich teoretické vedomosti. V mikrobiologickom laboratóriu potom súťažiaci hodnotili kvalitu mlieka a absolvovali degustačné skúšky. Ich úlohou bolo na základe vône, vzhľadu, farby a chuti rozlíšiť jednotlivé druhy mliečnych výrobkov podľa tučnosti. Na základe vône, vzhľadu, konzistencie a farby mlieka zas stanovovali chyby v senzorických vlastnostiach surového kravského mlieka a na základe znakov kvality ho zaraďovali do akostnej triedy podľa slovenskej technickej normy a hygienického balíčka.

Ocenení z krajského kola sa v máji predstavia v Banskej Bystrici na celoslovenskom zápolení žiakov odborných škôl.

V chemickom laboratóriu vykonávali ako tretiu úlohu laboratórne skúšky surového kravského mlieka na základe jeho reakcie s chemikáliami. Ich úlohou bolo laktodenzimetrom určiť správnu mernú hmotnosť mlieka, stanoviť kyslosť mlieka titračnou metódou a NK testom zistiť hodnotu mastitídy, čo je zápalové ochorenie mliečnej žľazy u kráv, čiže rozlíšiť, či mlieko pochádza od chorej, alebo zdravej kravy.

Skutočné vyvrcholenie súťaže sa udialo v dojárni farmy Poľnohospodárskeho družstva podielnikov v Kežmarku, ktorá je vybavená dojacím zariadením na automatické ukončovanie dojenia. Nerozhodovalo množstvo nadojeného mlieka, úlohou súťažiaceho bolo dodržať pracovný postup zodpovedajúci tejto technike, berúc do úvahy nielen správnosť vykonávania postupov pri dojení, ale aj zručnosť. Komisia hodnotila prípravu pomôcok na dojenie, prípravu súťažiaceho na dojenie, hodnotenie tvaru vemena, prípravu stojiska, kontrolu zdravotného stavu vemena, hygienu vemena, nasadenie súpravy a kontrolu dojenia, ukončenie dojenia.

Po zavŕšení všetkých štyroch disciplín komisia určila konečné poradie. Stupne víťazov kompletne obsadili študenti 3. ročníka veterinárneho zdravotníctva a hygieny z domácej SOŠ na Kušnierskej bráne v Kežmarku v poradí Tadeáš Nebus, Ľudmila Mojcherová a Kristína Doľáková. Spolu so štvrtým v poradí Marcelom Ďuricom z SOŠ Lipany budú reprezentovať školu, mesto i kraj na celoslovenskom kole začiatkom mája v Banskej Bystrici.

Súťaž preverila teoretickú aj praktickú pripravenosť študentov a zároveň umocnila presvedčenie, že v SOŠ v Kežmarku vyrastajú medzi mladou generáciou absolventi s výbornými odborno-teoretickými vedomosťami o zložení, získavaní a spracovaní mlieka, ako aj odborno-praktickými schopnosťami a zručnosťami pri laboratórnom rozbore, hodnotení a samotnom dojení.

Mladý ekofarmár má už 15-ročnú tradíciu. Uskutočňuje sa vďaka záujmu študentov, ale najmä zanietenosti a úsiliu nadšencov z radov učiteľov, akými sú napr. Ing. Benčová, Bc. Palárová z Kežmarku či Matej Čuba a Ing. Angelovič z Lipian. Kežmarská škola zorganizovala na výbornej úrovni doteraz všetkých pätnásť krajských kôl, ako aj tri celoslovenské.

Mgr. Ján ANGELOVIČ,
predseda krajskej komisie súťaže
Mladý ekofarmár

Slovenský filmový ústav

1. APRÍL

Bol založený roku 1963, jeho prvým riaditeľom sa stal Ján Komiňár. Sídlil v priestoroch Filmového klubu na Rybnom námestí v Bratislave, roku 1968 sa presťahoval natrvalo na Grösslingovú ulicu 32. Súčasťou Slovenského filmového ústavu (SFÚ) sa stal aj Filmový archív vtedajšej Ústrednej požičovne filmov. Pripomeňme, že ten založil roku 1958 zanietený bádateľ Ivan Rumanovský (1921 – 2001), ktorý vytrvalo kompletizoval informácie a dokumenty o začiatkoch slovenskej kinematografie (najväčšie uznanie mu patrí za vyhľadanie a podiel na záchrane kópie filmu Jánošík z roku 1921 režiséra Jaroslava Siakeľa).

SFÚ sa hneď v roku svojho vzniku stal pobočkou obnoveného Československého filmového ústavu v Prahe a počas Kongresu Medzinárodnej federácie filmových archívov (FIAF) bol odsúhlasený štatút spoločného archívu Československého filmového archívu Praha a SFÚ Bratislava. Samostatnou inštitúciou sa SFÚ stal roku 1991, od roku 2001 je plnoprávnym členom FIAF, od roku 2006 členom medzinárodnej organizácie European Film Promotion. Jeho postavenie v rámci Slovenskej republiky legislatívne potvrdil audiovizuálny zákon, ktorý vstúpil do platnosti 1. januára 2008. Zákon definoval poslanie a povinnosti SFÚ a zároveň ho poveril vykonávaním štátnej správy v oblasti ochrany audiovizuálneho dedičstva SR a spravovaním depozitáru audiovizuálnych diel. Konkrétnejšie: SFÚ je v oblasti kinematografie jedinou štátnou inštitúciou na Slovensku, ktorá sa komplexne zaoberá filmom a kinematografiou. Sústreďuje, uchováva, ochraňuje filmové a iné audiovizuálne diela a dokumentačné materiály a sprístupňuje ich verejnosti. Je správcom filmového archívu, ktorý je v zmysle zákona archívom osobitného významu. Tvoria ho všetky – viaceré unikátne – filmové diela nakrútené na Slovensku. Zbierky sú štátom chráneným národným majetkom a tvoria významnú zložku národného kultúrneho dedičstva.

Od roku 1968 SFÚ archivuje okrem domácej produkcie aj vybrané zahraničné filmové diela a venuje sa výskumu dejín slovenskej kinematografie. Riaditeľom SFÚ je od roku 1999 Peter Dubecký. Práve on sa roku 1993 stal zakladateľom Asociácie slovenských filmových klubov (ASFK) ako strešného občianskeho združenia klubového filmového hnutia na Slovensku. Na začiatku ASFK združovala 28 aktívne pracujúcich filmových klubov, v súčasnosti je ich 45.

V septembri 2011 otvoril SFÚ vlastné kino Lumiere na Špitálskej ulici v Bratislave. V rámci neho tohto roku začalo činnosť aj národné digitalizačné stredisko, kde bude postupne prepísaný do digitálnej podoby celý bohatý archív SFÚ.

Medzinárodný deň vtáctva

Ochranárska tradícia prvého aprílového dňa sa datuje rokom 1900, viaže sa na vtedajšiu rakúsko-uhorskú monarchiu a spája sa so slovenským prírodovedcom Otom Hermanom. Narodil sa 26. júna 1835 v Brezne, zomrel pred sto rokmi, 27. decembra 1914 v Budapešti. Absolvoval polytechnický prípravný kurz na štúdium na Vysokej škole technickej vo Viedni, k prírodným vedám sa dostal ako samouk. Jeho záujmy boli široké. Venoval sa najmä ornitológii, roku 1893 založil a viedol Uhorské ornitologické stredisko a svoju zbierku vtákov venoval Národnému múzeu v Budapešti. V oblasti Sedmohradska sa venoval entomológii, v iných oblastiach ichtyológii a rybárstvu, archeológii (zaujímalo ho osídlenie uhorského územia pračlovekom), venoval sa boju proti fyloxére viničovej, z poverenia Uhorskej prírodovednej spoločnosti spracoval pavúky Uhorska, bol konzervátorom v múzeu, študoval jazyk uhorských pastierov, vlastnil fotografickú dielňu, bol aktívny novinár i poslanec uhorského snemu.

Prvá lastovička obyčajná bola tohto roku na Slovensku videná pri obci Holiši na juhu stredného Slovenska 17. marca.

Podieľal sa aj na vypracovaní viacerých vtedajších ochranárskych aktivít a dohovorov, osvetársky popularizoval význam prírodných vied a ochrany prírody. Medzinárodný deň sťahovavých vtákov má teda v Otovi Hermanovi zdatného predchodcu. S jeho záujmami sa neodmysliteľne spája práve jarné obdobie, keď sa do stredných a severných oblastí Zeme húfne vracajú sťahovavé vtáky. Ornitológovia odhadujú, že na Slovensko ich priletí každý rok približne 30 miliónov (najhojnejšie z Afriky), z nich asi dve tretiny práve v apríli. Medzi prvými sú bociany, škorce, drozdy, trasochvosty, škovránky, žltochvosty a cíbiky, po nich prilietajú penice, kolibiariky, lastovičky, trsteniariky. K sťahovavým vtákom patrí i orol kráľovský, vlha, prepelica poľná, slávik, kukučka, na prelome tohto mesiaca a mája napríklad dážďovník.

Jarné prílety vtákov sledujú členovia Spoločnosti pre ochranu vtáctva na Slovensku či SOS/BirdLife Slovensko. Viacerými osvetárskymi a poznávacími akciami podnecujú záujem ľudí o aktívnu ochranársku účasť vo svojom okolí aj na celoslovenskej úrovni. Patria medzi ne exkurzie a výlety do prírody, kurzy spoznávania vtáčích hlasov, víkendový avikurz či príťažlivé informačné stánky.

Medzinárodný deň detskej knihy

2. APRÍL

Pripomíname si ho od roku 1967 v deň narodenia dánskeho rozprávkara Hansa Christiana Andersena (2. 4. 1805 – 4. 8. 1875). Podnet vzišiel od Medzinárodnej únie pre detskú knihu (IBBY). Táto medzinárodná mimovládna organizácia UNESCO bola zaregistrovaná roku 1953 a združuje organizácie a jednotlivcov z celého sveta podporujúce tvorbu, vydávanie a rozširovanie hodnotných detských kníh. Slovenská sekcia bola do IBBY prijatá práve pred polstoročím, roku 1964, ako súčasť československej sekcie.

Súčasťou osláv Medzinárodného dňa detskej knihy je posolstvo spisovateľa určené všetkým deťom na svete a plagát, ktorý pripravujú jednotlivé národné sekcie. Slovensko malo patronát nad celosvetovými oslavami v rokoch 1986 a 2006. Medzinárodná porota každé dva roky rozhoduje o zápisoch autorov detskej knihy na Čestnú listinu IBBY a o udelení Cien Hansa Christiana Andersena (nazývaných aj malými Nobelovými cenami za literatúru), ktoré odovzdáva dánska kráľovná. Jedenásťčlenná porota rozhodla, že tohtoročnými nositeľmi najvyššieho vyznamenania sa stali japonská spisovateľka Nahoko Uehashi a brazílsky ilustrátor Roger Mello.

Ilustrácia Rogera Mella, ostatného držiteľa Ceny Hansa Christiana Andersena.

Slovenská sekcia IBBY (jej členskú základňu tvoria spisovatelia, ilustrátori, pedagógovia, pracovníci knižníc a iných kultúrnych inštitúcií) každý rok pripravuje podujatie Dni detskej knihy. Hlavným organizátorom je BIBIANA - Medzinárodný dom umenia pre deti Bratislava a uskutočňuje ho zakaždým v inej časti Slovenska. V tomto roku sú hostiteľským mestom Košice. Knižnica pre mládež mesta Košice so svojimi 23 pobočkami predstavuje verejnosti knižné kolekcie, ktoré získali domáce a medzinárodné ocenenia. Na besedách s čitateľmi privítala známych slovenských spisovateľov a ilustrátorov pre deti a mládež, viedla odborné semináre pre učiteľov, knihovníkov aj rodičov so zameraním na podporu čitateľskej gramotnosti a na aktivizáciu detských čitateľov. Súčasťou podujatia je putovná výstava *Osmijankovo veľké literárne stopovanie*, ktorá potrvá až do konca mája. Jej inštalácia vychádza z výtvarných návrhov ilustrátora Vlada Krála, vizuálnu kompozíciu pripravila výtvarníčka Silvia Sekelová.

Microsoft Corporation

4. APRÍL

Tohto dňa roku 1975 svet zaznamenal vznik firmy Microsoft Corporation. Založili ju Bill Gates a Paul Allen, sídli v Redmonde v americkom štáte Washington a v súčasnosti je najväčšou softvérovou firmou na svete. Svoje pobočky má vo viac ako sto štátoch sveta a zamestnáva v nich takmer 100-tisíc ľudí. Slovenská pobočka vznikla roku 1995.

Publikácia *Digitálny svet* z edície *50 myšlienok, ktoré by ste mali poznať* hneď v úvode cituje Billa Gatesa, amerického vynálezcu, programátora, investora a v neposlednom rade solventného obchodného magnáta: „Internet sa stáva hlavným námestím globálnej dediny zajtrajška.“ Mottom jeho firmy je: „Umožniť ľuďom a podnikom dosiahnuť ich plný potenciál.“

Microsoft ani nie dve desaťročia od vzniku pôsobí na trhu osobných počítačov takmer všadeprítomne. Premyslene licencuje, jeho špičkoví programátori vynachádzavo vyvíjajú, technici vyrábajú širokú škálu softvérových produktov pre mnohoraké zariadenia. Operačné systémy Windows či produkty radu Office patria medzi najobľúbenejšie a najznámejšie. Užívatelia technológií sa preto nepozastavujú nad tým, že firma dosiahla monopolné postavenie, čo neraz viedlo k obchodným praktikám likvidujúcim konkurenciu na trhu. Robert X. Cringely, jeden z mediálnych popularizátorov nových technológií, sa vyjadril, že ak by sa automobily vyvíjali rovnako ako počítače, Rolls-Royce by stál v súčasnosti 100 dolárov, na liter benzínu by prešiel pol milióna kilometrov – a raz ročne by explodoval...

KALENDÁRIUM

Vincent Kavečanský
(✻ 14. marec 1924 Hrašovník – † 9. január 1983 Košice) – fyzik. Po absolvovaní Vyššej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach študoval strojné inžinierstvo na SVŠT v Bratislave a na Českom vysokom učení technickom (ČVUT) v Prahe. Pôsobil ako asistent na Katedre fyziky VŠT v Košiciach, inžiniersky pracovník Katedry experimentálnej fyziky Prírodovedeckej fakulty UPJŠ. Významne sa zaslúžil o budovanie experimentálnej základne fyzikálneho výskumu v Košiciach. Osobitne cenné sú výsledky jeho práce pri štúdiu magnetických látok, rozvinul metódy zviditeľňovania doménovej štruktúry. Osobitne sa venoval aplikáciám poznatkov základného výskumu do technickej praxe organizovaním spolupráce s Výskumným ústavom hutníctva železa v Dobrej v Českej republike a s Výskumným ústavom kovov v Prešove. Pravidelne prednášal špeciálne disciplíny pre budúcich fyzikov, viedol diplomové práce a podieľal sa na písaní skrípt. V rokoch 1970 – 1979 bol predsedom krajského výboru Fyzikálnej olympiády. Aktívne sa podieľal na organizovaní Československých konferencií o magnetizme.

Anton Mišík
(✻ 15. marec 1882 Ilava – † 15. september 1947 Bratislava) – matematik a fyzik. Vysokoškolské štúdium absolvoval v Budapešti. Po skončení štúdia pôsobil ako profesor matematiky a fyziky na stredných školách v Slovenskom Novom Meste, u piaristov v Podolínci a na reálke v Žiline, kde bol ustanovený za riaditeľa. Bol jedným z prvých stredoškolských profesorov, ktorí sa zapojili do národného prebúdzania Slovenska, bol spoluzakladateľom a dlhoročným predsedom Spolku profesorov Slovákov.

Karol Murgaš
(✻ 18. marec 1881 Tajov – † 23. jún 1925 Ružomberok) – stredoškolský profesor matematiky a fyziky. Študoval na Norbertinu v Budapešti. Po vzniku Československej republiky významne prispel k rozvoju slovenského národného a kultúrneho života v Košiciach. Spoluzakladal Spolok profesorov Slovákov a stal sa jeho prvým predsedom. Zaviedol nové formy vyučovania matematiky, cvičenia z fyziky, poslovenčil učebnice matematiky a geometrie. Venoval sa hudbe a spevu.

Jozef Čižmárik
(✻ 17. marec 1943 Šoporňa) – farmaceut. Promoval na Farmaceutickej fakulte UK v Bratislave roku 1967, kde odvtedy prednáša na Katedre farmaceutickej chémie. Vo vedeckovýskumnej činnosti sa zameriava najmä na štúdium vzťahu chemickej štruktúry, molekulových deskriptorov a biologického účinku chemických liečiv.
Je prezidentom Slovenskej farmaceutickej spoločnosti, členom Vedeckej rady Farmaceutickej fakulty UK, výboru Slovenskej lekárskej spoločnosti, Slovenského zväzu včelárov a Ústavu včelárstva v Liptovskom Hrádku. Bol aj prezidentom Apislavie – federácie európskych včelárskych organizácií. Ako garant odboru farmaceutická chémia úzko spolupracuje s Ústavom experimentálnej farmakológie SAV.

Imrich Stein
(✻ 21. august 1904 Vrbica, dnes časť Liptovského Mikuláša – † 31. marec 1968 Bratislava) – chemik. Chemické inžinierstvo študoval na ČVUT v Prahe, neskôr externe študoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Pôsobil ako chemik v Ústave pre kvasný priemysel. Po druhej svetovej vojne sa zúčastnil obnovy liehovarskej výroby na Slovensku. Roku 1949 sa stal spoluzakladateľom Výskumného ústavu potravinárskeho priemyslu, kde od roku 1953 pôsobil ako riaditeľ. Potom pôsobil ako pedagóg na Strednej priemyselnej škole chemickej v Bratislave a od roku 1961 ako vedecký pracovník Ústredného výskumného ústavu potravinárskeho priemyslu v Bratislave, kde sa zaoberal technológiou a organizáciou liehovarskej výroby a biochémiou, špecializovanými problémami enzymológie a dejinami chémie, najmä vývojom chemickej symboliky. Je autorom dvojzväzkovej monografie *Chémia a technológia enzýmov*, popularizujúcich kníh *Jednoduché pokusy z organickej chémie* a *Ako vznikli chemické vzorce*, spoluautorom troch stredoškolských učebníc chémie a jednej encyklopédie.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto wiki.org a leituraemrede.com

PISA 2012: výsledky Slovenska v kocke

Inštitút vzdelávacej politiky ▪ Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

Cieľom tohto komentára je stručne a čo najzrozumiteľnejšie prezentovať najdôležitejšie zistenia programu Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) PISA 2012 z pohľadu Slovenska. Program PISA[1] nielen testuje vedomosti 15-ročných žiakov v matematickej, čitateľskej a prírodovednej gramotnosti, ale je zameraný i na analyzovanie vplyvov sociálneho prostredia rodín na výsledky žiakov, motivácie žiakov dosahovať lepšie výsledky, ako aj súvislostí medzi výsledkami žiakov a rôznymi charakteristikami škôl a školských vzdelávacích systémov. Na ilustráciu, štyri základné sprievodné publikácie k testovaniu PISA 2012 obsahujú na takmer 2 000 stranách množstvo podrobných informácií a dát.[2]

Voči samotnému medzinárodnému testovaniu PISA existuje množstvo výhrad, či už napríklad z hľadiska obsahu a formy testovania, alebo výberu vzorky žiakov. Taktiež mnohé z hodnotených ukazovateľov sú postavené na základe indexov vytvorených z odpovedí riaditeľov, učiteľov či žiakov a nemusia verne odzrkadľovať skutočnosť. Napriek týmto obmedzeniam, ktoré je však potrebné brať do úvahy, poskytuje PISA množstvo unikátnych medzinárodne porovnateľných informácií, ktoré je možné zohľadniť pri tvorbe vzdelávacej politiky.[3]

Za hlavné závery z testovania PISA 2012 považujeme najmä nasledujúce zistenia:

- **Slovenskí žiaci dosiahli roku 2012 v priemere vo všetkých troch gramotnostiach štatisticky významne horšie výsledky,[4] než je priemer krajín OECD.** Naši výsledkovo slabší žiaci dosahujú relatívne horšie výsledky než slabší žiaci v OECD, pričom naši výsledkovo najlepší žiaci dosahujú výsledky takmer na priemere najlepších žiakov v OECD.
- **Na Slovensku má nepriaznivé sociálne zázemie žiakov jeden z najvýraznejších vplyvov na výsledky zo všetkých testovaných krajín v OECD.** Žiaci s najnižším socioekonomickým statusom zaostávajú v porovnaní so žiakmi s najnižším socioekonomickým statusom v OECD. Negatívny vplyv nezamestnanosti rodičov na výsledky žiakov je na Slovensku jeden z najväčších v rámci krajín OECD.
- **Z hľadiska postojov žiakov k vzdelávaniu deklarujú naši žiaci výrazne nižšiu vytrvalosť riešiť zložité problémy, nižšiu otvorenosť riešiť úlohy, ako aj nižšiu vieru vo vlastné schopnosti.** To sa môže negatívne premietať aj do ich výsledkov v matematike. Oproti roku 2003 sa mnohé postoje našich žiakov k vzdelávaniu výraznejšie zhoršili.
- **Za priemerom OECD nezaostávame pri pohľade na väčšinu indikátorov vyjadrujúcich organizáciu vzdelávacieho prostredia.** Od roku 2003 však vo viacerých aspektoch došlo k výraznejšiemu zhoršeniu, čo sa mohlo čiastočne prejaviť aj na výsledkoch žiakov. Napríklad riaditelia škôl u nás uviedli nárast problémov s učebnicami, výrazne stúpol podiel žiakov, ktorí opakovali ročník, alebo žiaci u nás trávia výrazne menej hodín nad domácimi úlohami než roku 2003. Podľa vyjadrení riaditeľov škôl sa taktiež zhoršilo správanie žiakov (napríklad nedostatok úcty žiakov voči učiteľom), čo negatívne ovplyvňuje klímu školy.

Hlavné výsledky z testovania PISA

V testovaní PISA 2012 slovenskí žiaci dosiahli vo všetkých troch testovaných gramotnostiach štatisticky významne horšie výsledky, než bol priemer krajín OECD. Slovensko sa v matematickej, čitateľskej aj prírodovednej gramotnosti umiestnilo na spodných priečkach rebríčka.

Žiaci sa zhoršili vo všetkých testovaných oblastiach. Slovensko sa oproti roku 2009 významne prepadlo v matematickej, čitateľskej aj prírodovednej gramotnosti. Slovensko sa oproti poslednému testovaniu zhoršilo vo všetkých oblastiach najviac z krajín V3[5] – v matematike a čítaní o 15 bodov, v prírodovednej gramotnosti o 19 bodov. To sa premietlo do skutočnosti, že vo všetkých troch oblastiach nás v porovnaní s doterajšími testovaniami delí najviac bodov od priemeru krajín OECD a V3. V matematike zaostávame za priemerom OECD o 12 bodov, v čítaní o 34 bodov a v prírodovednej gramotnosti o 30 bodov.[6]

Aj po zohľadnení sociálneho zázemia našich žiakov by boli naše výsledky len mierne lepšie. Zohľadnenie sociálneho prostredia žiakov dáva odpoveď na otázku, aké výsledky by dosahovali naši žiaci, ak by pochádzali z rovnakého socioekonomického prostredia ako priemerný žiak OECD. V porovnaní s priemerom OECD máme z hľadiska socioekonomického statusu len mierne slabších žiakov. Preto aj po zohľadnení sociálneho zázemia našich žiakov by si Slovensko polepšilo vo výsledkoch v matematike len mierne, zo 482 bodov na 492.

Rozdiely vo výsledkoch našich najslabších žiakov a najslabších žiakov OECD sa v poslednom testovaní prehĺbili. Našich 25 % najslabších žiakov z matematiky zaostáva za priemerom 25 % najslabších žiakov OECD najmenej o 20 bodov, našich 10 % najslabších žiakov zaostáva najmenej o 25 bodov (graf 1).

Naopak, našich 25 % najlepších žiakov zaostáva za rovnakými žiakmi OECD najviac o 8 bodov, našich 10 % najlepších zaostáva maximálne o 3 body. Na porovnanie, roku 2003 dosahovali naši najslabší aj najlepší žiaci v porovnaní s rovnakými žiakmi z OECD v podstate identické výsledky.[8]

Matematika

Roku 2012 sa Slovensko v matematike prvýkrát od roku 2003 výraznejšie prepadlo pod priemer krajín OECD. Za priemerom OECD sme zaostali o 12 bodov a priemerom krajín V3 o 16 bodov. V porovnaní s OECD dosiahli naši žiaci v matematickej gramotnosti porovnateľné výsledky ako žiaci na 23. – 29. mieste rebríčka 34 krajín OECD. Štatisticky významne horšie výsledky ako Slovensko dosiahol Izrael, Grécko, Turecko, Chile a Mexiko. Doteraz sa naši žiaci umiestňovali okolo priemeru OECD. Napríklad roku 2009 dosiahli ešte porovnateľné

Graf 1: Naši slabší žiaci zaostávajú výraznejšie (bodový rozdiel v matematike vo výsledkoch slovenských žiakov a priemeru OECD podľa rôznej úspešnosti žiakov[7])

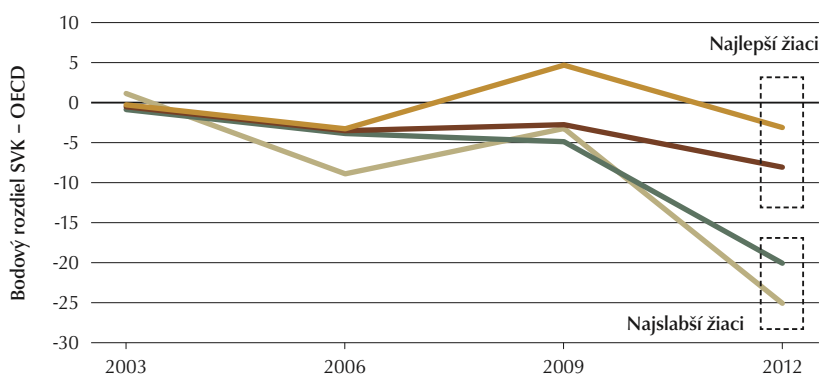

Legenda: 10. percentil, 25. percentil, 75. percentil, 90. percentil.

Zdroj: OECD (tabuľka I.2.3d)

Graf 2: Slabých pribudlo, výborných veľa neubudlo (rozdiel v podiele žiakov dosahujúcich najvyššiu a najnižšiu úroveň v matematike medzi rokmi 2003 až 2012)

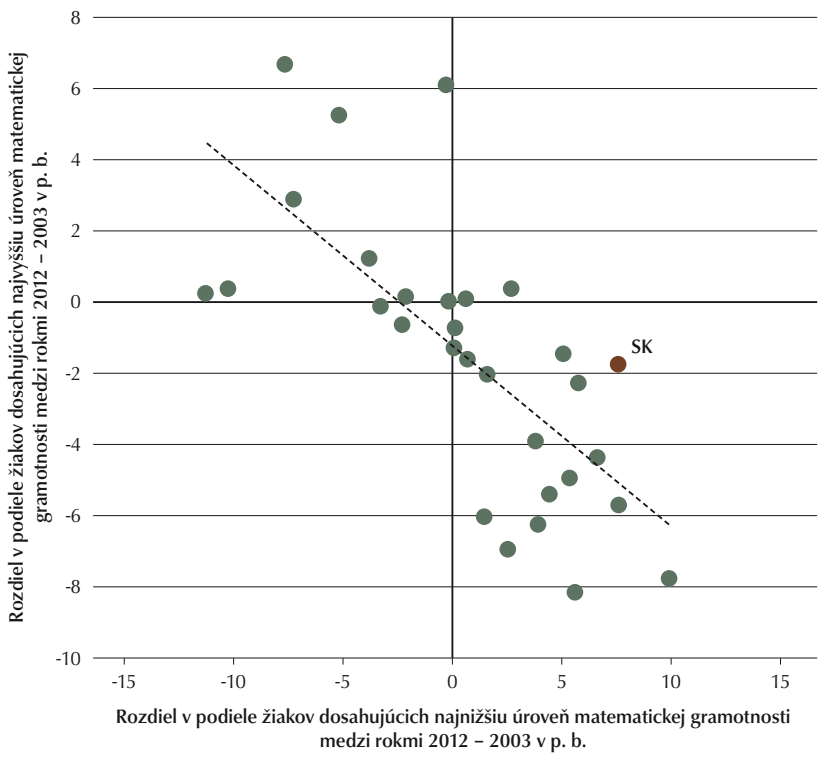

Zdroj: OECD (tabuľka I.2.1b)

výsledky ako naši susedia aj ako priemer OECD. Oproti roku 2009 sa okrem Slovenska, ktoré zaznamenalo pokles o 15 bodov, zhoršilo iba Maďarsko (o 13 bodov). Česi si polepšili o 6 bodov, Poliaci dokonca o 23 bodov.

Nárast podielu žiakov, ktorí dosahujú najnižšiu úroveň matematickej gramotnosti, je vo všeobecnosti sprevádzaný poklesom podielu žiakov, ktorí dosahujú najvyššiu úroveň (a naopak). Na Slovensku však na rozdiel od väčšiny krajín nebol nárast podielu žiakov dosahujúcich najnižšiu úroveň sprevádzaný očakávaným poklesom podielu žiakov dosahujúcich najvyššiu úroveň. Kým podiel žiakov dosahujúcich najnižšiu úroveň sa u nás oproti roku 2003 zvýšil o 7,5 percentuálneho bodu (p. b.) – čo je po Novom Zélande a Švédsku najviac spomedzi krajín OECD –, podiel žiakov dosahujúcich najvyššiu úroveň iba o 1,7 p. b. (graf 2). Tento pokles však nie je štatisticky významný.

Čítanie

Slovensko sa od svojej prvej účasti na testovaní PISA 2003 umiestňuje v čitateľskej gramotnosti na spodných priečkach rebríčka krajín OECD. V poslednom meraní PISA 2012 sa umiestnilo na 32. mieste, keď horšie z krajín OECD skončili iba žiaci z Chile a Mexika. Na priemer OECD stráca Slovensko 34 bodov a na priemer V3 až 37 bodov, čo je najviac od roku 2003. Oproti roku 2009 sme sa zhoršili až o 15 bodov, zatiaľ čo krajiny OECD sa zlepšili v priemere o 3 body a krajiny V3 o 9 bodov.

Najnižšiu úroveň čitateľskej gramotnosti u nás dosahuje až 28 % žiakov, v OECD je to 18 % a v krajinách V3 16 % žiakov. Naopak, najvyššiu úroveň na Slovensku dosahujú iba 4 % žiakov (v OECD 8,5 % a v krajinách V3 7 % žiakov). Horšie ako Slovensko je na tom už iba spomínané Chile a Mexiko.

Oproti roku 2009 stúpol na Slovensku najviac spomedzi všetkých krajín OECD podiel žiakov dosahujúcich najnižšiu úroveň, o 6 p. b. Podiel žiakov dosahujúcich najvyššiu úroveň sa pritom nezmenil. V krajinách V3, naopak, klesol podiel žiakov dosahujúcich najnižšiu úroveň v priemere o 3 % a podiel žiakov dosahujúcich najvyššiu úroveň stúpol o 1 %. V krajinách OECD bol trend rovnaký ako v krajinách V3, ale zmeny boli menej výrazné.

Prírodovedné predmety

V prírodovednej gramotnosti dosahuje Slovensko podpriemerné výsledky. V porovnaní s OECD dosiahli naši žiaci v prírodovednej gramotnosti porovnateľné výsledky ako žiaci na 28. – 31. mieste rebríčka z 34 krajín OECD. Štatisticky významne horšie výsledky dosiahlo Turecko, Chile a Mexiko. Rozdiel vo výsledkoch slovenských žiakov a priemeru OECD činil v meraní PISA 2012 až 30 bodov. V porovnaní s priemerom V3 bola strata až 38 bodov, čo je v oboch prípadoch najviac od roku 2006. Oproti roku 2009 sme sa vo výsledkoch zhoršili o 19 bodov. Priemer OECD zostal nezmenený a krajiny V3 si mierne polepšili.

Najnižšiu úroveň prírodovednej gramotnosti u nás dosahuje až 27 % žiakov, čo je štvrtý najväčší podiel z krajín OECD. Tento podiel sa navyše oproti roku 2009 zvýšil až o 7,6 p. b., čo je najviac zo všetkých krajín OECD. Uvedený podiel sa v OECD nezmenil a činí 18 % žiakov. V krajinách V3 klesol v priemere o 1,3 p. b., na 13,5 %. Podiel žiakov dosahujúcich najlepšiu úroveň sa okrem Poľska, kde narástol o 3,3 p. b., nemenil.

1. Prekonanie prekážok spôsobených zázemím žiakov a škôl

Vzdelávacie systémy môžeme hodnotiť nielen z hľadiska priemerných výsledkov žiakov dosiahnutých v testovaní, ale aj z hľadiska toho, či majú deti zo sociálne slabšieho prostredia šancu dosiahnuť kvalitné vzdelanie. Sociálne zázemie žiakov totiž ovplyvňuje ich úspech vo vzdelávaní. Slovensko nepatrí z tohto hľadiska medzi úspešné krajiny. Práve naopak, radí sa medzi krajiny, ktoré dosahujú podpriemerné výsledky a kde zároveň výsledky žiakov nadpriemerne závisia od ich sociálneho statusu.

Silná väzba medzi socioekonomickým postavením žiaka a jeho výsledkami

Na Slovensku má nepriaznivé sociálne zázemie žiakov jeden z najvýraznejších vplyvov na výsledky zo všetkých testovaných krajín OECD. Napríklad v matematike je možné až 25 % rozdielov vo výsledkoch slovenských žiakov vysvetliť rozdielmi v ich socioekonomickom statuse, v krajinách OECD vysvetľuje status žiaka v priemere len 15 % rozdielov vo výsledkoch. Navyše, so zmenou sociálneho stavu sa u nás výsledky menia prudšie. Napríklad zlepšenie sociálneho postavenia žiaka o jeden bod indexu socioekonomického statusu (ESCS) vedie na Slovensku k zlepšeniu skóre z matematiky o 54 bodov, zatiaľ čo priemerný žiak z OECD sa zlepší iba o 39 bodov.

Naši sociálne slabší žiaci zaostávajú relatívne viac. Slovenskí žiaci s najhorším sociálnym statusom dosahujú výrazne slabšie výsledky, než by mali vzhľadom na úroveň svojho sociálneho statusu v porovnaní s priemerom krajín OECD či V3 (graf 5). Kým v priemere skončili naši žiaci v matematike na 35. mieste, žiaci s najlepším sociálnym zázemím (horný kvartil ESCS) skončili v matematike na 28. mieste a žiaci s najslabším zázemím (dolný kvartil ESCS) až na 40. mieste v porovnaní so sociálne najslabšími žiakmi z ostatných testovaných krajín. Aj roku 2003 dosahovali naši žiaci v dolnom kvartile slabšie výsledky, než by mali vzhľadom na sociálny status. Ich zaostávanie vo výsledkoch sa však do roku 2012 prehĺbilo ešte výraznejšie.

Sociálne slabším sa u nás nedarí dostať medzi najlepších žiakov. V krajinách OECD dokáže približne 6 % žiakov „poraziť" svoju zlú socioekonomickú situáciu a dosiahnuť výborné výsledky.[10] Na Slovensku sa to roku 2012 podarilo len menej ako 4 % žiakom, čo je najmenej zo všetkých krajín OECD.

horšie výsledky. Na Slovensku pochádzalo z neúplných rodín 15 % žiakov. Po zohľadnení ich mierne nižšieho sociálneho statusu boli ich výsledky v matematike porovnateľné s ostatnými žiakmi. Na porovnanie, v rámci krajín OECD dosiahli v matematike žiaci z neúplných rodín po zohľadnení ich socioekonomického statusu v priemere o 5 bodov nižšie skóre ako žiaci z úplných rodín.

Na Slovensku je vplyv nezamestnanosti rodičov, aj po zohľadnení ich socioekonomického statusu, jeden z najvýraznejších v rámci krajín OECD. Žiaci z rodín, kde nepracuje otec alebo matka, dosiahli v matematike v oboch prípadoch až o 22 bodov horšie skóre, a to aj po zohľadnení ich horšieho sociálneho statusu. Na porovnanie, žiaci v krajinách OECD, ktorí uviedli, že ich otcovia sú nezamestnaní, dosiahli v priemere o 6 bodov horšie výsledky než tí, ktorí uviedli, že ich otcovia pracujú. Rozdiel v prípade nezamestnanosti matiek bol 8 bodov, v oboch prípadoch už po zohľadnení socioekonomického statusu žiakov. Nezamestnanosť jedného z rodičov na Slovensku zvyšuje pravdepodobnosť, že žiak patrí medzi 25 % najslabších žiakov v matematike, až o približne 120 %. To je v prípade otcov najviac zo všetkých zúčastnených krajín a v prípade matiek druhé najvyššie číslo po Izraeli. Na porovnanie, v krajinách OECD sa táto pravdepodobnosť zvyšuje v priemere len o 43 %.

Graf 5: Sociálne slabší zaostávajú vo výsledkoch (vzťah medzi ESCS a výsledkami v matematike)

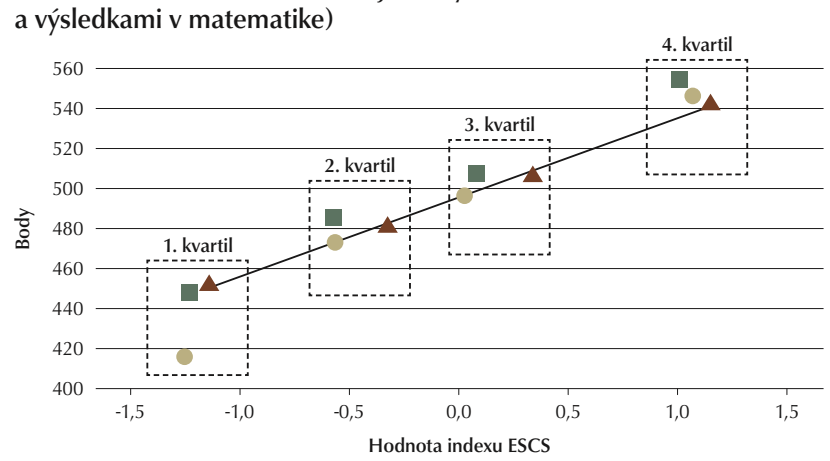

Legenda: ● Slovensko, ■ V3, ▲ OECD. *Zdroj: OECD (tabuľka II.2.4a)*

Ďalšie faktory ovplyvňujúce výsledky žiakov

Socioekonomický status – vyjadrený indexom ESCS – je iba jedným z aspektov, ktoré ovplyvňujú výsledky žiakov v matematike. Medzi ďalšie faktory patrí napríklad štruktúra rodiny, umiestnenie školy či jazyk, ktorým žiaci hovoria doma.

Žiaci z neúplných rodín u nás po zohľadnení ich sociálneho statusu nedosahujú horšie výsledky.

Žiaci zo škôl z menších obcí dosahujú horšie výsledky – bez zohľadnenia typu školy. V priemere OECD žiaci v školách zo stredne veľkých obcí (od 3- do 100-tisíc obyvateľov) dosahujú aj po zohľadnení ich socioekonomického postavenia o 11 bodov lepšie výsledky ako žiaci vo vidieckych školách (obce s menej ako 3-tisíc obyvateľmi). Žiaci v školách z veľkých miest (viac ako 100-tisíc obyvateľov) prekonali žiakov z malých obcí o 13 bodov. Na Slovensku sú tieto rozdiely výraznejšie, keď žiakov z malých obcí prekonali žiaci zo stredne veľkých obcí o 29 bodov. Žiaci z veľkých miest dosiahli až o 35 bodov lepšie výsledky, berúc do úvahy ich rozdielny sociálny status. Takéto porovnanie je však zjednodušené, pretože nezohľadňuje typ školy. V porovnaní so základnými školami sa stredné školy, ktorých žiaci dosahujú lepšie výsledky, nachádzajú skôr vo väčších obciach, čo je pri interpretovaní výsledkov potrebné zohľadniť.

Žiaci, ktorí doma používajú iný jazyk, než v akom sa konalo testovanie (slovenčina a maďarčina), dosahujú výrazne horšie výsledky aj po zohľadnení ich rôzneho sociálneho zázemia. Na Slovensku až 7 % žiakov hovorí doma iným jazykom, než v akom sa konalo testovanie PISA (slovenčina a maďarčina),[11] priemer OECD je 4 % (v oboch prípadoch okrem prisťahovalcov). Rozdiely v sociálnom statuse týchto žiakov sú na Slovensku jedny z najväčších. Aj po očistení o socioekonomický status žiakov dosiahli žiaci, ktorí doma nehovoria v jazyku testovania, až o 50 bodov horšie výsledky v matematike. Bez očistenia o sociálny status je rozdiel vo výsledkoch až 99 bodov.

Procesné aspekty riešenia úloh a typy matematických úloh

Priemerné výsledky žiakov silne korelujú s tým, či sú žiaci schopní daný problém matematicky zreprodukovať (napr. pomocou rovnice), aplikovať teoretické vedomosti pri jeho riešení (vypočítať rovnicu) a výsledok interpretovať. Hovoríme o tzv. **procesných aspektoch** riešenia úloh. Z **obsahového hľadiska** boli úlohy zamerané na funkcie (t. j. vzťahy medzi veličinami ako rýchlosť, vzdialenosť a čas), na priestorové vnímanie a geometrické úlohy, algebru a diskrétnu matematiku, prácu s dátami (napr. grafy, tabuľky).

Slovenskí žiaci zaostávajú za žiakmi OECD, a to najmä žiaci najslabší a žiaci priemerní, vo všetkých troch procesných aspektoch, najviac v interpretácii výsledkov. Pozitívom je, že 5 % najlepších žiakov v oblasti reprodukcie, ako aj aplikácie vedomostí dosahuje mierne lepšie výsledky než najlepších 5 % žiakov v rámci OECD. Naopak, našich 5 % najslabších žiakov už výrazne zaostáva za najslabšími žiakmi vo všetkých troch aspektoch.

Graf 3: Porovnanie výsledkov (bodového zisku) slovenských žiakov v matematike s priemerom OECD podľa aspektov a typov úloh

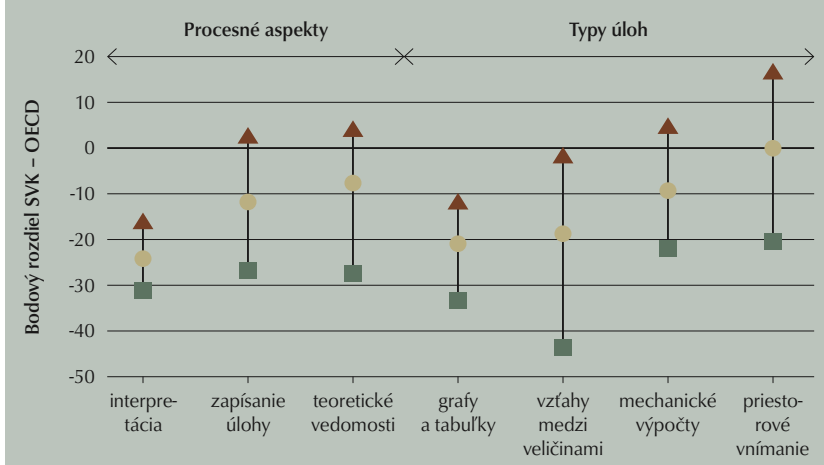

Legenda: ● priemer, ■ 5. percentil, ▲ 95. percentil.

Zdroj: OECD (tabuľky I.2.7, 2.10, 2.13, 2.16, 2.19, 2.22, 2.25)

Z jednotlivých typov úloh sa slovenským žiakom v porovnaní s OECD najmenej darí v práci s grafmi a tabuľkami, výrazne zaostávame aj vo funkciách. Najlepšie sme dopadli v riešení úloh zameraných na priestorové vnímanie, kde priemerný slovenský žiak je rovnako dobrý ako priemerný žiak OECD. V porovnaní 5 % najlepších žiakov predbehli naši žiaci rovesníkov v OECD v algebre a priestorovom vnímaní. V porovnaní najslabších 5 % žiakov naši žiaci za rovesníkmi z OECD výrazne zaostávajú v riešení všetkých štyroch typov úloh (graf 3).

V absolútnom vyjadrení sa naši žiaci medzi rokmi 2003 a 2012 zhoršili v riešení jednotlivých typov úloh výraznejšie ako priemer OECD aj V3. Výnimku tvoria úlohy zamerané na grafy a tabuľky, v ktorých sme sa zhoršili o 4 body a žiaci OECD o 9 bodov. Práve v tomto type úloh však naši žiaci zaostávajú za priemerom OECD najviac. Najviac sa prepadli v algebre (diskrétnej matematike) – graf 4.

Graf 4: Rozdiel výsledkov (bodového zisku) žiakov v meraní PISA 2012 oproti meraniu PISA 2003 z jednotlivých typov úloh[9]

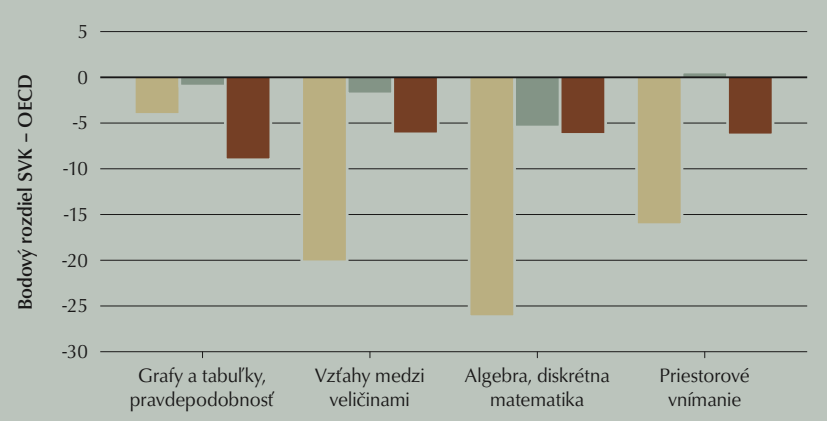

Legenda: Slovensko, V3, OECD.

Zdroj: OECD, prepočty IVP (tab. 2.1d, 2.2d, 2.3c, 2.4c; tab. I.2.16, I.2.19, I.2.22)

Socioekonomický status žiaka

Slovenskí žiaci dosahujú v porovnaní s priemerom žiakov OECD mierne nižšiu socioekonomickú úroveň. Sociálny status žiaka je vyjadrený pomocou indexu „ekonomicko-sociálno-kultúrneho statusu žiaka" (ESCS). Index ESCS je vypočítaný z troch subindexov, ktoré obsahujú informácie o povolaní rodičov, o najvyššom dosiahnutom vzdelaní rodičov a o vybavení domácnosti. Vyššia hodnota predstavuje lepšie sociálne zázemie žiakov.

V porovnaní s priemerom OECD vychádzame najlepšie v kultúrnej oblasti, keď v domácnostiach našich 15-ročných žiakov majú nadpriemerný podiel klasickej literatúry či kníh s poéziou. Zle nevychádzame ani pri vzdelaní rodičov, kde síce máme menej žiakov s vysokoškolsky vzdelanými rodičmi, než je priemer OECD, ale na druhej strane máme vyšší podiel žiakov so stredoškolsky vzdelanými rodičmi a nižší podiel rodičov žiakov bez stredoškolského vzdelania.

Nad priemerom OECD sú naše domácnosti aj vo vybavení vzdelávacími pomôckami (napr. slovník, stôl, atď.), kde však v niektorých položkách výrazne zaostávajú domácnosti žiakov s najnižším sociálnym statusom (graf 6). Na druhej strane, viac rodičov našich žiakov pracuje na pozíciách, ktoré vyžadujú len základné zručnosti. Výraznejšie zaostávame aj vo vybavení domácností rôznymi spotrebičmi (napr. umývačka riadu, počet áut, atď.), čo indikuje relatívne nižšie bohatstvo domácností v porovnaní s priemerom OECD.

Graf 6: Sociálne slabší zostávajú vo vybavení (vzťah medzi ESCS žiakov a vlastníctvom pomôcok podľa kvartilov ESCS)

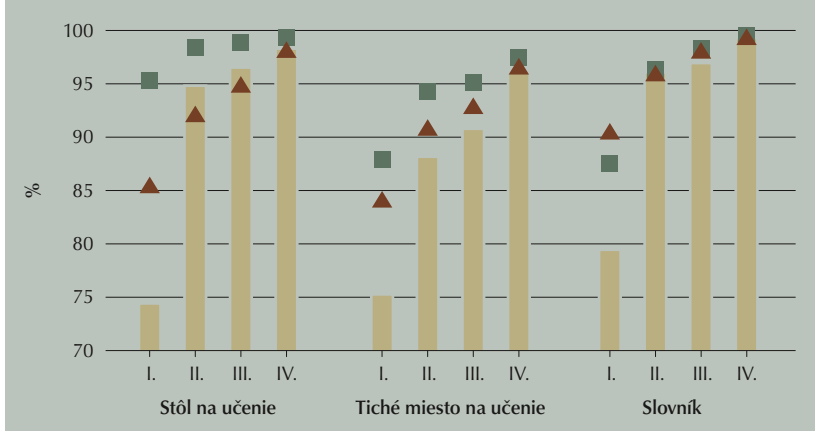

Legenda: Slovensko, V3, OECD.

Zdroj: OECD (tabuľka II.2.3)

Prístup k výučbe a vzdelávacím zdrojom

Na Slovensku máme rozdiely v rozsahu vystavenia žiakov formálnej matematike. Väčšie rozdiely medzi žiakmi vo vystavení sa matematike sú najčastejšie spôsobené tým, že žiaci navštevujú rôzne typy škôl. Poznanie matematických pojmov a skúsenosti s riešením rôznych matematických problémov sa môžu líšiť aj medzi žiakmi v rámci konkrétnej školy, najmä keď sú zoskupení podľa svojich schopností, a preto sa učia rozdielne učivo.

Žiaci v znevýhodnených školách čelia čiastočne horším vzdelávacím podmienkam, ale rozdiely sú porovnateľné s priemerom OECD. Aj na Slovensku existuje pozitívny vzťah medzi socioekonomickým profilom škôl a niektorými faktormi vplývajúcimi na kvalitu výučby. Napríklad žiaci zo zvýhodnených škôl v porovnaní so žiakmi zo znevýhodnených škôl ťažia z lepšej klímy v škole, vyššieho tlaku rodičov na ich výsledky či trávia viac času nad domácimi úlohami. Takmer vo všetkých takýchto ukazovateľoch však žiaci vo zvýhodnených školách na Slovensku nemajú výrazne väčšiu výhodu, než je to v priemere v krajinách OECD.

Nerovné rozdelenie ľudských zdrojov sa nezdá byť zdrojom nerovností vo výsledkoch žiakov. Na Slovensku testovanie PISA nezaznamenalo výraznejšie rozdiely medzi znevýhodnenými a zvýhodnenými školami v počte učiteľov na žiaka či v nedostatku kvalifikovaných učiteľov. Na porovnanie, vo viacerých iných krajinách čelia mnohí žiaci dvojnásobnej prekážke: pochádzajú zo znevýhodneného prostredia a zároveň navštevujú školu s nižšou kvalitou učiteľov.

2. Postoje žiakov k vzdelávaniu

Bez angažovanosti, motivácie a ochoty učiť sa nové veci, rovnako ako bez viery vo vlastný úspech sú žiaci len veľmi ťažko schopní pretaviť svoj potenciál do výborných výsledkov. Angažovanosť, motiváciu a vieru žiakov vo svoje schopnosti zachytáva PISA prostredníctvom 13 indexov. Hodnota každého indexu je vypočítaná na základe odpovedí žiakov, resp. riaditeľov škôl, ktoré sú zachytené v štandardizovaných dotazníkoch.

Z jedenástich sledovaných indexov, ktorých hodnoty sú dostupné, sme v siedmich obsadili spodné priečky pomyseľného rebríčka krajín OECD (t. j. 27. – 34. miesto z 34 krajín OECD).

Za priemernými výsledkami OECD sme pozadu najviac v dôsledku zaostávania našich žiakov vo „vytrvalosti", nasleduje „otvorenosť riešiť úlohy" a „vnímanie vlastných schopností". Teoretickú stratu bodov sme vyčíslili zo zaostávania v jednotlivých indexoch za priemerom OECD a z toho, aký veľký vplyv na výsledky slovenských žiakov má jednotková zmena daného indexu.[12] Jednotková zmena indexu sa môže v rôznej miere prejaviť na celkovom skóre žiakov. Vo všeobecnosti platí, že zlepšenie indexu o jeden bod vedie vo väčšine krajín k zlepšeniu výsledkov.[13] Týmto spôsobom sme odhadli, koľko bodov by mohli naši žiaci získať, ak by sme sa v danej oblasti dostali na priemer OECD. Výsledok nie je upravený o socioekonomický status žiaka.

Graf 8: Chýba nám vytrvalosť a otvorenosť riešiť úlohy (potenciálna strata/zisk bodov skóre slovenských žiakov v dôsledku rozdielnych hodnôt indexov SR a OECD)

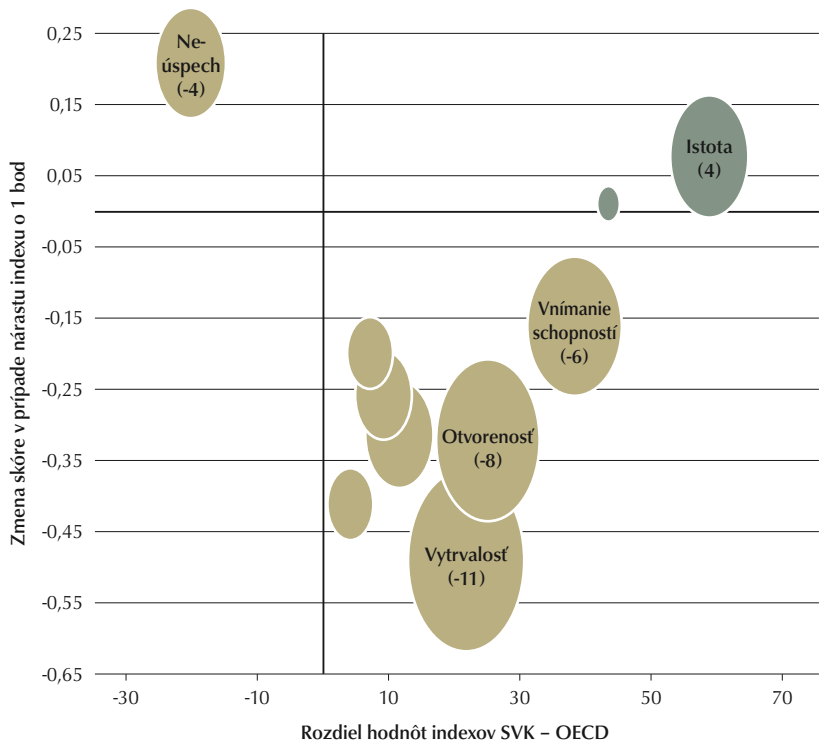

Zdroj: OECD, prepočty IVP (tabuľky III.2.3d, 2.4d, 2.5d; tabuľky III.3.1d, 3.2d, 3.3b, 3.4d, 3.5d; tabuľky III 4.1d, 4.2d, 4.3a, 4.3d)

Najviac – potenciálne skoro o 11 bodov – vo výsledkoch v matematike strácame pre slabšiu vytrvalosť našich žiakov. Nárast indexu vytrvalosti o jeden bod môže viesť k nárastu skóre o 22 bodov, na priemer OECD strácame až 0,5 bodu indexu (graf 8).

Nasleduje otvorenosť, kde zaostávame za priemerom OECD o 0,32 bodu indexu. Nárast indexu otvorenosti vedie k potenciálnemu zisku 25 bodov, čo sa spolu premieta do potenciálnej straty 8 bodov. V dôsledku horšieho vnímania vlastných schopností prichádzame teoreticky o 6 bodov. Za priemerom OECD zaostávame len o miernych 0,16 bodu indexu, ale jednotkový nárast indexu môže výrazne zlepšiť výsledky našich žiakov až o 38 bodov.

Naopak, v porovnaní s priemerom OECD majú naši žiaci väčšiu istotu. V indexe istoty sme síce iba o 0,08 bodu lepší ako priemer OECD, ale aj takýto malý náskok môže naše výsledky zlepšovať až o 4,7 bodu, lebo jednotková zmena indexu istoty pri riešení úloh môže mať až 59-bodový vplyv na výsledky našich žiakov.

Z hľadiska vývoja od roku 2003 sme sa zhoršili v takmer všetkých indexoch, kde sú dostupné porovnateľné údaje. V šiestich zo siedmich indexov, pri ktorých sa sledovala zmena, nastalo u slovenských žiakov zhoršenie, pričom v štyroch indexoch sme sa zhoršili najviac spomedzi všetkých krajín OECD. V piatich indexoch sa pritom krajiny OECD v priemere zlepšili a v dvoch nastalo u nich iba minimálne zhoršenie.

Od roku 2003 sa u našich žiakov najvýraznejšie zhoršil postoj k škole, čo ich však vďaka jeho nižšiemu jednotkovému vplyvu mohlo po očistení o socioekonomický status potenciálne pripraviť vo výsledkoch „iba" o 3 body. Najnegatívnejšie sa na výsledkoch v matematike pravdepodobne prejavilo zhoršenie našich žiakov v „istote", kde sme sa neprepadli výrazne, ale pre jej vysoký vplyv na výsledky mohli naši žiaci stratiť až 9,5 bodu (graf 9).

Prítomnosť v škole (angažovanosť)

Výrazný vplyv na výsledky žiakov má nedochvíľnosť a „ulievanie sa". Našťastie na Slovensku sú zriedkavejšie, ako je priemer OECD. V deklarovanej dochvíľnosti sú slovenskí žiaci piati najlepší spomedzi krajín OECD, oproti roku 2003 sme si však pohoršili o dve priečky. Nedochvíľnosť pritom zhoršuje výsledky slovenských žiakov v priemere o 25 bodov a záškoláctvo až o 30 bodov. Na ilustráciu, až 74 % slovenských žiakov deklarovalo, že nikdy nemeškali na vyučovanie, v priemere OECD to bolo 66 % žiakov. Rovnako v nadpriemernom počte slovenskí žiaci uviedli, že sa nikdy neuliali z hodiny (88 % oproti 82 % žiakov OECD) ani z celého vyučovania (91 % oproti 86 % žiakov OECD).

Najviac za výsledkami záškolákov a nedochvíľnych žiakov OECD zaostávajú tí slovenskí záškoláci a nedochvíľni žiaci,

Univerzálne či cielené politiky?

Údaje z prieskumu PISA nám môžu dať odpoveď aj na otázku, či by úsilie s cieľom zlepšenia výsledkov žiakov malo byť zamerané predovšetkým na žiakov, ktorí majú slabé výsledky, alebo na žiakov zo socioekonomicky znevýhodneného prostredia. A taktiež, či je lepšie cieliť na vybraných žiakov, alebo presadzovať politiky zamerané na celé školy.

Strmý sklon priamky (graf 7) v prípade Slovenska naznačuje, že žiaci rýchlo zlepšujú svoj výkon, keď sa zlepšuje ich socioekonomický status. Zo silného vzťahu medzi socioekonomickým statusom a výsledkami žiakov vyplýva, že len veľmi málo žiakov dosiahne lepšie výsledky, než aké by sa mohli očakávať vzhľadom na ich socioekonomický status.

Graf 7: Vzťah medzi sociálnym statusom a výsledkami slovenských žiakov

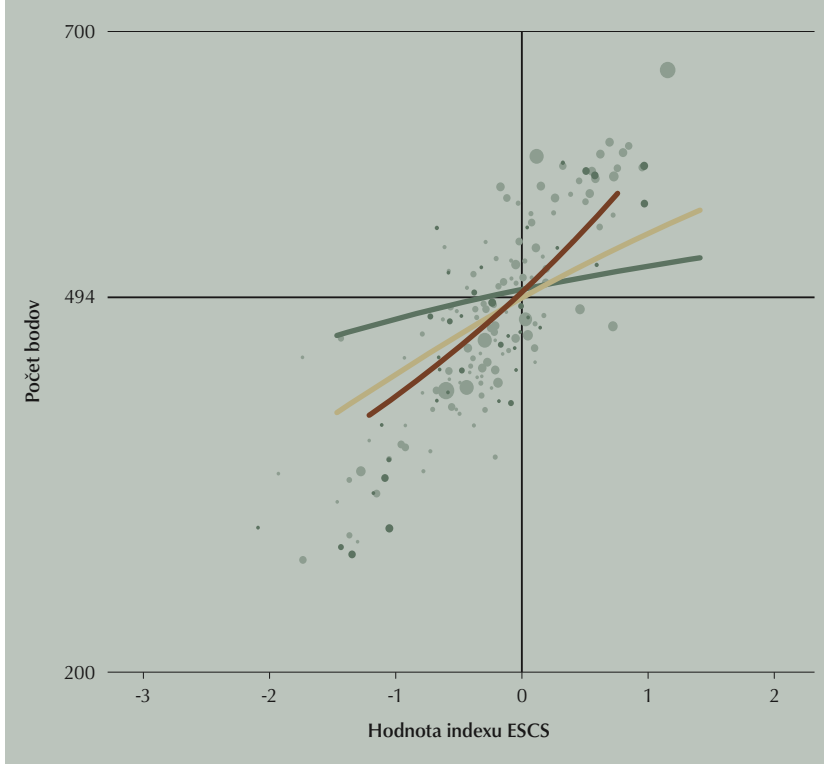

Legenda: vzťah medzi výsledkami žiaka a jeho socioekonomickým statusom, vzťah medzi výsledkami žiaka a jeho socioekonomickým statusom – v rámci školy, vzťah medzi výsledkami žiaka a jeho socioekonomickým statusom – medzi školami.

Zdroj: OECD (tabuľka II.5.7)

V prípade Slovenska, ktoré dosahuje slabé priemerné výsledky a zároveň má nízku rovnosť vo výsledkoch, môže byť vhodná taká kombinácia politík, ktorá sa zameriava zároveň na zlepšenie výsledkov a na socioekonomicky znevýhodnených. Navyše, slabšími žiakmi sú často práve žiaci, ktorí majú nižší sociálny status. Z výsledkov vyplýva, že efektívnejšie sa zdá byť cieliť politiky na vybrané školy – tie so slabými výsledkami alebo sociálne znevýhodnené –, pretože medzi školami máme nadpriemerné rozdiely vo výsledkoch a zároveň nadpriemerné rozdiely aj v ich socioekonomickom statuse.

- **Zameranie na školy so slabými výsledkami** môže byť na Slovensku účinné, lebo socioekonomický status škôl úzko súvisí s rozdielmi v ich výsledkoch. Na Slovensku sa dá viac rozdielov v priemerných výsledkoch škôl pripísať rôznemu sociálnemu statusu žiakov, ktorí ich navštevujú. Slovensko dosahuje mierne nadpriemerný rozptyl vo výsledkoch v matematike medzi jednotlivými školami, pričom v porovnaní s OECD je väčšia časť z rozdielov vo výsledkoch medzi školami spôsobená rôznym socioekonomickým zložením školskej žiackej populácie. [Na Slovensku rozdiely vo výsledkoch medzi školami predstavujú takmer 60 % zo všetkých rozdielov vo výsledkoch (priemer OECD 37 %). Na Slovensku až 74 % z rozdielov vo výsledkoch v matematike medzi žiakmi v rôznych školách môže byť spôsobených vplyvom socioekonomických nerovností a až 80 % kombináciou socioekonomického statusu a rôzneho študijného programu žiaka. Na porovnanie, v priemere je v rámci OECD 63 % rozdielov vo výsledkoch medzi školami vysvetlených sociálnym statusom žiakov a 71 % sociálnym statusom a študijným programom.]
- **Zameranie na znevýhodnené školy** môže byť u nás tiež účinné, lebo socioekonomické rozdiely medzi školami sú veľké – zahŕňajú až 36 % z rozdielov v socioekonomickom statuse žiakov (priemer OECD je 24 %) – a zároveň rozdiely vo výsledkoch medzi školami vzhľadom na ich priemerný sociálny status sú u nás nadpriemerné. Konkrétne, zlepšenie priemerného indexu ESCS školy o 1 bod by znamenalo na Slovensku až o 86 bodov lepšie priemerné výsledky školy (v porovnaní s priemernými 72 dodatočnými bodmi v krajinách OECD).

Podľa názoru Inštitútu vzdelávacej politiky (IVP) je potrebné pri interpretovaní týchto výsledkov brať do úvahy, že PISA testuje 15-ročných žiakoch bez ohľadu na ročník a typ školy. Problémom pri interpretácii uvedených výsledkov môže byť, že vo väčšine krajín dochádza k prvej výraznejšej selekcii žiakov práve okolo 15. roku ich veku. Rozdiely medzi krajinami v porovnaní rozptylu viacerých indikátorov (napr. výsledky, ESCS, atď.) medzi školami a v rámci škôl môžu byť v niektorých prípadoch spôsobené aj tým, či k väčšej selekcii žiakov dochádza do veku 16 rokov (PISA to pokryje), alebo vo veku 16 rokov (PISA to nepokryje). To môže následne viesť k čiastočne skreslenej interpretácii výsledkov. Na ilustráciu, z 34 krajín OECD v 13 sa prvá selekcia žiakov uskutočňuje v 16. roku ich veku. Ich priemerný index akademickej inklúzie je 79,6 %, priemer ostatných krajín je 55,1 %. Je otázne, aké výsledky by dosiahli tieto krajiny, keby selektovali žiakov o rok skôr, resp. testovaní by v nich boli až 16-roční žiaci.

ktorí majú najnižší socioekonomický status. Pri porovnaní záškolákov a nedochvíľnych žiakov zo spodného kvartilu ESCS zaostávajú naši žiaci za rovesníkmi z OECD vo výsledkoch v matematike o 43 bodov.[14] Pri porovnaní záškolákov a nedochvíľnych žiakov z horného kvartilu ESCS sú naši žiaci v matematike o 7 bodov lepší než ich rovesníci z OECD. Negatívom je, že podiel žiakov zo spodného kvartilu ESCS, ktorí prišli neskoro na hodinu, narástol na Slovensku oproti roku 2003 o 5,1 p. b., zatiaľ čo podiel spodného kvartilu OECD sa znížil o 1,4 p. b.

Škola môže znižovať nedochvíľnosť a záškoláctvo žiakov udržiavaním prostredia disciplíny. Tá sa meria prostredníctvom tzv. indexu disciplíny. Disciplína slovenských žiakov je horšia ako v priemere krajín OECD. Zvýšenie disciplíny o jeden bod indexu pritom teoreticky môže na Slovensku nadpriemerne znížiť počet záškolákov – až o takmer 7 p. b. (v OECD v priemere o 5 p. b.).

Pocit prináležitosti žiakov k škole je na Slovensku piaty najnižší zo všetkých testovaných krajín OECD, pričom u nás nemá veľký vplyv na výsledky žiakov. Pocit prináležitosti žiakov vyjadruje index zostavený na základe výpovedí žiakov o ich pocitoch sociálnej interakcie a prepojenosti, šťastí a spokojnosti v škole. Žiakom sa vo všeobecnosti viac darí, pokiaľ si s rovesníkmi budujú pozitívne vzťahy, cítia sa v škole uvoľnene a ako súčasť skupiny. Z hľadiska jednotlivých položiek máme spomedzi krajín OECD tretí najmenší podiel žiakov, ktorí sa v škole cítia šťastní, oproti priemeru zaostávame o viac ako 15 p. b.

Graf 9: Postoj žiakov k vzdelávaniu sa zhoršil (zmena postoja slovenských žiakov k vzdelávaniu a teoretická strata bodov v matematike)

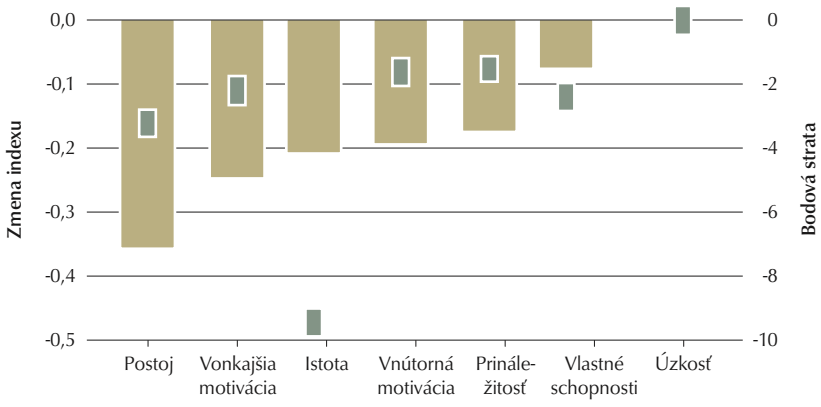

Legenda: zmena indexu 2003 – 2012, bodová strata.

Zdroj: OECD, prepočty IVP (tab. III.2.1b, 2.3f, 2.4e; tab. III.4.1f, 4.2f, 4.3f; tab. III.3.4f, 3.5f)

Naši žiaci nevnímajú ani dôležitosť školy pre ich budúcnosť, ani dôležitosť tvrdej práce počas štúdia. Postoj žiakov k škole vyjadrujú dva indexy. Prvý index je odvodený od ich vnímania dôležitosti školy pre ich budúcnosť. V tomto indexe sme sa oproti roku 2003 prepadli pod priemer OECD z 15. na 30. miesto. Postoj slovenských žiakov sa zhoršil najviac spomedzi krajín OECD, a to o 0,35 bodu. Aj keď zmena v indexe nevedie k veľkému zhoršeniu výsledkov, ak by sa minimálne udržali na úrovni z roku 2003, mohli naši žiaci v matematike dosiahnuť o 3,1 bodu lepšie výsledky. Spomedzi krajín OECD narástol na Slovensku najviac počet žiakov, ktorí považujú školu za stratu času, a to o viac ako 11 p. b. V tomto ukazovateli sme sa tak z celkového piateho miesta posunuli na tretiu priečku odspodu.

Druhý index je odvodený od vnímania dôležitosti tvrdej práce počas štúdia. Aj v tomto indexe dosahujeme podpriemerné hodnoty a nachádzame sa na treťom najhoršom mieste spomedzi krajín OECD (pred Gréckom a Poľskom). Slovenskí žiaci teda nie sú takí presvedčení ako žiaci v iných krajinách OECD, že im úsilie v škole pomôže získať dobrú prácu. Zmena postoja žiakov meraná týmto indexom však nespôsobuje výrazné zhoršenie ich výsledkov v škole.

Motivácia žiakov

Spomedzi krajín OECD sú slovenskí žiaci druhí najmenej vytrvalí, čo výrazne negatívne vplýva na ich výsledky. Index vytrvalosti vyjadruje ochotu žiakov riešiť zložité problémy, aj keď pritom narazia na ťažkosti. Ak by boli naši žiaci vytrvalejší (o jeden bod indexu), mohli by sa zlepšiť až o 16,5 bodu. Ak by boli takí vytrvalí ako priemerný žiak OECD, mohli by sa zlepšiť o 8 bodov. Vo väčšine zložiek indexu sa nachádzajú naši žiaci hlboko pod priemerom OECD. Napríklad iba 38 % slovenských žiakov sa nevzdáva, ak sú konfrontovaní s problémom (predposledné miesto, 18 p. b. od priemeru OECD), iba 23 % žiakov neodkladá ťažké problémy (tretie miesto odspodu, 14 p. b. od priemeru OECD) a iba 21 % žiakov robí viac, ako sa od nich pri riešení problémov očakáva (tretie miesto odspodu, 13 p. b. od priemeru OECD).

Žiaci na Slovensku sú spomedzi žiakov krajín OECD tretí najmenej otvorení riešiť úlohy, čo má výrazný vplyv na ich výsledky. Zlepšenie indexu otvorenosti o jeden bod spôsobuje rovnaké zlepšenie výsledkov ako v prípade indexu vytrvalosti. Dosiahnutie priemeru OECD v otvorenosti by mohlo zlepšiť výsledky našich žiakov až o 5 bodov. Z hľadiska jednotlivých otázok iba 41 % žiakov u nás tvrdí, že dokáže veci rýchlo pochopiť (tretie najhoršie umiestnenie v rámci krajín OECD, 15 p. b. od priemeru OECD) a iba 22 % žiakov rado rieši komplexné úlohy (predposledné miesto, 11 p. b. od priemeru OECD).

Slovenskí žiaci pripisujú zodpovednosť za neúspech viac sebe ako ostatným faktorom, spomedzi žiakov z krajín OECD dokonca nadpriemerne. Index zodpovednosti vyjadruje, do akej miery pripisujú žiaci svoj neúspech v matematike sebe a nakoľko iným faktorom (učiteľovi, nešťastiu, náhode). Čím sú hodnoty indexu vyššie, tým majú žiaci väčší pocit vlastnej zodpovednosti za výsledky. Paradoxne, zvýšenie indexu o jeden bod súvisí so zhoršením výsledkov, v priemere až o 16,5 bodu. Ak by naši žiaci pripisovali zodpovednosť viac iným faktorom než sebe – tak ako priemerní žiaci OECD –, mohli by dosiahnuť o 3,5 bodu lepšie výsledky.

Slovenskí žiaci vnímajú kontrolu nad úspechom v matematike a v škole na úrovni priemeru krajín OECD. Kontrola nad úspechom má však veľký vplyv iba na výsledky žiakov s výborným prospechom. Indexy vnímania kontroly nad úspechom v matematike a v škole vypovedajú o tom, či žiaci berú zvýšené úsilie a snahu ako prostriedok na dosiahnutie úspechu. V niektorých zložkách indexov kontroly nad úspechom naši žiaci vykazujú veľmi nízke hodnoty. Až 45 % slovenských žiakov si myslí, že budú mať zlé výsledky z matematiky bez ohľadu na to, či sa budú, alebo nebudú učiť, čo je najväčší podiel žiakov spomedzi krajín OECD (o 17 p. b. nad priemerom OECD). Až 34 % si myslí, že budú mať zlé výsledky z písomiek v škole bez ohľadu na to, či sa budú, alebo nebudú učiť, čo je druhý najväčší podiel žiakov spomedzi krajín OECD (o 13 p. b. nad priemerom OECD).

Slovenských žiakov matematika príliš nebaví, navyše ich vnútorná motivácia sa od roku 2003 výrazne znížila. Významný vplyv na výsledky má motivácia iba u žiakov s výborným prospechom. V indexe vnútornej motivácie – ktorý odzrkadľuje, do akej miery sa žiaci radi venujú matematike, pretože ich baví – sme sa umiestnili na 27. mieste z 34 krajín OECD, čo zapríčinil aj druhý najväčší pokles spomedzi krajín OECD od roku 2003. Slovensko sa tak z priemeru dostalo 11 miest pod priemer OECD. Napríklad iba 35 % slovenských žiakov zaujíma, čo sa v matematike učia. Je to najmenej spomedzi žiakov krajín OECD (o 17,5 p. b. pod priemerom OECD). Oproti roku 2003 ide o pokles až o 22 p. b., čo je suverénne najviac zo všetkých krajín. Na Slovensku je najväčší rozdiel (30 bodov) medzi tým, ako vnútorná motivácia vplýva na výsledky žiakov s najhorším a najlepším prospechom. Na výsledky najslabších žiakov je pritom paradoxne vplyv vyššej vnútornej motivácie negatívny.

Výrazne narástol podiel našich žiakov, ktorí matematiku nepovažujú za užitočnú pre ich budúce kariérne vyhliadky ani ďalšie štúdium (vonkajšia motivácia). Významný vplyv na výsledky má motivácia iba u žiakov s výborným prospechom. Index vonkajšej motivácie odzrkadľuje, do akej miery sa žiaci učia matematiku, pretože veria, že im získané vedomosti a zručnosti pomôžu v ich budúcom štúdiu a kariére. V indexe vonkajšej motivácie sme obsadili 29. priečku a zaznamenali najväčší pokles spomedzi 34 krajín OECD. Z hľadiska jednotlivých otázok iba 48 % slovenských žiakov vníma matematiku ako dôležitý predmet z dôvodu potreby vedomostí v budúcom štúdiu (tretie najhoršie umiestnenie, o 17 p. b. menej ako priemer OECD). Oproti roku 2003 je to pokles o 16 p. b., najviac v OECD. Rovnako podiel žiakov, ktorí považujú matematiku za dôležitý predmet z dôvodu potreby vedomostí v budúcom povolaní, klesol o 14 p. b., najviac v OECD.

Ako zvýšiť pocit istoty žiakov pri riešení matematických úloh?

Čím častejšie sa žiaci stretávajú s rovnakými typmi teoretických a praktických príkladov, tým sú si pri ich riešení istejší. Pri praktických príkladoch je nadobudnutá istota nižšia. Riešenie odlišných typov úloh, naopak, vplyv na sebaistotu žiakov pri riešení konkrétneho typu úlohy nemá alebo je veľmi malá. Za Slovensko konkrétne údaje nie sú k dispozícii.

Priamy vplyv počítania teoretických a praktických príkladov na výsledky žiakov nie je na Slovensku rovnaký.

- **Zvýšenie indexu teoretickej matematiky spôsobuje výrazné zlepšenie slovenských žiakov, a to o 30 bodov.** Ak žiak patrí do spodného kvartilu indexu, je až 2-krát vyššia pravdepodobnosť, že skončí medzi 25 % najslabších žiakov.
- **Zvýšenie indexu aplikovanej matematiky sa na Slovensku, naopak, spája s 10-bodovým poklesom vo výsledkoch žiakov.** Okrem Slovenska vykazuje z krajín OECD zápornú hodnotu iba Turecko. Čím častejšie sú žiaci vystavovaní matematickým úlohám z praxe, tým lepšie výsledky v priemere dosahujú, ale to platí iba po určitú hranicu, keď sa už priemerné výsledky začínajú zhoršovať. Slovensko sa nachádza približne na priemernej hranici OECD, preto zvýšenie indexu už môže spôsobovať zhoršenie výsledkov.

Viera žiakov vo vlastné matematické vlohy a schopnosti

Slovenskí žiaci pociťujú spomedzi žiakov krajín OECD mierne nadpriemernú istotu pri riešení matematických úloh, oproti roku 2003 však u nich nastalo najvýraznejšie zhoršenie. Index istoty odzrkadľuje, nakoľko si žiaci veria pri riešení rôznych teoretických a praktických úloh z matematiky. Zhoršenie indexu o jeden bod pritom súvisí so zhoršením výsledkov v priemere až o 47 bodov. Na rozdiel od ostatných krajín OECD sa približne rovnaké zlepšenie týka žiakov dosahujúcich slabé aj výborné výsledky. Pokiaľ by si teda naši žiaci zachovali úroveň istoty z roku 2003, mohli by dosiahnuť v priemere až o 9 bodov lepšie výsledky. Najviac stratili slovenskí žiaci istotu pri riešení jednoduchých a zložitých rovníc, a to o 9 p. b., resp. 12,8 p. b. Rozdielmi v istote pri riešení matematických úloh sa dá vysvetliť až 30 % rozdielov vo výsledkoch žiakov. Keď si žiak pri riešení úloh nie je istý, pravdepodobnosť, že sa zaradí medzi 25 % najslabších žiakov, je až 3,5-krát vyššia. Ohrození sú najmä žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia, pretože vykazujú nižšie hodnoty indexu istoty ako ostatní žiaci.

Naši žiaci vnímajú vlastné matematické schopnosti a myslenie negatívne, v hodnotení tohto ukazovateľa obsadili v rámci krajín OECD 30. miesto. Zjednodušene povedané, vnímanie vlastných matematických schopností a myslenia predstavuje odpoveď žiaka na otázku: „Som dobrý v matematike?“ Slovensko sa pohybuje pod priemerom OECD, oproti roku 2003 sme sa v absolútnom vyjadrení zhoršili iba mierne, avšak najviac zo všetkých krajín. V priemere sa krajiny OECD dokonca mierne zlepšili. Konkrétne, iba 31 % slovenských žiakov označilo matematiku za svoj obľúbený predmet (druhé najhoršie umiestnenie spomedzi krajín OECD) a iba 21 % žiakov u nás rozumie aj zložitým matematickým úlohám (tretie najhoršie umiestnenie spomedzi krajín OECD).

Viera vo vlastné schopnosti ma tendenciu rásť v krajinách, v ktorých narastá aj vnútorná motivácia žiakov. Na Slovensku sa pritom vnútorná motivácia žiakov zhoršila spomedzi krajín OECD skoro najviac. S narastajúcou vierou sa zlepšujú najmä výsledky najlepších žiakov, na Slovensku v priemere až o 41 bodov, u najhorších žiakov je to o 21 bodov. Pokiaľ by sme zostali na úrovni z roku 2003, naši žiaci by dosiahli v priemere o 2,5 bodu viac. Rozdielmi vo vnímaní vlastných matematických schopností sa dá vysvetliť 11 % rozdielov vo výsledkoch žiakov.

Slovenský žiak sa bojí matematiky (pociťuje strach a nervozitu pred hodinou matematiky a riešením úloh) rovnako ako priemerný žiak OECD. Ak by sa bál viac (o jeden bod indexu), mohlo by to spôsobiť zhoršenie jeho výsledkov až o 36 bodov. Rozdielmi v úzkosti z matematiky sa dá vysvetliť až 17 % rozdielov vo výsledkoch žiakov. O niečo viac sa boja žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia. Krajiny, v ktorých žiaci vykazujú nadpriemerne veľký strach z matematiky, dosahujú v priemere horšie výsledky.

Vytvárajú naši učitelia u žiakov dostatočné predpoklady na lepšie výsledky v matematike?

Učitelia významnou mierou formujú vzťah a náklonnosť žiakov k učeniu sa, vzbudzujú v nich motiváciu a prispievajú k tvorbe pozitívneho pohľadu žiaka na samého seba. Tieto aspekty majú kladný vplyv na výsledky žiakov. Učitelia ich rozvíjajú tým, že v žiakoch podnecujú poznávanie, zisťujú a poskytujú im spätnú väzbu, vytyčujú ciele a méty a individuálne pristupujú k ich potrebám.

PISA 2012 meria, do akej miery prebiehajú v školách uvedené aktivity prostredníctvom štyroch indexov – index aktivít podnecujúcich poznávanie, index získavania spätnej väzby a vytyčovania cieľov, index individuálneho prístupu k žiakom a index poskytovania spätnej väzby.

V uvedených indexoch sa Slovensko v medzinárodnom porovnaní nevymyká priemeru krajín OECD. Nemožno preto jednoznačne tvrdiť, že výrazne nižšie hodnoty angažovanosti, motivácie a viery vo vlastné schopnosti slovenských žiakov sú spôsobené nedostatkom podnetného prostredia, deficitu poskytovania spätnej väzby žiakom a získavania spätnej väzby od žiakov alebo individuálneho prístupu. Viac svetla by mohli priniesť údaje o vývoji indexov, ktoré však nie sú k dispozícii.

V niektorých aspektoch však určite existuje priestor na zlepšenie. Čo sa týka podnetného prostredia, iba 44 % slovenských žiakov odpovedalo, že im učiteľ pomáha učiť sa z vlastných chýb (15 p. b. pod priemerom OECD), a iba 42 % žiakov odpovedalo, že učitelia zadávajú úlohy, ktoré sa dajú vyriešiť viacerými spôsobmi (20 p. b. pod priemerom OECD). Pri spätnej väzbe iba 44 % žiakov odpovedalo, že sa učiteľ pýta na ich spôsob uvažovania a argumentácie (12 p. b. pod priemerom OECD). Zatiaľ čo uvedené aktivity pozitívne vplývajú na záujem, motiváciu a vnímanie žiakov, je ich priamy súvis s výsledkami možno prekvapujúco negatívny. Negatívna závislosť môže byť dôsledkom toho, že učitelia vykonávajú spomínané aktivity častejšie so slabšími žiakmi – keby sa im týmto spôsobom nevenovali, možno by ich výsledky boli ešte horšie.

Po príčinách súčasného zlého stavu na Slovensku je potrebné pátrať aj za hranicami školy. Rodina je rovnako ako škola a učitelia kľúčovou entitou, ktorá ovplyvňuje a formuje postoje žiakov. PISA 2012 skúmala vo vybraných krajinách vplyvy očakávaní rodičov a pozornosti, ktorú venujú deťom. Tieto pozitívne vplývajú na faktory, ako je vytrvalosť, vnútorná motivácia žiakov, a eliminujú neskoré príchody a záškoláctvo. Pozitívny vplyv majú aj priamo na výsledky žiakov v matematike. Slovensko patrí medzi krajiny, ktoré sa zisťovania nezúčastnili, preto podrobnejšie údaje za SR nie sú k dispozícii.

3. Organizácia vzdelávania, vzdelávacie zdroje a prostredie

Výsledky vzdelávania súvisia s organizáciou vzdelávacieho prostredia, t. j. so stratifikáciou školských systémov, s alokáciou zdrojov, so systémom riadenia a hodnotenia, ako aj s klímou školy.

Stratifikácia v školských systémoch

Stratifikácia v školských systémoch – napríklad v dôsledku opakovania ročníka či skorej selekcie – posilňuje vzťah medzi socioekonomickým zázemím žiakov a ich výsledkami. V krajinách, kde viac žiakov opakuje ročník, je vzťah medzi sociálnym statusom a výsledkami žiakov silnejší.

Vertikálna stratifikácia

Väčšia vertikálna stratifikácia (t. j. žiaci v rovnakom veku, ktorí navštevujú rôzne ročníky) na systémovej úrovni zvyšuje vzťah medzi sociálnym statusom a výsledkami žiakov, ale v rámci krajín OECD nemá vplyv na ich priemerné výsledky.

Na Slovensku je podiel žiakov, ktorí opakovali ročník, nižší ako priemer OECD, ale od roku 2003 výrazne narástol. Zo žiakov testovaných na Slovensku len 7,6 % uviedlo, že aspoň raz opakovali ročník. Priemer v krajinách OECD bol až 12,4 % žiakov. Negatívom je, že od roku 2003 došlo u nás k nárastu podielu žiakov, ktorí opakovali ročník, až o 5 p. b., čo je druhý najvyšší nárast v rámci krajín OECD. Najväčší problém je na prvom stupni základnej školy (primárne vzdelávanie), kde až 1,4 % našich žiakov opakovalo ročník viac ako jedenkrát, čo je dvojnásobok priemeru OECD (0,7 %). Žiaci, ktorí opakovali ročník, dosahujú v porovnaní so žiakmi, ktorí ročník neopakovali ani raz, výrazne horšie výsledky. Rozdiel vo výsledkoch je u nás najväčší zo všetkých krajín OECD – až 145 bodov bez očistenia o socioekonomický status žiakov.

Graf 10: Sociálne slabší skôr opakujú ročník (pravdepodobnosť opakovania ročníka žiaka na Slovensku pri daných výsledkoch a podľa sociálneho statusu žiakov)

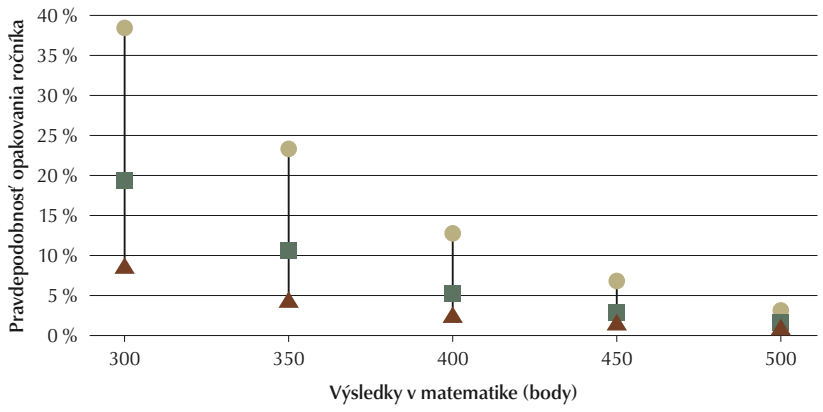

Legenda: ● socioekonomicky znevýhodnený žiak (ESCS = -1), ■ socioekonomicky priemerný žiak (ESCS = 0), ▲ socioekonomicky zvýhodnený žiak (ESCS = 1).

Zdroj: OECD, prepočty IVP (tabuľka IV.2.3)

Znevýhodnení žiaci sú vystavení vyššiemu riziku opakovania ročníka než ich zvýhodnení spolužiaci. Všeobecne platí, že čím lepšie výsledky žiaka, tým menšia pravdepodobnosť opakovania ročníka. Znevýhodnení žiaci majú však štatisticky signifikantne vyššiu pravdepodobnosť, že opakujú ročník, až v 35 zo 61 sledovaných krajín, a to aj po zohľadnení ich výsledkov v matematike. To znamená, že pri porovnaní dvoch žiakov s podobnými výsledkami v matematike žiak, ktorý je viac socioekonomicky znevýhodnený než ostatní, s vyššou pravdepodobnosťou opakuje ročník. To platí aj pre Slovensko, dokonca nízky sociálny status zvyšuje u nás pravdepodobnosť opakovania ročníka najviac zo všetkých krajín. Napríklad ak žiak na Slovensku dosahuje v matematike 300 bodov a je socioekonomicky zvýhodnený, pravdepodobnosť, že opakuje ročník, je len 8 : 100. Ak je tento žiak socioekonomicky znevýhodnený, pravdepodobnosť opakovania ročníka je u neho až 39 : 100 (graf 10).

V priemernom veku začatia školskej dochádzky sa výraznejšie nelíšime od priemeru OECD. Na porovnanie, priemerný vek začiatku školskej dochádzky súčasných 15-ročných žiakov bol u nás 6,3 roka, priemer žiakov v krajinách OECD 6,1 roka. Na Slovensku z testovaných 15-ročných žiakov začala až tretina plniť školskú dochádzku, keď mali 7 rokov. K zmenám nedošlo, tieto čísla boli obdobné aj roku 2003.

Horizontálna stratifikácia

Horizontálna stratifikácia medzi školami má negatívny vplyv na rovnosť vzdelávacích príležitostí, ale vo všeobecnosti nesúvisí s priemernými výsledkami jednotlivých krajín. Vplyv socioekonomického postavenia na výsledky žiakov je silnejší v školských systémoch, kde dochádza k rôznym formám horizontálnej stratifikácie (napr. žiaci sa delia do rôznych programov, kde ich delia skôr, kde viac žiakov navštevuje odborné školy alebo školy, ktoré selektujú žiakov).[15]

Slovensko má nadpriemerne selektívny školský systém, čo je čiastočne ovplyvnené aj vekom žiakov pri ukončení základnej školy. Niektoré školské systémy sú vysoko selektívne a triedia žiakov do rôznych vzdelávacích prúdov na základe ich akademických výsledkov. V priemere OECD bolo 43 % žiakov v školách, kde ich prijatie záviselo od predchádzajúcich študijných výsledkov. Na Slovensku bolo v takýchto školách až 53 % žiakov. Pri interpretácii tohto ukazovateľa je podľa názoru IVP vhodné zohľadniť, že v prieskume sa sledujú 15-roční žiaci, preto časť z rozdielov medzi krajinami

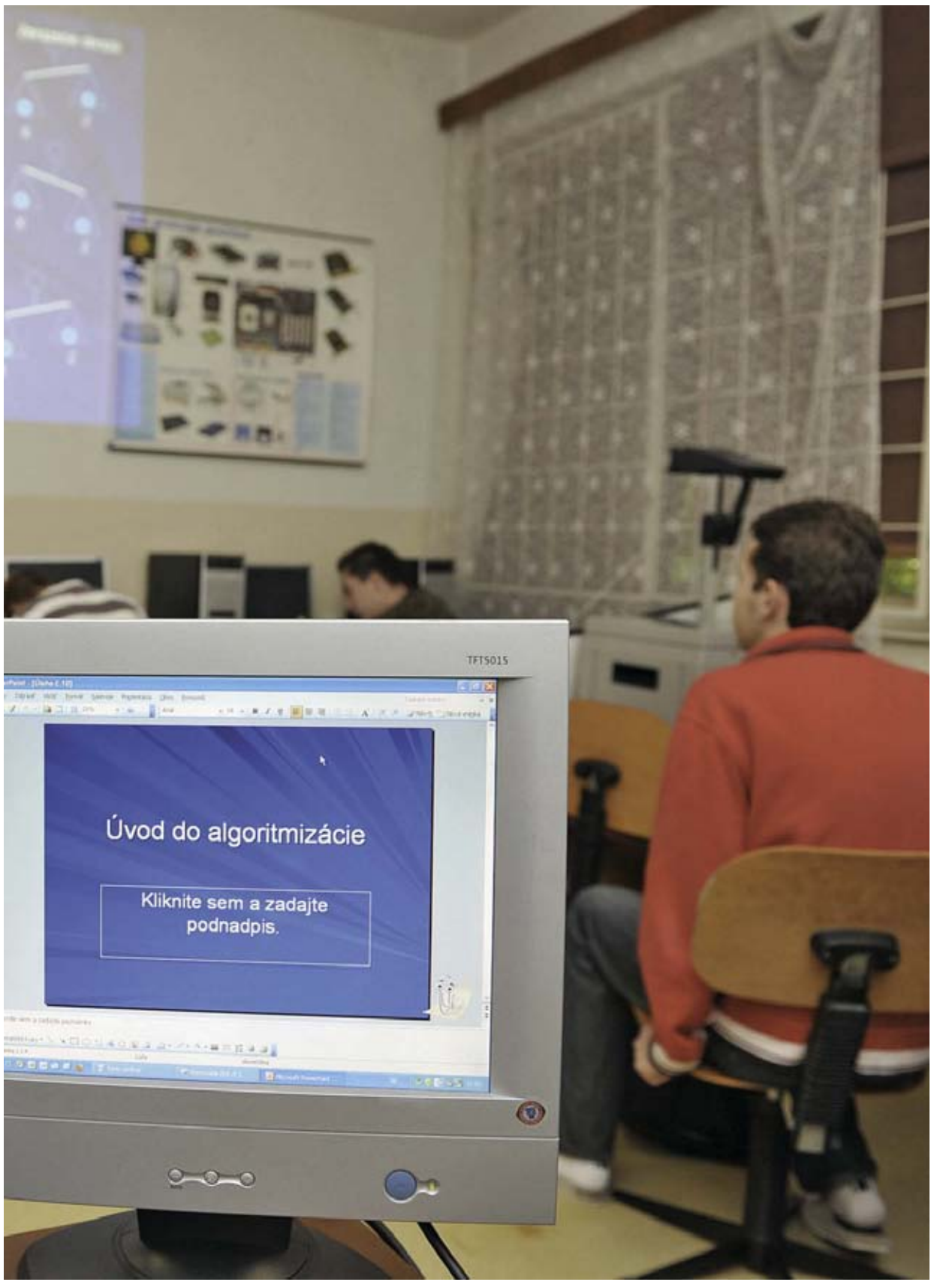

môže byť spôsobená tým, či prichádza k významnej selekcii žiakov do 15. roku vrátane alebo po ňom.

Zoskupovanie žiakov v rámci školy sa na Slovensku nevymyká priemeru OECD. Žiaci môžu byť zaraďovaní do tried a skupín v rámci tried podľa svojich schopností. Systémy, ktoré delia žiakov viac do skupín, majú tendenciu dosahovať horšie výsledky aj po zohľadnení HDP na obyvateľa. V tomto smere sa Slovensko nachádza približne v priemere krajín OECD.

Systémová alokácia zdrojov

Krajiny s výbornými výsledkami majú tendenciu spravodlivejšie alokovať ľudské, materiálne a časové zdroje medzi socioekonomicky zvýhodnenými a znevýhodnenými školami.

Finančné zdroje

Finančné prostriedky zohrávajú dôležitú úlohu iba v chudobnejších krajinách. V prípade krajín, ktoré majú kumulatívne výdavky na žiaka nižšie ako 50-tisíc USD (približná úroveň výdavkov v Českej republike, na Slovensku a v Maďarsku), vyššie výdavky na vzdelávanie predikujú aj lepšie výsledky v matematike. To však neplatí pre vyspelé krajiny, kde sú lepšími prediktormi výsledkov žiakov iné faktory ako bohatstvo.[16]

Slovenské výdavky na žiaka patria medzi najnižšie, ale v poslednom desaťročí rástli najrýchlejšie z krajín OECD. Roku 2010 Slovensko vynakladalo na jedného žiaka vo veku od 6 do 15 rokov kumulatívne približne 53-tisíc USD PPP, čo je spolu s Chile, Maďarskom, Tureckom a Mexikom najmenej v OECD. Na druhej strane takto definované výdavky na žiaka stúpli na Slovensku od roku 2001 najviac z 26 krajín OECD s dostupnými údajmi.

Učitelia na Slovensku majú relatívne nízke platy. Plat učiteľa po 15 rokoch praxe na Slovensku prestavuje len 61 % z HDP na obyvateľa, priemer OECD je 129 %. Na Slovensku je to najmenej z krajín OECD, z ďalších 21 krajín mimo OECD sú relatívne nižšie platy len v Indonézii, Lotyšsku a Rumunsku. Vyššie platy učiteľov zohrávajú úlohu iba v bohatších krajinách. Medzi krajinami, ktorých HDP na obyvateľa je vyššie ako 20-tisíc USD (väčšina krajín OECD), platí, že krajiny, ktoré platia učiteľov viac (vyššie platy učiteľov v pomere k priemerným príjmom), majú tendenciu dosahovať v matematike lepšie výsledky.

Ľudské zdroje

Samotné množstvo ľudských zdrojov priamo nesúvisí s výsledkami žiakov. Rozsah nedostatku učiteľov však súvisí s množstvom iných zdrojov pridelených školám a ich socioekonomickým postavením, resp. rovnosťou v školských systémoch.

Počet žiakov na učiteľa je v testovaných školách u nás v priemere OECD, aj keď od roku 2003 mierne poklesol. Na Slovensku klesol počet žiakov pripadajúcich na jedného učiteľa zo 14,8 v roku 2003 na 13,3 v roku 2012, čo je presne v priemere krajín OECD. Na porovnanie vývoja, priemer krajín OECD s dostupnými porovnateľnými údajmi v čase klesol z 13,4 žiaka na učiteľa v roku 2003 na 12,6 v roku 2012.

V medzinárodnom porovnaní nemáme nedostatok učiteľov, mierne zaostávame len vo vzdelávaní učiteľov matematiky. Slovensko má podľa vyjadrení riaditeľov nadpriemerný podiel kvalifikovaných učiteľov v školách. Mierne zaostávame vo vzdelávaní učiteľov matematiky, keď v troch mesiacoch predchádzajúcich testovanie sa na Slovensku zúčastnilo programu profesijného rozvoja so zameraním na matematiku 24 % učiteľov matematiky, čo je menej než priemer OECD (39 %). Navyše v prípade škôl z malých obcí do 3-tisíc obyvateľov to bolo len 12 % učiteľov. Nedostatok učiteľov nahlásili u nás roku 2012 riaditelia škôl, ktoré navštevuje 12,6 % žiakov (oproti 20,4 % v roku 2003). Školy na Slovensku, ktoré vykazujú najväčší nedostatok kvalifikovaných učiteľov, dosahujú výrazne horšie výsledky v porovnaní s priemerom OECD. Máme taktiež relatívne väčšie rozdiely v nedostatku učiteľov medzi zvýhodnenými a nezvýhodnenými školami, aj keď od roku 2003 došlo k miernemu zlepšeniu.

Materiálne zdroje

Vzdelávacie zdroje dostupné v školách majú vplyv na celkové výsledky systému.[17] Úspešné vzdelávacie systémy majú tendenciu alokovať zdroje spravodlivejšie naprieč školami bez ohľadu na ich socioekonomické postavenie.

Napriek výraznému zlepšeniu vo vybavení škôl vzdelávacími prostriedkami je Slovensko na základe hodnotenia riaditeľov druhé najhoršie z krajín OECD (po Mexiku). Z jednotlivých sledovaných položiek sme nadpriemerní vo vybavení výpočtovou technikou a prístupom na internet, mierne zaostávame v softvérovom vybavení, výraznejšie vo vybavení škôl laboratóriami a knižnicami. Absolútne najhorší zo všetkých testovaných krajín sme v učebniciach, keď riaditelia škôl, ktoré reprezentujú až 80 % slovenských žiakov, uviedli, že nedostatok učebníc im bráni vo vzdelávaní. Pozitívom je, že rozdiely vo vybavení medzi školami máme najmenšie v OECD a veľké rozdiely nemáme ani vo vybavení medzi zvýhodnenými a nezvýhodnenými školami.

Časové zdroje

Na úrovni škôl bol zaznamenaný vzťah medzi výsledkami žiakov a časom, ktorý strávia žiaci učením sa v škole, ako aj po škole. Tento vzťah však nebol pozorovaný na úrovni vzdelávacích systémov jednotlivých krajín.[18]

Na úrovni krajín nebol zaznamenaný jasný vzťah medzi časom venovaným výučbe matematiky a ich celkovými výsledkami. Výsledky žiakov závisia nielen od kvantity, ale aj od kvality výučby, čo naznačuje, že práve rozdiely v kvalite výučby naprieč krajinami môžu byť dôvodom nejasného vzťahu medzi časom venovaným výučbe matematiky a celkovými výsledkami krajín.

Čas venovaný výučbe matematiky na bežných hodinách však pozitívne súvisí s výsledkami žiakov na úrovni jednotlivých škôl. V 15 krajinách školy, ktoré venujú viac času výučbe matematiky, dosahujú lepšie výsledky, a to aj po zohľadnení socioekonomického statusu, demografického profilu žiakov a škôl a celého radu ďalších charakteristík.

Podľa vyjadrení žiakov poklesol u nás priemerný počet vyučovacích hodín matematiky, priemer OECD mierne stúpol. Priemerný týždenný rozsah výučby matematiky podľa vyjadrení 15-ročných žiakov bol u nás roku 2012 približne 181 minút, keď poklesol zo 198 minút v roku 2003. Priemerný žiak v OECD uviedol, že roku 2012 sa učil matematiku približne 212 minút, pričom roku 2003 to bolo len 198 minút.[19]

Žiaci u nás trávia výrazne menej hodín nad domácimi úlohami než roku 2003. Podľa vyjadrení žiakov klesol na Slovensku priemerný počet hodín, ktorý strávia nad domácimi úlohami, z 8,4 na 3,2 hodiny týždenne. Roku 2012 sa menej času než u nás venovali domácim úlohám len žiaci v Českej republike, Kórejskej republike a vo Fínsku. Množstvo času stráveného nad domácimi úlohami kleslo medzi rokmi 2003 až 2012 až v 31 z 38 krajín s dostupnými dátami. V priemere krajín OECD došlo v tomto období k poklesu z 5,9 na 4,9 hodiny týždenne.

Školy na Slovensku ponúkajú veľa mimoškolských aktivít súvisiacich s matematikou, v tvorivých aktivitách však zaostávame. Vo všetkých krajinách, ktoré sa zúčastnili výskumu PISA 2012, krajiny s najlepšími výsledkami ponúkajú viac tvorivých mimoškolských aktivít, taktiež v nich viac žiakov a dlhší čas participuje na predškolskom vzdelávaní. Mimoškolské aktivity môžu zlepšiť kognitívne aj nekognitívne zručnosti žiakov. V indexe, ktorý meria mimoškolské aktivity súvisiace s matematikou, sme sa umiestnili na piatom mieste z 34 krajín OECD. Úplne bežné sú v našich školách aktivity, ako matematický a počítačový krúžok či rôzne matematické súťaže.

V indexe, ktorý meria tvorivé mimoškolské aktivity, sme sa umiestnili na 28. mieste z 34 krajín OECD. Školy u nás v menšej miere ponúkajú aktivity, ako napr. hudobná skupina, orchester alebo spevácky zbor, školské predstavenie alebo muzikál, umelecký, resp. výtvarný krúžok. Vo väčšine krajín OECD školy s väčšou ponukou tvorivých mimoškolských aktivít dosahujú lepšie výsledky v matematike, na Slovensku výsledky žiakov nesúvisia s rozsahom tvorivých aktivít v jednotlivých školách.

Účasť na predškolskom vzdelávaní máme priemernú, pričom žiaci, ktorí neparticipovali na predškolskom vzdelávaní, dosahujú výrazne horšie výsledky. Aj v krajinách, ktoré sa zúčastnili výskumu PISA 2012 a dosiahli v ňom najlepšie výsledky, viac žiakov a dlhší čas participuje na predškolskom vzdelávaní.

Na Slovensku až 93 % žiakov uviedlo, že sa zúčastnilo predškolskej výchovy aspoň jeden rok, čo je takmer presne v priemere krajín OECD. Viac ako jeden rok navštevovalo u nás predškolské zariadenie až 80 % žiakov, priemer OECD je 74 %. Pri žiakoch s najnižším sociálnym statusom bola participácia u nás na úrovni 64 %, u žiakov s najvyšším sociálnym statusom až 90 %. Slovenskí žiaci, ktorí neabsolvovali predškolské vzdelávanie, dosiahli až o 103 bodov horšie výsledky v matematike v porovnaní so žiakmi, ktorí participovali na predškolskom vzdelávaní viac ako jeden rok. Žiaci, ktorí sa nezúčastnili predškolského vzdelávania, sú prevažne zo znevýhodnených rodín. Avšak aj po zohľadnení socioekonomického statusu žiakov zostáva silný vzťah medzi účasťou na predškolskom vzdelávaní a výsledkami žiakov, aj keď rozdiely sa znížia približne o polovicu. Po zohľadnení sociálneho statusu žiakov je na Slovensku rozdiel vo výsledkoch medzi žiakmi, ktorí navštevovali predškolské zariadenie viac ako jeden rok, a žiakmi, ktorí ho nenavštevovali vôbec, až 57 bodov. To je druhý najväčší vplyv v rámci krajín OECD po Francúzsku, pričom viac ako 50-bodový rozdiel vo výsledkoch má okrem Slovenska ďalších 6 krajín OECD.

Systém riadenia a hodnotenia

Slovenský školský systém ponecháva školám nadpriemernú autonómiu v oblasti kurikula a hodnotenia, ako aj zodpovednosti za alokáciu zdrojov. Vyššia autonómia škôl má vo všeobecnosti pozitívny vplyv na výsledky žiaka v prípade, že krajina má zavedené „zodpovednostné“ mechanizmy a riaditelia škôl a učitelia pri riadení škôl spolupracujú.[20] Naopak, väčšia zodpovednosť za riadenie alokácie zdrojov sa javí ako nesúvisiaca s celkovými výsledkami školských systémov.

V prípade stredných škôl je u nás konkurencia medzi školami vyššia ako priemer OECD, v prípade základných škôl je priemerná.[21] Väčšia miera súťaživosti na úrovni jednotlivých krajín vo všeobecnosti však neznamená lepšie priemerné výsledky žiakov. Na Slovensku v prípade vyššieho sekundárneho vzdelávania len 4 % žiakov navštevujú školy, ktoré si nekonkurujú so žiadnou inou školou (priemer OECD je 19 %). Pri nižšom sekundárnom vzdelávaní navštevuje školy, ktorým nekonkuruje žiadna iná škola, približne 27 % žiakov, čo je blízko priemeru OECD s 26 %. Na úrovni jednotlivých škôl tie, ktoré sú vystavené vyššej konkurencii, dosahujú lepšie výsledky až v 28 krajinách. Napríklad na Slovensku je rozdiel vo výsledkoch medzi školami, ktoré súperia aspoň s jednou ďalšou školou, a školami, ktoré nesúperia so žiadnou ďalšou školou, až 39 bodov. Keď sa však tieto rozdiely očistia o socioekonomický status žiaka a školy a ďalšie faktory, vplyv súťaživosti na výsledky škôl je minimálny (okrem Estónska a Českej republiky).

Vplyvy neštátnych škôl na výsledky žiakov sú na úrovni jednotlivých krajín rôzne. Na Slovensku navštevuje štátne, resp. verejné školy 91 % žiakov, priemer OECD je 82 %. V krajinách OECD, ako aj vo všetkých krajinách, ktoré sa zúčastnili výskumu PISA 2012, podiel žiakov navštevujúcich neštátne školy[22] nesúvisí s celkovou výkonnosťou vzdelávacieho systému. Pri porovnaní priemerných výsledkov medzi štátnymi a neštátnymi školami, bez zohľadnenia rôzneho zázemia, neštátne školy majú tendenciu dosahovať lepšie výsledky než štátne školy v 28 krajinách. To platí aj pre Slovensko, keď neštátne školy dosiahli v matematike o 42 bodov lepšie výsledky (priemer OECD je 28 bodov) než štátne školy. Po očistení o socioekonomické faktory sú krajiny, kde stále platí, že žiaci v neštátnych školách dosahujú lepšie výsledky, ale je aj viacero krajín, kde je to naopak. Na Slovensku sú po očistení o status žiakov priemerné výsledky škôl o 17 bodov v prospech neštátnych škôl, po očistení o status žiakov aj status školy už o 7 bodov v prospech štátnych škôl.[23]

Na Slovensku je miera zapojenia učiteľov do riadenia školy len mierne pod priemerom OECD. Vzťah medzi autonómiou škôl a výsledkami v matematike sa líši v závislosti od miery, do akej v celom systéme riaditelia spolupracujú s učiteľmi. V systémoch, kde v riadení učitelia a riaditelia spolupracujú častejšie, autonómia škôl vplýva na výsledky v matematike pozitívne. OECD na základe dotazníkov vytvorila ďalšie tri indexy, ktoré sledujú, akým štýlom riaditelia vedú školy (napr. tvorba cieľov a rozvoj kurikula, podpora výučby, podpora profesionálneho rozvoja). Slovensko sa v nich výraznejšie nelíši od priemeru OECD.

Podľa vyjadrení riaditeľov škôl rodičia na Slovensku riešia s učiteľmi viac správanie detí ako ich študijné výsledky. Naopak, v priemere krajín OECD rodičia riešia viac študijný pokrok žiakov. V prieskume boli riaditelia škôl požiadaní, aby odhadli aj podiel rodičov, ktorí sa zúčastnili rôznych školských aktivít. Rodičia žiakov na Slovensku sa relatívne často zapájajú napríklad do rôznych dobrovoľníckych aktivít pre školu či do získavania finančných prostriedkov. Porozprávať sa o správaní svojho dieťaťa podľa odhadu riaditeľov príde do školy z vlastnej iniciatívy 26 % rodičov, o študijných výsledkoch len 19 %. Z iniciatívy učiteľa rieši správanie žiakov až 32 % rodičov, študijný pokrok len 23 %.[24] Na porovnanie, v Nórsku, vo Švédsku, v Macau, Dánsku a Japonsku priemerný žiak navštevuje školu, ktorej riaditeľ uviedol, že viac ako 70 % rodičov diskutovalo o študijnom pokroku svojho dieťaťa na podnet jedného z učiteľov.

V porovnaní s priemerom OECD navštevuje na Slovensku menej žiakov školy, ktorých riaditelia pociťujú od väčšiny rodičov tlak na vysoké akademické štandardy. Na Slovensku len 10 % žiakov navštevuje školy, ktorých riaditelia uviedli, že sú pod tlakom mnohých rodičov, až 59 % je v školách, ktoré sú pod tlakom menšiny rodičov, a 31 % v školách, ktoré nie sú pod tlakom rodičov. Na porovnanie, v priemere OECD je 21 % žiakov v školách, ktorých riaditelia uviedli, že sú pod tlakom mnohých rodičov, 46 % z nich je v školách, ktoré sú pod tlakom menšiny rodičov, a 33 % je v školách, ktoré nie sú pod tlakom rodičov.

Spôsob a účel národného testovania žiakov je na Slovensku podobný ako vo väčšine krajín OECD. Slovensko patrí do skupiny 8 krajín OECD, ktoré majú národné hodnotenie na úrovni nižšieho sekundárneho vzdelávania (u nás Testovanie 9) a národné skúšky na úrovni vyššieho sekundárneho vzdelávania (externá maturita). Väčšia skupina – 9 krajín OECD – má národné skúšky na úrovni nižšieho aj vyššieho sekundárneho vzdelávania. Ďalšie 2 krajiny OECD nemajú iba národné skúšky, ale aj ďalšie typy skúšok, resp. hodnotení. V 9 krajinách OECD nemajú skúšky na sekundárnom stupni štúdia, ale na veľký počet vysokoškolských odborov sú prijímacie skúšky. Zverejňovanie dát o výsledkoch má dôležitú úlohu vo vzťahu k autonómii škôl a ich výsledkom. Krajiny, v ktorých sú výsledky zaznamenávané, majú tendenciu vykazovať slabší vplyv socioekonomického postavenia žiakov a škôl na výsledky žiakov v matematike.

Z hľadiska využitia viacerých aspektov zabezpečenia kvality sa vo väčšine z nich výraznejšie nelíšime od priemeru OECD. Podľa vyjadrení riaditeľov škôl u nás viac žiakov, než je priemer v krajinách OECD, navštevuje školy, kde sa používa systematický zber dát (napr. dochádzka, hodnotenie, atď.) a využíva sebahodnotenie škôl. Naopak, menej žiakov u nás navštevuje školy, ktorých riaditelia uviedli, že sa využíva externá evalvácia a spätná väzba od žiakov v písomnej forme. Čím viac spätnej väzby od žiakov (o výučbe, učiteľoch alebo iných vzdelávacích zdrojoch) krajiny OECD v písomnej forme využívajú, tým majú vyššiu tendenciu dosahovať lepšie výsledky aj vyššiu rovnosť.

Školské prostredie (klíma školy)

Žiaci na Slovensku hodnotia vzťahy učiteľov k nim ako mierne horšie oproti priemeru v krajinách OECD. Žiaci odpovedali na viaceré otázky týkajúce sa ich vzťahov s učiteľmi. Napríklad, či vychádzajú so svojimi učiteľmi, či si učitelia žiakov vážia alebo či učitelia pristupujú k žiakom spravodlivo. Z odpovedí na tieto otázky bol vytvorený index, kde sa Slovensko umiestnilo až na 31. mieste spomedzi 34 krajín OECD, pričom hodnota indexu je len veľmi mierne pod priemerom OECD. Výraznejšie nezaostávame v žiadnej zo sledovaných podoblastí. Pozitívom je, že vnímanie vzťahu žiakmi sa od roku 2003 na Slovensku zlepšilo, dokonca mierne viac, než bolo priemerné zlepšenie v krajinách OECD.[25]

Disciplína na hodinách matematiky je podľa žiakov len mierne horšia oproti priemeru v krajinách OECD, ale jej zlepšenie by mohlo zlepšiť aj výsledky žiakov. Miera disciplíny bola vypočítaná na základe odpovedí žiakov na rozsah rôznych prerušení výučby, ktoré sa vyskytujú na hodinách matematiky. Napríklad, či žiaci nepočúvajú, čo učiteľ hovorí, či je v triede hluk a neporiadok alebo či učiteľ musí dlho čakať, kým sa žiaci utíšia. V disciplíne sme na 27. mieste spomedzi 34 krajín OECD, od roku 2003 sme sa mierne zlepšili, ale o menej, než sa zlepšil priemer OECD. Školy s vyššou disciplínou dosahujú lepšie výsledky aj po očistení o ich socioekonomický status. Keby disciplína u nás bola na úrovni priemeru krajín OECD, mohli by sme teoreticky dosahovať v priemere až o 3 body lepšie výsledky v matematike.

Riaditelia vnímajú, že viac žiakov u nás sa správa spôsobom, ktorý negatívne ovplyvňuje klímu školy, čo sa negatívne premieta do výsledkov. Riaditelia škôl hodnotili, do akej miery správanie sa žiakov ovplyvňuje výučbu. Konkrétne, či výučbe v školách bránia také faktory, ako napríklad záškoláctvo, „ulievanie sa“, neskoré príchody, nedostatok úcty k učiteľom, vyrušovanie či šikana. Na Slovensku sme v indexe faktorov súvisiacich so žiakmi, ktoré ovplyvňujú klímu školy, mierne pod priemerom a patrí nám 27. miesto spomedzi 34 krajín OECD. Z hľadiska jednotlivých položiek najviac zaostávame vo vyrušovaní a v „ulievaní sa“ z vyučovania, čo riaditelia u nás vnímajú ako najnegatívnejší faktor vplývajúci na výučbu (najviac spomedzi všetkých krajín OECD). Od roku 2003 sme sa v tomto indexe zhoršili po Kórejskej republike

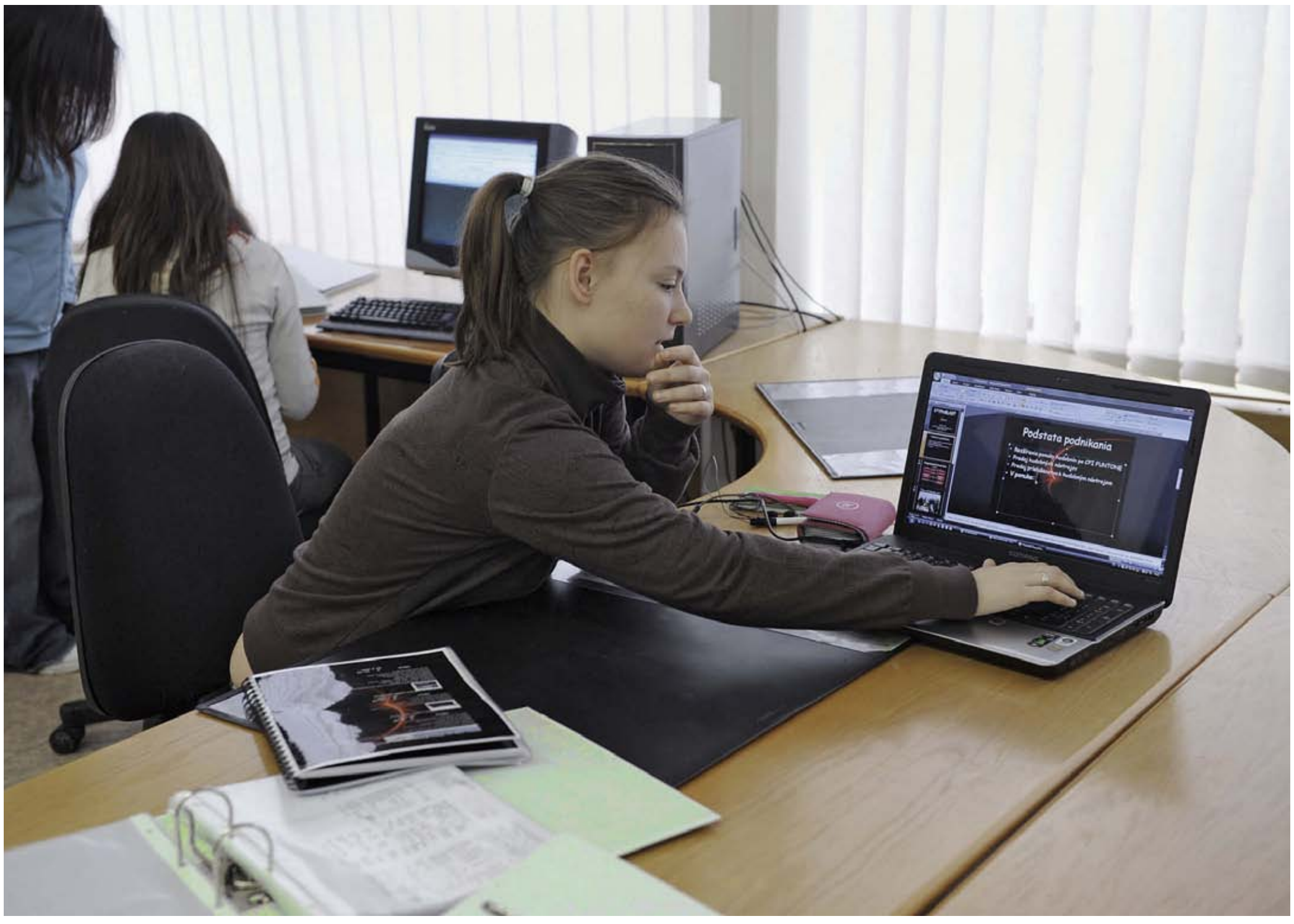

a Belgicku najviac z krajín OECD. Najvýraznejšie sme sa zhoršili v úcte voči učiteľom, keď podiel žiakov, ktorí chodia do škôl, kde riaditeľ uviedol, že nedostatok rešpektu žiakov voči učiteľom má negatívny vplyv na výučbu, vzrástol z 12 % v roku 2003 na 32 % v roku 2012. Vo všetkých krajinách OECD je súvis medzi indexom a výsledkami žiakov v matematike. Na Slovensku by zlepšenie indexu na úroveň priemeru OECD teoreticky znamenalo až o takmer 5 bodov lepšie výsledky v matematike.

Správanie učiteľov súvisiace s klímou školy je podľa riaditeľov mierne lepšie oproti priemeru v krajinách OECD, ale výrazne sa zhoršilo. Riaditelia napríklad hodnotili možné zlé vzťahy učiteľov so žiakmi, neskoré príchody učiteľov či ich nedostatočnú prípravu na vyučovanie. Vo väčšine položiek sme okolo priemeru OECD. Výnimkou je hodnotenie prísnosti učiteľov, keď až 24 % žiakov chodí do škôl, kde si riaditelia myslia, že učitelia sú na žiakov príliš prísni, čo je najviac z krajín OECD. Negatívom je, že po Belgicku sme sa v tomto indexe v porovnaní s rokom 2003 zhoršili najviac z krajín OECD. Riaditelia vnímajú ako častejší jav, že učitelia sú príliš prísni, nemotivujú žiakov dosiahnuť ich plný potenciál a sú rezistentní voči zmenám. Naopak, výraznejšie zlepšenie vidia v oblasti dochádzky učiteľov. V priemere krajín OECD lepšie správanie učiteľov súvisí s lepšími výsledkami žiakov, čo však neplatí v prípade Slovenska, kde takéto správanie nemá súvis s výsledkami v matematike.

Riaditelia hodnotia prístup učiteľov k povinnostiam horšie, ako je to v priemere krajín OECD. Prístup učiteľov k povinnostiam hodnotili riaditelia škôl napríklad na základe toho, či si myslia, že pracujú s nadšením, alebo či učitelia oceňujú študijné úspechy žiakov. Aj keď v hodnote súhrnného indexu za priemerom krajín OECD výrazne nezaostávame, v rebríčku krajín OECD sme skončili na 29. mieste spomedzi 34 krajín. Horší prístup vidia riaditelia len v Španielsku, Taliansku, Grécku, vo Francúzsku a v Kórejskej republike. Až 15 % žiakov u nás chodí do škôl, kde si riaditelia myslia, že učitelia nepracujú s nadšením, čo je po Grécku a Španielsku najviac spomedzi krajín OECD. Pozitívom je, že v indexe sme sa v porovnaní s rokom 2003 mierne zlepšili, aj keď menej, ako sa zlepšil priemer OECD. Vo väčšine krajín OECD lepší prístup učiteľov súvisí s lepšími výsledkami žiakov v matematike, na Slovensku výsledky nekorelujú s prístupom učiteľov k žiakom.

Pripravili Matej ŠIŠKOVIČ, Ján TOMAN
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Materiál prezentuje názory autorov, ktoré nemusia nevyhnutne odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Cieľom komentárov IVP je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti školstva. Za cenné pripomienky a odporúčania ďakujeme pracovníkom Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania.

Vysvetlivky:

1 PISA (Programme for International Student Assessment) je medzinárodná štúdia OECD, ktorá sa realizuje od roku 2000 v trojročných cykloch a reprezentuje snahu zúčastnených krajín zistiť, ako sú 15-roční žiaci pripravení na riešenie situácií, s ktorými sa stretnú v živote v budúcnosti.

2 Všetky publikácie sú dostupné na www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.htm.

3 V predloženom materiáli ide, samozrejme, o zjednodušenie a zostručnenie záverov a dát z uvedených publikácií OECD, ale zároveň so snahou o ich čo najvernejšiu reprodukciu. Upozorňujeme, že pri formulovaní konkrétnych odporúčaní pre vzdelávacie politiky či jednoznačných záverov je potrebné detailnejšie hodnotenie údajov a znalosť metodík, aj nad rámec informácií uvedených v publikáciách OECD. V predloženom dokumente je hodnotiace stanovisko IVP uvedené len v niektorých prípadoch, pričom v texte je o tom zmienka. Cieľom dokumentu nebolo plošne kriticky hodnotiť predložené závery a dáta OECD.

4 Zaoberáme sa len štatisticky významnými zmenami, ktoré hovoria, že výsledky zistené na výskumnom súbore sa môžu zovšeobecniť na základný súbor.

5 Krajiny V3: ČR, Maďarsko, Poľsko.

6 Za priemerom V3 zaostávame v matematike o 16 bodov, v čítaní o 37 bodov a v prírodovede o 38 bodov.

7 Žiakov môžeme zoradiť podľa toho, koľko bodov dosiahli, a následne rozdeliť na 100 rovnako veľkých častí, tzv. percentilov. Napríklad prvých 25 dielikov predstavuje 25. percentil, t. j. 25 % žiakov, ktorí dosiahli najmenej bodov.

8 Slovenských žiakov porovnávame v každom meraní s priemernými výsledkami najlepších a najslabších žiakov krajín OECD, ktoré sa zúčastnili merania roku 2003.

9 Zdanlivo najmenšie zhoršenie krajín V3 je spôsobené výrazným zlepšením Poľska, zatiaľ čo Česko a Maďarsko sa napríklad v priestorovom vnímaní a grafoch zhoršili viac ako Slovensko.

10 Sú to žiaci, ktorí patria medzi štvrtinu žiakov s najhorším sociálnym statusom v rámci jednotlivých krajín a zároveň sa im podarilo dosiahnuť výsledky medzi 25 % najlepších žiakov zo všetkých krajín, po očistení o socioekonomický status.

11 Žiaci s vyučovacím jazykom slovenským písali slovenské testy, žiaci s vyučovacím jazykom maďarským písali maďarské testy. Skupina žiakov, ktorí používajú doma iný jazyk, než je jazyk testovania, môže zahŕňať žiakov, ktorí navštevujú školu s vyučovacím jazykom slovenským, a preto boli testovaní po slovensky, ale doma hovoria inak – napríklad maďarsky, rómsky alebo akýmkoľvek iným jazykom než slovenským. Obdobne to platí aj pre školy s vyučovacím jazykom maďarským, ktoré môžu navštevovať aj žiaci, ktorí hovoria doma inak ako maďarsky, čo bol na týchto školách jazyk testovania.

12 O teoretickom zisku, resp. poklese bodov skóre hovoríme preto, lebo na výsledky žiakov má vplyv oveľa viac faktorov ako tie, ktoré uvádzame v tejto kapitole. Vypočítané rozdiely vo výsledkoch v dôsledku zmeny hodnôt indexov sú v skutočnosti menšie – sú očistené iba o vplyv socioekonomického statusu a pohlavia žiakov.

13 Výnimkou je index zodpovednosti za neúspech, ktorého zvýšenie pôsobí na výsledky žiakov negatívne. Paradoxne práve v tomto indexe sa nachádzame nad priemerom OECD.

14 Všetky zmeny skóre spôsobené zmenou indexov angažovanosti, motivácie a viery žiakov vo vlastné schopnosti sú uvedené po zohľadnení socioekonomického statusu žiakov.

15 V krajinách OECD je možné až 39 % rozdielov vo vplyve socioekonomického postavenia žiakov a škôl na výsledky žiakov v matematike vysvetliť rozdielmi vo veku, v ktorom sa žiaci delia do rôznych programov, a to aj po zohľadnení HDP na obyvateľa.

16 Napríklad žiaci v USA a na Slovensku dosiahli skóre 481 bodov v matematike, ale kumulatívne výdavky USA na jedného žiaka sú v porovnaní so Slovenskom viac ako dvojnásobné.

17 Po zohľadnení hrubého domáceho produktu na hlavu 33 % rozdielov vo výsledkoch v matematike sa dá vysvetliť rozdielnymi odpoveďami riaditeľov na otázky týkajúce sa adekvátnosti vybavenia laboratórií, učebnicami, počítačmi, pripojením na internet, softvérom a knižníc. To všetko má pozitívny vplyv aj na priemerné výsledky školy, čo však neplatí v prípade Slovenska, kde nebola zaznamenaná väzba medzi kvalitou vzdelávacích zdrojov školy a jej priemernými výsledkami.

18 Mohlo by to byť spôsobené rozdielmi medzi krajinami v tom, ako je tento čas strávený a ako veľmi sa žiaci v danom čase učia. Okrem toho nie všade je povaha a účel vyučovania po škole rovnaký. V niektorých krajinách je ďalšia výučba nad rámec vyučovania zameraná skôr na podporu slabších žiakov, zatiaľ čo v iných krajinách skôr na obohatenie lepších žiakov.

19 Skutočný počet hodín výučby matematiky po reforme klesol u testovaných žiakov na stredných školách, na základných školách boli testovaní ešte „nereformní" žiaci.

20 Vzdelávacie systémy, ktoré poskytujú väčšiu autonómiu škôl pri definovaní a vypracovaní kurikula a systému hodnotenia, majú tendenciu k lepším výsledkom v porovnaní s krajinami, kde takú autonómiu neposkytujú. Lepšie výsledky v matematike dosahujú krajiny, ktoré poskytujú školám väčšie právomoci v rozhodovaní o hodnotení žiakov, ponúkaných predmetoch, obsahu týchto predmetov a používaných učebniciach.

21 Presnejšie vyššie sekundárne vzdelávanie, nižšie sekundárne vzdelávanie.

22 OECD používa termín „súkromné školy", kde však z hľadiska definície OECD spadajú slovenské súkromné aj cirkevné školy. Preto na presnejšiu interpretáciu používame pre tieto školy priliehavejší pojem „neštátne školy".

23 Rozdiel v prospech neštátnych škôl po očistení o socioekonomický status žiaka, resp. aj školy je už štatisticky nesignifikantný.

24 V priemere krajín OECD sa príde porozprávať o správaní svojho dieťaťa do školy z vlastnej iniciatívy podľa odhadu riaditeľov 23 % rodičov, o študijných výsledkoch 27 %. Z iniciatívy učiteľa rieši správanie žiakov 38 % rodičov, študijný pokrok až 47 %.

25 Zaujímavé je, že žiaci, ktorí vnímajú vzťahy s učiteľmi ako lepšie, majú na Slovensku v priemere horšie výsledky v matematike než ostatní žiaci. Takýto negatívny vzťah je štatisticky signifikantný okrem Slovenska len v troch ďalších krajinách – Grécku, Taliansku a Poľsku. Na Slovensku je tento vplyv najväčší. Naopak, v 14 krajinách OECD žiaci, ktorí hodnotia vzťah učiteľov k nim ako lepší, majú aj lepšie výsledky.

Zoznam učiteľov ocenených ministrom školstva pri príležitosti tohtoročného Dňa učiteľov

VEĽKÉ MEDAILY SV. GORAZDA

PaedDr. Alžbeta Mačatová, Základná škola, Školská 1, Jasov
- za dlhoročnú tvorivú pedagogickú činnosť so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia

RNDr. Radomír Borgula, Gymnázium, Grösslingová 18, Bratislava, dôchodca
- za celoživotné pôsobenie v oblasti školstva a mládežníckeho športu

Ing. Karol Lacko, PhD., Úrad Prešovského samospráv. kraja, Nám. mieru 2, Prešov
- za dlhoročnú pedagogickú a odbornú činnosť v oblasti stredného školstva na Slovensku

PaedDr. Peter Juráš, Školský úrad, Kolárovice 389
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu v školstve a osobný prínos k rozvoju regionálneho školstva

Mgr. Anna Gottweisová in memoriam
- za celoživotnú úspešnú pedagogickú a organizátorskú prácu a humánny prístup pri vyučovaní

PhDr. Anna Racková, Okresný úrad, Zádielska 1, Košice
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu v regionálnom školstve

RNDr. Alena Bobáková, Gymnázium, Park mládeže 5, Košice
- za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky národného i nadnárodného významu dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese

Mgr. Anna Hvizdová, Základná škola, Moskovská 1, Michalovce
- za záslužnú celoživotnú prácu so žiakmi zo soc. znevýhodneného prostredia

Mgr. Milena Štrbáková, Spojená škola, Dolinského 1, Bratislava
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu v oblasti špeciálneho školstva

RNDr. Oľga Repášová, Gymnázium, Metodova 2, Bratislava
- za celoživotnú aktívnu prácu v oblasti slovenského školstva

Claude Jouffret, Lyceé Auguste et Louis Lumière, Lyon, Francúzsko
- za dlhoročné vytváranie podmienok na jazykové vzdelávanie slovenských žiakov a aktívnu podporu a propagáciu Slovenska vo Francúzskej republike

Mgr. Mária Vilkovská, Stredná umelecká škola, Staničná 8, Trenčín
- za dlhoročnú tvorivú pedagogickú a riadiacu prácu v oblasti odborného školstva a významný podiel na inovácii umeleckých odborov

Mgr. Dušan Černek, Zákl. škola s materskou školou M. Rešetku, Horná Súča 242
- za tvorivú pedagogickú a riadiacu prácu, realizáciu mnohých úspešných projektov a bohaté mimoškolské aktivity

PaedDr. Anna Klein-Krušinová, Okresný úrad, Komenského 35, Žilina
- za dlhoročnú pedagogickú a odbornú činnosť v špeciálnom školstve a jeho rozvoj na Slovensku i v zahraničí

Ing. Elena Kováčová, Obchodná akadémia D. M. Janotu, Ul. 17. novembra 2701, Čadca
- za zásluhy o modernizáciu a skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu a inovatívny prístup k riadiacej a pedagogickej práci

PaedDr. Ružena Smatanová, Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, Rázusova 2A, Nitra
- za dlhoročnú úspešnú riadiacu a metodickú prácu a lit. tvorbu pre deti a mládež

PaedDr. Ján Košovan, Stredná odborná škola, Cintorínska 4, Nitra, dôchodca
- za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a mimoriadne výsledky vo výchovno-vzdelávacom procese

Mgr. Ladislav Šusták, Spoločný školský úrad, Hlavná 114, Topoľčianky, dôchodca
- za celoživotnú pedagog. a riadiacu prácu v prospech rozvoja zákl. školstva

Mgr. Jana Jánošková, Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím internátna V. Gaňu, Ul. ČSA 183/1, Kremnica
- za celoživotnú pedagogickú prácu a starostlivosť o žiakov so sluchovým postihnutím

PhDr. Oľga Jorčíková, Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, Hradby 9, Brezno
- za dlhoročnú aktívnu prácu v oblasti výchovného a psychologického poradenstva

Mgr. Ľubica Ďurišová, Stredná priemyselná škola J. Murgaša, Hurbanova 6, Banská Bystrica
- za dlhoročnú úspešnú pedagogickú a riadiacu prácu v odbornom vzdelávaní, najmä v oblasti elektrotechniky a informačných technológií

Mgr. Ivan Luknár, Gymnázium P. de Coubertin, Nám. SNP 9, Piešťany
- za dlhoročnú pedagog. a riadiacu prácu v oblasti výchovy, vzdelávania a športu

Mgr. Otília Jurgová, Hotelová akadémia Ľ. Wintera, Stromová 34, Piešťany
- za celoživotnú prácu a prínos v oblasti školstva

PaedDr. Jozef Miko, Gymnázium A. Prídavka, Komenského 40, Sabinov
- za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno--vzdelávacom procese a v oblasti športu

Mgr. Ľudmila Kravčáková, Mestský úrad, Jarková 26, Prešov
- za celoživotnú pedagogickú a odbornú činnosť v oblasti predprimárneho vzdelávania

Dr. h. c. prof. Ing. Daniel Bíro, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita, Tr. A. Hlinku 2, Nitra
- za dlhoročnú riadiacu, tvorivú a pedagogickú prácu vo vysokom školstve

Prof. RNDr. Stanislav Jendroľ, DrSc., Ústav matematických vied Univerzity P. J. Šafárika, Jesenná 5, Košice
- za dlhoročnú tvorivú a pedagogickú prácu vo vysokom školstve

Doc. RNDr. Vojtech Bálint, CSc., mim. prof., Katedra kvantitatívnych metód a hospodárskej ekonomiky Fakulty prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov Žilinskej univerzity, Univerzitná 1, Žilina
- za dlhoročnú tvorivú a pedagogickú prácu vo vysokom školstve

Prof. Ing. Vladimír Báleš, DrSc., Fakulta chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity, Radlinského 9, Bratislava
- za dlhoročnú riadiacu, tvorivú a pedagogickú prácu vo vysokom školstve

Prof. Michal Tuška, Nadlak, Rumunsko
- za celoživotný rozvoj slovenského národnostného školstva v školách s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku

Prof. Dr. Michal Harpáň, Katedra slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade, Srbsko
- za celoživotné dielo v oblasti slovenskej literárnej vedy, pedagogickú činnosť a rozvoj slovakistiky vo Vojvodine

PaedDr. Ján Dravecký, PhD., Diecézny školský úrad, Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie
- za dlhoročnú pedagogickú činnosť a prínos v oblasti cirkevného školstva

Prof. PhDr. Juraj Dolník, DrSc., Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Gondova 2, Bratislava
- za celoživotné pedagogické pôsobenie a vedecký prínos v oblasti slovenskej lingvistiky, lingvokulturológie a slovakistiky

Prof. MUDr. Branislav Lichardus, DrSc., Vysoká škola manažmentu, Panónska cesta 17, Bratislava
- za dlhoročnú riadiacu, tvorivú a pedagog. prácu vo vysokom školstve a vede

Mgr. Alžbeta Staníková, Stredná odborná škola hotelových služieb a obchodu, Jabloňová 1351, Zvolen
- za celoživotnú aktívnu prácu v oblasti školstva a mimoriadne úspechy v rozvoji odborného vzdelávania

MALÉ MEDAILY SV. GORAZDA

Ing. Erika Sulinová, Gymnázium A. Vrábla, Mierová 5, Levice
- za úspešnú pedagogickú a riadiacu prácu v oblasti gymnaziálneho školstva

PaedDr. Lucia Takáčová, Okresný úrad, Teplická 4, Bratislava
- za celoživotné pôsobenie v oblasti špeciálneho školstva

PaedDr. Eva Klikáčová, Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku, Vajnorská 1, Bratislava
- za dlhoročnú tvorivú pedagogickú a metodickú prácu v prospech zamestnancov školstva

Mgr. Miroslav Pieš, Základná škola, Ružová 51, Tlmače
- za celoživotnú tvorivú pedagogickú a riadiacu činnosť

Bronislava Kostovčíková, Materská škola, Leningradská 1, Michalovce
- za dlhoročnú výchovno-vzdelávaciu prácu v prospech rozvoja predprimárneho vzdelávania

PhDr. Marianna Behúnová, Spojená škola internátna, Školská 12, Michalovce
- za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno--vzdelávacom procese s mentálne postihnutou mládežou

PhDr. Milan Lazorčák, Stredná odborná škola technická, Kukučínova 23, Košice
- za dlhoročnú výchovno-vzdelávaciu prácu v prospech rozvoja stredoškolského vzdelávania

Valéria Begalová, Základná umelecká škola, Dargovských hrdinov 26, Sečovce
- za celoživotnú prácu a rozvoj v oblasti umeleckého školstva

Mgr. Kvetoslava Košíková, Stredná priemyselná škola, SNP 413/8, Myjava
- za dlhoročnú pedagogickú prácu a starostlivosť o talentovaných žiakov

PhDr. Anna Bartoňová, Stredná odborná škola, Slovenských partizánov 1129/49, Považská Bystrica
- za dlhoročnú riadiacu prácu v oblasti odborného školstva

Mgr. Gabriela Paulďurová, Základná škola s materskou školou, Diviaky nad Nitricou 121
- za dlhoročnú úspešnú pedagog. a riadiacu prácu v oblasti zákl. školstva

Mgr. Štefan Kristofčák, Gymnázium M. Hattalu, Železničiarov 278, Trstená
- za dlhoročnú aktívnu riadiacu a pedagogickú činnosť a rozvoj bilingválneho vzdelávania

PaedDr. Vlasta Banetková, Stredná odb. škola technická, Okružná 693, Čadca
- za aktívny prístup k moderným vyučovacím metódam, za prácu s deťmi v krízovom stredisku pre týrané a zneužívané deti

Ing. Ľubica Pevná, Obchodná akadémia, Veľká okružná 32, Žilina
- za celoživotnú aktívnu riadiacu a pedagogickú činnosť

Mgr. Helena Nyersová, Stredná priemyselná škola - Ipari Szakközépiskola, Petőfiho 2, Komárno
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu v oblasti stredoškolského odborného vzdelávania

Mgr. Koloman Migra, Základná škola s materskou školou S. Vozára, Železničná 26, Hrachovo
- za celoživotnú pedagogickú prácu a mimoriadny prínos v rozvoji a modernizácii základného školstva

Mgr. Ondrej Veselý, Pedagogická a sociálna akadémia - Pedagógiai és Szociális Akadémia, Komenského 12, Lučenec
- za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a dosiahnuté výsledky v rozvoji odborného vzdelávania pedagógov

PaedDr. Milan Šebian, Stredná odborná škola hotelových služieb a dopravy, Lučenecká cesta 83, Lučenec
- za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a dosiahnuté výsledky pri rozvoji odborného vzdelávania v oblasti hotelierstva a dopravy

PaedDr. Peter Klimek, Spojená škola internátna, S. Chalupku 315/16, Kremnica
- za dlhoročnú úspešnú pedagogickú a riadiacu prácu a prínos v rozvoji špeciálneho školstva

PaedDr. Marta Gubrická, Okresný úrad, Kollárova 8, Trnava
- za dlhodobú a záslužnú pedagogickú a riadiacu prácu v prospech regionálneho školstva

RNDr. Karol Gajdoš, Gymnázium A. Merici, Hviezdoslavova 10, Trnava
- za celoživotnú pedagogickú činnosť s talentovanými žiakmi a prínos v rozvoji didaktiky matematiky

Mgr. Jozef Jančovič, Športové gymnázium J. Herdu, Bottova 31, Trnava
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu a rozvoj športu

Mgr. František Novotný, Súkr. stredná odborná škola, Pod Kalváriou 36, Prešov
- za celoživotnú pedagogickú prácu a rozvoj gastronómie

PaedDr. Anna Vizdalová, Základná škola, Šrobárova 20, Prešov
- za tvorivú pedagogickú prácu a dosiahnuté výsledky v mimoškolskej činnosti

Mgr. Vladimír Semko, Gymnázium, Konštantínova 2, Prešov
- za dlhoročnú pedagogickú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese

Mgr. Mária Bizubová, Odborné učilište internátne, Šrobárova 20, Poprad
- za celoživotnú edukačnú a riadiacu prácu a humánny a tvorivý prístup vo výchovno-vzdelávacom procese

RNDr. Karol Korintuš, Dubnický technologický inštitút, Sládkovičova 533/20, Dubnica nad Váhom
- za dlhoročnú riadiacu, tvorivú a pedagogickú prácu v školských službách

Prof. PhDr. Gabriela Petrová, CSc., Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Dražovská cesta 4, Nitra
- za dlhoročnú riadiacu, tvorivú a pedagogickú prácu vo vysokom školstve

Mgr. Lenka Paľová, ZŠ T. J. Moussona, Moussonova 4, Michalovce
- za dlhodobo vynikajúce výsledky so žiakmi v environmentálnej výchove

Ing. Katarína Koledová, Materská škola, Timravina 6, Bratislava
- za dlhodobo kvalitné výsledky v predprimárnom vzdelávaní a aktivity vo Svetovej organizácii pre predškolskú výchovu

RNDr. Ingrid Gamčíková, Základná škola, Polianska 1, Košice
- za dlhoročnú vynikajúcu pedagogickú činnosť a významný podiel na rozvoji školstva v Slovenskej republike

Mgr. Igor Drotár, Základná škola, Toplianska 144, Raslavice
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese

ĎAKOVNÉ LISTY

Mgr. Emília Šimková, Materská škola, Pifflova 10, Bratislava
- za dlhoročnú kvalitnú prácu v oblasti predškolskej pedagogiky

PaedDr. Valéria Fogašová, Základná škola, Nobelovo nám. 6, Bratislava
- za mimoriadne úspechy v pedagogickej a riadiacej činnosti

Zlata Antaliková, Materská škola, Cottbuská 34, Košice
- za dlhoročnú výchovno-vzdelávaciu prácu v prospech predprimárneho vzdelávania

Mgr. Mária Benová, Spojená škola internátna, Hrdličkova 17, Bratislava
- za celoživotnú pedagogickú, výchovnú i riadiacu prácu so sluchovo postihnutými žiakmi

Mgr. Erika Lukačeková, Mater. škola pri zdrav. zariadení, Limbová 1, Bratislava
- za dlhoročnú výchovno-vzdelávaciu a riadiacu činnosť v oblasti práce so zdravotne znevýhodnenými deťmi

Ing. Elena Kulichová, Spojená škola, org. zložka Stredná odborná škola, Chemikov 8, Nováky
- za dlhoročnú obetavú prácu v oblasti odborného školstva a inováciu chemických študijných odborov

Mgr. Milan Beracko, Gymnázium Ľ. Štúra, 1. mája 170/2, Trenčín
- za tvorivú pedagogickú prácu a dosiahnuté úspechy v oblasti biológie

PaedDr. Milan Sulety, Športové gymnázium, Staničná 6, Trenčín
- za dlhoročnú pedagogickú prácu a trénerskú činnosť v oblasti atletiky

Mgr. Vlasta Slaziníková, Gym. J. M. Hurbana, Ul. 17. novembra 1296, Čadca
- za pedagogickú a riadiacu prácu v prospech skvalitňovania a modernizácie vyučovacieho procesu

Mgr. Mária Kyšková, Gymnázium bilingválne, Ul. T. Ružičku 3, Žilina
- za celoživotnú pedagogickú prácu a mimoriadne výsledky vo výchovno--vzdelávacom procese

Bc. Terézia Loffajová, Základná škola s materskou školou, Nová 6, Čimhová
- za významný prínos v oblasti predprimárneho vzdelávania

Mgr. Peter Dobrý, Základná škola s materskou školou, Ul. 1. mája 144, Prašice
- za úspešnú dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu a dosiahnuté výsledky na úseku základného školstva

Mgr. Erika Juríková, Gymnázium, Bernolákova 37, Šurany
- za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno--vzdelávacom procese

Mgr. Helena Jančoková, Základná škola, G. Bethlena 41, Nové Zámky
- za tvorivú pedagogickú prácu v primárnom vzdelávaní a bohaté mimoškolské aktivity

Mgr. Monika Podolinská, Základná škola, Muránska Dlhá Lúka 52
- za dlhoročnú úspešnú pedagogickú a riadiacu prácu so žiakmi z marginalizovaných komunít

Mgr. Eva Hanzelová, Stredná odborná škola technická - Műszaki Szakközépiskola, Esterházyovcov 712/10, Galanta
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu v prospech odborného školstva

PaedDr. Jozef Gábor, Základná škola s materskou školou, K. Mahra 11, Trnava
- za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu a výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese

Mgr. Mária Biskupičová, Špeciálna základná škola M. Beňovského, Nám. sv. Cyrila a Metoda 9, Vrbové
- za celoživotnú tvorivú pedagogickú činnosť v oblasti špeciálneho školstva

Mgr. Daniel Meško, Súkromné gymnázium, Hodská 10, Galanta
- za dlhoročnú pedagogickú prácu a výsledky dosiahnuté v jazyk. vzdelávaní

Mgr. Ľubica Michalíková, Hotel. akad. J. Andraščíka, Pod Vinbargom 3, Bardejov
- za tvorivú pedagog. prácu a výsledky dosiahnuté v odbornom vzdelávaní

RNDr. Marcel Tkáč, Gymnázium a Zákl. škola sv. Mikuláša, Duklianska 16, Prešov
- za dlhoročnú odbornú, metodickú a pedagogickú činnosť

PaedDr. Jana Kandriková, Odb. učilište internátne, Palárikova 1603/2, Snina
- za dlhoročnú riadiacu a tvorivú činnosť v rezorte školstva

Ing. Andrej Gima, Stredná zdravotnícka škola milosrdného Samaritána, Sovietskych hrdinov 80, Svidník
- za dlhoročnú pedagog. a riadiacu činnosť a prínos v oblasti cirkev. školstva

Mgr. Ivan Kovačocy, Základná škola, Ul. SNP 5, Cífer
- za úspešnú a tvorivú pedagogickú prácu